Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre

BALKANLI DEVLET MEMURLARI

Aydos-İskeçe-İştip-Kırcaali-Radovişte-Pravişte-Samakov

Editör:Doç.Dr.Tahir BİLİRLİ

sonçağ akademi

Sicill-i Ahvâl Defterleri'ne Göre

BALKAN DOĞUMLU DEVLET MEMURLARI

Aydos-İskeçe-İştip-Kırcaali-Radovişte-Pravişte-Samakov

Editör: Doç. Dr. Tahir BİLİRLİ

Kitabın Adı : Sicill-i Ahvâl Defterleri'ne Göre
BALKAN DOĞUMLU DEVLET MEMURLARI
Aydos-İskeçe-İştip-Kırcaali-Radovişte-Praviştе-Samakov

Editör : Doç. Dr. Tahir BİLİRLİ

Yazar : Barış SARIKÖSE, Selma TURHAN SARIKÖSE, Tahir BİLİRLİ, Selahattin KAYA, Ferdi GÖKBUĞA, Sami AĞAOĞLU, Enes EKMEKCİ, Fatih FIRAT

Kapak : Ahmet Ali BİLİRLİ

Yayım Tarihi : Aralık 2024 ANKARA

Yayın Koordinatörü : Ceyda ŞEREFLİOĞLU
Yayın Yönetmeni : Selva ALİM
e-ISBN : 978-625-5537-32-4
Yayın No : 2751

© Doç. Dr. Tahir BİLİRLİ

Tüm hakları yazarına aittir. Yazarın izni alınmadan kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması yapılamaz. Yalnızca kaynak gösterilerek kullanılabilir.

SONÇAĞ AKADEMİ

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/49 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 093 78 64

www.soncagyayincilik.com.tr - soncagyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 47865

BASKI VE CİLT MERKEZİ

UZUN DİJİTAL MATBAA, SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK TESCİLLİ MARKASIDIR.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67

www.uzundijital.com - uzun@uzundijital.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz ---------- III

OSMANLI'DA XIX. YÜZYILDA TAŞRA BÜROKRASİSİNİN DOĞUŞU ---------- ***1***
Barış SARIKÖSE, Selma TURHAN SARIKÖSE

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE AYDOS DOĞUMLU DEVLET MEMURLARI (1879-1909) ---------- ***21***
Tahir BİLİRLİ

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE İSKEÇE DOĞUMLU MEMURLAR ---------- ***59***
Selahattin KAYA

SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINA GÖRE İŞTİP DOĞUMLU OSMANLI DEVLET MEMURLARI ---------- ***85***
Ferdi GÖKBUĞA

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE KIRCAALİ DOĞUMLU DEVLET ADAMLARI ---------- ***123***
Selma TURHAN SARIKÖSE

SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE PRAVİŞTE DOĞUMLU MEMURLAR ---------- ***141***
Sami AĞAOĞLU, Enes EKMEKCİ

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE RADOVİŞTE DOĞUMLU DEVLET MEMURLARI (1879-1909) ---------- ***165***
Fatih FIRAT

SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE SAMAKOV DOĞUMLU MEMURLAR ---------- ***189***
Tahir BİLİRLİ, Enes EKMEKCİ

Dizin ---------- ***251***

Önsöz

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda yapılan reformlarla büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Önceki yüzyıllarda askeri alanlarda başlayan reformlar bu yüzyılla birlikte devletin tüm kurumlarında kendini göstermiştir. Bu değişim ve dönüşümün en temel noktalarından birisi de hiş kuşkusuz devletin idari mekanizması olmuştur. Özellikle II. Mahmud dönemi ile başlayan idari mekanizmadaki değişim beraberinde birçok kuruma hayat vermiş ve oluşan yeni kurumlarda istihdam edilecek bir memur kadrosu da beraberinde ortaya çıkmıştır. XIX. yüzyıl içerisinde farklı zamanlarda İdari yapının vilayet, sancak, kaza, nahiye ve köy olarak yeniden yapılanması sonucu bu merkezlerde oluşturulan en üst birim olan vali ve kaymakamlardan en alt birimlerde görev yapan memurlara kadar birçok iş alanı ortaya çıkmış ve Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar da teknolojik gelişmelere bağlı olarak da bu iş sahası genişlemiştir.

Ortaya çıkan yeni kurumlarda istihdam edilecek personelin kimlerden seçileceği, ne gibi özellikleri olacağı, atamalarda ne gibi kriterlerin olacağı gibi birçok soruya da zaman içerisinde yapılan düzenlemeler ile cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Kitabın ilk bölümü olan Barış SARIKÖSE ve Selma TURHAN SARIKÖSE tarafından hazırlanan "*Osmanlı'da XIX. Yüzyılda Taşra Bürokrasinin Doğuşu*" adlı makalede bu sorulara cevaplar verilmiştir. Bu bölümde Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıl boyunca çıkarılan idari nizamnameler ile nasıl bir dönüşüm yaşadığı ele alınarak idari mekanizmaların ihtiyacı olan memur kadrolarının liva/sancak, kaza ve nahiye merkezlerinde hangi birimlerde görev aldığı ve bu memurların nasıl yetiştirildiği teferruatlı olarak değerlendirilmiştir. Böylece diğer bölümlerde ele alınacak olan Sicill-i Ahvâl Defterlerine göre Balkanlı devlet memurlarının nasıl yetiştikleri ve nasıl istihdam edildikleri çok daha iyi anlaşılacaktır.

Sultan II. Abdülhamid döneminde oluşturulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu ve Memurin-i Mülkiye Komisyonu faaliyetleri neticesinde 1879 ile 1909 yılları arasında devletin çeşitli kademelerinde görev yapan memurların sicil kayıtlarının tutulduğu Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde memurun doğum yeri, doğum tarihi, baba adı, eğitim durumu, görevleri, eserleri, rütbe, nişan ve madalyaları, kazandığı mükafatlar, aldığı cezalar hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu kitapta Aydos, İskeçe, İştip, Kırcaali, Pravişte, Radovişte ve Samakov doğumlu toplam 132 memurun sicil kayıtları değerlendirilmiştir.

Tahir BİLİRLİ "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Aydos Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)" başlığı altında 19 memuru; Selahattin KAYA "Sicill-İ Ahvâl Defterlerine Göre İskeçe Doğumlu Memurlar" başlığı altında 15 memuru; Ferdi GÖKBUĞA "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre İştip Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)" başlığı altında 21 memuru; Selma TURHAN SARIKÖSE "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Kırcaali Doğumlu Devlet Adamları" başlığı altında 13 memuru; Sami AĞAOĞLU ve Enes EKMEKCİ "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Pravişte Doğumlu Memurlar" başlı altında 13 memuru; Fatih FIRAT "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Radovişte Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)" başlığı altında 16 memuru ve son olarak Tahir BİLİRLİ ve Enes EKMEKCİ "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Samakov Doğumlu Memurlar" başlığı altında 35 memuru kimlik bilgileri, eğitim durumları ve mesleki hayatları gibi alt başlıklar altında değerlendirerek memurların geniş bibliyografyasına yer vermiştir.

İstifade edeni bol olması dileklerimizle.

Editör: Doç. Dr. Tahir BİLİRLİ

OSMANLI'DA XIX. YÜZYILDA TAŞRA BÜROKRASİSİNİN DOĞUŞU

Barış SARIKÖSE*

Selma TURHAN SARIKÖSE*

Giriş

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında hangi birimlerde ne kadar kâtip istihdam edildiği kalemiye sınıfının yapısı tam anlamıyla bilinememektedir. XV. yüzyılda önemli bir kâtip kadrosu oluşmuş, bu kâtipler sarayda sadrazamın altında çalışmışlardır[1]. Divan-ı Hümayun'da bulunan beylik, tahvil ve ruus kalemlerinde[2], nişancı, defterdar ve reisülküttap altında kâtiplerin görev yaptığı bilinmektedir. Reisülküttap aynı zamanda Divan-ı Hümâyundaki kâtiplerin reisi konumunda olup[3], bu kâtipler askeri, idari, mali konular ve atamalarla ilgili yazışmaları yapmaktaydı[4]. Merkez teşkilatındaki kalemiye sınıfının taşrada yapılanması bulunmamaktaydı.

Taşrada eyaletlerde beylerbeyi üzerinden bir idari yapılanma olduğu görülmektedir. Osmanlı taşra teşkilatında en büyük idari birim beylerbeylik /eyalet olup, eyaletler sancaklar, sancaklar kazalardan teşekkül ederken en küçük idari birim ise köy/karye idi[5]. Sultan I. Murad (1362-1389) döneminde Lala Şahin Paşa Rumeli beylerbeyi olarak görevlendirmiş bir süre sonra 1393'te Ankara merkezli olarak Anadolu beylerbeyliği kurulmuştur. Fetihlerle sınırların gelişmesiyle birlikte

*Prof. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, barissarikose@karabuk.edu.tr. ORCID: 0000-002-6652-0573.

Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, selmatsarikose@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3798-5478.

[1] Carter V. Findley, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bürokratik Reform Babıâli (1789-1922)*, Alfa Yay., İstanbul, 2019, s. 105.

[2] Ahmet Mumcu, "Divân-ı Hümâyun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.IX, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 431.

[3] Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, TTK, Ankara, 1998, s. 9.

[4] Findley, *Bürokratik Reform*, s. 108.

[5] Fahameddin Başar, *Osmanlı Eyâlet Tevcihâtı (1717-1730)*, TTK, Ankara, 1997, s. 2-3.

beylerbeyliği/eyalet sayıları artmıştır[6]. Eyaletlerde beylerbeyinin idaresinde toplanan beylerbeyi/eyalet divanı eyaletin idaresinde en yetkili kurul durumundaydı. Bu divanda; hazine defterdarı, timar defterdarı, eyalet kadısı, divan efendisi, tezkireci, çavuşlar, ruznameci ve kâtipler bulunurdu[7]. Beylerbeyi taşrayı bu görevlilerle birlikte idare eder aynı zamanda timar sistemi ile taşranın güvenliğini de sağlardı. Osmanlı klasik döneminde taşrada mahkemelerde kadının yanında bulunan naib, kassam[8], subaşı, ases, muhtesip, kâtip, çavuş, muhzır ve mübaşir gibi görevliler askeri sistem haricinde taşrada çeşitli görevleri ifa ederdi[9].

Osmanlı taşra idaresinde modern anlamda yapılanma XIX. yüzyılda gelişmiş, taşra idaresine yönelik yapılan düzenlemeler esnasında yeni birçok kurum teşekkül etmiştir. Sultan II. Mahmud (1808-1839) döneminde Umur-ı Mülkiye Nezareti'nin kurulması ile dahili işler için bürokraside daha ihtisasa dayalı bir yönetim anlayışı getirilmiştir[10]. Mart 1836'da Umur-ı Mülkiye Nezareti'ne sadaret kethüdası Mehmed Said Pertev Efendi atanmıştır. İlk nazır kalemiyeden olduğundan ona paşalık rütbesi verilmemiş, birkaç ay sonra diğer memurlardan ayrıcalıklı olduklarını göstermek için mülkiye nazırına da paşa unvanı verilmiştir. Pertev Paşa'dan sonra nezarete Âkif Paşa atanmış, paşanın görüşleri doğrultusunda mülkiye adı yerine dahiliye nezareti olarak isim değiştirilmiş devletin yıkılışına kadar nezaret aynı isimle bürokratik yapıdaki yerini devam ettirmiştir. Nezaret bünyesinde müsteşardan sonra Dahiliye Kitâbeti, Dahiliye Mektubi Kalemi ve Ma'ruzat Dahiliye kitâbetlerinin altında nezaretin merkez teşkilatı yapılandırılmıştır[11]. Mart 1836'da Dahiliye Nezareti'nin

---

[6] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 72.
[7] İpşirli, "Beylerbeyi", s. 69.
[8] Halaçoğlu, *a.g.e.*, s. 127-128.
[9] İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yay., İstanbul, 2016, s. 49-52, 82-84.
[10] Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform, (1836-1856)*, (Kısaltma: *Merkez Teşkilatı*), Eren Yay., İstanbul 1993, s. 67.
[11] Akyıldız, *Merkez Teşkilatı*, s. 68-69.

kurulması ile Osmanlı taşra idaresinde yeni bir dönem başlamış[12], 1839'da Dahiliye Nezareti kaldırılarak görev ve yetkileri sadrazama devredilmiş, sadaret bünyesindeki Dahiliye Kalemi Kitabeti 1869 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihte sadaretten ayrı olarak Dahiliye Nezareti vilayetlerin idari ve güvenlik konularında yetkili makam hâline getirilmiştir[13].

Osmanlı klasik döneminde şehirlerin idaresi yargı görevi ile birlikte kadılara bırakılmıştır[14]. 1836'ya kadar taşrada vilayetlerin idari yapılanmasında herhangi bir değişiklik olmamış bu tarihte müşirliklerin kurulması taşrada klasik idare anlayışının değişmesine neden olmuştur[15]. Tanzimat Fermanı (1839) ile başlayan modernleşme çabaları idari anlamda eyaletlerde mahalli güçlerin de idarede yer alma sürecini başlatmıştır. Daha önce, vakıflar, mahalli gruplar yanında danışma meclisi gibi olan muhassıllık meclisleri kurulmuş ancak bu sistemde istenilen başarı sağlanamayınca valiler eski otoritelerine tekrar kavuşmuştur. 1864 ve 1871 vilayet nizamnameleri yanında 1856 Islahat Fermanı'ndan sonra yerel temsilciler mahkemeler, liva ve kaza idare meclisleri ile ihtisas komisyonlarında da görev almaya başlamıştır[16]. 1864 Tuna Vilayet Nizamnamesi önce Tuna Vilayeti'nde daha sonra Halep, Edirne, Trablusgarp ve Bosna'da uygulanmış, bu tarihten sonra Osmanlı'nın Avrupa topraklarında 10 vilayet ve 44 sancak, Asya topraklarında 16 vilayet ve 74 sancak, Afrika'da bir vilayet beş sancak şeklinde taşra idaresi teşkilatlandırılmıştır[17]. Vilayetlerde valiler yanında maarif, nafia, umur-ı hariciye müdürleri, zaptiye kumandanı, baytar, sertabip ve defterdar bulunmaktaydı. Vilayetlerin alt birimleri olarak liva, kaza, nahiye ve köyler şeklinde yapılandırıldı[18]. 1864 Vilayet nizamnamesi ile vali emrinde çalışan ve padişah tarafından

---

[12] Mehmet İpşirli, "Dahiliye Nezâreti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.VIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 414.
[13] İpşirli, "Dahiliye Nezâreti", s. 414.
[14] İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, (Kısaltma: *Mahalli İdareler*), TTK, Ankara, 2000, s. 12.
[15] Çadırcı, *a.g.e.*, s. 13-14.
[16] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 19-20.
[17] İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, (Kısaltma: *İdare Tarihi*), Kronik Yay., İstanbul, 2021, s. 325.
[18] Ortaylı, *İdare Tarihi*, s. 326.

atananların sayısının artması aynı zamanda merkezi idarenin taşra üzerinde kontrolüne büyük kakı sağlamıştır[19]. 1871 Nizamnamesi ile nahiye idareleri teşkil edilmiştir. Nahiye müdürleri tarafından idare edilecek bu yapı köylerin idaresi üzerinde çok fazla etkili olamamış, nahiye meclisleri daha çok eğitim ve bayındırlık alanında kararlar almıştır[20].

Taşrada klasik dönemde kadılar tarafından görülen çarşı pazarların denetlenmesi, narhların tespiti, sokakların temizlik ve bakımı gibi belediye hizmetlerinde de bu dönemde büyük değişimler yaşanmış, modern belediyelerin temeli de bu dönemde atılmıştır. Belediye idaresi ile ilgili 1864 nizamnamesinde açık bir hüküm bulunmamaktadır. 1854'te şehremanetinin kurulmasının ardından 1868'de Altıncı Daire-i Belediye'ye göre İstanbul'da 14 belediye teşkil edilmiştir. 1877'de belediye nizamnamesi çıkmadan önce vilayet nizamnamesine göre belediyeler kurulmuştur[21]. XIX. yüzyılın sonunda Anadolu ve Rumeli'deki vilayet, sancak ve kazalarda da belediye idareleri kurulmaya başlanmıştır[22]. 1913 Vilayetler Kanunu ile günümüze kadar devam eden mahalli idarelerin temel çerçevesi Osmanlı'nın son döneminde çizilmiştir[23].

Yeniçeri Ocağı'nın 1826'da kaldırılmasından sonra taşradan göçleri engellemek için çıkarılan mürur tezkiresi uygulamasında birtakım sorunlar yaşanınca her mahallede muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sanî şeklinde halkın oyuyla seçilen muhtarlar köy ve mahallerin idari yapılanmasında ön plana çıkmıştır. Darphaneden gönderilen mühürler muhtarlara önemli bir güç sağlarken aynı zamanda merkezi idare taşrada en alt idari birim üzerinde de otorite elde etmiştir. Mahallenin güvenliği, doğum, ölüm, mahalleye gelen ve gidenlerin kayıtları vergilerin tahsili, merkezin emir ve yasaklarının taşrada uygulanması gibi birçok görevler muhtarlar tarafından ifa edilmiştir. Muhtarlar yanında köyün büyüklüğüne göre üç kişiden 12 kişiye kadar seçimle iş başına gelen ihtiyar heyetleri muhtarlara yardımcı

[19] Findley, *Bürokratik Reform*, s. 320.
[20] Ortaylı, *İdare Tarihi*, s. 326-327.
[21] Ortaylı, *İdare Tarihi*, s. 330-331.
[22] Findley, *Bürokratik Reform*, s. 330.
[23] Findley, *Bürokratik Reform*, s. 497.

olurken muhtarlar daha önceki dönemlerde mahalle imamları ve âyânların görevlerini yerine getirmişlerdir[24]. 1871 Nizamnâmesi ile 20 hane üzerindeki köylerde ikinci muhtar seçilmesi kabul edilmiş, başkent İstanbul dışındaki şehir ve kasabalarda muhtarlıklar 1833-1836 yıllarından sonra yaygınlaşmıştır[25]. İlk defa Kastamonu mahalleleri ile sancaklarında muhtarlık teşkilatı kurulmaya başlanmış, halkın memnuniyetinden sonra Sultan II. Mahmud, bütün ülke genelinde muhtarlık teşkilatının kurulmasını emretmiştir[26]. Taşra idaresinde atılan bu önemli ve yenilikçi adımlar, XIX. yüzyıldaki merkeziyetçi ve devlet felsefeli eğitim anlayışı, modernleşme süreci bürokratik örgütlerin büyümesine neden olmuştur. Uzmanlaşma merkezde vilayetlerde örgütlerde şubeleşmeyi de beraberinde getirmiştir[27]. Taşradaki idari yapılanmayla yeni kurulan birimlerde zamanla memur ihtiyacı ortaya çıkmış, devlet memur ihtiyacını karşılamak için XIX. yüzyılda önemli düzenlemeler yapmıştır.

Osmanlı'da Tanzimat öncesinde devlet dairelerinin memur ihtiyacı otodidaktik tarzda karşılanmakta olup, aynı zamanda her daire memur yetiştiren birer mektep konumunda idi. Memur ve devlet adamlarının çocukları kalemlere çırak olarak girer, evlerinde okuma yazma öğrendikten sonra, camilerde derslere devam eder, yazı yazmayı girdikleri kalemlerde öğrenirlerdi. Hâce adı verilen yüksek dereceli memurlar çıraklara hocalık yapar, kalem ve yazışmaların inceliklerini öğretirlerdi. Hocaları olan kâtipler karşısında hasır üzerinde oturur, kabiliyetli olanlara önce kalemdeki basit ve çok fazla önemli olmayan yazılar yazdırılırdı. Memuriyete ilk girdiklerinde bunlara maaş ödenmez, üç-beş seneden sonra bir kuruştan sekiz-on kuruşa kadar maaş tahsis edilerek mülazım olurlardı. Kıdemlerine göre kalem gelirlerinden payları da artardı. Kâtipler zamanla kalemin bütün inceliklerini öğrenir bürokrasinin üst kademelerine doğru

[24] Ali Akyıldız, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 75-76.
[25] Selma Turhan Sarıköse, "Sultan II. Mahmud Döneminde Safranbolu'da Muhtarlık Teşkilatının Kurulması", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, S.3, (2017), s, 341.
[26] Çadırcı, *a.g.e.*, s. 38.
[27] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 24.

terfi ederlerdi[28]. Sultan II. Mahmud döneminde tüm memurlar maaşa bağlanarak memurların haraç toplama ve rüşvet almaları engellenmeye çalışıldı. 1838'de müsaderenin kaldırılması, memurların işlediği suçlardan dolayı yargılanması[29] gibi uygulamalar memurlarla ilgili yapılan önemli yasal düzenlemelerdi. Osmanlı'nın son döneminde Fransızca bilmek bürokraside yükselmenin ve modernizmin sembolü olarak da kabul edildi[30]. Bu dönemde açılan modern batı tarzındaki okullarda Fransızca eğitim verilmesi, Batı ile olan ilişkilerin artması, yurt dışına öğrenci gönderilmesi, tercüme odası gibi kurumlar Fransızca bilen bürokrat sayısının artmasına neden oldu.

Tanzimat'tan sonra memur yetiştirmek amacıyla Mekteb-i Maarif-i Adliye, Bâb-ı Âli ve Bâb-ı Maliye kalemlerinin memur ihtiyacını karşılamak için kurulmuştu. Kalemlerden birine memur olarak girmek için adayın dilekçesine göre mektepten mezun olup olmadığına dair mekâtib-i rüştiye nazırına yazı yazılır, gelen olumlu cevaba göre maliyeden gelen telhisle ruus-ı hümayunu verilir sonra memuriyete atanırdı. Memuriyete atanacak kişilerin ketum, iyi ahlâklı, dürüst ve sır tutma, arkadaşlık ettiği kişilere dikkat etme gibi özelliklere sahip olmasına dikkat edilirdi. Rüştiye mekteplerinin yaygınlaşmasıyla buradan mezun olanlar kalemlerin memur ihtiyacının karşılanmasına büyük katkılar sağlamıştır. Osmanlı'nın son döneminde açılan modern okullar kalemlerdeki memurların daha bilgili ve donanımlı olmasına da katkı sağlamıştır[31]. Memurlar daha önce çeşitli harçlar ve işlem yaptıkları işlerden ücret ve bahşiş alırlardı. Memurlara ayni erzak, ekmek ve saman gibi tayinat verilirdi. Memur maaşlarında yapılan düzeleme ile tayinat ödenmeleri maaşlara eklenmiştir[32]. Kıyafet ve yemek verme uygulamaları bazı memur sınıfları için Osmanlı sonrasında Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. 1856 Islahat Fermanı ile sivil bürokrasideki gayr-i Müslimlerin

[28] Akyıldız, *Merkez Teşkilatı*, s. 52-53.
[29] Findley, *Bürokratik Reform*, s. 246, 248.
[30] Findley, *Bürokratik Reform*, s. 330.
[31] Akyıldız, *Merkez Teşkilatı*, s. 56-57.
[32] Akyıldız, *Merkez Teşkilatı*, s. 108-109.

sayısı önemli ölçüde artmıştır[33]. Özellikle hariciye kalemleri dışında gayr-i Müslimlerin yoğun yaşadığı yerlerde gary-i Müslim memur istihdamı da yaygınlaşmıştır.

Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) zamanında ilk defa şer'iyye, askeriye ve zaptiye dışında kalan dahiliye, mülkiye, adliye, maliye, evkaf ve benzerleri gibi dairelerde çalışan memurların biyografisinin kaydı tutulmuştur. Memurların seçimi, tayini, sorunların çözümü ve merkezden yönetilebilmesi adına kurulan bu komisyonun iş yoğunluğu sebebi ile yetersiz olması memur biyografilerini tutup inceleyecek geçici Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmasını gerekli kılmıştır. Böylece 5 Şubat 1879 tarihinde önce geçici olarak kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu daha sonra Dahiliye Nezareti'ne bağlanarak daimileştirilmiştir. Bu komisyonun 1896 yılında lağvedilmesi ile yerine kurulan Me'mûrîn-i Mülkiyye Komisyonu'nun faaliyetleri sonucu 1879-1909 yılları arasında devlet hizmetinde bulunmuş memurların sicil kayıtları tutulmuştur[34]. Sultan II. Abdülhamid döneminde Dahiliye Nezareti'ne bağlı olarak çalışan en önemli büro memurların seçimi, göreve alınması ve sicillerinin tutulması ile ilgili kurulan İntihâb-ı Memurîn ve Sicill-i Ahvâl Komisyonu'dur. Bu dönemde memurların göreve başladıktan sonraki memuriyet değişiklikleri düzenli olarak tutulmuştur. Dahiliye Nezareti bünyesindeki Sicill-i Ahvâl Komisyonunda, mülki ve adli bütün memurların sicilleri ve memuriyet değişiklikleri defterlere işlenmiştir. 1896'da kurulan Memurîn-i Mülkiye Komisyonunun adı, 1908'de II. Meşrutiyet'ten sonra Sicill-i Ahvâl İdaresi olarak değiştirilmiştir. Sicill-i Ahvâl Komisyonu 92.000 memuriyet kaydını 200 defter halinde toplamıştır[35].

Padişah ve sadrazam tarafından atanan memurlar ve üstleri tarafından atanan en alt kademedeki memurlar dışında kalanlar ilgili nezaretçe aday gösterilecek Memurin-i Mülkiye Komisyonu tarafından sicill-i ahvâl incelemesinin ardından

[33] Findley, *Bürokratik Reform*, s. 321.
[34] Tahir Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Yay., İstanbul, 2020, s. 20-21.
[35] İpşirli, "Dahiliye Nezareti", s. 415.

saraya tavsiye edilecek, dosyalarda yapılan incelemenin ardından irade-i seniyye ile atanacaklardı[36]. 1877'den 1908'e kadar birkaç memur kuşağını kapsayan bu sicillerde devletin sonlarına kadar istikrarlı bir sistemin olduğu görülmektedir[37]. Bu kayıtlarda kişinin ismi, mahlası, babası memuriyetten ise rütbesi, sülalesi, memuriyete başlama yılı, tahsil durumu, ehliyet ve liyakati, aldığı madalya ve nişanlar, azil ve tayinleri, eğer hakkında bir mahkeme varsa bunun kaydı gayr-i Müslimlerin milliyetleri ile ilgili bilgileri bulmak mümkündür[38]. Sultan II. Abdülhamid döneminde Batılı devletlerde olan çağdaş bir mülkiye memur sistemi oluşturmak için yapılan düzenlemelerde 1877'den sonra atanacak memurların seçiminde temel rol oynayacak sicill-i ahvâl uygulaması[39] Osmanlı'nın son döneminde şekillenen merkez ve taşra bürokrasinin tespitinde önemli bir arşiv kaynağıdır. Aynı zamanda sicill-i ahvâl kayıtları Osmanlının taşra bürokrasisindeki hiyerarşik yapı ve kurulan yeni idari birimler hakkında önemli veriler sağlamaktadır. Aşağıda XIX. yüzyılda Osmanlı taşra idaresindeki yapılanma ile oluşan yeni idari birimler, meclisler ve komisyonlar hakkında bilgi verilecektir.

1. Vilayetlerdeki Memurlar

Sultan III. Selim döneminde (1789-1807) Osmanlı genelindeki eyalet sayısı 28'di. 1836 yılına kadar taşrada idari yapıda değişiklik yapılmamıştır. Bu tarihte müşirliklerin kurulmasıyla birlikte klasik taşra idare sistemi değişikliğe uğramıştır. Redif teşkilatı ile redif müşirliği kurularak sancak ve kazalar müşirlerin idaresine verilmiştir. 1826'dan sonra eyaletlerin idaresi müşirlere verilirken 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra mali işler bağımsız muhassıllara verilmiş böylelikle müşirler sadece asayiş ve emniyetten sorumlu hale gelmişlerdir[40]. 1864 ve 1871 vilayet nizamnameleri, Osmanlı

[36] Carter V. Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, Alfa Yay., İstanbul, 2020, s. 50.
[37] Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye*, s. 44.
[38] BOA, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., İstanbul, 2000, s. 276.
[39] Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye*, s. 49.
[40] Halil İnalcık, "Eyalet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 550.

taşrasını vilayetler olarak teşkilatlandırmış, vilayetler livalara/sancaklara, sancaklar kaza ve köylere ayrılırken kasaba ve şehirlerde en az 50 hane bir mahalle olarak kabul edilmiştir[41].

Valilerin klasik dönemde yanında; kapıcılar kethüdası, hazinedar, silahşör ağası, selam ağası, kaftan ağası, çamaşır ağası, sarac ağası, seccadeci başı, katırcılar kethüdası, silahtar gibi geniş bir yönetici ekibi ile güvenlik için asker yanında saray ve konaklarında hizmetliler yer alırdı[42].

Osmanlı'nın son döneminde çıkarılan 1864 ve 1871 vilayet nizamnameleri ile valinin yanında yeni bir bürokratik yapı oluşturulmuştur. Valinin yanında vali yardımcılığı ihdas edilmiş, vilayet merkezlerinde defterdar, mektupçu, umur-ı ecnebiye müdürü, ziraat ve ticaret müdürü, emlâk ve nüfus müdürlüğü, tarik emini, defter-i hakani müdürü, maarif Müdürü, evkaf müdürü ve alay beyi gibi idari birimler teşkil edilmiştir. XIX. yüzyıl sonlarında Osmanlı taşrasında bürokrasinin hızlı bir biçimde yaygınlaşması taşrada yoğun bir memur istihdamını da beraberinde getirmiştir[43]. Vilayetlerde vilayetlerin idaresinde validen sonra en önemli kişiler; defterdar, naib, mektubi ve müftüdür. Bu kurul erkân-ı vilayet olarak da bilinmektedir[44]. Vilayet, liva ve kaza meclislerinde iki Müslüman üye yanında iki de gayr-i Müslim üye yer almakta olup, bu meclisler vilayetin mülki, ticari, mali ve ticari konuları ile ilgilenirlerdi[45]. Vilayet meclislerine üyelerin seçimle girmesi aynı zamanda halkın idareye katılması anlamına gelmekteydi. Müslümanlar yanında gayr-i Müslimler de vilayet meclislerinde görev almaktaydı Vilayet meclislerinin reisi vali iken defterdar, naib, müftü, zaman

[41] Mutullah Sungur, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Taşra İdaresi ve Vilâyet Yönetimi", *Türkler*, C. XIII, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 753-755.
[42] Çadırcı, *a.g.e.*, s. 21.
[43] Barış Sarıköse, "Adana Vilayet Salnâmelerine Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Adana'nın İdari Yapısı", (Kısalma: "Adana"), *Tarihte Adana ve Çukurova*, C. III, (Ed. Yılmaz Kurt- M. Fatih Sansar), Akademisyen Kitabevi, Adana 2016, s. 563.
[44] Sarıköse, "Adana", s. 564.
[45] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 62.

zaman evkaf muhasebecisi, mübeyyiz ve mukayyidler yanında seçilmiş üyeler yer alırdı[46].

Vilayetlerde idari, mali, eğitim ve kültür, sağlık gibi birçok farklı alanda özel ihtisas komisyonları kurulmak suretiyle taşrada büyük bir bürokratik yapılanma ortaya çıkmıştır[47]. Vilayetlerde; bidayet ve istinaf mahkemeleri, menafi sandığı, muhacirin komisyonu, Düyun-ı Umumiye ve Reji idaresi, Ziraat Bankası ve Osmanlı Bankası gibi bankalar ortaya çıkmıştır. Vilayette; divan-ı temyiz-i vilayet, vilayet nafia komisyonu, vilayet maarif komisyonu, muhasebe-i vilayet kalemi, vilayet mektubi Kalemi, mektubi-i vilayet evrak odası, vilayet tercüme odası, vilayet ıslahhanesi komisyonu, tahrir komisyonu, vilayet tahrir İdaresi, vilayet tahsilat komisyonu, menafi-i umumiye sandığı komisyonu, gureba hastanesi, merkez-i vilayet deavi meclisi, arazi memurları, tarik komisyonu, vilayet mühendisleri, meclis-i temyiz-i cinayet, vilayet ziraat komisyonu, mal sandığı idaresi, telgraf ve posta müdürlüğü, rüsumat idaresi, matbaa-i vilayet, evkaf kalemi, vilayet ıslahhanesi, orman memurları, kereste memurları, memleha idaresi, kolcular, emval-i eytam müdürü, defter-i hakani memurları, adliye memurları, ticaret mahkemesi, ıslah-ı mekâtip komisyonu, aşar ve ağnam nezareti, tahrirat kalemi, tahsildar dairesi, rüsum-ı sitte dairesi, istintak dairesi, istinaf ve bidayet mahkemeleri kalemi, müddei-i umumi kalemi, ziraat müfettişi, vilayet reji idaresi, vilayet nüfus nezareti, vilayet Düyun-ı Umumiye idaresi, duhan ve reji idaresi, polis dairesi, hapishane, heyet-i sıhıyye, reji fabrika idaresi, tesisat-ı askeriye komisyonu, hukuk dairesi, vergi idaresi, istinaf ceza mahkemesi, bidayet mahkemesi kalemi ve ticaret mahkemesi gibi açılan her yeni idari birim memur istihdamını da zorunlu hale getirmiştir[48]. Zamanla vilayetlerin toplumsal yapısında memurlar önemli bir sınıf hâline gelmiş, bu yeni sınıf vilayetlerin eğitim, kültür sevilerinin yükselmesine neden olduğu gibi aynı zamanda vilayetlerin sosyal ve ekonomik yönden gelişmesine de büyük katkılar sağlamıştır.

---

[46] Sarıköse, "Adana", s. 565.
[47] Çadırcı, *a.g.e.*, s. 268-270.
[48] Sarıköse, "Adana", s. 566-569.

1. Liva/ Sancaklardaki Memurlar

Livalar en büyük idareci mutasarrıf olup, liva idare meclislerinin başkanları da mutasarrıflardı. Mutasarrıflar yanında livalarda da yeni idari birimler ortaya çıkmıştır. Muhasebe müdürü, tahrirat müdürü, müftü ve gayr-i Müslim cemaatlerin ruhani reisleri liva meclislerinin tabi üyesi olup, iki Müslüman iki de Gayr-i Müslim üye bu mecliste yer alırdı[49]. Liva idare meclisinin tabii üyeleri; mutasarrıf, müftü ve tahrirat müdürüydü. Seçilmiş üyeler yanında bir de kâtip bulunmaktaydı. Livanın muhasebe işleri için muhasebe-i liva adlı bir kurul vardı[50].

Livada bulunan önemli meclislerden biri, meclis-i temyiz-i hukuk-ı liva'dır. Bu meclis naip başkanlığında, üyeler ve kâtipten oluşmaktaydı. Muhasebe-i livada; muhasebe kâtibi, muavin-i evvel, muavin-i sânî, beytü'l-mal memuru ve sandık emini görev almıştır.

Livanın yazı işleri için bir tahrirat-ı liva mevcuttur. Tahrirat müdürü, müsevvid ve mübeyyiz yazı işlerindeki memurlardır. Ticaret mahkemesinde, kâtip ile bir tercüman bulunmaktaydı[51].

Livaların idarî yapılanmaları sürecinde bu birimde de belediye meclisi teşkil edilmiştir. Livanın belediye meclisinde; reis, muhasebeci, azalar; muavin ve kâtip görev alırdı[52].

Bu meclislerden başka livada evkaf müdürü, arazi memuru, nüfus nazırı ve karantina memurlarının da görev yaptığı görülmektedir[53]. Livada vergi tahsili ile ilgili olarak rüsûmât idaresi de teşkil edilmiştir. Müdürlük merkezinde müdür yanında sandık emini ve kâtipler görev yapmaktaydı.

---

[49] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 81.
[50] Barış Sarıköse, "Konya Vilâyet Salnâmelerine Göre İç-il Livası", *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 15, (2013), s. 116.
[51] *KVS*, 1285, s. 53, 81.
[52] *KVS*, 1285, s. 82; *KVS*, 1286, s. 71.
[53] *KVS*, 1285, s. 84; *KVS*, 1286, s. 72.

Ayrıca livada bulunan telgrafhanenin müdürü[54], muhabere memuru[55] yanında livada eğer tuzla ve madenler varsa onların da müdürlük olarak idare edildiği görülmektedir. Tuzla, müdürlükleri tuzlaların işletilmesi ve idaresinde önemli bir birimdi[56].

2. Kazalarda Görevli Memurlar

Kazalarda klasik dönemde idari yetkilere sahip en önemli görevli kadı idi. Tanzimat sonrasında 1842'de kaza müdürleri kadıların yerine kazaların idaresinde görev almaya başlamışlardır[57]. 1864 ve 1871 nizamnamelerinde klasik dönemden farklı olarak taşra idarecilerinin görev, yetki ve sorumluluklarında önemli değişimler meydana gelmiştir. Kaza idaresinde nizamnamelere uygun olarak kaymakamalar yanında yeni görevliler ve memurlar da istihdam edilmiştir. Bu düzenlemelerle taşra idari yapısındaki bürokrasi şekillenmeye başlamıştır. Kaza idarelerinde yeni müdürlük ve memurluklar teşkil edilmek suretiyle devlet hizmetleri daha etkin hâle getirilmeye çalışılmıştır[58]. Kaymakam başkanlığında mal müdürü, tahrirat kâtibi, naib, müftü, gayr-i Müslim cemaat reisleri dışında Müslüman ve Gayr-i Müslimler arasından seçilen ikişer temsilci kaza idare meclislerinde yer alırdı[59]. Gayr-i Müslim nüfusun olmadığı yerlerde gayr-i Müslimlerin meclislerde görev almaları söz konusu değildi[60]. Kazada idari yapıda kaymakam dışındaki naib, müftü, tahrirat kâtibi, sandık emini, idare meclisi, deavi meclisi, emlâk komisyonu, belediye meclisi, rüsumat memur ve idarecileri, telgraf ve posta müdürü, arazi kâtibi, bidayet mahkemesi, aşar dairesi, emlâk dairesi, ziraat odası, menafi komisyonu, evkaf vekili, tapu kâtibi, nüfus mukayyidi ve tahsildar, ebniye ve kontorato memuru, eytâm müdürü, maarif

---

[54] *KVS*, 1286, s. 77.
[55] *KVS*, 1287, s. 84.
[56] *KVS*, 1286, s. 75.
[57] Çadırcı, *a.g.e.*, s. 240-241.
[58] Barış Sarıköse, "XIX. Yüzyılda Çorum'un İdarî Yapısı", *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu 28-30 Nisan 2016 Bildiriler Kitabı*, Çorum 2006, s. 753.
[59] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 82.
[60] Çadırcı, *a.g.e.*, s. 259.

meclisi, ziraat meclisi, vukuat kâtibi, arazi tahsildar memuru, aşar ve ağnam memuru, kereste memuru, ser-tahsildar, zabıta memuru, evkaf muhasebecisi, Düyun-ı Umumiye memuru, reji memuru, mal kalemi, nüfus kalemi, Ziraat Bankası şubesi, ambar emini, orman süvari memuru, muhacirin komisyonu, memlaha muhafızı ve memurları, vesait-i nakliye komisyonu, tadilat komisyonu[61] kazalardaki memur sayısının artmasına neden olmuştur.

3. Nahiyelerde Görevli Memurlar

Daha önceleri Osmanlı kadısının naibleri nahiyelerde kadı adına idari görevleri de yerine getirirdi. 1864 Vilayet Nizamnamesi ile birkaç köyün toplanmasıyla meydana gelen yerleşmeler kaza olmayıp, kazalara ilhak edilerek nahiye olarak kabul edilmiştir. Bu nizamnamede nahiyelerden bahsedilmiş olsa da bu yapının kuruluşu, yönetimi ve statüsü ile ilgili açıklamalar bulunmamaktaydı. 1871 Nizamnamesi ile nahiyenin kuruluş süreci, gerekçesi, nahiyenin sınırlarının tespiti vilayet, liva ve kaza meclislerinde görüşülür, alınan karar merkeze bildirilir, padişah iradesi ile de nahiye kurulurdu. Nahiyelerde nahiye müdürü yanında bir nahiye meclisi bulunurdu. Osmanlı genelinde uygulanmaya başlayan "*1871 tarihli Nevahi Nizamnâmesi*"ne göre nahiye idaresi oluşturulurken Müslüman ve gayr-i Müslimlerin nahiye meclislerinde ve idarelerinde yer alması düzenlenmesi yapılmıştır. 1876 nizamnamesinde nahiye meclislerinin Müslüman ve gayr-i Müslimlerden yarı yarıya oluşturulacak, nahiye müdürü bu meclis tarafından seçilecek, çoğunluk olan cemaatten müdür olursa azınlık cemaatten bir nahiye müdürü muavini olacaktı[62].

Nahiye idaresinde nahiye heyeti önemli bir yere sahipti. Nahiye heyetinin başında müdür olup, naip ve vergi kâtibi yanında seçilmiş üyeler de bu mecliste yer almaktaydı[63]. İlerleyen süreçte nahiyelerde tahrir-i emlâk kalemi kâtipleri de görevlendirilmiştir[64].

---

[61] Sarıköse, "Çorum", s. 754-755.
[62] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 99-100, 103.
[63] *KVS*, 1304, s. 72.
[64] *Konya Vilâyet Salnâmesi*, (*KVS*), 1298, s. 50.

Nahiyelerin idari yapılanması yanında 1877'den itibaren yürürlüğe giren kanunla belediye meclisleri de teşekkül ettirilmiştir[65]. Nahiyelerde teşekkül eden belediye meclisi başkan ve üyelerden oluşmuş olup, müdür yanında naib, naib vekili, vergi kâtibi, kâtip, tahrir ve vergi idaresi kâtibi, sandık emini, tahsildar, vukuat kâtibi, tapu kâtibi, telgraf kâtibi, orman avadanlık memuru, reji memuru gibi görevliler de yer almaktaydı[66].

4. Belediyeler

Osmanlı'da modern anlamda belediyelerin yapılanması 1877 Belediye kanunu ile gerçekleşmiştir. Bu kanun öncesinde batılı tarzda belediye yapılanması "Altıncı Daire-i Belediye" olarak İstanbul'da Galata-Beyoğlu bölgesinde yabancı tüccarlar, sefirler, liman tesislerinin olduğu bölgede kurulmuştu. Bu kanun öncesinde 1864'ten sonra Tuna, İzmir, Kıbrıs ve Bağdat'ta belediye teşkilatları kurulmuştu[67]. 1867-1868'de Altıncı Daire-i Belediye'nin örneğine göre İstanbul 14 belediye bölgesine ayrılarak aynı zamanda 1868'deki nizamname ile şehremaneti yeniden düzenlenerek Server Paşa şehremini olarak tayin edilmiştir[68]. Belediye reisinin yanında meclis üyeleri, bir muavin, kâtip, sandık emini, mütercim, mühendis ve mimarlar da belediye teşkilatında yer almaktaydı[69]. Belediye dairelerinin reisleri Bâb-ı Âli tarafından atanırken meclis üyeleri ise halk tarafından seçilmekteydi. Belediye reisleri taşradaki memurlar arasından atanacak, eşraftan biri de olsa reis memur olurdu. Belediye meclisi vali veya mutasarrıf tarafından görevlendirilen reis yanında bir reis muavini ile altı üyeden oluşurdu. Taşra belediyelerinde genelde kâtip ve hademelerden oluşan ilk kadrolarının yanında zamanla mühendis, tabip, harik memuru gibi görevliler belediye kadrolarında yer almıştır. 1877'de yapılan

---

[65] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 188.

[66] Barış Sarıköse, "Konya Vilâyet Salnâmelerine Göre Saidili Nahiyesinin İdarî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 32, (2012), s. 299-300.

[67] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 31.

[68] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 157.

[69] Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu Yerel Yönetim Metinleri*, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2010, s. 35.

düzenlemede tabip, baytar, mühendis, kâtip, sandık emini, zabıta ve belediye çavuşu gibi görevliler teşkilatta yer almaya başladı. Ancak nüfusu az olan birçok küçük taşra belediyesinde özellikle mühendis gibi nitelikli eleman bulunmuyordu[70]. XIX. yüzyılda taşrada birçok belediyede tabipler yanında eczacılar da görev almıştır. Belediyelerde ayrıca müfettiş, çavuş ve tellal de istihdam edilmiştir[71]. Zamanla harik memurlarından belediye itfaiye teşkilatına doğru bir dönüşüm yaşanmış, belediyenin emlâk ve tahrir işlerinin yoğunlaşması ile kâtip sayısında artış olmuştur.

Taşrada başta rüştiye ve idadi olmak üzere açılan yeni eğitim kurumları öğretmen istihdamını beraberinde getirirken toplumun ihtiyacı olan sağlık alanında tabip ve eczacı istihdamı, açılan ıslahhane, karantinahane, posta ve telgraf örgütleri[72] memur istihdamının artarak devam etmesine neden olmuştur. Taşra bürokrasisi bulundukları yerlerin sosyal, ekonomik, eğitim ve kültürel yönlerinden gelişmesine olumlu yönde katkı sağlamıştır. Memur sayısının artması memurlarla ilgili suçları ve memur suçları ile ilgili düzenlemeleri de beraberinde getirmiş, bu konularda birçok nizamname yayınlanarak memurların maaşlarından, atanma süreçlerine kadar birçok alanda yasal düzenlemeler yapılmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde bürokraside yetişenler Cumhuriyet döneminin ilk memur kadrolarının oluşmasına katkı sağlamıştır. Aynı zamanda Osmanlı taşra idaresinde yapılan düzenlemeler vilayet, kaza, nahiye ve köy olarak devam ettirilmiş, bazı memuriyetler zamanla değişikliğe uğradığı gibi bazı memuriyetler ise varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin taşradaki idari yapılanması XIX. yüzyılda büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Eyalet/beylerbeyi sisteminden vilayet/valilik sistemine bir geçiş meydana gelmiştir.

---

[70] Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 160, 175, 190.
[71] Tahir Bilirli, "Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliği Ortaya Çıkışı ve Safranbolu'da İlk Belediyecilik Faaliyetleri", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, (2021), s. 89.
[72] Çadırcı, *a.g.e.*, s. 290, 294-295.

Vilayetlerde, liva, sancak, kaza, nahiye ve köy şeklinde bir idari yapılanma meydana gelmiştir

Bu yeni yapılanmada vilayetlerde vali, livalarda mutasarrıf, kazalarda kaymakam, nahiyelerde nahiye müdürü, köylerde ise idari yapılanma için muhtarlar görev almıştır. Yeni idari sistemde vilayetlerde yeni idari birim, komisyon ve meclisler oluşturularak taşrada önemli düzenlemeler yapılmıştır. Taşrada açılan her yeni birimde memur ihtiyacı ortaya çıkmış, devlet özellikle memuriyetlerde eğitim durumuna göre atamalar yapmaya başlamıştır. Memur kadrosunun artması taşranın eğitim, kültür, sosyal ve ekonomik hayatına önemli katkılar sağlamıştır. Memurların seçiminden atamasına, memurların sicillerinin oluşturulmasına kadar çok önemli düzenlemeler bu dönemde yapılmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde oluşturulan taşra idari sistemi bazı değişikliklerle Cumhuriyet döneminde de devam ettirilmiştir. Osmanlı'nın son döneminde yetişen bürokratlar aynı zamanda Cumhuriyet döneminin ilk memur kadrosunu da oluşturmuştur. Günümüzdeki mülki yapılanmanın temellerinin Osmanlı'nın son döneminde atıldığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

Akyıldız, Ali, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform, (1836-1856)*, Eren Yay., İstanbul 1993.

Akyıldız, Ali, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yay., İstanbul, 2004.

Başar, Fahameddin, *Osmanlı Eyâlet Tevcihâtı (1717-1730)*, TTK, Ankara, 1997.

Bilirli, Tahir, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Yay., İstanbul, 2020.

Bilirli, Tahir, "Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliği Ortaya Çıkışı ve Safranbolu'da İlk Belediyecilik Faaliyetleri", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, (2021), s. 81-94.

BOA, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., İstanbul, 2000.

Findley, Carter V., *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bürokratik Reform Babıâli (1789-1922)*, Alfa Yay., İstanbul, 2019.

Findley, Carter V., *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, Alfa Yay., İstanbul, 2020

Halaçoğlu, Yusuf, *Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, TTK, Ankara, 1998.

İnalcık, Halil, "Eyalet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 548-550.

İpşirli, Mehmet, "Beylerbeyi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 69-74.

İpşirli, Mehmet, "Dahiliye Nezâreti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. VIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 414-416.

Konya Vilâyet Salnamesi (*KVS*), 1285, 1286, 1287, 1298, 1304.

Mumcu, Ahmet, "Divân-ı Hümâyun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. IX, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 430-432.

Ortaylı, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK, Ankara, 2000.

Ortaylı, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yay., İstanbul, 2016.

Ortaylı, İlber, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Kronik Yay., İstanbul, 2021.

Sarıköse, Barış, "Konya Vilâyet Salnâmelerine Göre Saidili Nahiyesinin İdarî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 32, (2012), s. 293-308.

Sarıköse, Barış, “Konya Vilâyet Salnâmelerine Göre İç-il Livası”, *Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 15, (2013), s. 113-127.

Sarıköse, Barış, “Adana Vilayet Salnâmelerine Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Adana’nın İdari Yapısı”, *Tarihte Adana ve Çukurova*, C. III, (Ed. Yılmaz Kurt- M. Fatih Sansar), Akademisyen Kitabevi, Adana 2016, s. 553-573.

Sarıköse, Barış, “XIX. Yüzyılda Çorum’un İdarî Yapısı”, *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu 28-30 Nisan 2016 Bildiriler Kitabı*, Çorum 2006, s. 749-758.

Seyitdanlıoğlu, Mehmet, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu Yerel Yönetim Metinleri*, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2010.

Sungur, Mutullah, “XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Taşra İdaresi ve Vilâyet Yönetimi”, *Türkler*, C. XIII, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 750-761.

Turhan Sarıköse, Selma, “Sultan II. Mahmud Döneminde Safranbolu’da Muhtarlık Teşkilatının Kurulması”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, S.3, (2017), s. 337-357.

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE AYDOS DOĞUMLU DEVLET MEMURLARI (1879-1909)

Tahir BİLİRLİ*

Giriş

1367 yılında I. Murad (1362-1389) zamanında Osmanlı topraklarına katılan[1] Aydos coğrafi olarak kuzeyde Kamçı nehrine ve Tuna vilayetine bağlı Pravadi kazasına sınır olup doğuda Misivri ve Ahyolu kazalarına, güneyde Burgaz kazasına ve batıda Karinabad kazasına sınırdır. Kazanın bulunduğu bölge Balkan Dağları'nın Karadeniz'e doğru uzantılarını kapsadığından daha çok dağlık bir bölgedir. [2] Buna rağmen Aydos Rumeli'de önemli bir merkez konumundadır. Fetihden kısa bir süre sonra Anadolu'dan Türk göçmenler getirilerek Aydos ve çevresi Türkleştirilmiş ve bölge Rumeli Eyaleti içerisinde dahil edilmiştir.[3] Aydos yol güzergahında olduğu için Osmanlı ordusunun kışlaklarından birisi olmuştur.[4]

Aydos idari değişikliklere göre çeşitli tarihlerde bazen Silistre'ye bazen de İslimliye'ye bağlı olmuştur. İlk dönemler Rumeli eyaletine bağlı bir kaza merkezi iken 1855 yılında Vidin eyaleti İslimye sancağına bağlı bir kaza, bu tarihten 1883 yılına kadar Edirne vilayeti İslimye sancağına bağlı bir kaza, 1883-1907 arası Rumeli-i Şarki vilayeti İslimye sancağına bağlı bir kazadır.

* Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, tahirbilirli@karabuk.edu.tr ORCID: 0000-0001-5275-4654

[1] Johann Wilhelm Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, C.1, (Çev. Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 172

[2] Mehmet Hacısalihoğlu, Doğu Rumeli'de Kayıp Köyler: İslimye Sancağı'nda 1878'den Günümüze Göçler, İsim Değişiklikleri ve Harabeler, Bağlam Yayınları, İstanbul 2008, s. 116.

[3] Yusuf Halaçoğlu, "Bulgaristan- Osmanlı Dönemi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 396.

[4] Aydın Ayhan, *Rumeli ve Akdeniz Adaları'nda Türk Varlığı*, Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği, İstanbul 2013, s. 112.

1908 yılında Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi[5] ile Osmanlı toprağı olmaktan çıkan Aydos bu tarihten günümüze kadar Bulgaristan'ın Burgaz iline bağlı bir ilçe konumundadır.[6]

Salname kayıtlarına göre kazada toplam 81 köy bulunmaktadır. İslimye sancağının köy sayısı en çok olan kazasıdır. Kazanı %82'si Müslüman'dır. Geri kalan nüfusu Gayrımüslimler oluşturmaktadır. 1880 yılında Aydos'ta 5 binin üzerinde Bulgar ve 12 bine yakın Türkler yaşamaktadır.[7] 1287 nolu Edirne Vilayet Salnamesi'ne göre Aydos'ta Kaymakam, naip, müftü, mal müdürü, sandık emini bulunurken yine yönetim birimleri olarak idare meclisi, deavi meclisi, belediye meclisi, menafi-i umumiye sandığı, ziraat komisyonu bulunmaktadır.[8] Sıbyan mektebinin yanında 1855 yılında kaza merkezinde halkın katkılanıyla rüştiye mektebi açılmıştır.[9]

Osmanlı Devleti'nde, önce askeri alanda başlayan ardından diğer idari, mali, eğitim ve sağlık gibi devletin birçok kurumunda devam eden reformlar beraberinde maliyetleri de arttırmıştır. Bu durum gelirlerin daha çok arttırılması gerekliliğini ortaya koymuş, sonuç olarak bu da merkezi idarenin güçlendirilmesini ve böylece kalemiye ve mülkiyede devasa bir büyümeyi beraberinde getirmiştir.[10] Yapılan düzenlemelerin en genişi siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak Tanzimat dönemi ve sonrasında gerçekleştirilmiştir. Bu değişimlerden birisi

---

[5] Yusuf Teke-Fatih Fırat, *Balkan İttifakı (Balkanlar'ın Kaderi: İttifakın Yükselişi ve Çöküşü)*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2023, s. 15-16.

[6] Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2017, s. 68

[7] Hacısalihoğlu, *a.g.e*., s. 116.

[8] 1287 nolu Edirne Vilayet Salnamesi, s. 80-81.

[9] Ayhan, *a.g.e.,* s. 114; Fatma Kaya Doğanay, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Rüştiye Mektepleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2011, s. 88

[10] Carter V. Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, (Çev. Gül Çaşalı Güven), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011, s. 22.

de devlet yönetim mekanizması olan devlet dairelerinin ihtiyacı olan memurların yetiştirilmesi hususudur.[11]

Devlet ihtiyacı olan memurları Tanzimat öncesinde usta çırak usulü ile temin etmekteydi. Dolayısıyla her bir birim memur yetiştiren birer mektepti. Memur adayları 12 yaşından itibaren kalemlere girip, kitâbet, inşâ ve yazı çeşitlerini öğrenirdi. Memurlar ilk memuriyete girdiklerinde 3-5 sene maaş almazlar, daha sonra 1 kuruş ile 10 kuruş arasında değişen bir maaşla *mülazim* olurlardı. Ancak memurların üst kademelere yükselmeleri çok uzun zaman aldığından birçok memur, bunu göze alamayıp memuriyetten ayrılmak zorunda kalırdı. Bunun yanında terfilerde adam kayırma ve iltimas gibi yollara sık sık başvurulması ehliyetsiz ve liyakatsiz kişilerin üst kademlere yükselmesine neden olurdu. Bu durum da alt kademedeki memurlar arasında hoşnutsuzluk meydana getirirdi. Ayrıca ehliyetsiz memurlara iş yaptırmak zor olduğundan bürokratik işlerin çoğalmasına da neden olurdu. Adaletsiz bir durum olan bu durumu çözmek adına 1838 yılında memurların görevde yükselmelerinde imtihan esası getirildi.[12] Güzel yazı ve verilen konuyu kitabet kurallarına göre yazabilmesi kuralı ile adaletsizliklerin önüne geçilmek istenmiş ancak bunda da başarılı olunamamıştır.

Memur yetiştirilmesine yönelik gerçek manada ilk okullar 1838-1839 yıllarında açılan olan Mekteb-i Ma'arif-i Adliye ve Mekteb-i Ulûm-ı Edebiye'dir.[13] Modern bir eğitim merkezleri olarak planlanan bu okullar[14] öncelikle Bâbıâlî ve Bâb-ı Maliye'nin ihtiyacı olan memurları yetiştirecekti. Daha sonra

---

[11] Bilirli-Ekmekci, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)", *Tarih Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar*, (Ed. Serdar Göktaş), Yaz Yayınları, Afyonkarahisar 2023, s.87.

[12] Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform*, Eren Yayınları, İstanbul 1993, s. 52-54.

[13] Findley, *a.g.e*., s. 142.

[14] Carter V. Findley *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bürokratik Reform Babıâli 1789-1922*, (Çev: Ercan Ertürk), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014, s. 184.

rüştiye ve darülma'ârif mektepleri kurulması ile buralardan mezun olan öğrenciler de memur olarak atanmaya başlandı.[15] Ancak bu okullardan mezun olmayan kişiler de bir şekilde özel dersler ile kendisini geliştirdi ise imtihanla memuriyete alınabilmekteydi. Ancak bu durum bazı suistimallere yol açıyor, iltimas ve adam kayırma sonucu mezun olmadan ve imtihan olmadan memuriyete alımların olması, mekteplerde okuyan öğrencilerin aynı yolu deneyerek kısa yoldan memur olma yollarını aramalarına neden oluyordu.[16]

Memur atamalarında sorunların çözümü ve merkezden yönetilebilmesi adına atılan adımlardan biri de bazı ihtisas komisyonlarının kurulmasıdır. Bunlardan biri de Memurin-i İntihab Komisyonu'dur. Bu komisyon II. Abdülhamid döneminde yapılan birtakım düzenlemeler ile memur atamalarında kontrolü sağlayacak mekanizmanın bir parçası olmuştur.[17] Osmanlı bürokrasinde çalışan bütün memurların biyografilerinin ve kariyerlerinin kayıt altına alınmaya başlanması 5 Şubat 1879 tarihinde Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun[18] kuruluşu ile olmuştur.[19] Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun 1896 yılında lağvedilmesi ile yerine kurulan Me'mûrîn-i Mülkiyye Komisyonu'nun faaliyetleri sonucu 1879-1909 yılları arasında devlet hizmetinde bulunmuş memurların sicilleri kaydedilmiştir.[20] Siciller Osmanlı Arşivi'nde

[15] Akyıldız, *a.g.e*., s. 56-57.
[16] Akyıldız, *a.g.e.*, s. 240-241.
[17] Emrah Çetin, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Bartın Doğumlu Memurlar", *Tarihin Peşinde*, S. 18, 2017, s. 93; Enes Ekmekci, "Sicil-i Ahval Kayıtlarına Göre Kratova Doğumlu Memurlar", Cumhuriyetin İlanının 98. Yıldönümü Anısına Ulusal Tarih Sempozyumu Bilidiri Kitabı, Karabük, 2022
[18] Sicill-i Ahvâl Komisyonu hakkında çıkarılan nizamnameler hakkında detaylı bilgi için bakınız: Talip Mert "Sicill-i Ahval Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler I", *Arşiv Araştırmaları Dergisi*, S. 2. İstanbul 2000, s.97-111; Talip Mert "Sicill-i Ahval Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler II Osmanlı Devleti Sicill-i Ahvâl Dairesiyle Şubelerine Ait Yönetmelik", *Arşiv Araştırmaları Dergisi*, S. 3. İstanbul 2001, s. 41-52.
[19] Atilla Çetin, "Sicill-i Ahval Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *Vakıflar Dergisi*, S. XXIX, Ankara 2005, s. 89.
[20] Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahvâl Defterleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi DİA*, C. 37, İstanbul 2009, s. 134.

Sicill-i Ahvâl Defterleri adıyla sıralı bir şekilde toplam 201 defterden oluşmaktadır. Bu defterlerdeki memur sayısı ise 51.652'dir.[21]

Sicill-i Ahvâl Defterlerine kaydedilen özet biyografiler, memurların devlet hizmetine ilk girdikleri zaman vermek zorunda oldukları "tercüme-i hâl varakası" denilen matbu bir belge ile tercüme-i hâl varakasına eklenmesi zorunlu bazı resmi evraklar esas alınarak hazırlanırdı. Hâl varakasında memurun doğum tarihi, baba adı, eğitim durumu, görevleri, eserleri, rütbe ve madalyaları, kazandığı mükafatlar, aldığı cezalarla ilgili cevaplandırılması gereken sorular sorulurdu. Verilen bilgiler resmî belgelerle karşılaştırılarak doğrulanırdı.[22] Sorulan sorulara verilen cevaplarla memurun kendisi ve ailesi hakkında geniş bilgilere ulaşılabilirken bunların dışında da kurum ya da müdürlüklerin ne zaman kuruldukları veya kaldırıldıkları, bir şehirdeki eğitim kurumlarıyla ilgili bilgiler, bir şehrin kaza olma tarihi, illere bağlanma tarihleri, padişah değişiklikleri gibi siyasal olaylar ve ekonomik gelişmelerde hükümetin memurlar üzerinde ne gibi düzenlemeler yaptıkları, gayrimüslim memurların statüleri ve durumları hakkında ayrıca bilgilere ulaşılabilmektedir.[23]

Bu çalışmada Aydos kazası doğumlu memurlar inceleme konusu edilmiştir. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi kayıtlarında Dahiliye fonunda kayıtlı olan bu Sicill-i Ahvâl Defterleri üzerinden Aydos olarak tarandığında Aydos doğumlu 22 kayıt ortaya çıkmaktadır. Ancak bu kayıtlardan DH. SAİDd. 195/119 nolu kayıtta Hicri 1305 doğumlu Behram Efendi oğlu Hasan Galip Efendi Bursa doğumlu olduğu halde yanlış okuma

[21] *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Haz.: Yusuf İhsan Genç vd., Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2010, s. 237.

[22] Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909),* Der Yayınları, İstanbul 2004, s. 128.

[23] Kemal Saylan-İlhan Gök, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 60.

sebebiyle Aydos doğumlu olarak kaydedilmiştir. Bununla beraber Ruscuk Müftüsü Osman Nuri Efendi'nin oğlu Ali Haydar Efendi ile Aydoslu Bekir Efendi'nin oğlu Mehmet Şevki Efendi kayıtları mükerrer kayıtlardır. Dolayısıyla bunlar çıkarıldığında toplam Aydos doğumlu memur sayısı 19 olmaktadır. Bu çalışmada 19 memur değerlendirilmiştir. Ancak burada önemli bir durumu belirtmek gerekmektedir. Osmanlı coğrafyasında Aydos adında üç farklı yer bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Rumeli Şarki eyaleti İslimye sancağına bağlı bir kaza merkezi, ikincisi Hüdavendigar eyaleti Kocaeli sancağına bağlı Aydos ve üçüncüsü Mora eyaletine bağlı Aydos'tur. Memurlar sicile kaydedilirken aynı yerden birden fazla var yer var ise orayı tanımlayıcı isimleri ile beraber yazılırdı. Örneğin Ereğli için Karadeniz Ereğlisi, Konya Ereğlisi gibi bölgesel ayrımlar yapılmıştır. Aydos doğumlu memurlarda da bu genel olarak Rumeli Şarki olarak verilirken bazı memurlarda sadece Aydos olarak verilmiştir. Mehmet Şevki Efendi, Hasan Sükuti Efendi, Abdurrahman Necati Bey, Hüseyin Nazmi Efendi, Mehmet Sadık Efendi ve İbrahim Cavid Efendi olmak üzere altı memurun doğum yeri olarak sadece Aydos'ta doğmuştur ibaresi yer almaktadır. Dolayısıyla bu kişilerin Hüdavendigar mı yoksa Rumeli Şarki mi oldukları anlaşılamadığından bunlar da Rumeli Şarki Aydos doğumlu memurlar içinde değerlendirilmiştir.

1. Aydos Doğumlu Memurların Toplumsal Statüleri

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde memurların doğum tarihleri hicri yıl olarak verilirken genel olarak sadece yıl verilmiştir. Nadir de olsa doğum tarihleri ay, gün ve yıl olarak tam verilen memurlar bulunmaktadır. Aydos doğumlu memurlardan da Haffaf Halil Ağa'nın oğlu Ali Rıza Efendi'nin doğum tarihi tam tarih olarak verilmiş, diğer memurların doğum tarihleri sadece hicri yıl olarak verilmiştir. Aşağıdaki tablo 1'de memurların doğum tarihleri ve doğum yerleri verilmiştir.

Tablo 1: Memurların adları, doğum tarihi ve doğum yerleri

Sıra	Memurun Adı	Doğum Tarihi Hicri/Miladi	Doğum Yeri	Sıra	Memurun Adı	Doğum Tarihi Hicri/Miladi	Doğum Yeri
1	Ahmet Şakir Efendi	1246-1830/1831	Aydos	11	İbrahim Edhem Efendi	1275-1858/1859	Aydos
2	Mustafa Efendi	1261 – 1845	Aydos	12	Mehmet Şevki Efendi	1277-1860/1861	Aydos
3	Hasan Sükuti Efendi	1261-1845	Aydos	13	Abdurrahman Necati Bey	1283-1866/1867	Aydos
4	Mustafa Asım Efendi	1264 - 1847/1848	Aydos	14	İbrahim Cavid Efendi	1285-1868/1869	Aydos
5	Mehmet Sadık Efendi	1265-1848/1849	Aydos	15	Hüseyin Hüsnü Efendi	1287-1870/1871	Aydos
6	Ali Rıza Efendi	1267-1850/1851	Aydos	16	Hüseyin Nazmi Efendi	1289-1872/1873	Aydos
7	Ali Rıza Efendi	3 Temmuz 1855	Aydos	17	Mehmet Fazıl Bey	1299-1881/1882	Aydos
8	Ahmet Hulusi Efendi	1273-1856/1857	Aydos	18	Osman Fahri Efendi	1292-1875/1876	Aydos
9	Süleyman	1274-1857/1858	Aydos	19	Ali Haydar Bey	1302-	Aydos

	Hilmi Efendi					1884/1885	
10	Ahmet Hamdi Efendi	1275-1858/1859	Aydos				

Tablo 1'de verilen 19 memur 1830 yılı ile 1885 yılları arasında doğdukları gözlenmektedir. Memurların isimleri iki Ali Rıza Efendi haricinden diğerleri farklı isimlerdedir. 19 memurdan Abdurrahman Necati Bey, Mehmet Fazıl Bey ve Ali Haydar Beyde "bey" lakabı kullanılırken kalan 16 memur için "efendi" lakabı kullanılmıştır. Sicill-i Ahvâl Defterlerinde memurların doğum yerleri yazılırken doğdukları kaza varsa kazaya bağlı nahiye veya köyler de yazılırdı. Aydos doğumlu memurların hepsinde doğum yerleri olarak kaza merkezi olan Aydos yazılmıştır. Aydos'a bağlı herhangi bir nahiye veya köy yazılmamıştır.

Sicill-i Ahval Defterlerinde memurların babaları hakkında detaylı bilgiler olmasa da isim, unvan, lakap, bölgelerinde ne şekilde tanınır oldukları ve meslekleri hakkında bilgiler yer alırken vefat etmiş babalar hakkında da müteveffa olarak kayıt düşülmüştür. Aşağıdaki tablo 2'de buna dair bilgiler verilmiştir.

Tablo 2: Memurların baba adları, baba meslekleri ile babanın şöhreti ve vefat durumu

Sıra No	**Memurun Adı**	**Baba Adı**	**Baba Mesleği**	**Babanın şöhreti ve durumu**
1	Ahmet Şakir Efendi	Yusuf Murat Efendi		Erzincanlı
2	Mustafa Efendi	Mehmed Efendi	Tüccar	Müteveffa
3	Hasan Sükuti Efendi	Ahmed Rüstem Ağa	Mekke-i Mükerreme Mücavirlerinden	-
4	Mustafa Asım Efendi	Hüseyin Efendi	-	Ahmed Efendizade

5	Mehmet Sadık Efendi	İbrahim Ağa	Esnaf	-
6	Ali Rıza Efendi	Hacı Şaban Efendi	-	Müteveffa
7	Ali Rıza Efendi	Halil Ağa	Haffaf	-
8	Ahmet Hulusi Efendi	Ragıp Efendi	-	Müteveffa
9	Süleyman Hilmi Efendi	İbrahim Edhem Efendi	Hoca	Müteveffa
10	Ahmet Hamdi Efendi	Mehmet Efendi	-	Müteveffa
11	İbrahim Edhem Efendi	Mehmet Efendi	-	Ragıbzâde
12	Mehmet Şevki Efendi	Bekir Efendi	-	-
13	Abdurrahman Necati Bey	Mehmed Behram Bey	-	Karakapıcıbaşı
14	İbrahim Cavid Efendi	Ahmed Şakir Bey	Mülkiye kaymakamlarından	Müteveffa
15	Hüseyin Hüsnü Efendi	Mehmed Saib Efendi	Kıbrıs Gümrük Kâtib-i Sânisi	Aydoslu Müteveffa
16	Hüseyin Nazmi Efendi	Mustafa Nazım Efendi	-	-
17	Mehmet Fazıl Bey	Mustafa Fevzi Efendi	Tarsus Naibi	-
18	Osman Fahri Efendi	Mustafa Hayri Efendi	Koşukavak ve redif taburu onuncu bölüğü mülazım-ı evveli	-
19	Ali Haydar Bey	Osman Nuri Efendi	Ruscuk Müftüsü	-

Tablo 2'de verilen bilgilere göre Aydos doğumlu memurlardan 14 kişide "Efendi", üç kişide "ağa" ve iki kişide "bey" unvanı kullanılmıştır. Efendi unvanı Osmanlı Devleti'nde Tanzimat sonrası sadece okur yazar olan kişiler ile öğrencilere

verilmiştir.[24] dolayısıyla genel olarak efendi unvanının çok olması bu ailelerin de okur yazar olduklarını ve çocuklarını da okuttuklarını göstermektedir. 19 memurun için de sadece üç kişinin babasının unvanı "ağa" olması bu durumu destekler mahiyettedir. Çünkü ağa unvanı genellikle Tanzimat öncesinde Yeniçeri Ocağı zabitlerine verilirken ocağın kaldırılmasından sonra okuyup yazması olmayanlarda hakkında kullanılmaya başlanmıştır.[25] Buradaki ağa unvanlı kişilerden İbrahim Ağa esnaf, Halil Ağa haffaf yani ayakkabıcı ve Ahmed Rüstem Ağa Mekke'de bulunan Kabe'nin komşusu olarak kaydedilmiştir. "Bey" unvanı çok genel bir kullanım olması dolayısıyla burada hangi anlamda kullanıldığı tam olarak tespit edilmemiştir. Ahmed Cavid Efendi'nin babası Ahmet Şakir Bey'in kaymakam olması ve Abdurrahman Necati Bey'in babası Mehmed Behram Bey'in mesleği hakkında bilgi verilmemesi belli bir yorum yapmayı engeller mahiyettedir. Babanın toplum içinde nasıl tanındıklarını ifade eden şöhret ve lakapları da kişiler hakkında bilgi vermektedir. Erzincanlı, Ahmed Efendizade, Ragıpzade, Karakapıcıbaşı ve Aydoslu lakapları yer almaktadır.

2. Aydos Doğumlu Memurların Eğitim Durumları

Aydos doğumlu devlet memurları ilk eğitimlerini sıbyan mekteplerinde veya sıbyan mekteplerinin yerine kurulan ibtidai mekteplerde almışlardır. Buralarda giriş mahiyetinde olan mukaddeme-i ulûm derslerini görmüşlerdir. Ardından ikinci seviye olan rüştiye mekteplerinde mürettep dersler okuyarak bu okullardan şehadetnameler, diğer bir ifade ile diploma alarak mezun olmuşlardır. Rüştiye mekteplerinden sonra okunan idadi mektepleri okumuşlardır. Bazı memurlar genel olarak sıbyan mekteplerinden bazen de rüştiye mekteplerinden sonra çeşitli medreselerde başta Arapça olmak üzere İslami ilimler eğitimi alırken bazı memurların da özel hocalardan eğitim aldıkları

[24] Fuat Köprülü, "Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi DİA*, C. 10, İstanbul 1994, s. 456.
[25] Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* C. 1, MEB Yayınları, İstanbul 1971, s. 21.

görülmüştür. Memurların eğitim durumlarında son olarak aldıkları eğitimlere bağlı olarak bildikleri ya da aşina oldukları yabancı dil bilgileri ve seviyeleri ile Türkçe bilgileri hakkına bilgiler verilmiştir. Aşağıda tablo 3'te memurların eğitim durumları hakkında bilgiler verilmiştir

Tablo 3: Aydos doğumlu memurların eğitim durumları

Sıra No	Memurun Adı	Aldığı Eğitim ve Bildiği Diller
1	Ahmet Şakir Efendi	Aydos kasabasında sarf, nahiv-i Arabi okumuştur. Türkçe okur-yazardır
2	Mustafa Efendi	Aydos kazası ibtidai mektebinde mukaddeme-i ulum-ı diniyeyi, Dersaadet'de medresede ulûm-ı Arabiye ve fünûn-ı mütenevvia ile Farsça tahsil etmiş, Arapça ve Farsça konuşabilir ve Türkçe kitabet edebilmektedir. Medreseden sonra Mekteb-i Nüvvâb'da (naipler) tahsilini tamamlayarak 9 Haziran 1878 tarihli ve 168 numaralı 3. sınıf niyâbet şehâdetnamesi almıştır
3	Hasan Sükuti Efendi	Sıbyan mektebinde esası İslamiyet olan mukaddeme-i ulûm-ı diniyeyi okumuştur. Arapça ve Türkçe okur yazardır.
4	Mustafa Asım Efendi	Mukaddemât-ı ulumu Aydos ibtidai mektebinde okumuş, memur seçme komisyonu tarafından 18 Ağustos 1884 tarihinde yapılan imtihan ile müdürlük intihabnamesine nail olmuştur. Türkçe okur yazardır.
5	Mehmet Sadık Efendi	Sıbyan mektebinde mukaddem-i ulûmı diniyeyi ve medresede bir miktar Arapça ve Farsça okumuştur. Türkçe okur yazardır.
6	Ali Rıza Efendi	Aydos kasabası ibtidai mektebinde bir miktar tahsil görmüştür. Türkçe okur yazardır.
7	Ali Rıza Efendi	Sıbyan mektebinde Arapça ve Farsça talim etmiştir. Türkçe okur yazardır.
8	Ahmet Hulusi Efendi	Aydos sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulum okuduktan sonra 10 sene Bursa'da Arapça ve Farsça dersler almıştır. Türkçe kitabet etmektedir.

9	Süleyman Hilmi Efendi	Aydos ibtidai mektebinde ulûm-ı diniyeyi ardından rüştiye mektebinde mürettep dersleri tahsil etmiştir. Ardından Dersaadet'e giderek Fatih dersiamlarından müteveffa Hafız İbrahim Efendi'den ulûm-ı Arabîye tahsil etmiştir. Türkçe kitabet eder.
10	Ahmet Hamdi Efendi	Aydos ibtidai mektebi ile rüştiye mektebinde okumuş ise de şehadetnamesi bulunmamaktadır.
11	İbrahim Edhem Efendi	Aydos rüştiye mektebinde Arapça, Farsça, fenn-i hesap ve coğrafya okumuştur. Türkçe okur yazardır.
12	Mehmet Şevki Efendi	Sıbyan mektebinde esas-ı İslamiye olan mebâdi-i ulum-ı diniyeyi ve rüştiye mektebinde mürettep dersleri okumuştur. Türkçe okur yazardır.
13	Abdurrahman Necati Bey	Karinabad sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulumu tahsil ettikten sonra özel hocadan kavâid-i Osmani, sarf, nahiv, Farsçadan Kavaid ve Gülistan ve ulûm-ı diniyeden Derikta şerhi okumuştur.
14	İbrahim Cavid Efendi	Aydos ibtidai ve rüştiye mekteplerinde tahsil görerek şehadetname almış ise de hicret ettiği sırada bu belgesini kaybetmiştir. Türkçe kitabet eder, Arapça, Kürtçe konuşabilir.
15	Hüseyin Hüsnü Efendi	Aydos sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulum-ı diniyeyi ve özel bir hocadan Arapça, Farsça, fenn-i hesap ve Fransızca okumuştur. Türkçe, Rumca ve Fransızca okur yazardır.
16	Hüseyin Nazmi Efendi	Dersaadet'de Darü't-talim adlı özel mektepte mürettep dersler okumuştur. Türkçe okur yazardır.
17	Mehmet Fazıl Bey	Fatih Askeri Rüştiyesi'nde mürettep dersleri tahsil ederek 27 Ocak 1899 tarihinde ala dereceden şehadetname almıştır. Mehmet Fazıl Bey Darülfünun-ı Osmani hukuk bölümünde tahsilini tamamlayarak 14 Temmuz 1910 tarihinde ala dereceden şehadetname almıştır.
18	Osman Fahri Efendi	Dimetoka sıbyan mektebinde ardından ibtidai mektebinde mürettep dersleri tahsil ederek Temmuz 1887 tarihinde

		şehadetname aldıktan bir süre sonra rüştiye mektebine devam etmiştir.
19	Ali Haydar Bey	İbtidai ve rüştiye mekteplerinde mukaddeme-i ulum dersleri okuduktan sonra Mekteb-i Sultani'de tahsiline devam ederek buradan şehadetname almıştır. Türkçe, Fransızca, Bulgarca okur yazar olup Arapça ve Farsçaya aşinadır. Ayrıca mekteb-i Hukuk-ı Şahane'ye devam ederek bitirmiştir.

Memurlar içinde Ahmet Şakir Efendi'nin sıbyan ya da ibtidai mektepte okuduğuna dair bir bilgi verilmemiş olup sadece belli oranda Arapça eğitim aldığı bilgisi verilmiştir. Ancak Türkçe okur yazar olmasından dolayı en azından bir sıbyan mektebi düzeyinde bir eğitim aldığı söylenebilir. Hüseyin Hüsnü Efendi'de Darittalim adında özel bir okulda rüştiye mekteplerinde okutulan mürettep dersleri okumuştur. Diğer memurlar ise en az bir sıbyan ya da ibtidai mektep bitirmişlerdir. Sıbyan mektebinden sonra rüştiyede okuyan memurlar şunlardır: Süleyman Hilmi Efendi, Ahmet Hamdi Efendi, İbrahim Edhem Efendi, Mehmet Şevki Efendi, İbrahim Cavid Efendi, Mehmet Fazıl Bey (askeri rüştiye), Osman Fahri Efendi ve Ali Haydar Bey olmak üzere sekiz kişidir.

Mustafa Efendi ve Mehmet Sadık Efendi ibtidai ve rüştiye mektepleri dışında medreselerde eğitim almıştır. sıbyan, rüştiye ve medreseler dışında özel hocalardan ders alarak kendini geliştiren memurlarda bulunmaktadır. Bu kişiler ise Ahmet Hulusi Efendi, Süleyman Hilmi Efendi, Abdurrahman Necati Bey, Hüseyin Hüsnü Efendi ve Hüseyin Nazmi Efendi olmak üzere beş kişidir.

Sicill-i Ahvâl Talimât-ı Umûmiyesi'nin 6. maddesine göre memurların hal tercümeleri oluşturulurken hangi lisanları okuyup yazabildikleri bilgilerine yer verilmiştir. Bunun için kitabet eder, okur yazar, konuşabilir, aşinadır, anlar ve alışkanlığı var gibi

ifadeler kullanılarak bildikleri dilin seviyesi belirtilmiştir.[26] Aydos doğumlu memurların hal tercümelerinde genel olarak okuryazardır veya kitabet eder ifadeleri yer almıştır. Türkçe okur yazarın dışında Arapça bilen memurlar şunlardır: Mustafa Efendi, Hasan Sükuti Efendi, İbrahim Cavid Efendi ile Ali Haydar Bey'dir. Bazı memurlar Arapça eğitim almış olsalar da bildikleri diller içerisinde Arapça geçmemiştir. Mehmet Sadık Efendi memurlar içinde aynı zaman Farsça da bilen tek kişidir. İbrahim Cavid Efendi Arapçanın yanı sıra Kürtçe bilmektedir. Hüseyin Hüsnü Efendi ise Fransızca ve Rumca bilirken dil bakımından en dikkat çekici memur olan Ali Haydar Bey Fransızcanın yanında Bulgarca, Arapça ve Farsça bilmektedir.

3. Aydos Doğumlu Memurların Mesleki Yaşamları

Osmanlı Devleti'nde memurların atama, terfi ve azil durumları belirli kurallara göre yapılmıştır. Memurlar işe ilk olarak aday memur statüsünde süresi bir yıldan üç yıla kadar değişen stajerlik dönemi olan mülazemetlik ile başlamaktadır. Böylece memur bir süre denenmiş ardından asaleti tasdik edilmiştir. Memur görevden ayrıldıktan sonra başka bir kaleme geçtiğinde yeni mülazemetlik dönemi geçirmiştir. Bu dönemde memur şakirt veya çırak olarak isimlendirilmiştir. Memurların terfileri de zamana, mesleğindeki başarı ve uyumuna bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Maaşları da zaman ve terfilerine bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Fakat çeşitli zamanlarda yapılan *tensîk-i maâşât kararnâmeleri*[27] ile memurların maaşlarında kesintilere gidilmiştir. Başarılı memurlar terfi, maaş artışı, nişan ve madalya gibi ödüllerle ödüllendirilmişlerdir.

---

[26] Talip Mert, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler -I", *Arşiv Araştırmaları Dergisi*, S. 2, İstanbul 2000, s. 100.

[27] Erkan Tural'ın *Son Dönem Osmanlı Bürokrasi* adlı kitabının "Osmanlı Memurunun Tensikatla İmtihanı" bölümünde memurların maaşlarında yapılan indirimler hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Erkan Tural *Son Dönem Osmanlı Bürokrasi* 2016:73-152.

Aydos kazası doğumlu memurların yapmış oldukları meslekler aşağıda tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Aydos Kazası doğumlu memurların meslekleri

Sıra No	Memurun Adı	Mesleği	Sıra No	Memurun Adı	Mesleği
1	Ahmet Şakir Efendi	Kaymakam	11	İbrahim Edhem Efendi	Rüsumat kâtipliği, sandık emaneti katipliği, nahiye müdürlüğü, reji memurluğu,
2	Mustafa Efendi	Naip	12	Mehmet Şevki Efendi	Telgraf ve posta muhabere memurluğu, rüsumat sandık eminliği, nüfus memurluğu.
3	Hasan Sükuti Efendi	Gümrük memuru	13	Abdurrahman Necati Bey	Zaptiye polis memurluğu.
4	Mustafa Asım Efendi	Nahiye müdürlüğü	14	İbrahim Cavid Efendi	Tevkifhane memurluğu, Polis komiserliği.
5	Mehmet Sadık Efendi	Mal, orman müdürlüğü kâtibi; ibtidai mektep muallimliği, aşar, ağnam ve	15	Hüseyin Hüsnü Efendi	Telgrafhane muharrerat kâtibi, muhabere memurluğu,

		ambar memurluğu.			posta seyyar memurluğu.
6	Ali Rıza Efendi	Duyunu Umumiye kolcubaşılığı, aşar memurluğu, orman koruculuğu, maden kolculuğu, hapishane memuru.	16	Hüseyin Nazmi Efendi	Orman ve Maden Nezareti ambar memurluğu, nüfus memurluğu.
7	Ali Rıza Efendi	Belediye kâtibi; tütün yoklama, tütün tahrir memuru; rüsumat, reji kâtibi, Duyunu Umumiye memuru.	17	Mehmet Fazıl Bey	Bidayet mahkemesi müdde-i umumi memurluğu,
8	Ahmet Hulusi Efendi	Nahiye memurluğu.	18	Osman Fahri Efendi	Ziraat Bankası katipliği.
9	Süleyman Hilmi Efendi	Bahriye Nezareti liman daire kalemi memurluğu, Bahriye deavi kalemi memurluğu.	19	Ali Haydar Bey	Şehbender vekil ve kançılarlığı, Hariciye Nezareti Umur-ı Siyasiye müdüriyeti umûmiyesi sefâret-i ecnebiye kalemi memurluğu
10	Ahmet Hamdi Efendi	Ziraat Bankası memurluğu, emvâl-i			

		umumiye tahsildarlığı,

Aydos doğumlu memurlar birbirinden farklı birçok memuriyette görev almışlardır. Bunlar genel olarak çeşitli kalem memurluklarıdır. Ahmet Şakir Efendi kaymakam olarak, Mustafa Asım Efendi ise nahiye müdürü olarak kamuda idareci olarak görev yapmışlardır. Mustafa Efendi naip olarak Mehmet Fazıl Bey ise Bidayet mahkemesi müdde-i umumi olarak adli kurumda görev yapmışlardır. Abdurrahman Necati Bey ve İbrahim Cavid Efendi polis olarak Emniyet teşkilatında görev yapmışlardır. Mehmet Sadık Efendi birçok farklı memurlukla birlikte muallimlik yapan tek kişidir.

Memurların aldıkları maaşlar yaptıkları göreve bağlı olarak değişmektedir. Aldıkları maaşlar 100 kuruş ile 2.500 kuruş arasında değişmektedir. Kaymakam olan Ahmet Şakir Efendi 1.000 kuruş ile 2.250 kuruş arasında maaş alırken, Naip Mustafa Efendi 2.500 kuruş maaş almıştır. Bu durumda Mustafa Efendi memurlar içinde en yüksek maaş alan memur olmuştur. Ambar memuru olan Hüseyin Nazmi Efendi aldığı 125-150 kuruşla en düşük maaşı almıştır.

Memurlar görevlerinde başarılara bağlı olarak çeşitli nişan, madalya ve rütbeler ile ödüllendirilmişlerdir. Aydos doğumlu memurlar içinde Ahmet Şakir Efendi'ye beşinci rütbeden Mecidi Nişanı ve Mustafa Asım Efendi'ye Rütbe-i Saniye verilirken İbrahim Cavid Efendi'ye de gümüş liyakat madalyası verilmiştir.

Memurların çeşitli sebeplerden dolayı mahkeme edilme durumları söz konusu olmuştur. Aydos doğumlu memurlar arasında sadece Mustafa Asım Efendi ile İbrahim Edhem Efendi hakkında soruşturma ve mahkeme yapılmıştır. Bu memurlar hakkında yapılan mahkeme neticesinde haklarındaki iddialardan beraat ederek memuriyetlerine geri iade edilmişlerdir. Bunlar hakkında daha geniş bilgiler aşağıda verilmiştir. Memurlar içinde

Ali Rıza Efendi göreve başladıktan bir süre sonra işinde liyakati olmadığı gerekçesi ile görevinden uzaklaştırılmıştır.

Aşağıda memurların mesleki bilgileri doğum sırasına göre sıralandırılarak verilmiştir.

1. Ahmet Şakir Efendi[28]

28 Ağustos 1859 tarihinde otuz yaşında 1.000 kuruş maaşla Tuna Vilayeti Maçin kazası müdüriyetine tayin edilmiştir. 2 Şubat 1861'de aynı miktar maaşla Babadağ müdüriyetine, 1Şubat 1862 tarihinde 2.500 kuruş aylıkla İşkodra Bar kazası müdüriyetine, 27 Ekim 1862'de 2.500 kuruş maaşla İşkodra'nın Ülgün müdüriyetine nakledilmiştir. 5 ay 15 gün sonra bu görevinden ayrılmıştır. 7 Haziran 1864'te 1.500 kuruş maaşla Maçin kazası müdüriyetine, 27 Mayıs 1865'te 2.000 kuruş Köstence Sancağı Mankalya kaza müdüriyetine tahvil-i memuriyet etmiş ancak 1283/1866 senesinde bu görevinden ayrılmıştır. 10 Aralık 1874 tarihinde 1.800 kuruş maaşla İzmir vilayeti Meğri kazası kaymakamlığına olarak atanmıştır. 13,5 ay sonra bu görevinden ayrılmış, 9 Eylül 1876'da 1.120 kuruş maaşla Niş saçağı Kurşunlu kaza kaymakamlığına tayin edilmiştir. 4 Aralık 1876 tarihinde 2.000 kuruş maaşla memuriyeti Niş sancağı Ürgüp kaza kaymakamlığına tahvil edilmiştir. 4 ay sonra bu görevinden azledilerek 2.250 kuruş aylıkla Bosna vilayeti Kala kaza kaymakamlığı tevcih edilmiştir. 13 ay sonra Kala kazası Avusturya tarafından ele geçirilince İstanbul'a dönmüştür. 29 Haziran 1881 tarihinde 1.215 kuruş maaşla Bitlis vilayeti Ahlat kaza kaymakamlığına tayin edilmiştir. 3 Eylül 1882 tarihinde vilayet tarafından 1.250 kuruş maaşla Siirt sancağı Rıdvan kaza kaymakamlığına nakledilmiş ise de Babıali'ce asalet-i memuriyeti tasdik edilmemesi üzerine 9 ay 13 gün sonra bu görevinden ayrılmıştır. 18 Kasım 1883 tarihinde 600 kuruş maaşla Muş sancağı Mazgirt kazası aşar memuriyetine, 4 Ağustos 1884 tarihinde 607,5 kuruş yarım maaşla Bulanıklar kaza kaymakamlığı vekaletine tayin edilmiştir. 52 gün sonra 1.250

[28] BOA, DH. SAİDd. 2/688.

kuruş maaşla Rıdvan kaza kaymakamlığına geri dönmüştür. Kurşunlu kaymakamlığı sırasında kendisine beşinci rütbeden Mecidi Nişanı ihsan buyurulmuştur.

Ahmet Şakir Efendi'nin Rıdvan kaza kaymakamlığına vilayetçe tayin edilmiş olduğu halde 23 Mart 1885 tarihinde asaleten tayin edilmiştir.

Ahmet Şakir Efendi 1.250 kuruş maaşla Şiran kazası kaymakamlığına tayin edildiği halde beyan olunan adem-i ehemmiyetinden dolayı 14 Mayıs 1886 tarihinde azledilmiştir. 17 Haziran 1886'da yarım hesabı üzere 625 kuruş maaşla Pirvari kaza kaymakamlığı vekaletine memur edilmiştir. 19 Mart 1887 tarihinde bu görevinden ayrılmıştır.

Ahmet Şakir Efendi 28 Mart 1888 tarihinde 1.008 kuruş maaşla Konya vilayeti Seydişehir kaymakamlığına tayin edilmiştir. Ancak Ahmet Şakir Efendi'nin kaymakamlığı sırasında bu göreve uygun olmamasından dolayı 21 Ocak 1892 tarihinde 1.008 kuruş maaşla becayiş suretiyle Hadim kaymakamlığına nakledilmiştir.

Ahmet Şakir Efendi'nin oğlu bir hırsızlık meselesinden dolayı tevkif edilince haysiyetine halel geldiği dolayısıyla kendisinin kazada kalmasının doğru olamayacağı Konya vilayet meclisi idaresi tarafından gerekçe gösterilerek Ahmet Şakir Efendi 20 Kasım 1892 tarihinde aynı maaşla Karapınar kaza kaymakamlığına tayin edilmiştir.

2. Mustafa Efendi[29]

21 Ocak 1882 tarihinden 26 Şubat 1884 tarihine kadar 2.500 kuruş maaşla Çankırı, 2 Mart 1885 tarihinden 5 Ağustos 1887 tarihine kadar aynı miktar maaşla Bayburt, 21 Mayıs 1888 tarihinden 30 Nisan 1890 tarihine kadar 2.000 kuruş maaşla Ertuğrul, 5 Haziran 1892 tarihinden 14 Mayıs 1894 tarihine kadar aynı maaşla Tokat sancakları niyabetlerinde bulunmuştur. 16

[29] BOA, DH. SAİDd. 81/367.

Mart 1896 tarihinde 2.500 kuruş maaşla Priştine sancağı niyabetine tayin edilmiştir. 13 Mart 1897 tarihindeki te'cilâtta maaşı 2.250 kuruşa indirilmiştir. 23 Şubat 1898 tarihinde yine vazife süresinin dolması üzerine görevinden ayrılmış, 21 Mayıs 1899 tarihinde 1.800 kuruş maaşla Adana vilayeti Tarsus kazası niyabetine tayin edilmiştir.

3. Hasan Sükuti Efendi[30]

24 Ağustos 1858 tarihinde 14 yaşında Hicaz vilayeti muhasebe kalemine mülazemetle girmiştir. 6 Şubat 1863'te 250 kuruş maaşla Cidde gümrüğü tütün ve satış ve tuz kitabetine tayin edilmiştir. Mart 1885'te de maaşı 400 kuruşa yükselmiş, Mart 1868'de 250 kuruş maaşla Cidde gureba hastanesi kitabetine, Haziran 1868'de aynı maaşla Cidde subesi ikinci kitabetine, 22 Temmuz 1868 tarihinde 208 kuruş maaşla Mekke-i Mükerreme Harem-i Şerif müdüriyeti idaresinde bulunan Cidde ceraye şevnesi[31] kitabetine nakledilmiştir. 16 Eylül 1871 tarihinde 192 kuruşa, 30 Kasım 1879'da 100 kuruş zamla maaşı 500 kuruşa yükselmiştir. 5 Şubat 1881'de görevinden ayrılarak aynı senenin 13 Temmuz'unda 211,5 kuruş maaşla Cidde Beytülmal memurluğuna tayin edilmiştir.

4. Mustafa Asım Efendi[32]

1877 yılında Dersaadet'e göç etmiştir. 29 yaşında 13 Mayıs 1878 tarihinden aynı ayın 17'sine kadar beş kuruş yevmiye ile Üçüncü Daire-i Belediye kitabetine, 24 Ekim 1878 tarihinde aylık 200 kuruş maaşla Fatih Muhacirin şubesine tayin edilmiştir. 27 ramazan 1297 / 2 Eylül 1880'deki tenkihatta maaşının öşrü ve dörtte biri ve 13 Mart 1880'de verilen zammı kesilerek 180

[30] BOA, DH. SAİDd. 40/15.

[31] Ceraye Haremeyn'e tahsis olunan bir buğday ismi iken şevne/şûne depo demektir. Osman Ezici, *Osmanlı Döneminde Medine (1650-1700)* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, s. 385. Detaylı bilgi için bkz: Osman Ezici, "Osmanlıların Haremeyn'e Gönderdiği Bir Aynî Yardım Türü Olarak Cerâye Tasissâtı", *İslam'da Dayanışma ve Spor*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2022, s. 97-128.

[32] BOA, DH. SAİDd. 66/463.

kuruşa indirilmiştir. 13 Nisan 1880'de 230 kuruşa, 14 Ekim 1881 tarihinde 320 kuruşa yükselmiştir. Maaşı 17 Aralık 1881'de 275 kuruşa indirilmiş, 1 Ekim 1882'de bulunduğu görevin lağvedilmesinden dolayı memuriyetten ayrılmıştır. 22 Aralık 1884 tarihinde aylık 482 kuruş maaşla Hüseyinabad nahiyesi müdüriyetine tayin edilerek 24 Şubat 1887 tarihinde işine başlamıştır. 20 Nisan 1890 tarihinde Gedikler nahiyesi müdürlüğüne nakledilmiş ise de komisyonca tasdik edilmediğinden 3 Ekim 1890'da eski görevine geri dönmüştür. 23 Ekim 1891'de istifa ederek memuriyetinden ayrılmıştır. 11 Nisan 1892'de 324 kuruş maaşla Konya vilayeti İstanos nahiyesine müdüriyetine tayin edilerek aynı yılın 14 Haziran'ında işine başlamıştır. 15 Haziran 1893 tarihinde 259 kuruş maaşla Konya vilayeti Millü nahiyesine nakledilmiştir. 3 Aralık 1894 tarihinde 320 kuruş maaşla Aydın vilayeti İnegöl nahiyesi müdüriyetine nakledilerek 31 Aralık 1894 tarihine kadar Millü müdüriyetinde görevine devam etmiştir.

Mustafa Asım Efendi 2 Ağustos 1896 tarihinde 500 kuruş maaşla Balya Nahiyesi müdüriyetine nakledilmiş, Ramazan ayını ilan için kullanılan bir top atışının hükümetin hususi gün münasebetiyle meydana gelen (…) bağlı Balya maden direktörüne vererek atış sırasında işçilerden birisinin yaralanmasından ve kendisinin de bu durumu itiraf etmesinden dolayı 2 Ağustos 1898 tarihinde görevinden azledilmiştir.

Mustafa Asım Efendi'nin Balya nahiyesi müdüriyetinden ayrılması ile ilgili yardım talebinde bulunduğu arzuhali Şura-yı Devlet'e verilmesi üzerine durumu Dahiliye Nezareti ile yapılan yazışma ile soruşturulmuştur. Neticede 7 Mayıs 1899 tarihli ve 35 numaralı tezkirede Mustafa Asım Efendi'nin işlediği fiilden dolayı azledildiği, 9 aydır memuriyetten uzak olduğu dolayısıyla bu durumun kendisine verilecek caza için yeterli olacağı ve bundan sonraki hareketlerine bu durumun ibret olacağı ifade edilmiştir. Tezkirede sonuç olarak Mustafa Asım Efendi'nin aynı vilayet içinde başka bir nahiye müdüriyetine tayin edilmesinin uygun olacağı kararı verilmiştir.

Mustafa Asım Efendi 24 Haziran 1900 tarihinde 500 kuruş maaşla Süveyde nahiyesi müdüriyetine tayin edilmiştir. Buradaki hizmetlerinden dolayı kendisine 20 Ağustos 1900 tarihinde rütbe-i râbia tevcih edilmiştir. 400 kuruş maaşla İlbeyli nahiyesi müdüriyetine nakledilmesinden dolayı 25 Kasım 1901'de Süveydiye'den ayrılarak 8 Aralık 1901'de İlbeyli'de yeni işine başlamıştır. 500 kuruş maaşla Fırt nahiyesi müdüriyetine görevlendirilmesinden dolayı 2 Haziran 1904 tarihinde İlbeyli'den ayrılmış 30 Haziran 1904'te Fırt nahiyesinde işe başlamıştır. Aynı maaşla Aydıncık nahiye müdüriyetine nakledilmesinden dolayı 18 Ağustos 1906 tarihinde Fırk nahiyesinden ayrılmış, 26 Ağustos 1906'da tayin edildiği Aydıncık'ta vazifesine başlamıştır. Hakkında meydana gelen bazı söylentiler üzerine hakkında yapılan tahkikat neticesinde işinden uzaklaştırılarak mahkeme edilmiştir.

Mustafa Asım Efendi hakkında meydana gelen şikâyet ve iddialar 5 Ocak 1907'de Aydıncık nahiyesinin Bey köyünden Mehmet oğlu İskender'i Toy avında kazaen ayağından yaralayıp kan kaybından ölümüne sebep olan aynı köyden Eyüp oğlu Ahmet olay günü gecesi Aydıncık zabıtasınca derdest edilerek tutuklanmış iken nakdi kefalet adıyla Aydıncıklı Kara İsmail'den dört Osmanlı lirası alarak nahiye zabıta memur vekili İbrahim Onbaşı tarafından tahliye edilmiştir. Mustafa Asım Efendi tarafından kazaya bu durum hakkında bilgi verilmeyerek cârihi (Eyüp oğlu Ahmet) koruyan bir muamele ile Mustafa Asım Efendi'nin o sırada devlet dairesinde işi olan (ashab-ı mesâlih) Celaleddin Efendi'nin tanzim ettireceği bir mazbata için Celaleddin Efendi'ye iki kuruşluk kâğıt ve zarf aldırması konularından ibarettir. Geçen zaman içinde bu iddialara benzer iddialarda eklenince Mustafa Asım Efendi'nin cünha ile mahkeme edilmesi lüzumu Erdek kazası müstantikliğinden (sorgu hâkimi) tanzim edilen kararname müddeiumumi (savcı) muavinliği vekaletine verilmiştir. İddianame üzerine Erdek ceza mahkemesince cereyan eden muhakeme neticesinde Mustafa Asım Efendi'nin Bey köylü Eyüp oğlu mecruh İskender'i

yaralaması suçu hakkında nahiye kâtibi ve zabıtasınca icra edilen ilk tahkikat evrakları 5 Ocak 1911 tarihinde kaza kaymakamlığına gönderildiği anlaşıldığından Mustafa Asım Efendi'nin vazifesinde gevşeklik ve kusur görülememiştir. Diğer iddia olan Celaleddin Efendi'den talep ettiği mazbatayı tanzim etmesi üzerine iki kuruşluk kâğıt aldırması tek bir haber (şikâyet) kalmasıyla beraber esasen işbu iki kuruşluk kâğıdın istenilen revacı ve hizmet faydası karşılığı ceza kanununda olmadığından sorumlu tutulamayacağı ancak bu kâğıdın bedeli olan iki kuruş için Celaleddin Efendi'nin istemesi durumunda istinaf mahkemesine başvurabileceği kararı verilmiştir.

Mustafa Asım Efendi 6 Mart 1909 tarihinde 480 kuruş maaşla Buldan kazası Güney nahiyesi müdüriyetine tayin edilmiştir. 3 Şubat 1910'da icra edilen tensikatın dördüncü madde gereğince dışarıda kalarak bu tarihten 14 Mart 1910'a kadar yarım maaşla vekaleten görevine devam etmiştir.

Mustafa Asım Efendi Tedkik-i Tensikat Komisyonunca 10 Kasım 1910 tarihinde istihdamına cevaz verilmiş, 14 Mart 1910 tarihinde itibaren maaşı 600 kuruş üzerinden 490, 22 Mayıs 1910 tarihinden itibaren zeyl-i kanun gereğince 600 kuruş olarak belirlenmiştir.

Mustafa Asım Efendi 1877 yılında İstanbul'a göçmeden önce de Rumeli Şarki'de bazı memuriyetlerde görev aldığına dair Rumeli Şarki ahalisinden dört kişinin vermiş olduğu 13 Şubat 1912 tarihli şehadetnamede anlaşılmıştır. Buna göre 13 Mart 1868 tarihinde Bulgaristan Aydos kasabası nüfus kalemi mürur tezkiresi mukayyetliğine mülazemetle girip 23 Nisan 1870 tarihinde 100 kuruş maaşla Aydos tahrirat kalemi mukayyetliğine tayin edilmiştir. 13 Mart 1873 tarihinde 200 kuruş maaşla Aydos tahrir-i emlak seyyar vukuat katipliğine nakledilmiştir. Şubat 1876 tarihinde bulunduğu memuriyet kaldırılınca açıkta kaldığı ve 16 Kasım 1877 tarihinde İstanbul'a hicret ettiği anlaşılmıştır.

5. Mehmet Sadık Efendi[33]

13 Mart 1862 tarihinde 150 kuruş maaşla Aydos kazası mal kalemi muavinliğine tayin edilmiştir. 4 Nisan 1869'da maaşı 200 kuruşa yükseltilerek görevi tahrirat kitabetine tahvil edilmiştir. 14 Mart 1873'te 500 kuruş maaşla tahrirat kitabetinden ayrılarak mal müdürlüğüne tayin edilmiştir. 12 Ekim 1876'da görevinden istifa ederek ayrılmıştır. Aynı yılın 13 Kasım'ında 400 kuruş aylıkla Aydos Deâvî Meclisi kitabetine tayin edilmiştir. 13 Aralık 1877 tarihinde İstanbul'a gitmiş ardından tekrar Aydos'a dönerek 14 Mart 1879'da 500 kuruş maaşla menâfi sandık kitabetine tayin edilmiştir. 13 Mart 1885'te aynı maaşla orman müdürlüğüne, 13 Haziran 1887'de 200 kuruş maaşla iptidai mektebi muallimliğine nakledilmiştir. 12 Nisan 1894 tarihinde görevini bırakarak bir kez daha İstanbul'a gitmiştir. 24 Temmuz 1894'te 800 kuruş maaşla Cisr-i Mustafa Paşa kazası emanet aşar memurluğuna tayin edilmiştir. 12 Mart 1895'te memuriyetinin son bulması ile görevinden ayrılmıştır. 31 Temmuz 1895'te yine 800 kuruş aylıkla Babayıatik (Babaeski) kazası aşar memurluğuna tayin edilmiştir. 7 Mart 1896 tarihinde bu görevinin de son bulması ile görevinden ayrılarak mali 1312 M. 1896/1897 yılında 1.000 kuruş maktu ücretle Babayıatik ağnam memurluğuna bulunmuştur. 6 Ekim 1896'da 450 kuruş maaşla Edirne demiryolu istasyonu merkez ambar kitabetine tayin olmuştur. 24 Aralık 1896'da 500 kuruş aylıkla Keşan kazası mal müdürlüğü muavinliğine nakledilmiştir. 19 Kasım 1898 tarihinde aynı maaşla Darıdere vergi kitabetine görevlendirilmiştir.

Mehmet Sadık Efendi'nin 14 Mart 1907 tarihinde icra kılınan tensikatta maaşı 600 kuruşa yükseltilerek Darıdere mal müdürü muavinliğine nakledilmiştir.

6. Ali Rıza Efendi[34]

[33] BOA, DH. SAİDd. 130/315.
[34] BOA, DH. SAİDd. 192/1.

2 Temmuz 1894 tarihinde 250 kuruş maaşla Kala-i Sultaniye vilayeti Duyun-ı Umumiye idaresi kolcubaşılığına tayin edilmiştir. Burada üç ay yedi çalışarak 23 Aralık 1894'ten 16 Mart 1895'e kadar 300 kuruş maaşla Edremid zeytin aşar memuriyetinde istihdam edilmiştir. 26 Eylül 1896 tarihinde 400 kuruş maaşla Eskişehir orman süvari koruculuğuna tayin edilmiş ise de rükûb ve nüzule muktedir (bir hayvana veya bir taşıta binip inebilen) olamamasından dolayı kendi talebi ile 26 Temmuz 1898 tarihinde 230 kuruş maaşla Eskişehir İstasyonu maden kolculuğuna tayin edilmiştir. Eskişehir taş maden idaresi lağvedilince 21 Şubat 1910 tarihinde açıkta kalmıştır.

Ali Rıza Efendi'ye 28 Mayıs 1910 tarihinden itibaren 230 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edilmiştir. 5 Aralık 1910 tarihinde 300 kuruş maaşla Eskişehir hapishane memurluğuna tayin edilmiş ancak bu vazifeye liyakati olmadığı anlaşılınca 12 Haziran 1911 tarihinde bu görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. 13 Haziran 1912 tarihinden itibaren 100 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edilmiştir.

7. Ali Rıza Efendi

21 Eylül 1877 tarihinde 23 yaşında … telgrafhanesine mülazemetle başlamıştır. 21 Kasım 1878 tarihinde 50 kuruş maaşla Gemlik kazası Pazarköy nahiyesi belediye kitabetine girmiş, 1 Mart 1880'de bu görevinden istifa ederek ayrılmıştır. 14 Haziran 1880'de 500 kuruş aylıkla Pazarköy nahiyesi rüsumat idaresinin tütün yoklama memurluğuna alınmış, 30 Haziran'da 200 kuruş maaşla Pazarköy rüsumat idaresi ikinci kitabetine, 13 Eylül'de 330 kuruş maaşla kitabet sandık eminliğine, 14 Haziran 1883'te 400 kuruş aylıkla Mudanya rüsumat merkez memurluğu baş kitabetine tayin edilmiştir. 11 Temmuz 1884 tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır. Aynı ayın 15'inde 600 kuruş maaşla Mudanya reji idaresi katipliği ile Pazarköy tütün tahrir memurluğuna alınmıştır. 22 Eylül 1884'te 400 kuruş aylıkla …? Duyûn-ı Umumiye memurluğuna nakledilmiştir. 4 Ağustos 1885 tarihinde işten el çektirilmiş ise de daha sonra icra edilen

mahkeme ve tahkikat neticesinde beraat etmiştir. 13 Aralık 1885 tarihinde 350 kuruş maaşla Şarköy Duyun-ı Umumiye memuru olmuş, 5 Mayıs 1886'da 600 kuruş maaşla Duyun-ı Umumiye merkez memurluğuna, 10 Ekim 1888'de 850 kuruş maaşla Antalya Duyun-ı Umumiye-i Osmaniye müdürlüğüne nakledilmiştir. İzmir Duyun-ı Umumiye-i Osmaniye nezaretiyle merkez idaresi umumi müdüriyetinden ehliyet ve liyakati tasdik edilmiştir.

Ali Rıza Efendi 29 Ağustos 1893 tarihinde 1.100 kuruş maaşla Midilli Duyun-ı Umumiye Nezareti dahilinde olan Kalaisultaniye Duyun-ı Umumiye müdüriyetine, 23 Ekim 1894 tarihinde 1.200 kuruş aylıkla Bursa Duyun-ı Umumiye Nezareti aşar kitabetine ve buna ilave olarak geçici olarak uhdesinde kalmak üzere 23 Ağustos 1897 tarihinde 1.500 kuruş maaşla Bursa Duyun-ı Umumiye Nezareti muhasebe baş kitabetine terfi olunmuştur. Ancak bu baş kitabete başka birisinin tayin edilmesi üzerine 9 Haziran 1898 tarihinde bu görev kendisinden alınmıştır.

8. Ahmet Hulusi Efendi[35]

17 Temmuz 1890 tarihinden 27 Kasım 1897 tarihine kadar 500 kuruş maaşla Hüdavendigar vilayeti Gölpazarı, 7 Aralık 1897'den 21 Aralık 1900 tarihine kadar 400 kuruş aylık ile Dazkırı, 16 Ocak 1901'den 16 Şubat 1902'ye kadar 500 kuruş maaşla Balat, 14 Mart 1902'den 20 Ağustos 1902 tarihine kadar 400 kuruş aylıkla ikinci kere Dazkırı, 26 Ağustos 1902'den 17 Kasım 1903 tarihine kadar 480 kuruş maaşla Tavşanlı nahiyeleri müdüriyetlerinde istihdam edilmiştir. Bu görevlere ise nakil ya da becayiş suretiyle nakledilmiştir.

25 Kasım 1903 tarihinde 500 kuruş aylıkla Bursa vilayeti Sincanlı nahiyesi müdüriyetine tayin edilmiştir. Bu görevi sırasında iltizam tahsilatı emrinde gevşeklik göstermesi üzerine 9 Şubat 1905 tarihinde işten ayrılmıştır.

[35] BOA, DH. SAİDd. 109/415.

Ahmet Hulusi Efendi 20 Haziran 1907 tarihinden 13 Ağustos 1909 tarihine kadar 453,5 kuruş, 14 Ağustos'tan aralık ayına kadar 600 kuruş maaşla Gökçedağ nahiyesi müdüriyetinde bulunmuştur. Bu tarihte Hüdavendigar vilayeti Tensîk Komisyonunun 11. maddesine tevfikan açığa alınmış ve yerine bir başkası tayin edilmiştir. Ahmet Hulusi Efendi Tedkik-i Tensikat Komisyonunca 24 Kasım 1910 tarihinde yeniden istihdamına karar verildiği Dahiliye muhasebe müdüriyetinin 7 Aralık 1910 tarihli tezkiresi ile bildirilmiştir.

9. Süleyman Hilmi Efendi[36]

2 Haziran 1877 tarihinde imtihan ile Liman dairesi ferman kalemine 100 kuruş maaşla kabul edilmiştir. 29 Mayıs 1879'da maaşı 150 kuruşa yükselmiştir. 14 Mart 1880'de Tensik Kararnamesi gereğince verilen zam kesilerek 120 kuruşa indirilmiştir. 13 Şubat 1883'te Bahriye dairesince icra olunan tensikatta maaşı 250 kuruşa yükselerek tahrirat kalemine nakledilmiştir. 13 Ağustos 1883'te 50 kuruş zamla maaşı 300 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Ocak 1889'dan 24 Şubat 1893 tarihine kadar 60 kuruş, 10 Şubat 1898'de 30 kuruş, 13 Eylül 1899'da 30 kuruş, 11 Haziran 1909'da 20 kuruş, 6 Aralık 1909'da 80 kuruş zamla maaşı 560 kuruşa yükseltilerek deâvî kalemine nakledilmiştir. 28 Temmuz 1903 tarihinde 40 kuruş, 22 Kasım 1906'da 20 kuruş, 11 Nisan 1908'de 30 kuruş, 1 Eylül 1909'da dairece icra edilen düzenlemede 150 kuruş zamla maaşı 800 kuruşa yükselmiştir. Süleyman Hilmi Efendi'nin maaşı 14 Aralık 1911 tarihinde 1.000 kuruşa yükselmiştir.

10. Ahmet Hamdi Efendi[37]

Kırkkilise sancağı Ziraat Bankası şubesinde bir müddet mülazemetle devam ettikten sonra 25 Mart 1897 tarihinde 200 kuruş maaşla Kırkkilise Emval-i Umumiye tahsildarlığına tayin edilmiştir. 3 Kasım 1898'de istifa ederek görevinden ayrılmıştır.

[36] BOA, DH. SAİDd. 166/337.
[37] BOA, DH. SAİDd. 126/463.

İki gün sonra 250 kuruş maaşla Vize kazası Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabeti refakatine tayin edilmiştir.

11. İbrahim Edhem Efendi[38]

22 Nisan 1881 tarihinde 23 yaşında 500 kuruş maaşla Aydın vilayeti Ilıca-i Bergama rüsumat memuriyetle tayin edilmiştir. Ancak bir süre sonra vazifesine olan kayıtsızlığı (tesamüh) sebebiyle 4 Aralık 1881 tarihinde azledilmiştir. 4 Ağustos 1882'den 29 Ağustos 1882'ye kadar 350 kuruş maaşla Çankırı rüsumat idaresi kitabeti eklenerek sandık eminliğinde bulunmuştur. Bu sırada yerine başka birisi tayin edilince açıkta kalmış, 20 Kasım 1883 tarihinden 28 Aralık 1883'e kadar 400 kuruş maaşla Çankırı mahallesi sandık emaneti vekaletinde istihdam edilmiş ancak bu görevinden istifa ederek ayrılmıştır.

İbrahim Edhem Efendi 25 Şubat 1885'te 400 kuruş maaşla Adana vilayeti Misis nahiyesi müdüriyetine tayin edilmiş ise de hakkındaki iddialar üzerine 13 Ağustos 1885'te işten el çektirilmiştir. İbrahim Edhem Efendi'nin nakdi ceza adı altında köylülerden akçe alıp, bu akçeyi belediyeye gelir kaydı yapmadan kendinde alıkoyması olarak ortaya atılan bu iddia üzerine işten el çektirilerek tahkikat yapılmıştır. Yapılan tahkikat neticesinde rüşvet aldığına dair bir kanıt görülememesi üzerine usul-i muhâkemât ceza kanununun 211. maddesi hükmüne göre beraat etmesine ve memuriyetine geri iade edilmesine 9 Şubat 1886 tarihinde karar verilmiştir. Beraati tahakkuk edince Mart 1886 tarihinde memuriyetine geri iade edilmiş ve bu süre zarfında yarım maaş almıştır. 12 Temmuz 1888 tarihinde 450 kuruş maaşla İçel sancağı Ayaş nahiyesi müdüriyetine nakledilmiş, aynı ayın 29'unda yeni işine başlamıştır. 27 Haziran 1889 tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 28 Ekim 1890 tarihinde 504 kuruş maaşla Hüdavendigar vilayeti Gökçedağ nahiyesi müdüriyetine görevlendirilmiş, ardından nahiye müdürlerinin kefalete bağlı hakkında ittihaz olunan karar üzerine belirlenen süre zarfında kendisine kefil olacak birisini gösterememesinden dolayı 8

[38] BOA, DH. SAİDd. 55/47.

Ağustos 1892 tarihinde görevinden ayrılmış, 10 Eylül 1892'den 12 Ekim 1892'e kadar 300 kuruş yarım maaşla İnegöl kazasına bağlı Domaniç nahiyesi müdüriyeti vekaletinde bulunmuştur. 13 Mayıs 1893 tarihinde 400 kuruş maaşla Harmancık nahiyesi reji memuriyetine tayin edilmiştir.

12. Mehmet Şevki Efendi[39]

1876 yılı mayıs ayı sonlarında 16 yaşında mülazametle Aydos kazası telgraf ve postahanesine girmiştir. 11 Mayıs 1877 tarihinde 500 kuruş maaşla Tuna vilayeti Tutrakan kazası telgraf ve postahanesi muhabere memuriyetine tayin edilmiştir. 15 ay sonra Tutrakan'ın istilası sebebiyle açıkta kalmıştır.[40] 26 Haziran 1878 tarihinde 600 kuruş aylıkla Çatalca sancağı asker-i sahâne telgraf memuriyetinde istihdam edilmiştir. 5 Eylül 1880 tarihinde memuriyetinin lağvedilmesi ile boşta kalmış, 14 Eylül 1880'de 333 kuruş maaşla Çatalca rüsumat müdüriyeti sandık eminliği memurluğuna tayin edilmiştir. 14 Mart 1882'de maaşı 400 kuruşa yükselmiş, 12 Eylül 1883 tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 3 gün sonra 450 kuruş maaşla Erbaa sancağı ve 13 Nisan 1885'te 150 kuruş maaşla ilave memuriyet olarak Erbaa livasında[41] hazine-i hassa-i şahâne sandık eminliğine alınmış, 3 Şubat 1886 tarihinde 360 kuruş maaşla[42] Silivri kazası, 13 Mart 1888 tarihinde 600 kuruş maaşla Çatalca sancağı ile Hazine-i hassa müdüriyeti sandık eminliğine tayin edilmiştir. 21 Şubat 1890'da 500 kuruş maaşla Çatalca nüfus memuriyetine nakledilmiştir.

Mehmet Şevki Efendi'nin emekliliğe sevk edilmek üzere açığa alınmasından dolayı 24 Kasım 1909 tarihinde görevinden ayrılarak 2 Aralık 1909 tarihi itibari ile kendisine aylık 250 kuruş emeklilik maaşı tahsis edilmiştir. Bu tarihten itibaren Tensik-i

[39] BOA, DH. SAİDd. 35/323; BOA, DH. SAİDd. 38/289.
[40] İstila sonrası İstanbul'a gitmiştir. DH.SAİDd. 38/289
[41] DH.SAİDd. 38/289'da Çatalca sandık eminliğine tayin edildiği yer almaktadır.
[42] DH.SAİDd. 38/289'da 22 rebiulahir 1303 tarihinde müddet-i nizamiye son bulması üzerine ifadesi yer almaktadır.

kanun zeyli tarihi olan 22 Mayıs 1910 tarihine kadar 475 kuruş, bu tarihten sonra 500 kuruş, 14 Haziran 1911 tarihinden itibaren muvâzene-i umûmiye gereğince maaşı aylık 250 kuruş *mazuliyet maaşı*na[43] tahvil edilmiştir.

13. Abdurrahman Necati Bey[44]

Zabtiye Nezareti evrak odasına dört beş ay mülazemetle işe başlamıştır. 5 Temmuz 1892 tarihinde 300 kuruş maaşla polis onbeşinci Üsküdar Bölüğü Sekizinci neferliğine tayin edilmiştir. 13 Kasım 1897'de 540 kuruş maaşla Tulumba Meclisi kitabetine nakledilmiştir.

14. İbrahim Cavid Efendi[45]

14 Nisan 1887 tarihinde Dersaadet Bidayet Mahkemesi İkinci Hukuk Dairesi'nde, 29 Mayıs 1898 tarihinden Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Muayenehane Umumi Müdür vekaletine mülazemetle istihdam edildikten sonra 28 Mayıs 1899'da 400 kuruş maaşla Beyoğlu Tevkifhanesi memurluğuna tayin edilmiştir. 9 Şubat 1905 tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 20 Eylül 1906'da 750 kuruş maaşla Niş vilayeti polis ikinci sınıf komiserliğine tayin olmuştur. 11 Aralık 1907 tarihinde gümüş liyakat madalyası ihsan edilmiştir.

15. Hüseyin Hüsnü Efendi[46]

1886 yılında 16 yaşında Tuzla telgrafhanesine mülazemetle işe başlamıştır. 2 Aralık 1889 tarihinde 95 kuruş maaşla Tuzla telgraf merkezi muharrerât idaresine tayin edilmiştir. 13 Mart 1891'de istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 11 Temmuz 1891'de 750 kuruş muvakkat aylık ile Harir telgraf merkezi muhabere memuriyetine tayin olmuştur. 9 Mayıs 1894'te 500 kuruş maaşla Selimiye ve 10 Ekim 1894 tarihinde aynı

[43] Tanzimat'tan sonra işten çıkarılan veya memuriyeti lağvedildiği için açıkta kalan memurlara açıkta kaldıkları sürece devlet tarafından ödenen maaş.
[44] BOA, DH. SAİDd. 104/324.
[45] BOA, DH. SAİDd. 152/179.
[46] BOA, DH. SAİDd. 90/253.

maaşla Suriye vilayeti Râşiya telgraf ve posta merkezleri müdüriyetine nakledilmiştir.

Hüseyin Hüsnü Efendi 30 Kasım 1897 tarihinde 500 kuruş maaşla Suriye vilayeti Selimiye telgraf ve posta merkezi müdüriyetine, 8 Mayıs 1900'de aynı maaşla ve becayiş suretiyle Adana vilayeti posta seyyar memuriyetine nakledilmiştir.

16. Hüseyin Nazmi Efendi[47]

3 Haziran 1894 tarihinde mülazemetle Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti tatbik kalemine girmiştir. 7 Eylül 1894'te150 kuruş maaş tahsis edilmiş, 13 Eylül 1895'te 300 kuruş aylıkla aynı nezaretin ambar memuriyetine nakledilmiştir. 26 Ekim 1897 tarihinde istifa ederek ayrılmış, 20 Kasım 1898'de 125 kuruş maaşla Hüdavendigar vilayeti Bandırma kazası nüfus ikinci kitabetine tayin edilmiştir.

17. Mehmet Fazıl Bey[48]

24 Ekim 1901 tarihinde Şura-yı Devlet Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumiliği kalemine maaş almaksızın memur edilmiştir. 11 Temmuz 1902 tarihinde 15 kuruş maaş tahsis edilmiştir. 8 Kasım 1904 de 30 kuruş maaş tahsis edilmiştir. 22 Aralık 1906'da ikinci sınıf mülazımlığına terfi etmiştir. 22 Şubat 1907 tarihinde maaşı 40 kuruş, 3 Eylül1908'de Şurâ-yı Devlet'in icra ettiği tensikatta 300 kuruşa yükselmiştir. 10 Eylül 1909'da icra edilen düzenlemede 400 kuruş maaşla İstinaf Mahkemesi Dördüncü sınıf kitabetine nakledilmiş, 16 Kasım 1909 tarihinde imtihan ile 600 kuruş maaşla aynı mahkemenin üçüncü sınıf kitabetine terfi etmiştir.

18. Osman Fahri Efendi[49]

Üç dört sene kadar Ortaköy ve Sultanyeri kazaları mal kalemlerine mülazemetle devam etmiştir. 13 Ağustos 1895

[47] BOA, DH. SAİDd. 120/409.
[48] BOA, DH. SAİDd. 154/333.
[49] BOA, DH. SAİDd. 99/125.

tarihinde 21 yaşında 200 kuruş maaşla Sultanyeri kazası Ziraat Bankası sandık muâmelât müterâkemesinin ikmali maksadıyla muvakkaten kâtip olarak tayin edilerek 12 Kasım 1895'e kadar istihdam edilmiştir. Ardından Ağustos 1896'da Gümülcine sancağı Ziraat Bankası şubesine mülazemetle girip, 27 Mayıs 1897 tarihinde 300 kuruş maaşla aynı şubenin kitabet bölümüne tayin edilmiştir.

19. Ali Haydar Bey[50]

11 Aralık 1905 tarihinde padişahın onayı ile mülazemetle Babıâlî Tercüme Odası'na memur olmuştur. Ali Haydar Efendi Hariciye Nezareti ve Memurin-i Mülkiye Komisyonunda alınan karar ve padişahın izni ile 6 Mayıs 1908 tarihinde 900 kuruş maaş ve 500 kuruş tahsisat ile Kalas baş şehbenderhanesi şehbender vekil ve kançılarlığına tayin edilmiştir.

Ali Haydar Efendi'nin memuriyeti 14 Eylül 1908 tarihinde icra edilen tensikatta 1.000 kuruş maaşla kançılarlığına tahvil edilmiştir. 28 Ekim 1909'da aynı maaşla Hariciye Nezareti Umur-ı Siyasiye müdüriyeti umûmiyesi sefâret-i ecnebiye kalemi kitabetine nakledilmiştir.

Ali Haydar Efendi Kalas Kançılarlığında iken 8 Eylül 1908 tarihinden 29 Ekim 1908 tarihine ve 4 Mart 1909 tarihinden 4 Nisan 1909 tarihine kadar iki defa Kalas baş şehbenderliği vekâletinde bulunarak birinci defada 13 Eylül 1908'e kadar 1.153 kuruş dörtte bir maaş ve 720 kuruş tahsisat almış ve bu tarihten sonra birinci ve ikinci defa için tensik gereğince aylık 1.000 kuruş rub' maaş ve 1.000 kuruş tahsisat almıştır. 23 Eylül 1910 tarihinde 1.200 kuruş maaşla Hariciye Nezareti kalem-i mahsus birinci sınıf kitabetine terfi etmiştir.

Sonuç

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde kayıtlı Aydos doğumlu devlet memurların toplam sayısı 21 kişi olup bunların ikisi mükerrerdir.

[50] BOA, DH. SAİDd. 195/119; BOA, DH. SAİDd. 155/85.

Dolayısıyla bu çalışmada 19 memur değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Memurların doğum tarihleri 1830 yılı ile 1885 yılı arasında değişmektedir. Doğum yerleri olarak hepsi Aydos kaza merkezi doğumludur. Babaları için kullanılan unvan ve mesleklerine bakıldığında birçoğunda "efendi" unvanının kullanılması eğitimli ailelerin de eğitimli ve çeşitli devlet kademlerinde memur oldukları görülmüştür.

Memurların tamamı temel eğitim kurumu olan sıbyan/ibtidai mektepleri bitirmişler ardından bazıları rüştiye mektebi ve medreselerde eğitimlerine devam etmişler, bazıları da özel hocalardan dersler alarak kendilerini geliştirmişlerdir. Aldıkları eğitime bağlı olarak görevleri de şekillenmiştir. Ali Haydar Efendi'nin Fransızca, Bulgarca, Arapça ve Farsça dillerini bilmesi yaptığı işe de yansımıştır. Bundan dolayı Tercüme Odası ardından şehbenderlikte görev almıştır. Aynı şekilde Fransızca, Rumca, Arapça ve Farsça bilen Hüseyin Hüsnü Efendi'de Posta ve telgraf dairelerinin muhabere birimlerinde görev yapmıştır. Memurlar içerisinde Ahmet Şakir Efendi kaymakam, Mustafa Efendi naip ve Hasan Sukuti Efendi gümrük memuru olarak tek bir vazifede görev yaparlarken, Mehmet Sadık Efendi, Ali Rıza Efendi ve İbrahim Edhem Efendi gibi birden fazla memuriyette bulunan birçok memur bulunmaktadır.

Sicillerde memurların haklarında bulunan bazı suçlamalardan dolayı yargılandıkları bilgileri de verilmektedir. Aydos doğumlu memurlardan Mustafa Asım Efendi ile İbrahim Edhem Efendi dışında kimse muhakeme edilmemiştir. Bu memurlarda mahkeme neticesinde beraat ederek görevlerine geri iade edilmişlerdir. Dolayısıyla Aydos doğumlu memurların bu anlamda sicillerinin temiz olduğu söylenebilir. Memurlara verilen rütbe, taltif, nişan ve madalyalardan sadece üç memur yararlanmıştır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Başkanlığı (BOA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri (DH. SAİDd): 2/688; 81/367; 40/15; 66/463; 130/315; 192/1; 108/49; 109/415; 166/337; 126/463; 55/47; 35/323; 38/289; 104/324; 152/179; 90/253; 120/409;154/333; 99/125; 155/85; 143/209; 195/119.

2. Diğer Kaynaklar

AKYILDIZ, Ali, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform*, Eren Yayınları, İstanbul 1993.

AYHAN, Aydın, *Rumeli ve Akdeniz Adaları'nda Türk Varlığı*, Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği, İstanbul 2013.

Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

BİLİRLİ, Tahir – EKMEKCİ, Enes, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)", *Tarih Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar,* (Ed. Serdar Göktaş), Yaz Yayınları, Afyonkarahisar 2023, s. 87-110.

ÇETİN, Atilla, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *Vakıflar Dergisi*, Sayı XXIX, Ankara 2005, s. 87-95.

ÇETİN, Emrah, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Bartın Doğumlu Memurlar", *Tarihin Peşinde*, Sayı 18, 2017, s. 89-116.

DOĞANAY, Fatma Kaya, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Rüştiye Mektepleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2011.

EKMEKCİ Enes, “Sicil-i Ahval Kayıtlarına Göre Kratova Doğumlu Memurlar”, *Cumhuriyetin İlanının 98. Yıldönümü Anısına Ulusal Tarih Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Karabük 2022, s. 117-123.

EZİCİ, Osman, “Osmanlıların Haremeyn’e Gönderdiği Bir Aynî Yardım Türü Olarak Cerâye Tasissâtı”, *İslam’da Dayanışma ve Spor,* Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2022, s. 97-128.

EZİCİ, Osman, *Osmanlı Döneminde Medine (1650-1700),* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2024.

FIRAT, Fatih – TEKE, Yusuf, *Balkan İttifakı (Balkanlar’ın Kaderi: İttifakın Yükselişi ve Çöküşü)*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2023.

FİNDLEY, Carter, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, (Çev: Gül Çağalı Güven), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.

HACISALİHOĞLU, Mehmet, *Doğu Rumeli’de Kayıp Köyler: İslimye Sancağı’nda 1878’den Günümüze Göçler, İsim Değişiklikleri ve Harabeler*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2008

HALAÇOĞLU, Yusuf, “Bulgaristan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1992, s. 396-399.

KÖPRÜLÜ, Fuat, “Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 455-456.

MERT, Talip, “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler -I”, *Arşiv Araştırmaları Dergisi*, S. 2, İstanbul 2000, s. 97-111.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* C. 1, MEB, 1971.

SARIYILDIZ, Gülden, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909),* Der Yayınları, İstanbul 2004.

SAYLAN, Kemal – GÖK, İlhan, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016.

SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 26, Ankara 2017.

TURAL, Erkan, *Son Dönem Osmanlı Bürokrasisi II. Meşrutiyet Dönemi'nde Bürokratlar, İttihatçılar ve Parlamenterler*, İmge Yayınları, Ankara 2016.

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE İSKEÇE DOĞUMLU MEMURLAR

Selahattin KAYA*

Giriş

Sicil kelimesi sözlükte "resmi belgelerin kaydedildiği kütük, devlet memurlarının resmî vukuatlarını ihtiva eden defter" anlamına gelirken, sicill-i ahvâl ise "memurların tercüme-i hallerinden resmiyete intikal eden hususlar" anlamına gelmektedir[1]. Devlet kadrolarında istihdam edilen memurların vazifeleri esnasında hâl tercümelerine konu olan özel olaylar ile memurların görev süreleri boyunca meydana gelen diğer hususların kaydedilmesine sicill-i ahvâl, bunların tescili neticesinde ortaya çıkan defterlere de Sicill-i Umumî Defterleri denir[2]. Osmanlı Devlet teşkilatında çalışan memurların kayıtlarının tutulduğu bu defterler ilk kez Sultan II. Abdülhamid döneminde ortaya çıkmıştır[3]. Düzenlenen sicil kayıtlarıyla devlet kadrolarında hizmet veren memurların görevleri esnasında meydana gelen olayların ve memurların gelişim aşamalarının izlenmesi amaçlanmıştır[4].

Memurların sicil kayıtları ilk defa Ahmet Cevdet Paşa'nın dâhiliye nazırlığı yaptığı dönemde nezaret dâhilinde kurulan

* Dr., kayaselahattin7878@gmail.com, ORCID: 0009-0001-2311-6546.

[1] Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahvâl Defterleri", *DİA*, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, İstanbul 2009, s, 134.

[2] Nurgül Bozkurt, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Simavlı Memurlar", Akademik Bakış Dergisi, S. 27, (2011), s, 2.

[3] Tahir Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Kitapları, İstanbul 2020, s. 20.

[4] İbrahim Öztürk, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Develili Memurlar", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 21, S. 4, (2022), s. 2481.

"*Memurin Kalem Müdürlüğü*" tarafından kayıt altına alınmıştır. İlk olarak kaymakamların sicil kayıtları tutulmaya başlanmış ve bu amaçla "*İntihab-ı Kaymakam Komisyonu*" kurulmuştur[5]. Devlet bünyesindeki bütün memurların kayıtlarının tutulması ve işlemlerin daha hızlı yürümesi amacıyla 1879 yılında "*Sicill-i Ahvâl Komisyonu*" isimli yeni bir komisyon oluşturulmuştur[6]. 1896 yılına kadar hizmet veren komisyonun bu tarihte lağvedilmesinden sonra "*Me'mûrîn-i Mülkiye*" isimli yeni bir komisyon daha kurularak memurların sicil kayıtlarının tutulmasına devam edilmiştir[7]. Sicill-i Ahvâl Komisyonu ve Me'mûrîn-i Mülkiye Komisyonu'nun çalışmaları sonucu 1879-1909 yılları arasında devlet hizmetinde bulunan memurları sicil kayıtları defterlere kaydedilmiştir. 1909 yılında Dâhiliye Nezareti bünyesinde Sicill-i Ahvâl Dairesi isimli yeni bir birim kurulmuş ve bu daire Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar memurların sicil kayıtlarını tutmaya devam etmiştir[8]. Osmanlı Arşivi'nde 201 Sicill-i Ahvâl Defteri içerisinde 51.652 memurun kaydı bulunmaktadır[9].

Sicill-i Ahvâl kayıtlarında her memurun ismi, baba adı, doğum tarihi ve yeri, okuduğu okullar, aldıkları dersler, diploması olup olmadığı, hangi yabancı dilleri bildiği, bunları ne seviyede konuşabildiği ve yazabildiği, telif edilmiş ya da basılmış bir eserinin olup olmadığı, memuriyete hangi tarihte, kaç yaşında ve nerede başladığı, muvazzaf veya mülâzemet usulüyle mi göreve

---

[5] Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları*, s. 20.

[6] Tahir Bilirli, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 4, (2019), s. 2370; Kemal Saylan-İlhan Gök, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 52.

[7] Sarıyıldız, "Sicill-i Ahval Defterleri", s. 135.

[8] Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları*, s. 21.

[9] *Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay. İstanbul 2010, s. 237; Atillâ Çetin, 1879-1909 yılları arasında 200 defterde toplam 92.000 memurun biyografik kayıtlarının bulunduğunu belirtmektedir. Bkz. Atillâ Çetin, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıflar Dergisi*, C. 29, (2005), s. 93.

başlatıldığı, memuriyeti boyunca görev yaptığı kurumlar ve görev mahiyeti, görevi esnasında aldığı maaş miktarı, memuriyeti süresince aldığı terfi, nişan, azil, ceza, emeklilik gibi hususlar hakkındaki bilgiler sicil defterlerinde bulunmaktadır[10].

Bu çalışmada Sicill-i Ahvâl Defterlerinde kayıtları bulunan İskeçe doğumlu memurlar hakkındaki bilgiler incelenmiştir. İskeçe doğumlu 15 memur olduğu tespit edilmiş ve bu memurlara ait olan evrakların transkripsiyonu yapılarak değerlendirilmiştir. İskeçeli memurların doğum tarihleri, baba adları ve meslekleri, eğitim hayatları, memuriyete başlama tarihleri, hangi memuriyetlerde bulundukları, aldıkları maaş miktarı, terfi, azil, nişan ya da rütbe alıp almadıkları, haklarında herhangi bir disiplin soruşturması olup olmadığı varsa bundan ceza alıp almadıkları hususları bu çalışmada incelenmiştir.

1. İskeçe'nin Kısa Tarihi

Tarihi kaynaklarda "*Eskice*, *İsketye*, *İskete, Eksya, Ksansi ve İksatye*" olarak isimlendirilen İskeçe, günümüzde Yunanistan'ın Trakya bölgesinde ve Rodop Dağları'nın eteklerinde bulunan bir şehirdir[11]. XIV. yüzyılın ortalarında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine giren İskeçe'de Ortodoks Yunan, Müslüman Türk ve Pomaklar'dan oluşan karışık bir nüfus bulunmaktadır[12]. Osmanlı döneminde özellikle XVIII. ve XIX. yüzyılda gelişme gösteren İskeçe bölgenin önemli bir İslâm merkezi haline gelmiştir[13]. XIX. yüzyılda Edirne Vilayeti'nin

[10] Mübahat S. Kütükoğlu, "Sicill-i Ahval Defterleri'ni Tamamlayan Arşiv Kayıtları", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 12, (1998), s, 141; Çetin, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında", s. 90-91; Bozkurt, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Simavlı Memurlar", s. 4.

[11] Rıdvan Topçu, "Yarın ve Yeni Adım Gazetelerine Yansıyan Tartışmalar Bağlamında İskeçe Müftülüğü", *Balkan Periodicals the Trajectory of Islamic Thought in the Interwar Period*, (Ed. Sevba Abdula-Ahmet Köroğlu), Idefe-Balkan Studies Foundation, (2024), s. 250.

[12] Machiel Kiel, "İskeçe", *DİA*, C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, (İstanbul 2000), s. 553.

[13] Kiel, "İskeçe", s. 553.

Gümülcine Sancağına bağlı olan İskeçe 1913 yılına kadar Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde kalmıştır[14].

2. İskeçe Doğumlu Memurların Toplum Statüleri

Sicili ahvâl defterlerindeki kayıtlar incelendiğinde İskeçe doğumlu 15 memur olduğu tespit edilmiştir. Memurların 14 tanesi Türk kökenliyken bir tanesinin Ermeni olduğu görülmüştür. Türk kökenli memurların tamamı çift isim kullanırken Ermeni memur ise tek isim kullanmıştır. 19. yüzyılda özellikle Tanzimat'ın ilanından sonra Osmanlı bürokrasisindeki görevlilerin birçoğu okuryazar ve mektep kökenli olduklarını gösteren Efendi unvanını kullanmışlardır[15]. İskeçe doğumlu memurların tamamı isimlerinin önünde Efendi unvanını kullanmıştır.

İskeçe doğumlu memurların nüfus tezkerelerinde yer alan doğum tarihleri genellikle hicri yıl esaslı tarihlendirme ile kaydedilmiştir. 15 memurdan yalnızca ikisinin doğum tarihi tam olarak kaydedilmişken diğerlerinin yalnızca yıl olarak kaydı yapılmıştır. İskeçe'de doğan en erken doğum tarihli memur 1855 tarihi ile Hüseyin Hüsnü Efendi olup en geç doğum tarihli memur ise 1884 tarihinde doğan ve yine aynı ismi taşıyan Hüseyin Hüsnü Efendidir. Aşağıdaki tabloda İskeçe'de doğan memurların isimleri ve doğum tarihleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Memurun adı	**Doğum tarihi**	**Doğum yeri**
Hüseyin Hüsnü Efendi	1272/1855	İskeçe
İbrahim Edhem Efendi	1278/1861	İskeçe
Ali Rıza Efendi	1279/1862	İskeçe
Hasan Hilmi Efendi	28 Mayıs 1863	İskeçe

[14] Topçu, "Yarın ve Yeni Adım Gazetelerine Yansıyan", s. 251.
[15] Orhan F. Köprülü, "Efendi", *DİA*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, İstanbul 1994, s. 456.

Ahmet Şevki Efendi	1287/1870	İskeçe
Mosisyan Matyos Efendi	1287/1870	İskeçe
Ahmet Ferit Efendi	1287/1870	İskeçe
Mehmet Niyazi Efendi	1288/1871	İskeçe
Mahmut Nihat Efendi	1289/1872	İskeçe
Mehmet Muhlis Efendi	1291/1873	İskeçe
Necip Nadir Efendi	1293/1876	İskeçe Okçular köyü
Ali Osman Efendi	1298/1880	İskeçe
İsmail Hakkı Efendi	1299/1881	İskeçe
Mustafa Nafiz Efendi	5 Temmuz 1883	İskeçe
Hüseyin Hüsnü Efendi	1302/1884	İskeçe

Kişilerin mensup oldukları aileler sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarının şekillenmesine önemli derecede etki etmektedir. Ailenin toplumsal statüsü ve kültür seviyesi bireyin gelecekteki hayatını şekillendirdiği gibi iştigal edeceği meslek hakkında da belirleyici olabilmektedir. Devlet memuru olan kimselerin aldıkları eğitim, babaların meşgul oldukları meslek kolları ve ailelerinin eğitim seviyesi memuriyeti seçmelerinde önemli derecede etkili olduğu düşünülebilir.

Sicill-i ahvâl defterleri içerisinde memurların mensup oldukları aileler hakkında sınırlı miktarda da olsa bilgilere yer verilmiştir. Memurların babalarının isimleri, lakapları ve meslek kolları memur sicillerine kaydedilmiştir. İskeçe doğumlu memurların babalarının kullandıkları lakaplar incelendiğinde yedi adet Efendi, altı adet Ağa ve bir adette Bey unvanının olduğu tespit edilmiştir. Ermeni memurun babası ise herhangi bir lakap

kullanmamıştır. Memurlardan bir kişinin babası Çerkes lakabını kullanmıştır. Babasının lakabından anlaşılacağı üzere memurun ailesinin Kafkasya kökenli bir muhacir ailesi olduğu düşünülebilir. Memurlardan bir diğerinin babası ise isminin önünde şeyh unvanını taşıdığından dini ve ilmi kökenli bir aileden geldiği anlaşılmaktadır.

İskeçe doğumlu memurların babalarının meslekleri incelendiğinde dokuz memurun babasının mesleği hakkında bilgiye ulaşılırken diğer memurların babalarının meslekleri hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Tespit edilen meslek grupları; Attar, Dava Vekili, Saraç, Nazır, Tütün Ziraatı, Tüccar, Esnaf ve Hancı'dır. Aşağıdaki tabloda İskeçe doğumlu memurların babalarının isimleri ve meslekleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Memurun adı	**Baba adı**	**Mesleği**
Hüseyin Hüsnü Efendi	Hüseyin Bey	-
İbrahim Edhem Efendi	Çerkes Hurşit Ağa	-
Ali Rıza Efendi	Şeyh Mustafa Ağa	-
Hasan Hilmi Efendi	Hacı Raşit Efendi	Attar
Ahmet Şevki Efendi	Ahmet Efendi	Dava vekili
Mosisyan Matyos Efendi	Kivoruk Mosisyan	-
Ahmet Ferit Efendi	Mehmet Said Efendi	Saraç
Mehmet Niyazi Efendi	Hasan Ağa	-
Mahmut Nihat Efendi	Abdullah Ağa	-
Mehmet Muhlis Efendi	Hüsmen Ağa	Nazır
Necip Nadir Efendi	İsmail Efendi	Tütün ziraatı

Ali Osman Efendi	Ömer Efendi	Tüccar
İsmail Hakkı Efendi	Yakup Ağa	Esnaf
Mustafa Nafiz Efendi	Ahmet Muhtar Efendi	Dava vekili
Hüseyin Hüsnü Efendi	Hasan Efendi	Hancı

3. Memurların Eğitim Durumları

Memurların okudukları mektepler, aldıkları dersler ile konuşma, anlama ve yazma seviyelerinde bildikleri diller memuriyetlerinin belirlenmesi sürecinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Sicili ahvâl defterlerinde memurların okudukları okullar hakkında bilgilere ulaşılabilmektedir. İskeçe doğumlu memurların 14 tanesi temel eğitim kurumları olan sıbyan, rüştiye ve idadi mekteplerinde eğitim alırken sadece bir kişi medrese eğitimi almıştır. Memurlardan sekiz tanesi ilk ve ortaöğretime kadar eğitim almışken beş tanesi ise sonraki süreçte yüksekokullarda eğitimine devam etmiştir. Memurların tahsil gördüğü yüksekokullar arasında Mekteb-i Mülkiye-i Şahane, Mekteb-i Sultâni, Mekteb-i Hukuk-u Şahane ve Mülkiye İdadi Mektepleri bulunmaktadır İskeçe doğumlu memurlardan dokuz tanesinin Türkçe okuryazar olduğu sicill-i ahvâl defterlerine kaydedilmişken geri kalan altı memur hakkında böyle bir bilgiye yer verilmemiştir. Memurların bildiği yabancı diller arasında Fransızca, Rumca, Ermenice, Arapça ve Farsça bulunmaktadır.

Memurlardan 10 tanesi okudukları okullardan şehadetname alarak mezun olurken iki tanesi şehadetname alamamış, bir tanesi ise şehadetnamesini kaybetmiştir. İki memurun mezuniyet bilgileri hakkında herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Memurlardan üç tanesi aliyyülâlâ derece, iki tanesi de karibiâlâ derece ile okuduğu okuldan mezun olmuştur. Aşağıdaki tabloda İskeçe'de doğan memurların tahsil gördüğü okullar hakkında bilgiler verilmiştir**.**

Memurun adı	**Eğitim gördüğü okullar**	**Mezuniyet durumu**
Hüseyin Hüsnü Efendi	Sıbyan ve Rüştiye Mektebi	Şehadetname alamamıştır
İbrahim Edhem Efendi	Sıbyan ve Rüştiye Mektebi	Aliyyülâlâ derece ile şehadetname almıştır
Ali Rıza Efendi	Medrese	-
Hasan Hilmi Efendi	Sıbyan ve Rüştiye Mektebi	Şehadetname alamamıştır
Ahmet Şevki Efendi	Sıbyan ve Rüştiye Mektepleri ile Mekteb-i Mülkiye-i Şahane	Rüştiye Mektebi'nden aliyyülâlâ ve Mekteb-i Mülkiye'den karibiâlâ derece ile şehadetname almıştır.
Mosisyan Matyos Efendi	Gümülcine Ermeni Rüştiye ve İdadi Mektebi	-
Ahmet Ferit Efendi	Mekteb-i Sultani	Mezun olmuştur
Mehmet Niyazi Efendi	Rüştiye Mektebi	Şehadetnamesini kaybetmiştir
Mahmut Nihat Efendi	Sıbyan ve Rüştiye Mektebi	Şehadetname almıştır
Mehmet Muhlis Efendi	Sıbyan Mektebi	Şehadetname almıştır

Necip Nadir Efendi	İskeçe İptidai ve Rüştiye Mektebi, Edirne Mekteb-i İdadi-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk-u Şahane	Karibiâlâ derece ile şehadetname almıştır
Ali Osman Efendi	İskeçe İptidai ve Rüştiye Mektebi ile Mekteb-i Mülkiye-i Şahane	Şehadetname almıştır
İsmail Hakkı Efendi	İptidai ve Rüştiye Mektebi	Şehadetname almıştır
Mustafa Nafiz Efendi	Dersaadet Gedikpaşa İptidai Mektebi, Gülhane Askeri Rüştiyesi, İzmir Vilayeti Kasaba Kazası Rüştiye Mektebi, Vefa İdadi-i Mülkiye Mektebi, Selanik İdadi-i Mülkiye Mektebi	Kasaba Rüştiye Mektebi'nden aliyyülâlâ derece ile mezun olmuştur
Hüseyin Hüsnü Efendi	İskeçe Sıbyan ve Rüştiye Mektebi	Şehadetname almıştır

4. Memurların İcra Ettikleri Meslekler

İskeçe doğumlu memurların çoğunluğu ilk olarak doğup büyüdükleri yerdeki devlet kurumlarında memuriyete başlayarak görevlerine burada devam ederken bir kısmı ise Osmanlı Devleti'nin farklı vilayet, sancak ve kazalarında memuriyete tayin olunmuşlardır. Memuriyete ilk girişlerinde süresi bir ila üç yıl arasında değişen mülâzemet (stajyer) usulüyle göreve başlayan memurlar daha sonra bulundukları kurumların memur kadrolarına asaleten atanmışlardır. Sicill-i ahvâl defterlerinde İskeçeli memurlar hakkında yapılan incelemede Hüseyin Hüsnü Efendi, İbrahim Edhem Efendi, Ali Rıza Efendi, Mehmet Niyazi Efendi, Mahmut Nihat Efendi ve Mustafa Nafiz efendinin ilk memuriyetine mülâzemet usulü ile atandığı tespit edilmiştir. Mülâzemet usulünün yanı sıra memuriyette diğer bir atama usulü ise refakaten yani geçici surette bir kadroya atanma durumudur. İskeçe doğumlu iki memur ise görevlerine refakaten tayin olunmuştur. İskeçeli memurların göreve başlama yaşları

incelendiğinde en genç memur olanın 14 yaşında olan İbrahim Ethem Efendi olduğu görülürken en büyük yaşta memur olan ise 29 yaşındaki Hasan Hilmi Efendidir.

İskeçe doğumlu 15 memurdan dokuzu ilk memuriyetine İskeçe kazası dâhilinde bulunan devlet kurumlarında başlarken bir kişi Hüdavendigâr Vilayeti'nde, bir kişi Edirne Vilayeti'nde, bir kişi Beyrut Vilayeti'nde, bir kişi Suriye Vilayeti'nde, bir kişi Karahisar-ı Sahip Sancağı'nda ve bir kişi de Bandırma kazasında ilk memuriyetlerine tayin olunmuşlardır. İskeçe kazası dâhilinde görev yapan memurların çoğunluğu çeşitli vergi kalemlerinin kitabetleri ile İskeçe Duyunu Umumiye İdaresi, İskeçe Belediyesi, İskeçe Reji İdaresi, İskeçe İhvanı Eytam Müdüriyeti, İskeçe fabrikası, tapu kalemi ve şer'iyye mahkemeleri bünyesinde memur olarak görev yapmışlardır. İskeçe dışında farklı vilayet sancak ve kazalarda görev yapanlar ise kaymakam, kaymakam vekilliği, öğretmen, başmühendis, doktor, vergi tahsildarlığı, tahsilat müfettişliği, sandık eminliği, muallimlik, mahkemelerde dava vekilliği ve Hicaz Demiryolu İşletmesi bünyesinde memuriyet gibi çeşitli görevlerde bulunmuşlardır. Aşağıdaki tabloda İskeçe'de doğumlu memurların görev yaptığı memuriyetler hakkında bilgiler verilmiştir.

Memurun adı	Görevleri	Maaşı/Kuruş
Hüseyin Hüsnü Efendi	İskeçe Rüsumat İdaresi'nde memur (mülâzemetle), İskeçe duhân aşarı kol kitabetinde memur, İskeçe tütün tahrir kol kitabetinde memur, İskeçe rüsumat anbar kitabetinde memur, İskeçe Belediyesi'nde memur, İskeçe deâvi memurluğu, bidayet mahkemesi tahvilinde birinci kâtip, bidayet mahkemesi mukavelât muharrirliğinde memur	300-500

İbrahim Edhem Efendi	İskeçe Rüsumat İdaresi'nde memur (mülâzemetle), kantar kitabetinde memur (refakaten), tezkere kitabetinde memur, tütün memurluğu (refakaten), tütün tahrir memurluğu, İskeçe fabrikasında memur, duhân kitabetinde memur (refakaten), Eğridere kazası tapu yoklama birinci kol tahsildarlığı, İskeçe Reji İdaresi kitabetinde memur, İskeçe Reji İdaresi mal kitabeti tahrir memurluğu, Darıdere reji memurluğu, İskeçe İhvanı Eytam Müdüriyeti memur, Gümülcine sandık eminliği	120-600
Ali Rıza Efendi	İskeçe aşar kaleminde memur (mülâzemetle), tahriri nüfus komisyonu kitabetinde memur, nüfus kitabetinde memur,	125-250
Hasan Hilmi Efendi	İskeçe Belediye Eczahanesi kitabetinde memur, Duyun-u Umumiye İdaresi Sandık Emaneti'nde memur, Duyun-u Umumiye İdaresi kitabetinde memur, aşar kitabetinde memur	250-300
Ahmet Şevki Efendi	Edirne Vilayeti maiyetinde memur, Tırnova kaymakam vekilliği, Babaeski kaymakam vekilliği, Edirne Vilayeti baş tahsildarlığı, Van Vilayeti Şemdinan kazası kaymakamlığı, Van Vilayeti Bargiri kazası kaymakamlığı, Van Vilayeti Erciş kazası kaymakamlığı, Van Vilayeti Karçıkan kazası kaymakamlığı, Edirne Vilayeti Eğridere kazası kaymakamlığı, Edirne Vilayeti Sofulu kazası kaymakamlığı, Edirne Vilayeti Lüleburgaz kazası kaymakamlığı, Edirne Vilayeti Ortaköy kazası kaymakamlığı, Edirne Vilayeti Cisri Mustafa Paşa kazası kaymakamlığı	450-2.250

Mosisyan Matyos Efendi	Beyrut Vilayeti Cebel kazası belediye doktorluğu	600
Ahmet Ferit Efendi	Karahisar-ı Sahip Mektebi İdadisi'nde Türkçe ve Fen muallimliği, Adana İdadi Mektebinde muallim, İzmir İdadi Mektebi'nde üçüncü muallim, Ankara İdadi Mektebi ikinci muavinliği ile muallimliği,	350-990
Mehmet Niyazi Efendi	İskeçe tapu kaleminde memur (mülâzemetle), Gümülcine merkez kazası piyade ve süvari tahsildarlıkları, Sofulu kazası tahsilat Darıdere kazası tahsilat müfettişliği, Gümülcine Sancağı tahsilat müfettişliği, Eğridere kazası tahsil memurluğu, Adana Pulu kazası tahsil memurluğu, Kırcaali aşar ve ağnam kitabetinde memur.	200-600
Mahmut Nihat Efendi	İskeçe şer'iyye mahkemesi mal kaleminde memur (mülâzemetle), ağnam kitabetinde memur, aşar anbar memurluğu, aşar anbar eminliği memur, nüfus kitabetinde memur	125-1.000
Mehmet Muhlis Efendi	İskeçe Duyunu Umumiye İdaresi tütün öşrü hesap kitabetinde memur, aynı idarenin hububat aşarı kitabetinde memur, Sarı Şaban Duyunu Umumiye İdaresi aşar kitabetinde memur,	200-300
Necip Nadir Efendi	Nıfz kazası bidayet mahkemesi müddei umum muavinliği, Malkara kazası bidayet mahkemesi muavinliği, ……kazası bidayet mahkemesi ceza dairesi riyaseti şefliği, Bandırma kazası bidayet mahkemesi ceza dairesine tayin	1.000-1.200
Ali Osman Efendi	Suriye Vilayeti başmühendis muavinliği	650-800

İsmail Hakkı Efendi	İskeçe muhasebe kitabetinde memur (refakaten)	250
Mustafa Nafiz Efendi	Bandırma kazası Manyas vergi kitabetinde memur, Hicaz Demiryolu İşletme Müdüriyeti kaleminde memur,	300-1.300
Hüseyin Hüsnü Efendi	İskeçe mal kaleminde memur (mülâzemetle), Ahi Çelebi kazası mal müdürlüğü refakatinde memur	200-300

İskeçe doğumlu memurların zaman zaman istifa, becayiş (yer değiştirme), terfi, azledilme ve görevli bulundukları memuriyetlerin lağvedilmesi gibi nedenler yüzünden görev yerlerinin değiştiği görülmektedir. Örneğin Hüseyin Hüsnü Efendi 1875 yılında anbar kitabetinde göreve başlamış ancak buranın havasının kendisine uygun olmadığını belirterek 24 Haziran 1875'te görevinden istifa etmiş, sonraki süreçte ise İskeçe Belediyesi'nde görevlendirilmiştir. Görevinden istifa eden bir diğer memur ise Mehmet Muhlis Efendidir. Duyunu Umumiye bünyesinde tütün öşrü hesap kitabetine tayin edilen Muhlis Efendi bu görevinden 1894 yılında istifa etmiş ardından aynı yıl içerisinde hububat aşarı kitabetine tayin edilmiştir.

İbrahim Edhem Efendi, 1866'da İskeçe Reji İdaresinin mal kitabetinde tahrir memuru olarak göreve başlamış ancak bu memuriyetin 1891'de lağvedilmesinden sonra görevinden ayrılmıştır. Memuriyeti lağvedilen diğer bir görevlide Duyunu Umumiye Sandık Emanet'inde görevli olan Hasan Hilmi Efendi olup memuriyeti 1895 yılında lağvedilmiştir. Van Vilayeti'nin Şemdinan kazasına 1899'da kaymakam olarak tayin edilen Ahmet Şevki Efendinin görev yeri becayiş suretiyle değiştirilmiş ve aynı vilayetin Bargiri kazası kaymakamlığına tayin edilmiştir. Ahmet Şevki Efendi kaymakamlık görevlerinde gösterdiği üstün başarısından dolayı birinci sınıf kaymakam statüsüne terfi ettirilmiş ve 1912 yılında Cisri Mustafa Paşa kazasına kaymakam

olarak atanmıştır. Karahisar-ı Sahip Sancağına muallim olarak tayin edilen Ahmet Ferit Efendi 1897 eğitim öğretim yılında okulda görevinin başına gelmediğinden dolayı 1898 yılında azledilmiştir.

5. İskeçe Doğumlu Memurların Biyografileri

Hüseyin Hüsnü Efendi[16]

Hüseyin Bey'in oğludur. 1855 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulumu tahsil ettikten sonra rüştiye mektebine giderek fen dersleri okumuş ancak şehadetname alamamıştır.

1871 yılında 15 yaşındayken İskeçe Rüsumat İdaresi'nde mülâzemetle işe başlamıştır. 17 Nisan 1874'te 500 kuruş maaşla İskeçe duhân (tütün) aşarı kol kitabetinde memur olarak görevlendirilmiştir. 30 Haziran 1874'te 300 kuruş maaşla İskeçe rüsumatına bağlı tütün tahrir kol kitabetine tayin edilerek beş ay burada görev yapmıştır. Tütün idaresindeki görevinden 16 Nisan 1875'te ayrılan Hüseyin Hüsnü Efendi, 500 kuruş maaşla rüsumat anbar kitabetinde göreve başlamışsa da buranın havasının kendisine uygun olmadığını gerekçe göstererek 24 Haziran 1875'te görevinden istifa etmiş ve sonrasında aylık 300 kuruş maaşla İskeçe Belediyesi'nde memur olarak görevlendirilmiştir. Bir müddet belediye bünyesinde görev yaptıktan sonra 10 Ekim 1875'te İskeçe deâvi memurluğuna tayin edilmiştir. 13 Temmuz 1879'da Meclis-i Deâvi'nin Bidayet Mahkemesi tahvilinde 400 kuruş maaşla birinci kâtip olarak görevlendirilmiştir. 30 Eylül 1881'de aynı mahkemenin mukavelât muharrirliği bölümüne memur olarak tayin edilmiştir.

İbrahim Edhem Efendi[17]

Çerkes Hurşit Ağa'nın oğludur. 1861 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulumu diniye

[16] BOA, DH.SAİDd. 6/901, s. 901.

[17] BOA, DH.SAİDd. 95/315, s. 315.

ve rüştiye mektebinde de mürettep fen derslerini tahsil ederek mektebi aliyyülâlâ dereceyle bitirerek 28 Haziran 1876'da şehadetname almıştır. Türkçe okuryazardır.

1876 yılında 14 yaşındayken İskeçe Rüsumat İdaresi'nde mülâzemetle göreve başlamıştır. 2 Temmuz 1877'de 120 kuruş maaşla kantar kitabetine refakaten tayin olunmuş ancak daha sonra 190 kuruş maaşla tezkere kitabetine görevlendirilerek 13 Şubat 1878'de yeni görevine başlamıştır. 22 Ağustos 1879'da 200 kuruş maaşla yine refakaten tütün memurluğuna başlamış ve 11 Nisan 1881'de bu görevi sona ermiştir. 13 Ağustos 1881'de 600 kuruş aylıkla tütün tahrir memurluğuna tayin edilmiştir. 28 Eylül 1881'de İskeçe kazasına yapılan fabrikaya görevlendirilen İbrahim Edhem Efendi bir yıl kadar burada görev yaptıktan sonra fabrikanın tatil olması sebebiyle 11 Ekim 1882'de görevinden ayrılmıştır. 7 Aralık 1882'de 350 kuruş maaşla duhân kitabetine refakaten alınmış ancak 1 Ekim 1883'te bu görevden ayrılmıştır. 14 Temmuz 1884'te % 4 aidatla Eğridere kazasının 1881 senesi tapu yoklama hasılasının birinci kol tahsildarlığına tayin edilmiş ve % 706,5 kuruş aidat alarak 12 Kasım 1885'te bu görevden ayrılmıştır.

28 Kasım 1885'te 400 kuruş maaşla İskeçe Reji İdaresi kitabetinde memur olarak göreve başlamış ve memuriyeti 28 Ekim 1886'da aylık 300 kuruş maaşla kitabetin tahrir memurluğuna nakledilse de aynı tarihte mal kitabeti tahrir memurluğu görevine getirilmiştir. 4 Ağustos 1887'de bu memuriyetin lağvedilmesiyle görevinden ayrılmıştır. 6 Ocak 1891'de 400 kuruş maaşla Darıdere reji memuru olarak görevlendirilmiş ve 2 Ekim 1891'de bu görevi sonra ermiştir. 11 Haziran 1893'te % 1 tahsilat aidatıyla İskeçe İhvanı Eytam Müdüriyeti'ne tayin olunmuş ve bu görevi 22 Temmuz 1895'te sona ermiştir. 22 Temmuz 1896'da Gümülcine Sancağı Sandık Eminliği 'ne tayin edilmiştir.

Ali Rıza Efendi[18]

Müteveffa Şeyh Mustafa Ağa'nın oğludur. 1862 yılında İskeçe'de doğmuştur. Medrese eğitimi almış olup biraz Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Türkçe okuryazardı. 30 Ağustos 1878'de İskeçe aşar kalemine mülâzemetle girmiştir. 24 Ekim 1885'te 125 kuruş maaşla tahriri nüfus komisyonu kitabetine tayin olunmuş ve 8 Ekim 1884'e kadar burada çalışmıştır. 13 Aralık 1884'te yine aynı maaşla nüfus kitabetinde çalışmaya başlamış ancak 16 Ağustos 1886'da bu görevinde istifa etmişse de sonraki süreçte ikinci defa aynı memuriyete tayin olunmuştur. Nüfus idaresindeki görevine devam eden Ali Rıza Efendinin maaşı 27 Şubat 1898'de 250 kuruşa çıkartılmıştır.

Hasan Hilmi Efendi[19]

İskeçe kazası ahalisinden müteveffa Attar Hacı Raşit Efendi'nin oğludur. 28 Mayıs 1863'te İskeçe'de doğmuştur. Mahalli sıbyan ve rüştiye mekteplerinde mürettep dersleri tahsil etmişse de şehadetname alamamıştır. Türkçe okuryazardır. 27 Temmuz 1891'de 29 yaşındayken 250 kuruş maaşa İskeçe Belediye Eczahanesi kitabetine girmiş ve bu görevden 2 Şubat 1894'te ayrılmıştır. 3 Şubat 1894'te 300 kuruş maaşla Duyunu Umumiye İdaresi Sandık Emaneti'ne tayin olunmuştur.

Hasan Hilmi Efendinin sandık emanetindeki memuriyeti 12 Ağustos 1895'te lağvedildiğinden 13 Ağustos'ta duyunu umumiye idaresi kitabetinde göreve başlamıştır. 6 Nisan 1897'de 300 kuruş maaşla Taşöz Duyunu Umumiye İdaresi'ne memur olarak tayin edilmişse de yeni memuriyetine gitmeyerek kendi isteği ile yine eski görev yerinde kalmıştır. 1 Temmuz 1897'de aşar kitabetine memur olarak görevlendirilmiştir.

Ahmet Şevki Efendi[20]

[18] BOA, DH.SAİDd. 136/59, s. 59.

[19] BOA, DH.SAİDd. 108/89, s. 89.

[20] BOA, DH.SAİDd, 92/11, s. 11.

Dava vekillerinden Ahmet Efendi'nin oğludur. 1870 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe sıbyan, rüştiye ve mektebi mülkiye-i şahanede mürettep dersleri tahsil etmiştir. Rüştiye mektebini aliyyülâlâ ve mektebi mülkiyeyi de karibiâlâ (iyiye yakın) dereceden bitirerek 2 Eylül 1893'te şehadetname almıştır. Türkçe kitabet ile Fransızca ve Rumcayı tekellüm (konuşma), kıraat ve yazma seviyelerinde bilmektedir.

23 Eylül 1896'da 500 kuruş maaşla Edirne Vilayeti maiyetine memur olarak tayin edilmiş ve 14 Ekim'de vazifesine başlamıştır. Bu görevinin yanı sıra ilave memuriyetle 8 Nisan-16 Temmuz 1897 tarihleri arasında 450 kuruş maaşla Tırnova, 19 Temmuz-6 Ekim 1897 tarihleri arasında 225 kuruş maaşla Baba-yı Atik (Babaeski) kazaları kaymakam vekilliği görevlerinde bulunmuştur. 13 Mart 1898'de yine ilave memuriyetle 250 kuruş maaşla vilayet baş tahsildarlığında görevlendirilmiş ancak bu vazifesinden 27 Eylül 1898'de istifa etmiştir. 31 Mart 1899'da 2.250 kuruş maaşla Van Vilayeti'nin Şemdinan kazasına kaymakam olarak tayin edilmiş ancak becayiş suretiyle 27 Mayıs 1900 tarihinde aynı vilayetin Bargiri kazası kaymakamlığına atanmıştır. Ahmet Şevki Efendi, Van Vilayeti'nde göreve başladığı 1900 yılından itibaren vilayet dâhilinde bulunan Bargiri, Erciş ve Karçıkan kazalarında kaymakam olarak görev yapmıştır.

Görev yaptığı kaza kaymakamlıklarında gösterdiği hizmetlerden dolayı Dâhiliye Nezaretince Edirne Vilayeti'nin Eğridere kazasına kaymakam olarak tayin edilmiş ancak kaymakamlık görevindeki hizmet süresi bu statüdeki bir kaza kaymakamlığı için yeterli olmadığından 18 Haziran 1903'te 1.125 kuruş maaşla aynı vilayetin Sofulu kazasına kaymakam olarak tayin edilmiştir. 7 Ekim 1908'de Lüleburgaz kaymakamlığına tayin edilmiştir. 14 Ağustos 1909'da maaşı 2.000 kuruşa yükseltilmiş ve aynı yıl içinde Ortaköy kazası kaymakamlığına getirilmiştir. 17 Ocak 1910 tarihinde kaymakamlığı birinci sınıfa yükseltilmiş ve 31 Ekim 1912'de 2.500 kuruş maaşla Cisri Mustafa Paşa kazasına kaymakam olarak tayin edilmiştir. Ahmet Şevki Efendi 1 Temmuz 1903-29

Haziran 1905 tarihleri arasında Sofulu, 12 Temmuz 1905-21 Ekim 1908 tarihleri arasında Eğridere, 29 Ekim 1908-5 Ekim 1909 tarihleri arasında Lüleburgaz, 7 Ekim 1909-31 Ekim 1912 tarihleri arasında Ortaköy ve 2 Kasım 1912-26 Mart 1913 tarihleri arasında da Cisri Mustafa Paşa kazası kaymakamlıklarında bulunmuştur. 19 Kasım 1913'te 2.000 kuruş maaşla Eşme? Kazası kaymakamlığına tayin olunmuştur.

Mosisyan Matyos Efendi[21]

Ermeni milletinden Kivoruk Mosisyan'ın oğludur. 1870 yılında İskeçe'de doğmuştur. Gümülcine Ermeni rüştiye ve idadisinde mürettep dersleri tahsil etmiştir. Türkçe, Ermenice ve Fransızca bilmektedir. Sonraki süreçte Tıbbiye mektebine girerek tahsilini 21 Haziran 1898'de tamamlamış ve 564 numaralı diploma ile doktor olarak mezun olmuştur. 10 Ağustos 1898'de 600 kuruş maaşla Beyrut Vilayeti'nin Cebel kazası belediye doktorluğuna tayin olunmuş ve 27 Ekim'de vazifesine başlamıştır.

Ahmet Ferit Efendi[22]

Saraç esnafından Mehmet Said Efendinin oğludur. 1870 yılında İskeçe'de doğmuştur. İlk olarak eğitimini İskeçe'de almış daha sonra Mektebi Sultani'ye girmiştir. Tarih-i Osmani, Arapça ve Farsça kitabeti resmiye ve tercümeye vakıftır. Dördüncü sınıfta Fransızca usulü inşa, resim taklidi ve resim hattı derslerini tahsil etmiştir. 13 Temmuz 1896'da Mektebi Sultani 'den mezun olmuştur. Türkçe ve Fransızca kitabet etmektedir.

Karahisar-i Sahip Mektebi İdadisi'ne 13 Ocak 1897'de 450 kuruş maaşla Türkçe ve 100 kuruş maaşla usul ve fen muallimliğine tayin edilmiştir. Okulların 1897 yılı içerisinde tatile girmesinden sonra yeni eğitim öğretim döneminde görevine devam etmediğinden dolayı 27 Ağustos 1898'de azledilmiştir. 26 Ekim 1898'de Adana İdadi Mektebi'ne 350 kuruş maaşla

[21] BOA, DH.SAİDd. 96/233, s. 233.
[22] BOA, DH.SAİDd, 117/433, s. 433.

muallim olarak tayin edilmiştir. 25 Nisan 1903'te 450 kuruş maaşla İzmir İdadi Mektebi üçüncü muallimliğine atanmıştır. 21 Mart 1906'da 990 kuruş maaşla Bursa İdadi Mektebi'ne ikinci muavin olarak tayin edilse de yeni görev yerine hiç gitmeden 15 Mayıs 1906'da 1.016 kuruş maaşla Ankara İdadi Mektebi'nin ikinci muavinliği ile muallimliğine tayin edilmiştir.

Mehmet Niyazi Efendi[23]

Müteveffa Hasan Ağa'nın oğludur. 1871 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe Rüştiye Mektebi'nde mürettep fünûn ve kıraat derslerini tahsil ederek mezun olmuş ancak şehadetnamesini kaybetmiştir. Türkçe okuryazardır. Bir süre İskeçe kazası tapu kaleminde mülâzemetle görev yaptıktan sonra 15 Ekim 1894'te askerlik yaşı geldiğinden askere alınmıştır. Ancak askerlik görevini yapmadan bedeli nakdi karşılığında 21 Ekim 1895'te terhis edilmiştir. 25 Mart 1897-26 Mart 1901 tarihleri arasında 200 kuruş maaşla Gümülcine merkez kazası piyade ve 14 Nisan 1901-14 Eylül 1902 tarihleri arasından da 300 kuruş maaşla süvari tahsildarlıklarında görev yapmıştır. 500 kuruş aidatla 4 Şubat 1903'te Sofulu, 15 Mart 1903'te Darıdere kazaları ile 14 Mart 1904'te Gümülcine Sancağı, 15 Mart 1905'te İskeçe ve 14 Mart 1906'da yine Sofulu kazası tahsilat müfettişliklerinde görev yapmıştır. 13 Mayıs 1907'de müfettişlik görevi lağvedildiğinden ertesi gün 500 kuruş aidatla Eğridere kazası tahsil memurluğuna tayin edilmiştir. 30 Ekim 1909'da 600 kuruş maaşla Ağaçlı kazası tahsil memuru olarak görevlendirilmiştir. 31 Ocak 1912'de 500 kuruş maaşla Adana'nın Pulu kazası tahsil memuru olarak atanmış ve 16 Şubat 1912'de vazifesine başlamıştır. 5 Ekim 1912'de 600 kuruş maaşla Kırcaali aşar ve ağnam kitabetinde memur olarak görevlendirilmiştir.

Mahmut Nihat Efendi[24]

Müteveffa Abdullah Ağa'nın oğludur. 1872 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe sıbyan mektebinde mukaddeme-i

[23] BOA, DH.SAİDd. 167/289, s. 289.
[24] BOA, DH.SAİDd. 136/109, s. 109.

ulumu okuduktan sonra rüştiye mektebine devam etmiş ve burada da mürettep dersleri tahsil ederek şehadetname almıştır. Türkçe okuryazardır.

İlk olarak 19 Haziran 1891'de İskeçe kazası şer'iyye mahkemesinin mal kalemine mülâzemetle daha sonra 13 Mart 1896'da 1.000 kuruş maktu ücretle ağnam kitabetine girmiştir. Bir süre sonra yine aynı maaşla önceki görev yeri olan mal kaleminde istihdam edildikten sonra 21 Ekim 1896'da 300 kuruş maaşla İskeçe aşar anbar memurluğuna tayin edilmiştir. 27 Şubat 1897'de görev süresinin bitmesinden dolayı işinden ayrılmıştır. 13 Mart 1897'de 850 kuruş maaşla ağnam kitabetinde göreve başlamıştır. 19 Ekim 1897'de 300 kuruş aylıkla İskeçe aşarı anbar eminliğine alındıktan bir süre sonra 27 Mart 1898'de 125 kuruş maaşla nüfus kitabetine nakil olunmuştur.

Mehmet Muhlis Efendi[25]

İskeçe ahalisinde Nazır Hüsmen Ağa'nın oğludur. 1873 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulum ile mürettep fünûn tahsil ederek şehadetname almıştır. Türkçe okuryazardır. 16 Temmuz 1893'te 20 yaşında 300 kuruş maaşla ve muvafakat suretiyle İskeçe Duyunu Umumiye İdaresi tütün öşrü hesap kitabetine girmiş ancak 2 Eylül 1893'te istifa etmiştir. Bir süre sonra 19 Nisan 1894'te yine eski görevine dönmüşse de 13 Ağustos 1894'te yine istifa etmiştir. 14 Ekim 1894'te 200 kuruş maaşla duyunu umumiye idaresinin hububat aşarı kitabetine tayin edilmiştir. 30 Haziran 1897'de 300 kuruş maaşla Taşöz Duyunu Umumiye İdaresi bünyesine memur olarak atanmış ancak memuriyeti becayiş suretiyle 10 Eylül 1898'de 250 kuruş maaşla Sarı Şaban Duyunu Umumiye aşar kitabetine nakledilmiştir.

Necip Nadir Efendi[26]

[25] BOA, DH.SAİDd. 104/28, s. 28.
[26] BOA, DH.SAİDd. 111/273, s. 273.

Tütün ziraatinden müteveffa İsmail Efendi'nin oğludur. 1876 yılında İskeçe kazasının Okçular köyünde doğmuştur. İskeçe iptidai ve rüştiye mekteplerinde okuduktan sonra Edirne Mektebi İdadi Mülkiyesinde mürettep dersleri tahsil ederek karibiâlâ derece ile 2 Temmuz 1894'te şehadetname alarak mezun olmuştur. Daha sonra Mektebi Hukuku Şahane 'ye devam ederek buradan da karibiâlâ derecesiyle 27 Nisan 1904'te mezun olmuştur.

7 Ağustos 1904'te 1.000 kuruş maaşla Nıfz kazası bidayet mahkemesinin müddei umum muavinliğine tayin edilmiştir. 30 Mayıs 1909'da yine aynı maaşla Malkara kazası bidayet mahkemesi muavinliğine tayin edilmiştir. 8 Eylül 1909'da terfi edilerek 1.200 kuruş maaşla (…) kazası bidayet mahkemesi ceza dairesi riyasetine şef olarak görevlendirilmiştir. 1 Ağustos 1911'de Bandırma kazası bidayet mahkemesi ceza dairesine tayin edilmiştir.

Ali Osman Efendi[27]

Tüccardan müteveffa Ömer Efendinin oğludur. 1880 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe iptidai ve rüştiye mekteplerinde tahsil gördükten sonra Mülkiye-i Şahane Mektebi'nde okuyarak şehadetname almıştır. Türkçe ve Fransızca okuryazardır. 25 Ekim 1906'da 650 kuruş maaşla Suriye Vilayeti başmühendis muavinliğine tayin olunmuştur. Maaşı 22 Haziran 1907'de 800 kuruşa yükseltilmiştir. Ali Osman Efendi 1908 yılında üç ay müddetle izin kullandıktan sonra görevine geri dönmediğinden dolayı 15 Şubat 1908'de memuriyetten kaydı silinmiştir.

İsmail Hakkı Efendi[28]

Esnaftan Yakup Ağa'nın oğludur. 1881 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe İptidai Mektebi'nde mukaddeme-i ulumu diniye ve rüştiye mektebinde ise mürettep dersleri tahsil ederek

[27] BOA, DH.SAİDd. 143/139, s. 139.
[28] BOA, DH.SAİDd. 136/393, s. 393.

25 Temmuz 1893 ve 13 Temmuz 1903 tarihli iki şehadetname almıştır. 12 Eylül 1898-13 Kasım 1900 tarihleri arasında 250 kuruş maaşla İskeçe muhasebe kitabetine refakaten tayin edilmiştir.

Mustafa Nafiz Efendi[29]

Dava vekillerinden merhum Ahmet Muhtar Efendinin oğludur. 5 Temmuz 1883'te İskeçe'de doğmuştur. Dersaadet Gedikpaşa İptidai Mektebi ile Gülhane Askeri Rüştiyesi'nde iki sene tahsil görmüştür. Daha sonra İzmir Vilayeti'nin Kasaba kazası rüştiyesinde tahsil görerek 27 Temmuz 1898'de aliyyülâlâ derece ile şehadetname almıştır. Vefa İdadi Mülkiyesinde bir sene okuduktan sonra Selanik İdadi Mülkiye'sinin beşinci sınıfına nakil olarak altı ay kadar burada okumuş ancak velisinin rızasıyla bu okulu bırakmıştır.

Hüdavendigâr Vilayeti'nin muhasebe kaleminde 18 Ekim 1902'de mülâzemetle işe başlamıştır. 29 Nisan 1903'te 300 kuruş maaşla Bandırma kazası Manyas vergi kitabetine tayin edilmiştir. 16 Eylül 1904'te Emir Ali vergi kâtibiyle yer değiştirilmiş ancak bunu kabul etmeyerek istifa etmiştir. Yedi ay kadar açıkta kaldıktan sonra 14 Nisan 1905'te 500 kuruş maaşla Hicaz Demiryolu İşletme Müdüriyeti kalemine tayin edilmiştir. Bu görevdeki maaşı 1910 yılında 1.300 kuruşa çıkartılmıştır.

Hüseyin Hüsnü Efendi[30]

Hancı müteveffa Hasan Efendi'nin oğludur. 1884 yılında İskeçe'de doğmuştur. İskeçe Sıbyan Mektebi'nde mukaddeme-i ulum ve rüştiye mektebinde mürettep dersleri okumuştur. 15 Temmuz 1894'te iptidai ve 15 Haziran 1898'de rüştiye mekteplerinden şehadetname almıştır.

İskeçe mal kaleminde 9 Aralık 1902'de mülâzemetle girmiş ve daha sonra 200 kuruş maaşla Ahi Çelebi kazası mal

[29] BOA, DH.SAİDd. 187/10, s. 10.
[30] BOA, DH.SAİDd. 148/27, s. 27.

müdürlüğü refakatine tayin olunmuştur. 14 Mart 1907'de maaşı 300 kuruşa yükseltilmiştir.

Sonuç

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde yapılan incelemede İskeçe doğumlu 15 memurun olduğu tespit edilmiştir. Memurlardan 14 tanesinin Müslüman bir tanesinin ise Ermeni kökenli bir Hristiyan olduğu görülmüştür. Memurların çoğu sıbyan, rüştiye ve idadi gibi temel eğitim kurumlarında okurken içlerinden sadece bir tanesi medrese de eğitim almıştır. Yüksekokullarda eğitime devam eden memurların sayısı sekiz kişi olup eğitim gördükleri okullar Mekteb-i Mülkiye-i Şahane, Mekteb-i Sultâni, Mekteb-i Hukuk-u Şahane ve Mülkiye İdadi Mektepleridir. Memurların çoğunluğu Türkçe okuryazar olup Arapça, Farsça, Rumca, Ermenice ve Fransızca lisanlarına vakıf olan memurlarda vardır.

İskeçe doğumlu memurların dokuzu ilk memuriyetlerine İskeçe'de başlamışken altı kişi ise Hüdavendigâr, Edirne, Beyrut ve Suriye Vilayetleri ile Karahisar-ı Sahip Sancağı ve Bandırma kazasına tayin olunmuşlardır. Memurların görev süreleri boyunca terfi, azil, istifa, memuriyetlerinin lağv edilmesi ve becayiş suretiyle yerleri değiştirilmiştir. Sicill-i Ahvâl Defterlerinde yapılan incelemede İskeçeli memurların herhangi bir soruşturma ya da ceza durumuyla karşılaşmadığı görülmüştür.

İskeçeli memurların görev aldıkları kurumlar arasında vergi kalemleri çoğunlukta olup duyunu umumiye, belediye, reji, ihvanı eytam, fabrika, tapu kalemi ve şer'iyye mahkemesi gibi kurumların yanı sıra farklı vilayet, sancak ve kazalarda kaymakam, kaymakam vekili, doktor, muallim, mühendis ve sandık emini gibi vazifelerde de görev alan memurlar olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada İskeçe doğumlu memurların biyografilerinden yola çıkılarak memurlar hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu tarz çalışmaların Osmanlı dönemini konu alan biyografi çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Başkanlığı (BOA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Defterleri (DH.SAİDd)

BOA, DH.SAİDd. 6/901

BOA, DH.SAİDd, 92/11

BOA, DH.SAİDd. 95/315

BOA, DH.SAİDd. 96/233

BOA, DH.SAİDd. 104/28

BOA, DH.SAİDd. 108/89

BOA, DH.SAİDd. 111/273

BOA, DH.SAİDd, 117/433

BOA, DH.SAİDd. 187/10

BOA, DH.SAİDd. 167/289

BOA, DH.SAİDd. 148/27

BOA, DH.SAİDd. 143/139

BOA, DH.SAİDd. 136/393

BOA, DH.SAİDd. 136/109

BOA, DH.SAİDd. 136/59

2. Telif Eserler

Bilirli, Tahir, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 4, (2019), s. 2367-2393.

Bilirli, Tahir, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Kitapları, İstanbul 2020**.**

Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay. İstanbul 2010**.**

Bozkurt, Nurgül, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Simavlı Memurlar", Akademik Bakış Dergisi, S. 27, (2011), s. 1-12.

Çetin, Atillâ, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıflar Dergisi*, C. 29, (2005), s. 87-104.

Köprülü, Orhan F, “Efendi”, *DİA*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, İstanbul 1994, s. 455-456.

Kütükoğlu, Mübahat S, “Sicill-i Ahval Defterleri’ni Tamamlayan Arşiv Kayıtları”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 12, (1998), s. 141-157.

Machiel Kiel, “İskeçe”, *DİA*, C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, İstanbul 2000, s. 553-555.

Öztürk, İbrahim, “Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Develili Memurlar”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 21, S. 4, (2022), s. 2479-2499.

Sarıyıldız, Gülden, “Sicill-i Ahvâl Defterleri”, *DİA*, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, İstanbul 2009, s. 134-136.

Saylan, Kemal – Gök, İlhan, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016.

Topçu, Rıdvan, “Yarın ve Yeni Adım Gazetelerine Yansıyan Tartışmalar Bağlamında İskeçe Müftülüğü”, *Balkan Periodicals the Trajectory of Islamic Thought in the Interwar Period*, (Ed. Sevba Abdula-Ahmet Köroğlu), Idefe-Balkan Studies Foundation, (2024), s. 249-264.

SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINA GÖRE İŞTİP DOĞUMLU OSMANLI DEVLET MEMURLARI

Ferdi GÖKBUĞA*

Giriş

İştip, bugün Makedonya'nın doğu bölgesinde yer alan ve Vardar Nehri'nin bir kolu olan Bregalnitsa ile Otinya Nehri'nin birleştiği bölgede kurulmuş olup stratejik bir yerleşim yeri niteliği taşımaktadır. Güneybatısında Köprülü ve Negotino, güneydoğusunda Radovişte, kuzeydoğusunda Vinitsa, Koçana ve Proba, kuzeybatısında ise Sveti Nikole ile çevrilidir. Bu konum, İştip'in ve çevresinin bir merkez niteliği taşıdığını göstermektedir[1]. XIV. yüzyılın sonlarında Sultan I. Murad (1359-1389) döneminde Osmanlı egemenliğine girmiş[2] olan İştip, fethedildiği tarihten itibaren 1912 yılına kadar tam 530 yıllık bir dönem içerisinde İştip, mimarî ticarî, ilmî, dinî ve sosyal yapılarıyla, yetiştirdiği önemli sayıdaki divan şairi ve ilim adamalarıyla, Rumeli'deki önemli ilim ve kültür merkezleri arasında bir yer edinmiştir. Bu konumu dolayısıyla çeşitli kaynakların da kendisinden övgüyle bahsettiği bir şehir olmuştur[3].

1661-1663 yıllarında bölgeye gelen Evliya Çelebi, İştip'ten ayrıntılı bir şekilde bahseder. Ünlü seyyahtan Ofçabolu,

* Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ferdigokbugai@karabuk.edu.tr
ORCID ID: **0000-0002-1861-3388**

[1] Djuncis Nureski, "*Osmanlı Kaynaklarına Göre Kültür Merkezi Konumdaki Makedonya Şehirleri ve Özellikleri*", Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, C. 3, S. 1, Temmuz, 2014, s. 84.

[2] Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. 1, İstanbul: Yeditepe Yay., 2011, s. 177.

[3] Djuneis Nureski, a.g.m., s. 85.; Machiel Kiel, "İştip", DİA, İstanbul 2001, C. 23, s. 441.

İştip ve Kratova havalisinde Yörük cemaatlerinin yoğun olarak meskûn olduğunu öğreniyoruz. Bu yıllarda İştip yine Köstendil sancağına bağlı olup sancak beyinin hassıdır ve onun voyvodası ile idare edilir. İştip'te 24 Müslüman Mahallesi ve 24 cami ile 24 mescit bulunmaktadır. İştip merkezinde en önemli eğitim kurumu ise Murad Han Camii (Orta Cami) önünde yer alan Muradiye Medresesi'dir. Bazı camilerde Kur'an dersleri verilir. 11 adet Sıbyan Mektebi bulunmaktadır. Bunlardan başka İştip şehrinde 7 tekke, 1 kervansaray, 7 tüccar hanı, 2 hamam, çarşı ve bedestende 450 dükkân yer alır. İştip'teki gayrimüslim halk arasında Sırplar ve Bulgarlar bulunmaktadır[4].

XIX. yüzyıl sonunda Şemseddin Sami tarafından yazılan Kâmûsu'l-A'lâm'daki bilgilerde İştip, Kosova vilâyetinin merkezi olan Üsküp sancağına bağlıdır. İştip kaza merkezi olan İştip kasabasında 13 cami, iki kilise, bir havra, üç medrese, bir rüşdiye, dört ibtidâi, altı sıbyan mektebi, iki Hıristiyan mektebi, 900 civarında mağaza ve dükkân, 50 han, bir kışla, bir cebehane (cephanelik), nehir üzerinde biri ahşap diğeri kârgir iki köprü yer almaktadır. Ayrıca kaplıca ve çeşitli mesire yerleri ve tepe üzerinde harap hâlde bir de kale bulunmaktadır. İştip nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman Türk'tür. Hıristiyanların çoğu da Bulgar'dır[5].

XX. Yüzyılın başlarında İştip, Kosova vilayetinin Üsküp sancağına bağlı bir kaza konumunda olmuştur. Üsküp sancağına bu dönemde İştip, Radovişte, Kratova, Köprülü, Palanka, Pehçova, Kumanova, Koçana ve Kaçanik kazaları mevcuttur.

---

[4] Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesi ile Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C. 6/1, (Haz. Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı), Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2006, s. 134-147; Machiel Kiel, "İştip", *DİA*, İstanbul 2001, C. 23, s. 441. (s. 440-442.); Mustafa Durdu, "191 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre İştip Kazasında İdarî, Toplumsal ve Ekonomik Yapı (1823-1825)", *Erciyes Akademi*, C. 36, S. 1, (2022), s. 272.

[5] Şemseddin Sami, *Kamusü'l-Âlam*, C. 2., Mihran matbaası, İstanbul, 1302, s. 972.

Kosova vilayetinin Üsküp sancağına bağlı bir kaza olan İştip, 1911 yılında kaza merkezinde gerçekleşen bir olayla Balkan Harbi'nin başlangıcına zemin hazırlayan gelişmelerden birine sahne olmuştur. Kaynaklarda "İştip Hadisesi" olarak geçen bu olay,[6] dönemin Bulgaristan başbakanı ve Balkan İttifakı'nın siyasi mimarlarından olan İvan Geşof tarafından da Balkan Harbi'nin ortaya çıkışında etkili bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Müslüman ve Bulgar nüfus arasındaki bu çatışma, bölgede hâlihazırda gerilimli olan siyasi ve toplumsal yapının daha da alevlenmesine neden olmuştur. Balkan Harbi'nin patlak vermesiyle birlikte, 1912 yılında İştip, Osmanlı Devleti'nin egemenliğinden çıkarak yeni bir tarihsel sürece girmiştir[7].

Sicill-i Ahval Defterlerinin Tarihçesi ve İşlevi

Osmanlı devlet teşkilatında görev alan memurların adları, baba adları, babalarının meslekleri, memurların doğum yerleri, adlıkları eğitimler, konuştukları diller, görev yerleri, maaşları, rütbeleri, terfileri eğer varsa aldıkları cezaları hakkındaki önemli kayıtlar Sicill-i Ahval Defterleri içerisinde yer almaktadır[8]. Bu defterlerin sistematik bir şekilde oluşturulma süreci II. Abdülhamid'in saltanatının ilk yıllarında (5 Şubat 1879'da) Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulmasıyla gerçekleştirilmiştir[9].

---

[6] İştip Hadisesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Fatih Fırat, "İştip Hadisesi ve Koçana Vakası: Balkan Harbine Götüren, İlk Ateş, İlk Tahrik ve İlk Kıvılcım", Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2023.

[7] Yusuf Teke-Fatih Fırat, "Balkan İttifakı, Balkanların Kaderi: İttifakın Yükselişi ve Çöküşü", Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2023, s. 34.

[8] Tahir Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları (Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre)*, Ark Kitapları, İstanbul 2020, s.22-24; Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahvâl Defterleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 135; Tahir Bilirli, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.8, 2019, s. 2370.

[9] Atilla Çetin, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", Vakıflar Dergisi, S. XXIX. Ankara 2005, s. 89; Enes Ekmekci, "Sicil-i Ahvâl

Ahmed Cevdet Paşa'nın Dahiliye Nazırlığı yaptığı dönemde nezarete bağlı Memurin Kalemi Müdürlüğü'nün kurulmaya başlaması ile memurların kayıtları tutulmaya başlamıştır. Memurin Kaleminde İntihab-ı Kaymakam Komisyonu adı altında tutulmaya başlayan bu kayıtlar önceleri kaymakam sicilleri ve kaymakam olarak atanabilecek önemli kişilerin sicillerini içermekteydi. Yapılan düzenlemelerin ardından kaymakam atamaların yanında memurların seçimi ve tayini gibi meseleleri de yapmaya başlayan bu komisyon yetersiz kalmıştır. Bu sebeple memurların biyografilerini tutmak amacıyla 5 Şubat 1879 Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmuştur[10].

Dahiliye Nezaretine bağlanan Sicill-i Ahval Komisyonu'nun faaliyetleri 1896 yılında kaldırılmasına kadar devam etmiştir. Kaldırılan bu komisyonun yerine Memurin-i Mülkiye Komisyonu kurulmuş ve bu komisyon 1879-1909 yılları arasında devlet hizmetinde bulunmuş memurların sicillerini tutmuştur[11]. 1908 tarihinde Memurîn-i Mülkiye Komisyonu kaldırılarak yerine Sicill-i Ahvâl İdaresi kurulmuş ve bu müessese Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar memur kayıtlarını tutmaya devam etmiştir. Siciller Osmanlı Arşivi'nde "*Sicill-i Ahvâl Defterleri*" adıyla sıralı bir şekilde toplam 201 defterden oluşmaktadır[12]. Bu defterlerde mevcut memur sayıları hakkında 92.000, 100.000[13] gibi farklı rakamlar telaffuz edilse de mükerrer

Kayıtlarına Göre Kratova Doğumlu Memurlar", *Cumhuriyetin İlanının 98. Yıldönümü Anısına Ulusal Tarih Sempozyumu,* 29-30 Ekim 2021, Karabük 2022, s. 117; Mehmet Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.3, İstanbul 1993, s. 210.

[10] Tahir Bilirli, *a.g.e*, s. 20.

[11] Gülden Sarıyıldız, "a.g.md.", s. 137.

[12] BOA, "*Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*", (Haz. İskender Türe-Salim Kaynar), İstanbul: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., 2017, s. 140.

[13] Gülden Sarıyıldız, "a.g.md.", s. 135.

kayıtlar defterlerden çıkarıldıktan sonra 51.652 adet memur sicili yer almaktadır[14].

Sicill-i Ahvâl Defterlerine kaydedilen özet biyografiler, memurların devlet hizmetine ilk girdikleri zaman vermek zorunda oldukları "*tercüme-i hâl varakası*" denilen matbu bir belge ile tercüme-i hâl varakasına eklenmesi zorunlu bazı resmi evraklar esas alınarak hazırlanırdı. Hâl varakasında memurun doğum tarihi, baba adı, eğitim durumu, görevleri, eserleri, rütbe ve madalyaları, kazandığı mükafatlar, aldığı cezalarla ilgili cevaplandırılması gereken sorular sorulurdu. Verilen bilgiler resmî belgelerle karşılaştırılarak doğrulanırdı[15].

Memurlar tercüme-i hâl varakalarını "evrâk-ı müsbite" denilen tezkere-i Osmânî, mensup olduğu silsileyi gösterir vesikalar, şehadetnâme, icâzetnâme, tasdiknâme, ruhsatnâme, imtiyaz ve ihtar ferman ve beratları, tayin ve işe başlama, işten ayrılma, maaş kesim tarihleri, maaş miktarları, hüküm giyip giymedikleri ile resmi evrakları ile rütbe, nişan gibi belgeleri teslim edeceklerdi[16].

İştip Doğumlu Devlet Memurların Genel Değerlendirilmesi

Sicill-i ahval kayıtlarında 21 İştip doğumlu memur tespit edilmiştir. Bu memurlar; Hüseyin Efendi, Osman Efendi, Cafer Bey, Hasan Nazmi Efendi, İbrahim Edhem Efendi, Mehmed Şerif Efendi, Esad Efendi, İbrahim Efendi, Yaşar Efendi, Mustafa

[14] Tahir Bilirli – Enes Ekmekci, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)", *Tarih Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar*, Yaz Yay., Afyonkarahisar 2023, s. 89.

[15] Gülden Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)*, Der Yayınları, İstanbul 2004, s. 128.

[16] Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahvâl Defterleri", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA), C. 37, İstanbul, 2009, s. 135; Tahir Bilirli, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.8, 2019, s. 2370.

Fehmi Efendi, Ahmed İhsan Efendi, Salih Fehmi Efendi, Mahmud Efendi, Mehmed Said Efendi, Mustafa Faik Efendi, İsmail Hakkı Efendi, Mehmed Raif Efendi, Ahmed Hamdi Efendi, Abdülkerim Rafi'yi Bey, Ahmed Hamdi Efendi ve Nazım Fehmi Efendi'dir.

Sicil kayıtlarına göre en erken doğumlu memur 1830 tarihinde doğan Hüseyin Efendi (1) olurken, en geç tarihte doğan Ahmed Hamdi Efendi (20) ve Nazım Fehmi Efendi (21) olmuştur. İştip doğumlu memurlar arasında isimlerinden önce kullanılan unvanlara bakıldığında iki kişide "bey" 19 kişide "efendi" kullanmıştır. Memurlar arasında en fazla üç isimle Ahmed ve Mehmed ismi kullanılmıştır. Bu isimleri ikişer kez ile Mustafa ve İbrahim isimleri izlemiştir. Memurlar arasında iki isim kullanan Hasan Nazmi Efendi, İbrahim Edhem Efendi, Mehmed Şerif Efendi, Mustafa Fehmi Efendi, Ahmed İhsan Efendi, Salih Fehmi Efendi, Mehmed Said Efendi, Mustafa Faik Efendi, İsmail Hakkı Efendi, Mehmed Raif Efendi, Ahmed Hamdi Efendi, Abdülkerim Refi Bey, Ahmed Hamdi Efendi ve Nazım Fehmi Efendi olmuştur. Memurların büyük çoğunluğu İştip merkezde doğmuş olup, kırsalda yalnızca Osman Efendi doğmuştur. İştip doğumlu memurlar arasında yalnızca Hüseyin Efendi (1) 5'inci derecen Mecidi Nişanı almıştır. İştip doğumlu memurların arasında rütbe ve terfi alarak memuriyette yükselenler; İbrahim Edhem Efendi (5) ve Mahmud Efendi (13) olmuştur. Memuriyetlerinde yaptığı eylemlerden ötürü görevlerinden azledilen memurlar; İbrahim Ethem Efendi (5), Mustafa Faik Efendi (15) ve Abdülkerim Refi Bey'dir (19).

Tablo 1: İştip doğumlu memurlar

Sıra No	Fonu	Dosya	Gömlek	Memur adı	Doğum tarihi

1	DH.SAİ Dd...	55	19	Hüseyin Efendi	1830
2	DH.SAİ Dd...	64	195	Osman Efendi	1837
3	DH.SAİ Dd...	33	305	Cafer Bey	25 Ekim 1847
4	DH.SAİ Dd...	51	69	Hasan Nazmi Efendi	5 Mayıs 1855
5	DH.SAİ Dd...	30	65	İbrahim Edhem Efendi	23 Nisan 1856
6	DH.SAİ Dd...	39	225	Mehmed Şerif Efendi	23 Nisan 1856
7	DH.SAİ Dd...	87	417	Esad Efendi	1858
8	DH.SAİ Dd...	29	95	İbrahim Efendi	3 Mart 1864
9	DH.SAİ Dd...	131	445	Yaşar Efendi	1864
10	DH.SAİ Dd...	57	447	Mustafa Fehmi Efendi	1868
11	DH.SAİ Dd...	168	95	Ahmed İhsan Efendi	1875
12	DH.SAİ Dd...	177	93	Salih Fehmi Efendi	1875
13	DH.SAİ Dd...	119	29	Mahmud Efendi	1878
14	DH.SAİ Dd...	137	135	Mehmed Said Efendi	1878

15	DH.SAİ Dd...	148	477	Mustafa Faik Efendi	1878
16	DH.SAİ Dd...	120	295	İsmail Hakkı Efendi	1879
17	DH.SAİ Dd...	141	91	Mehmed Raif Efendi	1884
18	DH.SAİ Dd...	157	423	Ahmed Hamdi Efendi	1885
19	DH.SAİ Dd...	185	49	Abdülkerim Refî‘ Bey	1885
20	DH.SAİ Dd...	158	391	Ahmed Hamdi Efendi	1890
21	DH.SAİ Dd...	183	50	Nazım Fehmi Efendi	1890

Tablo 2: Memurların baba adları ve meslekleri

Sıra	**Memurun Adı**	**Baba Adı**	**Mesleği**
1	Hüseyin Efendi	Abdülbaki-zâde Mustafa Efendi	Belirtilmemiş
2	Osman Efendi	Emin Ağa	Çiftçi
3	Cafer Bey	Bekir Bey	Belirtilmemiş
4	Hasan Nazmi Efendi	Mehmed Ağa	Belirtilmemiş
5	İbrahim Edhem Efendi	Süleyman Ağa	Belirtilmemiş
6	Mehmed Şerif Efendi	Süleyman Ağa	Belirtilmemiş

7	Esad Efendi	Tahir Ağa	Belirtilmemiş
8	İbrahim Efendi	Ali Efendi	Belirtilmemiş
9	Yaşar Efendi	Kenanoğlu Zahrab Ağa	Belirtilmemiş
10	Mustafa Fehmi Efendi	Menzilci-zâde Süleyman Ağa	Çiftlik sahibi
11	Ahmed İhsan Efendi	Mehmed Efendi	İştib İnas İptidai Mektebi muallimi
12	Salih Fehmi Efendi	Esad Efendi	Belirtilmemiş
13	Mahmud Efendi	Zeynullah Bey	İştib Redif Taburu Ser-çavuşu
14	Mehmed Said Efendi	Abdülkadir Ağa	Çiftçi
15	Mustafa Faik Efendi	Yunus Rahmi Efendi	Koçana Telgraf ve Posta Memuru
16	İsmail Hakkı Efendi	Hacı Mustafa Ağa	Belirtilmemiş
17	Mehmed Raif Efendi	Ahmed Efendi	Redif yüzbaşısı
18	Ahmed Hamdi Efendi	Hafız Veysel Efendi	Belirtilmemiş
19	Abdülkerim Refî‘ Bey	Taşlıbey-zâdeler Abdülkadir Bey	Belirtilmemiş
20	Ahmed Hamdi Efendi	Hüseyin Efendi	Belirtilmemiş

21	Nazım Fehmi Efendi	Ahmed Bey	Belirtilmemiş

İştip doğumlu memurların babaları ve baba meslekleri bu bölümde incelenecektir. Memurların babalarının 14'ünün meslekleri sicil kayıtlarında belirtilmemiştir. Mesleği belirtilenler arasında çiftlik sahibi, çiftçi muallim, ser-çavuş, telgraf ve posta memuru ve yüzbaşı bulunmaktadır. Memurların babalarının unvanlarında dokuz ağa, yedi efendi ve dört bey bulunmaktadır. Babalarının isimlerinden önce kullandıkları sülale isimleri, Menzilci-zâde, Abdülbaki-zâde, Kenanoğlu ve Taşlıbey-zâde olurken isimlerden önce kullandıkları unvanlar ise hafız ve hacı olarak kayıtlara geçmiştir. Memurların babalarının isimlerine bakıldığında en çok kullanılan üç isimle Süleyman olurken onu iki isimle Mustafa, Mehmed ve Abdülkadir isimleri izlemiştir. Ayrıca memurların babalarından iki isim kullanan yalnızca Yunus Rahmi Efendi olmuştur.

Tablo 3: İştip doğumlu memurların okudukları okullar ve aldıkları özel dersler

Sıra	**Memurun Adı**	**Eğitim aldığı okullar ve dersler**
1	Hüseyin Efendi	İştip ve Tikveş Medreseleri
2	Osman Efendi	Sıbyan mektebi ve medrese
3	Cafer Bey	Sıbyan mektebi, Arapça ve Farsça eğimi
4	Hasan Nazmi Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektebi
5	İbrahim Edhem Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektebi

6	Mehmed Şerif Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektebi
7	Esad Efendi	İştip Sıbyan Mektebi, İştip Rüştiye Mektebi ve Fakih Efendi Medresesi'nde Arapça ve Farsça eğitimi
8	İbrahim Efendi	İştip Sıbyan ve Rüştiye mektebi
9	Yaşar Efendi	İştip İbtidai ve İştip Rüştiye Mektebi
10	Mustafa Fehmi Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektebi
11	Ahmed İhsan Efendi	İştip Sıbyan ve Rüştiye mektebi
12	Salih Fehmi Efendi	İştip İbtidai ve İştip Rüştiye Mektebi
13	Mahmud Efendi	İştip Rüştiye Mektebi
14	Mehmed Said Efendi	İştip Sıbyan Mektebi, rüştiye mektebi
15	Mustafa Faik Efendi	Koçana Sıbyan Mektebi ve Koçana Rüştiye Mektebi
16	İsmail Hakkı Efendi	İştip Sıbyan Mektebi
17	Mehmed Raif Efendi	Sıbyan mektebi, Koçana Rüştiye Mektebi
18	Ahmed Hamdi Efendi	İştip İbtidai Mektebi ve biraz rüştiye mektebinde eğitim almış
19	Abdülkerim Refî' Bey	Koçana İbtidai Mektebi, İştip Rüştiye Mektebi ve Darülfünun

20	Ahmed Hamdi Efendi	İştip İbtidai Mektebi ve İştip Rüştiye Mektebi
21	Nazım Fehmi Efendi	İştip İbtidai Mektebi ve İştip Rüştiye Mektebi

İştip doğumlu memurların eğitimine baktığımızda memurların büyük çoğunluğu sıbyan mekteplerinde eğitim gördüğü tespit edilmiştir. Bu sıbyan mekteplerinden ismi belirtilmeyenlerin İştip'te olduğu tahmin edilmektedir. İştip dışında Koçana'da sıbyan mektebine giden memurlar Mustafa Faik Efendi ve Abdülkerim Refi Bey olmuştur. Sıbyan mektebinde eğitim görmeden medrese, ibtidai ve rüştiye mekteplerinde eğitim gören memurlar; Hüseyin Efendi (1), Yaşar Efendi (9, Salih Fehmi Efendi (12), Mahmud Efendi (13), Ahmed Hamdi Efendi (18), Abdülkerim Refi Bey (19), Ahmed Hamdi Efendi (20) ve Nazım Fehmi Efendi'dir (21). Rüştiye mektebini İştip dışında okuyan Mustafa Faik Efendi (15) ve Mehmed Raif Efendi olurken İştip dışında ibtidai mektebini okuyan Abdülkerim Refi Bey (19) olmuştur. Memurlardan medrese tahsili yapan Hüseyin Efendi (1) ile Esad Efendi (7) olmuştur. Ayrıca memurlardan Darülfününa giden yalnızca Abdülkerim Refi Bey olmuştur.

Tablo 4: İştip doğumlu memurların bildikleri diller

Diller	**Aşina**	**Konuşur**	**Okur-yazar**
Arapça	İbrahim Ethem Efendi (5) İbrahim Efendi (8)	Esat Efendi (7)	

Farsça	İbrahim Ethem Efendi (5), İbrahim Efendi (8)	Esat Efendi (7)	
Arnavutça		Ahmed İhsan Efendi (11)	
Fransızca	Abdülkerim Refi Bey (19)		Mehmed Raif Efendi (17)
Sırpça		Abdülkerim Refi Bey (19)	
Bulgarca	Esat Efendi (7), İbrahim Efendi (8)	Cafer Bey (3), Hasan Nazmi Efendi (4), İbrahim Ethem Efendi (5), Mehmed Şerif Efendi (6), Mustafa Fehmi Efendi (10), Ahmed İhsan Efendi (11), Mustafa Faik Efendi (15), Abdülkerim Refi Bey (19), Ahmed Hamdi Efendi (20)	

İştip doğumlu memurların bildikleri diller incelendiğinde Türkçe hariç en çok Bulgarca'ya hâkim oldukları gözükmektedir. Memurlar arasında Bulgarca'nın haricinde Fransızca, Farsça, Arapça, Arnavutça ve Sırpça dillerine de hâkim olanlar bulunmaktadır. İştipli memurların eğitim bilgilerinden hemen

sonra gelen aşina oldukları, tekellüm ettikleri ve okuryazar olduklarına dair verilen bilgiler arasında Yaşar Efendi (9), Salih Efendi (12), Mehmed Said Efendi (14), Ahmed Hamdi Efendi (18) ve Nazım Fehmi Efendi'nin (21) Türkçe dahil herhangi bir dil bilgisi bulunmamaktadır.

Tablo 5: İştipli memurların görevleri

Sıra	Memurun Adı	Görevleri
1	Hüseyin Efendi	İştip kazası mukayyitliği
2	Osman Efendi	Üsküp Rüsumat Müdürlüğü'nde istimâre- müskirat kâtibi, Üsküp aşar kitabeti, Üsküp Rüsumat Müdürlüğü kitabeti ve başkatibliği, Üsküp Duyun-u Umumiye Müdürlüğü Mülhakat mukayyitliği ve Prizren Sancağı Duyun-u Umumiye İdaresi merkez memurluğu.
3	Cafer Bey	İştip kazası tahrirat kalemi- sandık eminliği- belediye kâtipliği- nüfus memuriyeti.
4	Hasan Nazmi Efendi	İştip tahrir ve vergi kalemi memurluğu, Manastır vilayeti Cuma kazası tahrir vergi memurluğu, Kosova vilayeti Koçana kazası vergi kitabeti refikliği, Radovişte kazası vergi kitabeti, İştip kazası vergi kitabeti refikliği ve mal müdürlüğü refikliği ile Radovişte kazası mal müdür muavinliği- mal müdür vekaleti.

5	İbrahim Edhem Efendi	İştip kazası mal kaleminde, Manastır vilayeti mektubi kalemine, Manastır vilayeti tahrir 1. Seyyar fırkası birinci mukayyitliğine-dördüncü fırka muharrer-i saniliğine, Kosova vilayeti merkez vergi kitabeti refaketi, Radovişte kazası vukuat kitabeti, İştip aşar baş kitabeti, Radovişte tahrir vergi kitabeti, İştip mal müdür muavinliği, Kosova vilayeti nakliyat-ı umumiye 3. Fırka-ı muharrer-i evvelliği, Kosova vilayeti vergi kitabeti başkatipliği, Kosova vilayeti vergi müdür muavinliği, Kosova vilayeti vergi mümeyyizliği vekaleti, Manastır vilayeti vergi mümeyyizliği.
6	Mehmed Şerif Efendi	İştip tahrir vergi kalemi, İştip tahrir vergi kitabeti refakati, İştip Bereketli nahiyesi tahrir vergi kitabeti ve İştip sandık eminliği.
7	Esad Efendi	İştip Rüştiye Mektebi ikinci muallimliği.
8	İbrahim Efendi	İştip aşar muvakkat kol kâtibi, Tikveş rüsum-ı sene-i idaresi ikinci kâtibi, Koçana rüsumat memuru, İştip afyon mizan memuru, İştip tahrirat kâtibi.
9	Yaşar Efendi	İştip vergi tahrirat kalemi, İştip Rüştiye Mektebi rika muallimi, İştip Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabeti vekaleti.

10	Mustafa Fehmi Efendi	İştip vergi kalemi, İştip Duyun-u Umumiye idaresi kitabeti.
11	Ahmed İhsan Efendi	İştip tahrirat kalemi, Kosova vilayeti polis memuru, Yenivaroş kazası vergi kitabeti.
12	Salih Fehmi Efendi	İştip Ziraat Bankası sandık odacılığı, Vudine Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabeti refakati, Prizren sandık muhasebe kitabeti, Kratova Ziraat Bankası sandık memuru ve Hüdavendigar vilayeti vakıf tetkik memuru.
13	Mahmud Efendi	3. Ordu-yu Hümayun 15'inci Seyyar Topçu Alayı 5'inci Bölük cephane çavuşu, Selanik Erhan-ı Harbiyesi tahrirat kalemi, Ordu-yu Hümayun Erkan-ı Harbiye Dairesi 2'nci şubesi nizamiye kısmında mülazım, İkinci Sınıf Ordu-yu Hümayun Levazım 3'üncü şubesi, Ordu-yu Hümayun Harbiye Dairesi Nüfus kısmı, 2'nci sınıf redif müfettişi.
14	Mehmed Said Efendi	İştip nüfus ve mal kalemi, Üsküp Ziraat Bankası, Pravişte Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabeti refakat vekaleti, Kalkandelen Ziraat Bankası sandık muhasebe refakatine ve Üsküp Ziraat Bankası şubesi mukayyitliği.
15	Mustafa Faik Efendi	Koçana ve Selanik vergi muhasebe kalemleri, Selanik muhasebe kayıt ve

		muamelat muhasebesi, Drama vergi ikinci kitabeti, Selanik tahsilat müfettişliği, Kavala tahsilat müfettişliği, Avrathisarı mal müdür muavinliği, Lankaza mal Müdür muavinliği, Kesendire tahsil memurluğu, Cuma-i bâlâ tahsil memurluğu, Selanik merkez tahsildarlığı, Pravişte mal müdür muavinliği, Deyrizor 5'inci muharrir-i evvelliği memurluğu.
16	İsmail Hakkı Efendi	İştip telgraf memuru, Dersaadet telgraf memurluğu, Manastır telgraf ve posta muhabere memuru.
17	Mehmed Raif Efendi	Koçana telgraf memuru, Kosova vilayeti Osmaniye telgraf ve posta memuru ve Koçana telgraf ve posta muhabere memuru.
18	Ahmed Hamdi Efendi	İştip Ziraat Bankası sandığı- sandık odacılığı ve sandık muhasebe kâtibliği refik-i saniliği.
19	Abdülkerim Refî' Bey	Kosova vilayeti Firozvize? nahiye müdür vekaleti, Bereketli, Yenipazar ve Köprülü tahrirat kitabeti, Kosova tercüme kalemi mukayyitliği, Dahiliye Nezareti memuriyet kalemi, Beyşehir Kaymakamlığı ve Ereğli Kaymakamlığı.
20	Ahmed Hamdi Efendi	İştip tarik memuru, İştip anbar ikinci şube katipliği ve Kosova umur-ı nafia kondüktörlüğü.

21	Nazım Fehmi Efendi	İştip mal kalemi ve İştip Ziraat Bankası sandık refik-i saniliği.

İştip doğumlu 21 memurun görevleri ve görev yaptıkları yerler bu bölümde değerlendirilecektir. Yukarıdaki tablo 5'e göre memurlar rüsumat kalemlerinde, nahiye müdürlüklerinde, Ziraat Bankası şubelerinde, nahiye ve kazaların posta ve telgraf idarelerinde, çeşitli kazaların kaymakamlıklarında, mal kalemlerinde, çeşitli tahsil ve vergi kalemlerinde, polis teşkilatında ve askeri sınıfta görev almışlardır. Bu memurlar arasında yalnızca İştip'te görev alan memurlar Cafer Bey (3), Mehmed Şerif Efendi (6), Esad Efendi (7), Yaşar Efendi (9), Mustafa Fehmi Efendi (10), Ahmed Hamdi Efendi (18) ve Nazım Fehmi Efendi'dir (21). İştipli memurlar genellikle balkanlarda istihdam olunmuştur. Bu memuriyet sahalarından bazıları Kosova, Koçana, Manastır, Drama, Pravişte, Kratova, Prizren ve Radovişte'dir. Memurlar az da olsa Anadolu'nun çeşitli sahalarında görev yapmışlardır. Bu sahalar Deyrizor, Beyşehir ve Ereğli kazaları ile Hüdavendigar vilayeti olarak kayıtlara geçmiştir.

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı, bürokrasinin yeniden şekillendirilmesini amaçlayan önemli reformlar getirmiştir. Bu reformlar, memurların görev dağılımı ve yerleşimini düzenlemek için çeşitli nizamnamelerin yayınlanmasını içerir. Her dönemde olduğu gibi, 19. ve 20. yüzyıllarda da devlette hizmet veren kişilerin durumlarına dair kayıtlar tutulmuştur. En önemli kaynaklardan biri Sicill-i Ahvâl defterleridir. Bu defterler, memurların görevlerindeki durumu ve davranışları hakkında ayrıntılı bilgi sağlar. Esasen çalışmada görüldüğü üzere İştipli olan toplam 21 devlet adamının varlığı tespit edilmekle beraber bu memurlar çeşitli bürokratik kadrolarda da hizmet etmişlerdir. Bu memurlar H. 1245/M.

182930 ile H. 1307/M. 1889-90 tarihleri arasında doğmuşlardır. Kayıtlardan anlaşıldığı üzere memurların babalarının da bir kısmı devlet hizmetinde bulunmuştur. Bu hizmet birimleri arasında: çiftçi, yüzbaşı, ser-çavuş, çiftlik sahibi, muallim ve posta ve telgraf memuru bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti için coğrafi konumu itibariyle büyük öneme sahip olan İştip, çalışmada belirtildiği gibi, farklı mesleklerde görev yapan devlet memurlarının doğum yeridir. İştipli memurların eğitim düzeyi genel olarak ortaöğretim seviyesinde olmakla birlikte, daha yüksek derecede eğitim almış olanlar da bulunmaktadır. Bu memurlar, Türkçe, Arapça, Farsça, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça ve Fransızca gibi dilleri bilen memurlar da mevcuttur. Memurların büyük çoğunluğu, göreve başlamadan önce mülazemet (stajyerlik) yapmış ve bu süreçte düşük maaş almışlardır. Memurların görevlerine bağlı olarak aldıkları maaşlar farklılık göstermektedir. Sicill-i Ahvâl defterleri, memurlar hakkında geniş çaplı bilgi sunarak biyografi yazımına katkı sağlamaktadır.

İştip Doğumlu Devlet Memurların Biyografileri

1. Hüseyin Efendi

Abdülbaki-zâde Mustafa Efendi'nin oğludur. 1830 yılında, Kosova vilayetinin İştip kazasında doğmuştur.

İştip ve Tikveş kazalarındaki medreselerde mukaddemat-ı ulûmu tahsil ettikten sonra, Dersaadet'te Hafız Seyyid Efendi'nin halka-i tedrisinde ulûm-ı âliye ve aliyyeyi tahsil ile tekmîl-i nüsh[17] ederek icazetname almıştır. Türkçe yazı yazmaktadır.

[17] Tekmîl-i nüsah etmek: medresede takip edilmesi gereken bütün dersleri okuyup bitirmek anlamındadır. Bkz. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İkdam Matbaası, İstanbul, 1317, s. 1460.

Hüseyin Efendi, 29 yaşında, 23 Haziran 1857'de, yıllık 1500 kuruş aidatla Makam-ı Meşihat-ı İslamiye'nin menşuruyla İştip Kazası mukayyetliğine tayin edilmiştir. Hüseyin Efendi'nin maaşı son beş yıl boyunca 1000 kuruşa indirilmiştir. 17 Aralık 1881 tarihinde kendisine beşinci mecidi nişanı ihsan edilmiştir[18].

2- Osman Efendi

Ziraattan müteveffa Emin Ağa'nın oğludur. 1837 yılının sonlarında İştip kazasının Damyan köyünde doğmuştur.

Sıbyan mektebinde ve medresede eğitim görmüş, Türkçe okuryazardır. 1860 yılının ortasında, 24 yaşında askere alınmış, 1861 yılında bölük emini ve 1862 yılının başlarında başçavuş olmuştur. 1866 yılının nisan ayının sonlarında askerden terhis edilmiştir, ancak terhis belgesini kaybetmiştir.

Osman Efendi, 1866 senesi sonunda 200 kuruş geçici maaşla ve iki ay süreyle Üsküp Rüsumat Müdürlüğü'nde istimâre kâtibi olarak memuriyete başlamıştır. 3 Şubat 1867 tarihinde, 400 kuruş maaşla Üsküp Rüsumat Müdürlüğü'nde müskirat kâtibi olmuştur. 1870 senesi mart ayının sonlarında, 500 kuruş maaşla başkâtip olarak atanmıştır. 1875 senesi şubat ayının ortalarında istifa ederek görevinden ayrılmıştır.

1875 senesi haziran ayının başlarında 500 kuruş maaşla Üsküp kazası aşar kitabetine girmiş ve 1876 yılının sonlarında Hicaz'a gitmek üzere görevinden istifa etmiştir. 13 Ağustos 1880 tarihinde, 320 kuruş maaşla tekrar Üsküp Rüsumat Müdürlüğü kitabetine tayin olmuş ve 1881 senesi şubat ayının sonlarında, 500 kuruş maaşla Üsküp Rüsumat Müdürlüğü başkâtibi olmuştur. 23 Eylül 1887'de, 300 kuruş maaşla Üsküp Duyun-u Umumiye Müdürlüğü mülhakat mukayyetliğine nakledilmiştir.

Osman Efendi'nin maaşı, 14 Ocak 1890 tarihinde, 350 kuruşa ve aynı yılın şubat ayının 3'ünde 400 kuruşa

[18] BOA. DH. SAİDd. nr: 55/19.

yükseltilmiştir. 6 Kasım 1891'de terfi ederek 600 kuruş maaşla Prizren sancağı Duyun-u Umumiye İdaresi merkez memurluğuna nakledilmiştir. 7 Aralık 1910 tarihinde 295 kuruş maaşla emekli edilmiştir[19].

3- Cafer Bey

Bekir Bey'in oğludur ve 25 Ekim 1847 tarihinde İştip'te doğmuştur.

Sıbyan mektebinde esas-ı İslamiyet olan mukaddemat-ı ulum-ı diniyeyi tahsil ettikten sonra biraz Arapça ve Farsça okumuştur. Türkçe okuryazar olup, Bulgarca konuşur.

Cafer Bey, 26 Ağustos 1858 tarihinde, 12 yaşında mülazemetle İştip kazası tahrirat kaleminde memuriyete başlamıştır. 26 Ağustos 1858'de 250 kuruş maaş ile sandık eminliği vazifesine ek olarak yine İştip kazası belediye kâtipliğinde görevlendirilmiştir. 1 Eylül 1878 tarihinde görevinden ayrılmış ve 13 Ağustos 1883'te 250 kuruş aylıkla İştip nüfus memuriyetine tayin olunmuştur[20].

4- Hasan Nazmi Efendi

Mehmed Ağa'nın oğludur. 5 Mayıs 1855 tarihinde İştip'te doğmuştur.

Sıbyan mektebinde esas-ı İslamiye olan mukaddeme-i ulum-ı diniye ve rüştiye mektebinde mürettep-i fününu okuyup şehadetname almıştır. Türkçe okuryazar, Bulgarca konuşur.

Hasan Nazmi Efendi 1875 tarihinde 20 yaşındayken İştip kazası tahrir ve vergi kalemine mülazemetle, 12 Şubat 1875'te 190 kuruş maaş ile Manastır vilayetinde Cuma kazası tahrir vergi kitabetine tayin olunmuştur. Bu vergi kitabetinde 2 Ocak 1876 tarihine kadar görev yapan Hasan Nazmi Efendi, 30 Ekim 1877

[19] BOA. DH. SAİDd. nr: 64/195.
[20] BOA. DH. SAİDd. nr: 33/305.

tarihinde 200 kuruş maaş ile Kosova vilayeti Koçana kazası vergi kitabeti refikliğine atanmıştır. 14 Haziran 1878'de 300 kuruş maaş ile Radovişte kazası vergi kitabetine nakledilmiş, 12 Eylül 1879'da maaşı 250 kuruşa düşürülmüş, 14 Kasım 1881 tarihinde ise maaşı 400 kuruşa yükseltilmiştir. 7 Ocak 1886'da 300 kuruş maaş ile İştip kazası vergi kitabeti refikliğine nakledilen Hasan Nazmi Efendi'nin memuriyeti 14 Şubat 1890 tarihinde mal müdürlüğü refikliğine tahvil edilmiştir. 27 Eylül 1889'da 500 kuruş maaş ile Radovişte kazası mal müdürlüğü muavinliğine nakledilen Hasan Nazmi Efendi, 1898 senesi eylülünde 24 Kasım 1898 tarihinde kadar Radovişte kazası mal müdürlüğü vekâletinde bulunmuştur[21].

5- İbrahim Edhem Efendi

Süleyman Ağa'nın oğludur. 23 Nisan 1856 tarihinde İştip'te doğmuştur.

İştip sıbyan ve rüştiye mekteplerinde mürettep dersleri okuyup şehadetname almıştır. Türkçe okuryazar cüzi Arapça ve Farsça anlar ve Bulgarca konuşabilir.

8 Temmuz 1873 tarihinde 17 yaşındayken İştip kazası mal kaleminde mülazemetle memuriyetine başlamıştır. 13 Ağustos 1875'te yine mülazemetle Manastır vilayeti mektubi kalemine nakledilip, 13 Mart 1876 tarihinde 250 kuruş maaşla Manastır vilayeti tahrir birinci seyyar fırkasında mukayyet-i evvelliğe tayin olmuştur. 13 Temmuz 1876'da 350 kuruş aylıkla 4. fırka muharrer sâniliğine, 13 Şubat 1877 tarihinde 250 kuruş maaşla Kosova vilayeti merkez vergi kitabeti refakatine, 27 Ekim 1877'de 300 kuruş maaşla Üsküp sancağına bağlı Radovişte kazası vukuat kitabetine, 28 Mayıs 1878 tarihinde 500 kuruş maaşla İştip kazası Aşar Başkitabetine ve 27 Ekim 1878'de 500 kuruş maaşla Radovişte tahrir vergi kitabetine nakledilmiştir. İbrahim Edhem

[21] BOA. DH. SAİDd. nr: 51/69.

Efendi'nin maaşı 12 Eylül 1879'da 350 kuruşa düşürülmüş, 2 Ekim 1882 tarihinde ise 400 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Nisan 1888'de 500 kuruş maaşla İştip kazası mal müdüriyeti muavinliğinde memur ve 24 Şubat 1888 tarihinde 3. derecede bir rütbeye terfi edilmiştir.

İbrahim Edhem Efendi Radovişte memurluğu sırasında çiftliklerden alınan vergilerin toplanmasında usulsüz hareket ettiğinden dolayı 8 Aralık 1892 tarihinde azledilmiştir. Ancak temyize giden İbrahim Edhem Efendi'ye isnat edilen suçlamaların asılsız olduğu anlaşıldığından 16 Temmuz 1906 tarihinde 1200 kuruş maaşla Kosova vilayeti nakliyat-ı umumiye 3. fırka-i muharrer evvelliğine tayin edilerek memuriyete geri döndürülmüştür. İbrahim Edhem Efendi göreve döndükten sonra yapılan düzenleme ile maaşı 900 kuruşa düşürülerek 14 Aralık 1909 tarihinde Kosova vilayeti baş kitabetinde görevine başlamıştır. 28 Ağustos 1910 tarihinde maaşı 800 kuruşa düşürülerek Kosova vilayeti vergi müdür muavinliğine atanmıştır. 24 Kasım 1911 tarihinden 9 Ocak 1912 tarihine kadar müdür muavinliğine ek olarak ilave 300 kuruş maaşla vergi mümeyyizliği vekaletinde bulunmuştur. İbrahim Edhem Efendi, 2 Mart 1912 tarihinde Kosova vilayetindeki görevlerinden ayrılarak 1700 kuruş maaşla Manastır vilayeti vergi mümeyyizliği görevine tayin edilmiştir. 14 Aralık 1912 tarihinde yapılan düzenleme ile İbrahim Edhem Efendi'nin maaşı 850 kuruş olarak belirlenmiştir[22].

6- Mehmed Şerif Efendi

Süleyman Ağa'nın oğludur. 23 Nisan 1856 tarihinde İştip'te doğmuştur.

[22] BOA. DH. SAİDd. nr: 30/65.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulumu ve rüştiyede mektebinde mürettep dersleri okuyup şehadetname almıştır. Türkçe okuryazar, Bulgarca konuşur.

1872'de 17 yaşında İştip kazası tahrir vergi kalemine mülazemetle memuriyete başlamıştır. 31 Mayıs 1878 tarihinde 250 kuruş maaşla tahrir vergi kitabeti refakatine tayin edilen Mehmed Şerif Efendi, 26 Şubat 1885'e kadar burada istihdam olunmuştur. 7 Ocak 1886 tarihinde 300 kuruş maaş ile İştip'te Bereketli nahiyesi tahrir vergi kitabetine alınarak 27 Nisan 1888'e kadar burada memuriyetine devam etmiştir. 24 Ağustos 1888 tarihinde 270 kuruş maaş ile İştip kazası sandık eminliğine tayin edilmiştir[23].

7- Esad Efendi

Tahir Ağa'nın oğludur. 1858 tarihinde İştip'te doğmuştur.

İştip sıbyan ve rüştiye mekteplerinde ikmâl-i tahsil ederek şehadetname almış ardından Fakih Efendi Medresesi'nde ulum-u aliye ve ilmiye-i Arabiyeden tekmîl-i nüsh ederek icazetname almıştır. Arapça ve Farsça konuşabilir, Bulgarca'ya da aşinadır.

1 Temmuz 1888 tarihinde 26 yaşında 248 kuruş maaşla İştip Rüştiye Mektebi muallim-i sâniliğine tayin edilmiştir[24].

8-İbrahim Efendi

Ali Efendi'nin oğludur. 3 Mart 1865 tarihinde İştip'te doğmuştur.

İştip Sıbyan ve Rüştiye mekteplerinde eğitim görmüş, ancak Rüştiye Mektebi imtihanına katılamadığı için şehadetname alamamıştır. Türkçe okuryazardır. Arapça, Farsça ve Bulgarca'ya aşinadır.

[23] BOA. DH. SAİDd. nr: 39/225.
[24] BOA. DH. SAİDd. nr: 87/417.

13 Ağustos 1881 tarihinde 17 yaşında iken 750 kuruş geçici maaşla emanetten idare olunan İştip kazası Aşar Muvakkat Kol Kâtipliğinde 3 ay istihdam edilmiştir. 2 Ağustos 1882'de, 200 kuruş maaşla Tikveş rüsum-ı sene-i idaresi ikinci kâtipliğine girip, 2 Temmuz 1883 tarihinde 300 kuruş maaşla Koçana kazası rüsumat memurluğuna nakledilerek burada 2 ay kadar görev yapmış, ancak asaleten memuriyeti tasdik edilmeden ayrılmıştır. 1883 ve 1884 yıllarında, 600'er kuruş geçici aidatla ikişer ay İştip kazası afyon mizan memuriyetlerinde bulunmuş ve 8 Nisan 1887'de 280 kuruş maaşla İştip kazası tahrirat kâtipliğine tayin edilmiştir[25].

9- Yaşar Efendi

Müteveffa Kenanoğlu Zahrab Ağa'nın oğludur. 1864 tarihinde İştip'te doğmuştur.

İştip İbtidai Mektebi'nde mukaddeme-i ulum-ı diniyeyi ve İştip Rüştiye Mektebi'nde mürettep dersleri aldıktan sonra 23 Temmuz 1880 tarihinde şehadetname almıştır.

İştip kazası vergi tahrirat kalemine bir müddet mülazemetle devam ettikten sonra 28 Ağustos 1886 tarihinde 64 kuruş maaşla İştip Rüştiye Mektebi'nde rik'a muallimliğine atanmıştır. Yaşar Efendi muallimliğe ek olarak 9 Ağustos 1893'te 200 kuruş maaşla İştip Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabeti vekaletine tayin olmuştur. 13 Mart 1894 tarihinde maaşı 300 kuruşa yükselmiştir. 14 Temmuz 1894 tarihinde vekaleten yürüttüğü görevine 250 kuruş maaşla asaleten atanmış ve 13 Haziran 1898 tarihinde maaşına 50 kuruş zam yapılarak maaşı 300 kuruşa yükseltilmiştir[26].

10- Mustafa Fehmi Efendi

[25] BOA. DH. SAİDd. nr: 29/95.
[26] BOA. DH. SAİDd. nr: 131/445.

Eshâb-ı alâka ve Kerimoğullarından Menzilci-zâde Süleyman Ağa'nın oğludur. 18 Ekim 1868'de İştip'te doğmuştur.

Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde tedris etmiş ise de şahadetnamesi yoktur. Türkçe okuryazar, Bulgarca konuşur.

23 Temmuz 1884 tarihinde 16 yaşında İştip vergi kalemine mülazemetle girmiş, 28 Ekim 1891'de İştip Dûyûn-ı Umûmiye idaresi kitabetine bir sene müddetle 200 kuruş muvakkat maaşla tayin olunarak 13 Ekim 1892 tarihinde aynı maaşla asaleti tasdik edilmiştir[27].

11- Ahmed İhsan Efendi

İştip İnas İptidai Mektebi muallimi müteveffa Mehmet Efendi'nin oğludur. 1875 tarihinde İştip'te doğmuştur.

İştip Sıbyan Mektebi'nde mukaddeme-i ulumu ve İştip Rüştiye Mektebi'nde mürettep dersleri tahsil ettikten sonra 10 Ağustos 1893 tarihinde şehadetname almıştır. Türkçe okuryazardır, Arnavutça ve Bulgarca konuşabilmektedir.

İştip kazası tahrirat kaleminde bir müddet mülazemetle memuriyete başladıktan sonra 14 Şubat 1902 tarihinde 200 kuruş maaşla Kosova vilayeti polis memuriyetine tayin edilmiştir. Ahmed İhsan Efendi'nin maaşı 15 Aralık 1902 tarihinde 300 kuruşa yükseltilerek 25 Ocak 1908 tarihine kadar bu görevde istihdam olmuştur. 25 Ocak 1908'de 350 kuruş maaşla Yenivaroş kazası vergi kitabetine nakledilmiştir[28].

12- Salih Fehmi Efendi

Müteveffa Esad Efendi'nin oğludur. 1875 tarihinde İştip'te doğmuştur.

[27] BOA. DH. SAİDd. nr: 57/447.
[28] BOA. DH. SAİDd. nr: 168/95.

İştip İbtidai Mektebi'nde mukaddeme-i ulum-ı diniyeyi tahsil ettikten sonra İştip Rüştiye Mektebi'nde mürettep dersleri alarak Rüştiye'den bir kıt'a şehadetname almıştır.

8 Haziran 1907 tarihinde İştip mekteb-i rüştiyeden tasdiknamesini aldıktan sonra Selanik Ziraat mektebine girerek bir buçuk sene kadar zorunlu dersleri tahsil etmiş ancak şehrinin "âb u hevâ"sıyla imtizac edemeyerek tahsilini tamamlayamadığını Selanik Ziraat mekteb-i müdüriyetinin 15 Aralık 1909 tarihli tahriratından anlaşılmıştır.

Salih Fehmi Efendi, 14 Temmuz 1894 tarihinde İştip Ziraat Bankası sandığına bir müddet mülazemetle 30 kuruş maaşla sandık odacılığa tayin ve senede 8 ay istihdam olunmuş, 13 Mart 1899 tarihinden 13 Ağustos 1905 tarihine kadar 100 kuruş maaşla tarik-i bedelat nakdîyesi tezkire kitabetinde bulunmuştur. 19 Mart 1906 tarihinde Vudine Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabetine refakatine ve 22 Temmuz 1906 tarihinde Prizren sandık muhasebe kitabetine tayin olunarak 500 kuruş maaş ile başlamıştır. Prizren'deki memuriyetinden sonra Salih Fehmi Efendi, 16 Ağustos 1911 tarihinde Kratova Ziraat Bankası sandık memuriyeti 600 kuruş maaş ile tayin olunmuştur. Son vazife memuriyeti 29 Ocak 1914 tarihinde Hüdavendigar Vilayeti Evkaf İdaresi tetkik memurluğuna 500 kuruş maaş ile tayin olunmuştur[29].

13- Mahmud Efendi

İştip redif taburu ser-çavuşlarından iken Rusya ile yapılan savaşta şehit olan şehit, Zeynullah Bey'in oğludur. 1878 İştip'te doğmuştur.

İştip Rüştiye Mektebi'nde mürettep olan dersleri okumuştur. Türkçe kitabet eder.

[29] BOA. DH. SAİDd. nr: 177/93.

Mahmud Efendi, 11 Kasım 1895 tarihinde gönüllü olarak askere kaydolmuştur. 23 Şubat 1902'de 3'üncü Ordu-yu Hümayun 15'inci Seyyar Topçu Alayı 1'inci Taburu 5'inci Bölük cephane çavuşluğuna atanmıştır. 30 Haziran 1901 tarihinde sefer-i ihtiyata nakledilmiştir. Silah altında bulunduğu süre boyunca Selanik Erkan-ı Harbiyesi tahrirat kaleminde görev yapmıştır. 15 Eylül 1901 tarihinde, 80 kuruş maaşla Ordu-yu Hümayun Erkan-ı Harbiye Dairesi 2. Şubesi Nizamiye Kısmına mülazım olarak tayin edilmiştir. Mahmud Efendi'nin müddet-i hizmetinin mülazımlıkta geçireceği müddete mukabil tutularak maaşı 320 kuruşa, rütbesi ise dördüncü sınıfa terfi edilmiştir. 15 Aralık 1905 tarihinde maaşı 536 kuruşa yükseltilmiştir. 14 Aralık 1910 tarihinde maaşı 800 kuruşa rütbesi ise, ikinci sınıfa terfi edilmiştir.

Mahmud Efendi, 14 Nisan 1908 tarihinde 864 kuruş maaşla ikinci sınıf Ordu-yu Hümayun levazım 3. şubesine nakledilmiştir. 9 Eylül 1909 tarihinde yapılan bir düzenleme ile Mahmud Efendinin maaşı 1500 kuruşa ve rütbesi üçüncü sınıf mümeyyizliğine terfi edilerek Ordu-yu Hümayun Harbiye Dairesi nüfus kısmına yükseltilmiştir. 14 Mart 1911 tarihinde aynı maaşla ikinci sınıf redif müfettişliği erkan-ı harbiye heyetine nakledilmiştir[30].

14- Mehmed Said Efendi

Ziraattan Abdülkadir Ağa'nın oğludur. 1878 tarihinde İştip'te doğmuştur.

İştip sıbyan mektebinde mebâdi-i ulûm-ı diniye ve rüştiye mektebinde mürettep dersleri tahsil ederek 11 Ağustos 1892 tarihinde âlâ dereceden şahadetname almıştır.

İştip kazası nüfus ve mal kalemleriyle Üsküp Ziraat Bankası şubesine bir müddet mülazemetle devam ettikten sonra

[30] BOA. DH. SAİDd. nr: 119/29.

17 Mayıs 1898 tarihinde 125 kuruş yarım maaşla Pravişte Kazası Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabeti refakat vekaletine tayin edilmiştir. 27 Ocak 1898 tarihinde ise asıl görevlinin görevine dönmesiyle Mehmed Said Efendi vekaleten yürüttüğü görevinden ayrılmıştır. 26 Şubat 1899 tarihinde usul üzere kendi yerine birisini bırakarak 250 kuruş maaşla Kalkandelen Kazası Ziraat Bankası sandık muhasebe kitabeti refakatine tayin edilmiş ve 14 Mart 1900 tarihinde maaşı 300 kuruşa yükseltilmiştir. 2 Eylül 1900'de 200 kuruş maaşla Üsküp Ziraat Bankası şubesi mukayyetliğine tayin olunmuştur[31].

15-Mustafa Faik Efendi

Koçana kazası telgraf ve posta memuru müteveffa Yunus Rahmi Efendi'nin oğludur. 1878 tarihinde İştip'te doğmuştur.

Koçana Sıbyan Mektebi'nde mukaddeme-i ulûmu ve Koçana Rüştiye Mektebi'nde mürettep dersleri tahsil ve ikmâl ederek 7 Şubat 1893 tarihinde şehadetname almıştır. Türkçe okuryazar ve Bulgarca konuşabilmektedir.

Mustafa Faik Efendi, Koçana kasabası ile Selanik vilayeti vergi muhasebe kalemlerine mülazemetle memuriyete başlamıştır. 14 Temmuz 1898 tarihinde 100 kuruş maaşla Selanik vilayeti muhasebe kayıt ve muamelat muhasebesine tayin olunmuştur. 13 Ocak 1900 1315'te 250 kuruş maaşla Drama Sancağı vergi ikinci kitabetine ve 16 Ağustos 1902 tarihinde beş yüz kuruşu tecavüz etmemek üzere aidatla Selanik vilayeti tahsilat müfettişliğine nakl ve tahvil olunmuş ve bu miktar aidatla Kavala kazası tahsilat müfettişliğine nakl-i memuriyetine binaen 28 Mart 1903 tarihinde Drama'dan ayrılarak 29 Mart 1903'te Kavala'daki vazifesine başlamıştır.

Mustafa Faik Efendi, 24 Temmuz 1903 tarihinden ve 27 Temmuz 1903 tarihine kadar Kavala'da, 27 Temmuz 1903

[31] BOA. DH. SAİDd. nr: 137/135.

tarihinden 31 Ağustos 1904 tarihine kadar 500 kuruş maaşla Avrathisarı kazası Mal Müdür Muavinliği'nde istihdam olunmuş ve 3 Eylül 1904 tarihinde 500 kuruş maaşla Lankaza Mal Müdür Muavinliği'nde tayin edilmiştir. 26 Aralık 1906'da Lankaza'daki görevinden ayrılan Mustafa Faik Efendi'nin 5 Ocak 1907 tarihinde Kesendire kazası tahsil memurluğuna naklinden sonra 28 Aralık 1906 tarihinde Kesendire'deki görevine 500 kuruş maaşla başladığı sicil kaydından anlaşılmaktadır.

Mustafa Faik Efendi maaşıyla 11 Haziran 1909 tarihinde Cuma-i Bâlâ kazası tahsil memuriyetine nakledilmiş ancak memuriyet sahasına gitmediği tespit edilmiştir. 14 Haziran sene 1906 tarihinde 600 kuruş maaşla Selanik merkez tahsildarlığından sonra 12 Ekim 1909 tarihinde 600 kuruş maaşla Pravişte kazası Mal Müdür Muavinliğine nakledilmiştir. Mustafa Faik Efendi görülen lüzum üzerine 13 Mayıs 1910 tarihinde memuriyetinden azledilmiştir. Mustafa Faik Efendi, 14 Ocak 1911 tarihinden itibaren bin iki yüz kuruş maaşla Deyrizor kazası beşinci fırka muharrir-i evvelliğine tayin edilmişse de memuriyetinin 18 Ekim 1912 tarihinde lağvedilmesinden sonra Deyrizor'dan ayrılmıştır[32].

16- İsmail Hakkı Efendi

Hacı Mustafa Ağa'nın oğludur. 1879 tarihinde İştip kazasında doğmuştur.

İştip Sıbyan Mektebi'nde mukaddemat-ı ulûmu ve rüştiye mektebinde mürettep dersleri okumuştur. Türkçe okuryazardır.

1896 tarihinde mülazemetle İştip kazası telgraf merkezinde memuriyete başladıktan sonra Dersaadet Telgraf Merkezi'nde mülazemetle devam etmiştir. 29 Mart 1902 tarihinde 250 kuruş geçici maaşla Manastır vilayeti Telgraf ve Posta

[32] BOA. DH. SAİDd. nr: 148/477.

Merkezi'nde muhabere memuriyetine tayin edilmiştir. İsmail Hakkı Efendi, 1 Mart 1906 tarihinde 300 kuruş maaşla asaleten Manastır vilayeti Telgraf ve Posta Merkezi'nde muhabere memuriyetine terfi edildiği telgraf ve posta sicil şubesinin 6 Ağustos 1907 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir[33].

17- Mehmed Raif Efendi

Asâkir-i şahane redif yüzbaşılarından müteveffa Ahmed Efendi'nin oğludur. 1884 tarihinde İştip'te doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulumu ve Koçana kazası rüştiye mektebinde mürettep dersleri okuyup şehadetname almıştır. Türkçe ve Fransızca okuryazardır.

Mehmed Raif Efendi, 1901 tarihinde Koçana telgrafhanesine mülazemetle başlamış, 1 Ocak 1903 tarihinde 200 kuruş muvakkat maaşla Kosova vilayetinde Osmaniye Telgraf ve Posta Merkezi ve 8 Eylül 1903 tarihinde 200 kuruş maaşla Koçana Telgraf ve Posta Merkezi muhabere memurluğuna tayin olunmuştur[34].

18- Ahmed Hamdi Efendi

Müteveffa Hafız Veysel Efendi mahdumudur. 1885'te İştip'te doğmuştur.

İştip ibtidai mektebinde mukaddeme-i ulum-ı diniyeyi tahsil ederek 23 Ağustos 1899 tarihinde şehadetname almıştır. Rüştiye mektebinin son sınıfa kadar mürettep dersleri tahsil etmiş, kendi rızasıyla mektebi terk ederek 5 Ocak 1908 tarihinde tasdikname almıştır.

İştip Ziraat Bankası sandığına bir müddet mülazemetle devam ettikten sonra 14 Mart 1906 tarihinden 24 Aralık 1907 tarihine kadar 300 kuruş maaşla Ziraat Bankası sandık

[33] BOA. DH. SAİDd. nr: 120/295.
[34] BOA. DH. SAİDd. nr: 141/91.

odacılığında bulunmuştur. 25 Aralık 1907 tarihinde, 200 kuruş maaşla Ziraat Bankası sandık muhasebe kâtipliği refik-i sâniliğine tayin olunmuştur[35].

19- Abdülkerim Refî‘ Bey

Müteveffa Abdülkadir Bey’in oğludur. Taşlıbey-zâdeler şiddetle yad olunur. 1885 tarihinde İştip’te doğmuştur.

Koçana İbtidai Mektebi ve İştip Rüştiye Mektebi’nde mürettep dersleri tahsil ederek “aliyyü’l-ala” dereceden sırasıyla 20 Temmuz 1898 ve 28 Eylül 1900 tarihli şahadetnameleri almıştır. İdadi derslerinin bir senesini mektepte gördüğü ve Ulum-u Darülfünun-ı Osmaniye’nin lisan şubesinde devam etmiştir. Türkçe okuryazar, Sırpça ve Bulgarca konuşur ve Fransızcaya aşinadır.

Abdülkerim Refî‘ Bey, 29 Mayıs 1905 tarihinden 28 Haziran 1905 tarihine kadar 1375 kuruş yarım maaşla Kosova vilayetinde Firozvize? nahiyesi müdür vekaletinde, 28 Haziran 1905 tarihinden 14 Ağustos 1905 tarihine kadar 200 kuruş maaşla Bereketli nahiyesi, 3 Ağustos 1905 tarihinden, 25 Kasım 1907 tarihine kadar 280 kuruş maaşla Yenipazar, 16 Kasım 1907 tarihinden 23 Haziran 1909 tarihine kadar 600 kuruş maaşla Köprülü kazaları tahrirat kitabetlerinde istihdam edilmiştir. 10 Haziran 1325 tarihinde 500 kuruş maaşla ve memuriyeti dönüştürülerek Kosova vilayeti tercüme kalemi mukayyetliğine, 17 Ağustos 1325 tarihinde 800 kuruş maaşla Dahiliye Nezaret-i memuriyet kalemi ikinci sınıfına ve 14 Temmuz 1910 tarihinde 1000 kuruş maaşla birinci sınıfa terfi edilmiştir.

Abdülkerim Refî‘ Bey, 15 Nisan 1912 tarihli 1500 kuruş maaşla Beyşehir kazası kaymakamlığına nakledilmiş ve yapılan bir düzenleme ile maaşı 2000 kuruşa, sınıfı ise 3. sınıf kaymakamlığa yükseltilmiştir.

[35] BOA. DH. SAİDd. nr: 157/423.

Beyşehir taburunun Akseki kazasına ulaştırılmasında gayretli olduğundan dolayı Ereğli kazası kaymakamlığına tayin edilen Abdülkerim Refî‘ Bey’in daha önce geçici olarak maaşına eklenen 500 kuruş asaleten eklenmiş ve maaşı 2000 kuruşa yükseltilmiştir.

Abdülkerim Refî‘ Bey görevi sırasında uygunsuz sözler sarfetmesi sebebiyle hakkında şikâyette bulunulmuştur. Bu şikayetler üzerine kendisine davranışlarına ve lisanına dikkat etmesi gerektiği uyarıları yapılmışsa da bu uyarıları dikkate almadığı ortaya çıkınca Konya vilayeti tarafından bir tahkikat başlatılmış ve bu tahkikat neticelene kadar memuriyetten azledilmesi uygun görülmüştür. Abdülkerim Refî‘ Bey 28 Eylül 1913 tarihinde azledildikten sonra yerine başka biri tayin edilmiştir[36].

20- Ahmed Hamdi Efendi

Müteveffa Hüseyin Efendi’nin oğludur. 1890 tarihinde İştip’te doğmuştur.

İştip ibtidai ve rüştiye mekteplerinde okuyup şehadetname almıştır. Türkçe okuryazar, Bulgarca konuşabilir.

15 Mart 1903 tarihinde, 250 kuruş maaşla İştip kazası memurin-i muvakkatinden tarik kâtipliğine tayin olunmuştur. 14 Mart 1906’da 300 kuruş maaşla İştip anbar memurluğu ikinci şube kâtipliğine terfi edilmiştir. 6 Haziran 1908 tarihinde, 500 kuruş maaşla Kosova vilayeti Umûr-ı Nâfia Kondüktörlüğü’ne nakledilmiştir[37].

21- Nazım Fehmi Efendi

[36] BOA. DH. SAİDd. nr: 185/49.
[37] BOA. DH. SAİDd. nr: 158/391.

Müteveffa Ahmed Bey'in oğludur. 1890 tarihinde İştip'te doğmuştur.

İştip ibtidai ve rüştiye mekteplerinde mürettep dersleri tahsil ederek 26 Nisan 1901 ve 28 Mart 1904 tarihlerinde "aliyyü'l-âlâ" derecede iki adet şahadetname almıştır.

Nazım Fehmi Efendi bir müddet İştip mal kalemine mülazemetle memuriyetine devam ettikten sonra 14 Mart 1911 tarihinde 250 kuruş maaşla İştip Ziraat Bankası sandık refîk-i sâniliğine tayin olunarak buradaki vazifesine başlamıştır[38].

[38] BOA. DH. SAİDd. nr: 183/50.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri (DH. SAİDd); 55/19; 64/195; 33/305; 51/69; 30/65; 39/225; 87/417; 29/95; 131/445; 57/447; 168/95; 177/93; 119/29; 137/135; 148/477; 120/295; 141/91; 157/423; 185/49; 158/391; 183/50.

2. Kitap ve Makaleler

BİLİRLİ, Tahir, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.8, 2019, s. 2367-2393.

BİLİRLİ, Tahir, *Bolulu Devlet Adamları (Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre)*, Ark Kitapları, İstanbul 2020.

BİLİRLİ, Tahir–EKMEKCİ- Enes, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)", *Tarih Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar*, Yaz Yay., Afyonkarahisar 2023, s. 87-110.

BOA, "*Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*", (Haz. İskender Türe-Salim Kaynar), İstanbul: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., 2017.

ÇETİN, Atilla, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", Vakıflar Dergisi, S. XXIX. Ankara 2005, s.89-104.

DURDU, Mustafa, "191 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre İştip Kazasında İdarî, Toplumsal ve Ekonomik Yapı (1823-1825)", *Erciyes Akademi*, C. 36, S. 1, (2022), s. 270-296.

EKMEKCİ, Enes, "Sicil-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Kratova Doğumlu Memurlar", *Cumhuriyetin İlanının 98. Yıldönümü*

Anısına Ulusal Tarih Sempozyumu, 29-30 Ekim 2021, Karabük 2022, s. 117-123.

EVLİYA ÇELEBİ, *Günümüz Türkçesi ile Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C. 6/1, (Haz. Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı), Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2006.

FIRAT, Fatih "İştip Hadisesi ve Koçana Vakası: Balkan Harbine Götüren, İlk Ateş, İlk Tahrik ve İlk Kıvılcım", Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2023.

KİEL, Machiel, "İştip", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2001, s. 440-442.

NURESKİ, Djuncis, "*Osmanlı Kaynaklarına Göre Kültür Merkezi Konumdaki Makedonya Şehirleri ve Özellikleri*", Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, C. 3, S. 1, Temmuz, 2014.

SARIYILDIZ, Gülden, "Sicill-i Ahvâl Defterleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2009, s. 134-136.

SARIYILDIZ, Gülden, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)*, Der Yayınları, İstanbul 2004, s. 128.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, İkdam Matbaası, İstanbul, 1317.

TEKE, Yusuf- FIRAT, Fatih, "Balkan İttifakı, Balkanların Kaderi: İttifakın Yükselişi ve Çöküşü", Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2023.

ZİNKEİSEN, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. 1, İstanbul: Yeditepe Yay., 2011.

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE KIRCAALİ DOĞUMLU DEVLET ADAMLARI

Selma TURHAN SARIKÖSE*

Giriş

Bulgaristan, Sultan I. Murad (1362-1389) döneminde fethedilmeye başlanmış, kısa sürede fethedilen yerlere Anadolu'dan Türk aşiretleri yerleştirilerek, Rumeli Eyaleti oluşturulmuştur[1]. Kırcaali, Hasköy ve Filibe ile birlikte 1363'te Osmanlı sınırlarına katılmıştır[2]. XVII. yüzyıl başlarına kadar Rumeli Eyaleti içinde Sofya, Vidin, Silistre, Niğbolu, Çirmen, Vize ve Köstendil sancakları yer almaktaydı. Kırcaali'nin de içinde bulunduğu Hasköy ve civarına 1543-1609 yılları arasında başta Naldöken Yörükleri olmak üzere Türk aşiretleri yerleştirilirken, Dimetoka ile Hasköy arasına da Vize Yörükleri iskân edilmiştir[3]. Kırcaali çevresi Osmanlı idaresinde XIX. yüzyıla kadar barış içinde bir dönem yaşamıştır.

Osmanlı Devleti sınırları içindeki gayr-i Müslimler milliyetçilik hareketlerinden etkilenerek milliyetçi isyanlar çıkarmaya başladılar. 1804'te Sırp ardından 1821'de Yunan isyanları, Rusların Panslavizm politikası bölgede yaşayan Bulgarlar, Karadağlılar ve diğer gayr-i Müslimlerin de isyan sürecine girmesine neden oldu. Kırcaali ve çevresi XIX. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen olaylardan çok fazla etkilenmedi. 1821'de başlayan Yunan İsyanı'nın bastırılmasında Kırcaali

Doç.Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, selmatsarikose@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3798-5478.

[1] Yusuf Halaçoğlu, "Bulgaristan- Osmanlı Dönemi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 396.

[2] Emin Çarıkçı, "Kırcaali", *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, S.67, (2015), s. 1559.

[3] Halaçoğlu, "a.g.md.", s. 397.

bölgesinden de asker toplanmıştır[4]. Yunan İsyanı esnasında Rusların Bulgaristan'a girmesi Bulgarlar arasında da heyecana neden olmuş, Ruslara karşı olan alaka artmaya başlamıştır[5]. 1835'ten sonra Bulgarlar tarafından çıkarılan isyanlar milliyetçi karakterde olup, bağımsız bir Bulgaristan hedeflemekteydi. Tanzimat Fermanı'nın ilanının (1839) sonrasında 1845 yılından itibaren Bulgarların açtığı okullar Bulgarlar arasında eğitimin gelişmesine katkı sağlarken aynı zamanda Bulgar dili ve edebiyatına olan ilginin daha çok artmasına sebep olmuştur[6]. XIX. yüzyıla kadar Osmanlı idaresinde kalan bölge Bulgarlar arasında başlayan milliyetçilik hareketlerine sahne olmuş, Rusların kışkırtması ile Bulgar çeteleri birçok olay çıkarmış en büyük isyanlardan biri de bu dönemde 1867'de çıkmıştır[7]. 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı esnasında Kırcaali Ruslara karşı bir direniş merkezi olurken aynı zamanda bölgeye gelen muhacirler için önemli bir sığınma merkezi haline gelmiştir[8]. 1877-78 Osmanlı- Rus Savaşı'ndan sonra Berlin Antlaşması ile 1878'de Sofya, Niğbolu, Ziştovi, Rusçuk, Silistre, Varna, Şumnu, Lofça ve Tırnova'yı içine alan bir Bulgar Prensliği kurulurken[9] bu antlaşma ile Filibe, İslimye, Eski Zağra, Tatarpazarcığı, Burgaz ve Hasköy sancaklarından oluşan bir Şarkî Rumeli Vilayeti oluşturulmuştur[10]. Bulgarlar Şarkî Rumeli Vilayeti'ni 1885'te ilhak ettikleri zaman Rupcoz ve Kırcaali kazalarını Osmanlı'ya bırakmışlardır. Bu sırada bazı kişiler kaza merkezini basmış, Kırcaali Hadisesi olarak bilinen olaylar esnasında bir Rus subay

[4] Durmuş Akalın, "XIX. Yüzyılda Balkanlarda Osmanlı Devleti ve Kırcaali", *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, S.67, (2015, s. 1574.
[5] Halil İnalcık, *Tanzimat ve Bulgar Meselesi*, Kronik Yay., İstanbul, 2017, s. 48-49.
[6] İnalcık, *a.g.e.*, s. 49, 54.
[7] Halaçoğlu, "a.g.md.", s. 397.
[8] Akalın, "a.g.m.", s. 1579.
[9] Yusuf Teke-Fatih Fırat, *Balkan İttifakı (Balkanlar'ın Kaderi: İttifakın Yükselişi ve Çöküşü)*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2023, s. 12-14.
[10] Halaçoğlu, "a.g.md.", s. 398.

nezaretinde Türk köyleri yağmalanmış ve insanlar katledilmiştir[11]. Şarkî Rumeli Vilayeti Bulgaristan Prensliği'ne bağlanınca Kırcaali buradan ayrılarak Edirne Vilayeti'ne bağlanmıştır. Birinci sınıf kaymakamlık haline getiren Kırcaali'ye iki tabur Osmanlı askeri gönderilmiş, kaymakamlık dışında kazada sıhhiye, maliye, bidayet mahkemesi, telgraf ve posta idaresi gibi idari birimler teşekkül ettirilmiştir. Ayrıca kazada bu dönemde bir rüştiye mektebi de eğitim faaliyetlerini sürdürmekteydi[12].

Osmanlının son dönemlerinde taşra idaresinde önemli idari düzenlemeler yapılmıştır. Tuna Vilayet Nizamnamesi'nde (1864) yapılan idari düzenlemelere göre Kırcaali Edirne Vilayeti sınırları içindeydi[13]. İdari yapılanmada 1880'de yapılan düzenlemelerde Şarkî Rumeli Vilâyeti oluşturulmuş, Kırcaali bir kaza olarak yeni oluşturulan vilayetin Hasköy sancağında yer almıştır. Aynı zamanda Kırcaali 1880-1884 yılları arasında bir Türk kaymakamın idaresinde kaza durumundaydı[14]. Yapılan idari düzenlemede Kırcaali kazası; Kırcaali merkez ile Ablacık, Ahlutlu, Akcaalanmehmedi, Akçakalfak, Akpınar, Albeden, Alkaya, Altbeyler, Atik, Aydıncık, Aydoğmuş, Azablar, Başaklar, Başlar, Başviran, Beyköy, Boyacıdeligözler, Boyacıklı, Büyükarcalı, Çakırlar, Çanaklar, Çataklar, Çelikler, Çıfıtlıca, Çiftlik, Çubuklu, Daçköy, Dağharmanlı, Dideler, Doğancalar, Dorbalı, Durakköy, Düdüncükler, Elçiler, Faveşt, Gabreve, Gökviran, Hacımahalle, Hasimeler, Hisaraltı, Hocalar, Hüseyinbabalar, İdrisli, İshaklar, İzmürlü, Kademeller, Kafnan, Kalfalar, Karademirköy, Karakaya, Karapaslı, Karatala,

[11] Aydın, *a.g.e.*, s. 23, 238-239.
[12] Önder Kocatürk, "Arşiv Belgeleri Işığında Kırcaali'den Kesitler (1885-1918)", *Balkanlarda Türk Kültürü: Bulgaristan Örneği Uluslararası Sempozyumu (27-28 Eylül 2018 İstanbul/ 29 Eylül- 1 Ekim 2018 Bulgaristan)*, Türk Ocağı Yay., İstanbul, 2019, s. 133.
[13] Akalın, "a.g.m"., s. 1576.
[14] Mahir Aydın, *Şarkî Rumeli Vilâyeti*, TTK, Ankara, 1992, s. 137-138.

Karaatlar, Karamusalar, Karinalır, Karlarsorfa, Kartanlı, Kayabaş, Kayacıklar, Kıraril, Kızılca, Kibiviran, Kirizli, Kirmenler, Kocakaşlı, Kovancalar, Köprülü, Köseköy, Kuşaliler, Kuzgundere, Küçükarcalı, Macalar, Maksudlar, Osmanbaşnar, Ördekler, Pandecik, Rüstemler, Salmancemaatli, Sofular, Sula, Sülümenler, Şabanköy, Tepealtı, Tepecik, Tutluca, Tuzlukazablar, Uludere/Karamanlar, Üçtepe, Yağmalı, Yağmurlar, Yahşi, Yenimahalle, Yoklamazlar, Yörücükler ve Yuvalar olmak üzere 95 köy bulunmaktaydı[15].

Bu dönemde yapılan idari düzenlemeler çerçevesinde 1886 Osmanlı- Bulgar İtilafnamesi'ne göre Kırcaali'nin Türk köylerinin sınırları bir komisyon tarafından tespit edilmiştir[16]. Edirne Vilayeti'ne bağlandıktan sonra Kırcaali sınırları içindeki 102 köy, dokuz nahiye şeklinde yapılandırılmıştır. Bu idari düzenlemelerde; Kırcaali (Şehir), Selmanlar, Osmanpaşalar, Hocalar, Yahyalı, Kırağılar, Şaban (Şabanköy), Gabrova ve Kurucaviran nahiyeleri oluşturulmuştur[17]. Bulgaristan sınırları içine girdikten sonra Kırcaali ilinde Kırcaali merkez, Mestanlı, Cebel, Koşukavak, Eğridere, Killi/ Kızılağaç, Karagözler/ Yenipazar ilçeleri oluşturulmuştur. Bu ilçelere bağlı köylerin bazıları günümüzde Türkiye'ye göçlerden dolayı tamamen boşalmıştır. Kırcaali ve çevresindeki başta Mestanlı olmak üzere nüfusun %80'i Türklerden oluşmaktadır[18]. Balkan Savaşları sonunda Kırcaali ve çevresi Bulgarlar tarafından ilhak edilmiştir[19]. 1831 nüfusa sayımı ve daha sonraki belgelerden Kırcaali ve çevresindeki yerleşim yerlerinde Türk nüfusun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kırcaali'de doğan kişilerin

[15] Aydın, *a.g.e.*, s. 153-154.
[16] Aydın, *a.g.e.*, s. 275-276.
[17] Kocatürk, "a.g.b.", s. 135.
[18] Çarıkçı, "a.g.m.", s. 1562-1564.
[19] Halaçoğlu, "a.g.md.", s. 398.

Osmanlı'nın son döneminde taşradaki bazı memuriyetlerde istihdam edildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.

Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) zamanında ilk defa şer'iyye, askeriye ve zaptiye dışında kalan dahiliye, mülkiye, adliye, maliye, evkaf ve benzerleri gibi dairelerde çalışan memurların biyografisinin kaydı tutulmuştur. Memurların seçimi, tayini, sorunların çözümü ve merkezden yönetilebilmesi adına kurulan bu komisyonun iş yoğunluğu sebebi ile yetersiz olması memur biyografilerini tutup inceleyecek geçici Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmasını gerekli kılmıştır. Böylece 5 Şubat 1879 tarihinde ilk önce geçici olarak kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu daha sonra Dahiliye Nezareti'ne bağlanarak daimileştirilmiştir.[20] Bu komisyonun 1896 yılında lağvedilmesi ile yerine kurulan Me'mûrîn-i Mülkiyye Komisyonu'nun faaliyetleri sonucu 1879-1909 yılları arasında devlet hizmetinde bulunmuş memurların sicil kayıtları tutulmuştur[21]. Aşağıda Dahiliye Nezareti'nde bulunan Sicill-i Ahvâl Defterleri'ne göre Kırcaali doğumlu devlet memurları hakkında bilgi verilmiştir.

1. Abdülkadir Efendi

Hacı Halil Ağa'nın oğludur. 1868/1869'da Kırcaali Kasabası'nda doğmuştur. Kasaba sıbyan mektebinde dini ilimler, mekteb-i rüştiyede bir miktar Arapça ve Farsça ile hesap ve coğrafya dersleri okumuştur. Kasım 1886'da 300 kuruş maaşla Kırcaali Kazası Tahrir-i Fırka-i Seyyare mukayyidliğine atanmıştır. Ocak 1888'e kadar burada hizmet etmiştir. Şubat 1888'de Gümilcine Sancağı'nda Ahi Çelebi Kazası Tahrir ve Vergi Kitâbeti refikliğine, Nisan 1888'de 200 kuruş maaşla kazanın Mal Müdürlüğü refikliğine tayin olmuştur. Liva

[20] Kemal Saylan-İlhan Gök, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 52.
[21] Tahir Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Yay., İstanbul, 2020, s. 20-21.

muhasebeciliği, mutasarrıflık, Edirne Valiliği, Maliye Nezareti'nden verilen evrakta memuriyete uygun olduğu yönünde kayıtlar mevcuttur. Mart 1891'de aynı maaşla İskeçe Kazası Mal Müdürlüğü muavinliğine, Ocak 1901'de 540 maaşla terfi ederek Ahi Çelebi Kazası Mal Müdürlüğü'ne atanmıştır. Ahi Çelebi Kazası Mal Müdürlüğü muavinliği, Muhasebe-i Umumiye-i Maliye, Edirne Valiliği Defterdarlığı'nın belgelerinden, Sicill-i Ahvâl Şubesi'nin Temmuz 1904 tarihli vukuat pusulasında memuriyetleri gösterilmiştir. Daha önce bulunduğu İskeçe Kazası Mal Müdürlüğü muavinliği, Edirne Vilayeti Muhasebe İdaresi, Haziran 1912 tarihli mazbatası, Muhasebe-i Umumiye-i Maliye'nin ilgili yazışmaları Ağustos 1912 tarihli pusulada belirtilmiştir[22].

2. Abdülkerim Efendi

Hüseyin Efendi'nin oğludur. 1874-1875'te Kırcaali'de doğmuştur. Burada ibtidai mektepte ve rüştiyede eğitim almıştır. Türkçe yazar, bir miktar Fransızca okur yazardı. Ağustos 1895'te askere gitmiş II. Ordu-yı Hümayun 13. Alayının 3. Taburunun 2. Bölüğünde üç ay nizamiye hizmetini yapmıştır. Aralık 1895'te bedel-i nakdi ödeyerek redif sınıfına geçmiştir. Nisan 1906'da 250 kuruş maaşla Kırcaali Rüsumat Müdürlüğü'ne bağlı Ruje Rüsumat piyade muhafızlığı memurluğuna tayin olunmuştur. Memurluğa başladığı ve hizmet için yeterli ve hüsn-i halli olduğu Edirne Rüsumat Müdürlüğü, Meclis-i İdare mazbatası Kırcaali Rüsumat Müdürlüğü mazbatasından anlaşılmaktadır. Osmanlı nüfus tezkiresi, mektep şahadetnamesi, redif tezkiresinin sureti, tercüme-i hal varakası aslıyla muhafaza olunmuştur. 1908'de uygulanan tensikatta 400 kuruş maaşla Karagözler Rüsumat İdaresi süvari muhafaza memurluğuna atanmıştır. Buranın elden çıkmasından sonra İstanbul'a gelmiş Mart 1913'te maaşı 200 kuruş olarak ve kalan maaşının yarısını almıştır. Haziran 1913'te

[22] BOA, DH. SAİD.d., 36/291.

300 kuruş maaşla Mürefte İdaresi piyade muhafaza memurluğuna tayin edilmiştir. Bu tayinle ilgili yazışmalar rüsumat tescil müdürlüğünün Ekim 1913 tarihli belgelerinden anlaşılmaktadır[23].

3. Ahmed Faik Efendi

Kırcaali Kasabası ahalisinden Hafız İbrahim Efendi'nin oğludur. 1879-1880'de Kırcaali Kasabası'nda doğmuştur. Kırcaali ibtidai mektebinde dini ilimler tahsilinden sonra rüştiyede eğitim almış, Haziran 1892 ve Temmuz 1895 tarihli aliyyülâlâ derecede iki şahadetname almıştır. Askeri hizmetinden sonra Eylül 1904'te Kırcaali Amele-i Mükellefe defterinin tanzimi için beş ay kadar görevlendirilmiştir. 1905'te 650 kuruş maaşla ağnam ve hayvanat tedariki kayıt işlerinde görev almıştır. Ekim 1906'da 250 kuruş maaşla Cisr-i Mustafa Paşa Kazası Ziraat Bankası sandık muhasebe kitâbetine refik olarak tayin edilmiştir. Hüsn- halli olduğu, memuriyet ehliyetinin yeterli olduğu kaza kaymakamlığı, banka idare-i umumiyesi tarafından ifade edilmiştir. Kırcaali Kazası İdare meclisinin mazbatası, Osmanlı nüfus tezkiresi, şahadetnamesi, tercüme-i hal evrakı ile mahfuzdur. Temmuz 1906'da 500 kuruş maaşla Edirne merkez kazası tadilat-ı umumiye ikinci fırkası tahrir-i saniliğinde hizmet etmiştir. Mart 1908'den itibaren yevmiye 7,5 kuruş maaşla bankanın Edirne veznedarlığına, Mayıs 1909'dan Aralık 1909'a kadar 200 kuruş ücretle bankanın sandık memuru vekilliğinde bulunmuştur. Aralık 1909'dan sonra 500 kuruş maaşla sandık memuriyetine asaleten atanmıştır[24].

4. Ahmed Hamdi Efendi

Ahmed Hamdi Efendi, Kılınçoğlu Hacı Hüseyin Ağa zade Mehmed Ağa'nın oğlu olup, 1855/1856'da Kırcaali Kasabası'nda doğmuştur. Kırcaali'de sıbyan mektebinde dini ilimlerle ilgili

[23] BOA, DH.SAİD.d., 192/17.
[24] BOA, DH.SAİD.d., 145/161.

dersler okumuş, kasaba rüştiyesinde eğitimine devam etmiştir. Türkçe yazdığı gibi Bulgarca'ya da aşinadır. 1876'da Kırcaali Kazası Tahrirat Kalemi'nde mülazemetle memuriyet hayatına başlamıştır. Aralık 1879'da 300 kuruş maaşla nüfus memurluğu inkısamıyla Kırcaali Kazası Tahrirat Müfettişliği'ne atanmış, Nisan 1880'de maaşı 400 kuruşa yükseltilmiş, Şubat 1884'te maaşı 300 kuruşa düşürülmüştür. Mayıs 1886'da Kırcaali Kazası'nın Şarkî Rumeli Vilayeti'nden ayrılmasından sonra memuriyetten açığa alınmıştır. Ocak 1887'de 400 kuruş maaşla Kırcaali Kazası üçüncü sınıf polis komiserliğine tayin olmuştur. Haziran 1893'te aynı sınıf ve maaşla Dedeağaç Sancağı, Şubat 1896'da Edirne Vilayeti, Haziran 1896'da ikinci defa Kırcaali Kazası polis komiserliğine getirilmiştir. Dedeağaç Sancağı'ndaki ikinci sınıf polis komiserliği görevi sırasında iyi hizmetleri olduğu Zabtiye Nezareti'nce tasdik edilmiştir. Edirne Vilayeti ve Kırcaali Kazası tahrirat müfettişliği, nüfus memurluğu ve üçüncü sınıf polis komiserliğindeki iyi hizmetlerine dair belge ve mazbatalar, Osmanlı nüfus tezkiresi tercüme-i haliyle birlikte hıfz olunmuştur[25].

5. Ahmed Kadri Efendi

Polis komiserlerinden Ahmed Hamdi Efendi'nin oğludur. 1887-1888'de Kırcaali Kasabası'nda doğmuş olduğu Osmanlı nüfus tezkiresinden anlaşılmaktadır. Eğridere Mekteb-i İbtidaisi'nde dini ilimler okumuş sonra rüştiye mektebindeki dersleri tamamlayarak Temmuz 1910 ve Temmuz 1913 tarihli aliyyülâlâ dereceli iki şahadetname almıştır. Kırcaali Ziraat Bankası Sandığı'na mülazemetle girmiş, Kasım 1909'da 250 kuruş maaşla Sofulu Kazası Sandık Muhasebesi Kâtipliği refikliğine tayin olunmuştur. Kaza kaymakamlığı, Ziraat Bankası İdare-i Umumiyesi tarafından hizmetini ifa ettiği tasdik edilmiştir. Osmanlı nüfus tezkiresi, şahadetnameleri, tercüme-i

[25] BOA, DH.SAİD.d, 71/397.

hal varakasının banka şubesinde muhafaza edildiği, hizmeti ve ne kadar maaş aldığı ilgili yazışma evrakından anlaşılmaktadır. Temmuz 1908'de 300 kuruş maaşla Dedeağaç banka sandığı muhasebe kâtipliği refikliğine nakil olunmuştur. Eylül 1908'den Ocak 1909'a kadar ayrıca 250 kuruş maaşla Enez banka sandık kâtipliği muhasebe kâtipliği vekaletinde bulunmuştur. Ocak 1910'dan itibaren 500 kuruş maaşla Edirne Ziraat Bankası Şubesi veznedarlığına tayin olunmuştur[26].

6. Durmuş Efendi

Asker-i Şahane Süvari jandarma çavuşlarından Ömer Ağa'nın oğludur. 1877'de Kırcaali Kasabası'nda doğmuştur. Sıbyan mektebinden sonra kasabadaki rüştiyede eğitim görmüş âlâ derece ile şahadetname almıştır. Türkçe okur yazardı. 1890-1891'de Tophane-i Amire Askeri Telgraf bölüğüne girmiştir. Şubat 1896'da Tahlisiye, Şubat 1897'de gümüş iftihar, Haziran 1898'de Yunan muharebe gümüş liyakat madalyaları ile Nisan 1905'te 5. dereceden Mecidî nişanıyla taltif edilmiştir. Ocak 1905'te ihraç olunmuş, Nisan 1906'da 200 kuruş maaşla Sivas Vilayeti telgraf ve posta merkezi muhabere memurluğuna tayin edilmiştir. Posta ve Telgraf nezareti sicil ve muhasebe kalemleri kayıtları, rüştiye mektebi şahadetnamesi, Osmanlı nüfus tezkiresi, askerlik tezkiresi, tahlisiye, iftihar, Yunan muharebe gümüş madalyaları ile 5. derece Mecidî nişanı beratı görülerek kendisine iade edilmiştir[27].

7. Ferhad Efendi

Jandarma başçavuşlarından Süleyman Ağa'nın oğludur. 1873/1874'te Kırcaali'de doğmuştur. Kırcaali Mekteb-i İbtidaiyesi'nde eğitime başlamış sonra İstanbul'da Mekteb-i Sanayi-i Şahane'de 2,5 sene tahsil görmüştür. Türkçe okur yazar

[26] BOA, DH.SAİD.d., 161/305.
[27] BOA, DH.SAİD.d., 162/229.

olduğu tercüme-i hal varakasında kayıtlıdır. Temmuz 1907'de 500 kuruş maaşla Mamüratülaziz Vilayeti Ticaret ve Nafia Nezareti Tarik ve Meabir Müdürlüğü'nden yazılan hülasa ile memuriyeti tasdik olunmuştur. Nüfus tezkiresi görülüp kendisine iade edilmiştir. Ekim 1909'da bulunduğu yerde yapılan tensikattan sonra kadro dışına çıkarılmıştır. Şubat 1910'da 600 kuruş maaşla Ankara Vilayeti'nde vazifeye başlamış, Mart 1910'da aynı maaşla Halep Vilayeti nafia kondüktörlüğüne atanmıştır. Nisan 1910'da Ankara'dan ayrıldığı vukuat pusulasında ifade edilmiştir[28].

8. Hâfız Mehmed Efendi

Sadullah Ağa'nın oğludur 1874/1875'te Kırcaali Kazası'nın Süle köyünde doğmuştur. Burada sıbyan mektebine gitmiş sonrasında Kırcaali medresesinde 15 yıl kadar ilim tahsil etmiştir. Türkçe okur yazardır. Aralık 1906'da 250 kuruş maaşla Kırcaali Rüsumat Müdürlüğü'ne bağlı Ruje Rüsumat idaresinde piyade muhafaza memurluğuna tayin olunmuştur. Memuriyete layık olduğu, atandığı maaşı ile beraber kayıt bilgileri Edirne Rüsumat Nezareti, Kırcaali Rüsumat Müdürlüğü tarafından yapılan yazışmalardan anlaşılmaktadır. Kırcaali Medresesi'nde 15 yıllık tahsil hayatında hüsn-i hal üzere olduğu medrese müderrisliğinin şahadetnamesinden anlaşılmaktadır. Osmanlı nüfus tezkiresi, tercüme-i hal varakası aslıyla muhafaza edilmiştir[29].

9. Kâmil Fuad Bey

Süvari Alayı kâtiplerinden Mehmed Hulusi Efendi'nin oğludur. 1890/1891'de Kırcaali Kasabası'nda doğmuştur. İbtidai mektepte eğitim görmüş rüştiye derslerini tamamladıktan sonra Selanik İdadi Mektebi'nden 1909'da mezun olmuş, Mekteb-i Fünun- Mülkiye'den Haziran 1910'da aliyyülâlâ derece ile

[28] BOA, DH.SAİD.d., 159/83.
[29] BOA, DH.SAİD.d., 183/124.

mezun olmuştur. Türkçe yazar, Fransızca ve Rumca'ya aşinadır. Eylül 1910'da Dahiliye Nezareti memuriyet kalemine mülazemetle girmiştir. Ocak 1910'da yapılan müsabakayı kazanarak 400 kuruş maaşla İdare-i Umumiye Tescilat Kalemi 4. sınıf hulefa refikliğine atanmıştır. Mayıs 1913'te 400 kuruş maaşla iki ay Mecelle-i Memâlik-i Osmaniye Encümeni Heyeti kâtipliğinde istihdam olunmuştur. Tescilat Kalemi Mümeyyizliği'nden hüsn-i hali ve mesleğinde liyakatli olduğu ifade edilmiştir. Tayin tarihi, maaşı, mülazemet dönemi, Mekteb-i Mülkiye mezuniyeti, tahsil durumu memuriyet kaydından anlaşılmaktadır. Encümen kitâbetinden gelen vesika, tercüme-i hal evrakı, idadi kaydı, Osmanlı nüfus tezkiresi görülerek kendisine iade edilmiştir. 1914'te yapılan memuriyet teşkilatındaki düzenleme ile sicill-i ahvâli müdüriyetin tescilat ve dosya kısmı dördüncü sınıf hulefalığı döneminde ibka edilmiştir[30].

10. Mehmed Efendi

Mehmed Mehdi Hoca'nın oğludur. Mayıs 1865'te Kırcaali'de doğmuştur. Sıbyan mektebinde dini ilimler tahsilinden sonra rüştiyede iki buçuk sene eğitim görmüştür. Türkçe okur yazardı. Ocak 1883'te Kırcaali Kasabası Tahrirat Kalemi'ne girmiştir. Aralık 1884'te 300 kuruş maaş alırken, Şubat 1887'de memuriyetinin lağvıyla Mayıs 1887'de 125 kuruş maaşla kazanın nüfus kitâbetine, Şubat 1880'de adına kur'a isabet ettiğinden askere alınmış, sonrasında Temmuz 1891'de kazanın nüfus kâtipliğine geri dönmüştür. Kaza kaymakamlığından Mehmed Efendi'nin hakkıyla vazifesine kifayeti olduğu, Dahiliye Nezareti Nüfus-ı Umumi Müdürlüğü'nden ve müsteşarlığından memuriyeti tasdik olunmuştur. Ocak 1889'da nüfus kitâbetinden ayrılmış, 1902'de terfi ederek 250 kuruş maaşla kazanın nüfus memurluğuna tayin edilmiştir. Mayıs 1909'da 500 kuruş maaşla

[30] BOA, DH.SAİD.d., 199/199.

hizmet ettiği vilayet tensik komisyonu, Kırcaali nahiye sandık emini, kazanın 5. Daire Süvari tahsildarı Tahsin 8. Daire-i Süvari tahsildarı Hüseyin Efendi tarafından verilen evrak ile şahadetnamesi, Edirne Vilayeti tensik varakası, maaşının 500 kuruş olduğuna dair bilgi muhasebe müdürlüğü tarafından bildirilmiştir. Ekim 1913'te 166 kuruş maaşla mazuliyete ayrılmıştır[31].

11. Mehmed Nuri Efendi

Kaymakam Mehmed Bey'in oğludur. 1881/1882'de Kırcaali'de doğmuştur. Burada ibtidai mektepte ardından rüştiyede eğitim görmüştür. Ardından Edirne Mekteb-i Harbiyesi'nde üç sene tahsil etmiş sonra ihraç edilmiştir. Türkçe, Arapça, Fransızca konuşup yazar, Rusça ve Bulgarca'ya aşinadır. Edirne Mekteb-i İdare-i Mülkiye 6. sınıf talebesi iken vilayette harbiye mektebine kaydolduğu tasdikname suretinden anlaşılmaktadır. Aralık 1901'de askerlik hizmetine girmiş başçavuş olarak terhis olmuştur. Haziran 1908'den Temmuz 1908'e kadar 100 kuruş maaşla Gübek nahiyesi müdürlüğü vekaletinde, Ağustos 1908'den Nisan 1909'a kadar efrad-ı ihtiyatiyede bulunmuştur. Trablusgarp tensik komisyonunca Kasım 1909'da 600 kuruş maaşla 3. sınıf polis komiserliğine tayin olunmuştur. Trablusgarp'tan İstanbul'a dönerek aynı rütbe ve maaşla görev aldığı Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü tarafından ifade edilmiştir. Kasım 1912'de 600 kuruş maaşla Kastamonu Vilayeti 3. sınıf polis komiserliğine atanmış, Aralık 1912'de Dersaadet Polis Mektebi'nde dersler aldığı şahadetnamesinden anlaşılmaktadır. Gübek nahiyesi müdür vekilliğinden, Hüdavendigâr Vilayeti'nden, Trablusgarp telgraf hattı süvari binbaşısı Nazım Bey tarafından verilen evraktan buradaki hizmetleri anlaşılmaktadır. Haziran 1913'te 1.000 kuruş maaşla Sinop Sancağı Hapishane-i Umumiye Müdürlüğü'ne

[31] BOA, DH.SAİD.d., 35/401.

tayin edilmiştir. Bu tarihten sonra zabıta olan ilişiği kesilmiştir. Mart 1912'de ailesini İstanbul'a getirmek için Trablusgarp'tan İstanbul'a izinli gelmiştir. Mayıs 1913'ten itibaren Kastamonu 3. sınıf komiserliğinden Sinop polis komiserliğine naklolmuştur. Komiserlik hizmeti döneminde hüsn-i hal ile hizmet etmiş, herhangi bir kötü hali bulunmamaktadır. Ocak 1913'ten Haziran 1913'e kadar hapishane müdürlüğünde bulunmuş sonra Haziran 1914'te 600 kuruş maaşla Antakya sancağı Süllü Nahiyesi müdürlüğüne atanmıştır[32].

12. Rahmi Efendi

Rençber Murat Ağa'nın oğludur. 1871/1872'de Kırcaali'ye bağlı Aydoğmuş Köyü'nde doğmuştur. Burada sıbyan mektebine gitmiştir. Türkçe okur yazardır. Biraz da Fransızca'ya aşinadır. Nisan 1892'de I. Bahr-i Sefid Topçu Alayının I. Taburunun IV. Bölüğüne girmiş çavuşluk rütbesiyle nizamiye askerlik süresini tamamlamıştır. Mart 1898'de 250 kuruş maaşla Kırcaali Rüsumat Müdürlüğü'ne tayin edilmiş, Ağustos 1900'de Kilisekale Rüsumat İdaresi piyade kolculuğuna, Mart 1906'da 400 kuruş maaşla Süvari Muhafaza memurluğuna atanmıştır. Erbâb-ı namus ve memurluk için yeterli olduğu, Edirne Rüsumat Nezareti, Kırcaali müdürlüğü tarafından ifade edilmiştir. Osmanlı nüfus tezkiresi, askerlikten terhis tezkiresi, Kilisekale rüsumat idaresi, piyade muhafaza memurluğu sırasında kaçak silah ve eşyaların yakalanmasında hizmetleri olduğuna dair yazışmalar dosyasında bulunmaktadır. Yazışmalarda rüsumat memurluğu dönemindeki hizmetlerinin de başarılı olduğu ifade edilmiştir[33].

13. Şakir Rüştü Efendi

Şakir Rüştü Efendi, Abdülkerim Efendi'nin oğlu olup 1862/1863'te Edirne Vilayeti'ne bağlı Kırcaali Kasabası'nda

[32] BOA, DH.SAİD.d., 191/192.
[33] BOA, DH.SAİD.d,, 192/15.

doğmuştur. Sıbyan mektebinde dini ilimler tahsil ettikten sonra Hasköy Kasabası Rüştiye Mektebi'nden mezun olmuştur. Türkçe okur yazardır. 1879/1880'de mülazemetle Ortaköy Kazası Bidayet Mahkemesi Kalemi'ne girmiştir. Mart 1882'de Dimetoka, 1884/1885'te Gümülcine, bidayet mahkemeleri ceza daireleri kalemine mülazemetle naklolmuştur. Ağustos 1885'te 300 kuruş maaşla Gümülcine Bidayet Mahkemesi ceza dairesi zabıt kâtipliğine tayin olunmuştur. Şubat 1887'de istifa etmiş, Eylül 1887'de 200 kuruş maaşla Edirne Vilayeti Bidayet Mahkemesi icra memurluğu muavinliğine girmiştir. Mahkeme riyaseti ve Edirne Valiliği İstinaf Müddei-i Umumiliği ve Adliye Nezareti'nce memuriyetini ifaya kifayeti olduğu bildirilmiştir[34].

Sonuç

Osmanlı'nın son döneminde Balkanlarda Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri Kırcaali'dir. XIV. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar Osmanlı idaresinde kalan bölgede milliyetçilik hareketleri sonrasında başlayan Bulgar isyanları, ardından yaşanan 93 Harbi bölgenin barış içindeki durumunu sonlandırmıştır. Kırcaali bu savaştan sonra Şarkî Rumeli Vilayeti sınırlarında kalmış, sonra Edirne Vilayeti'ne bağlanmış 1912'deki Balkan Savaşları'ndan sonra Bulgarlar tarafından işgal edilerek Bulgaristan'a bağlanmıştır. Günümüzde Bulgaristan sınırları içindedir

Osmanlı'nın son döneminde Kırcaali'de doğanların Osmanlı Devleti'nin memuriyet kadrolarında farklı görevler ifa ettikleri görülmektedir. Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde Kırcaali doğumlu tespit edilen devlet adamlarının ilk eğitimlerini sıbyan mektebinde ardından rüştiye mektebine devam ederek memurluğa başladıkları görülmektedir. Kırcaali doğumlu 13 devlet memurunun çoğunluğu rüsumat idaresi, nüfus müdürlüğü,

[34] BOA, DH.SAİD.d., 32/29.

polis ve hapishane müdürlükleri, nahiye müdürlüğü ve mahkeme kâtiplikleri ile Ziraat Bankası'nın çeşitli kademelerinde memurluk yaptıkları görülmektedir. Kırcaali doğumlu Gayr-i Müslim kökenli devlet memurunun kaydına rastlanmamıştır. Bu durumun sebebi Kırcaali bölgesinin nüfusunun büyük çoğunluğunun Türklerden oluşması olarak söylenebilir. Kırcaali bu nüfus yapısını Bulgaristan idaresine geçtikten sonra günümüze kadar kofarumayı başarmıştır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

DH.SAİD.d., 32/29, 35/401, 36/291, 71/397, 145/161, 159/53, 161/305, 183/124, 162/229, 191/112, 192/15, 192/17, 199/199.

Diğer Eserler

Akalın, Durmuş, "XIX. Yüzyılda Balkanlarda Osmanlı Devleti ve Kırcaali", *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, S.67, (2015, s. 1572-1587.

Aydın, Mahir, *Şarkî Rumeli Vilâyeti*, TTK, Ankara, 1992.

Bilirli, Tahir, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Yay., İstanbul, 2020.

Çarıkçı, Emin, "Kırcaali", *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, S.67, (2015, s. 1559-1568.

TEKE, Yusuf-FIRAT, Fatih, *Balkan İttifakı (Balkanlar'ın Kaderi: İttifakın Yükselişi ve Çöküşü)*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2023.

Halaçoğlu, Yusuf, "Bulgaristan- Osmanlı Dönemi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 396-399.

İnalcık, Halil, *Tanzimat ve Bulgar Meselesi*, Kronik Yay., İstanbul, 2017.

Kocatürk, Önder, "Arşiv Belgeleri Işığında Kırcaali'den Kesitler (1885-1918)", *Balkanlarda Türk Kültürü: Bulgaristan Örneği Uluslararası Sempozyumu (27-28 Eylül 2018 İstanbul/ 29 Eylül-1 Ekim 2018 Bulgaristan)*, Türk Ocağı Yay., İstanbul, 2019, s. 132-153.

Saylan, Kemal – Gök, İlhan, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016.

SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE PRAVİŞTE DOĞUMLU MEMURLAR

Sami AĞAOĞLU*

Enes EKMEKCİ**

Giriş

Sicil daha çok resmi evrakların kaydedildiği defter veya devlet memurlarının ahval ve vukuatlarını ihtiva eden defter anlamında kullanılmaktadır. Sicill-i Ahvâl ise memurlar hakkında tutulan resmi kayıtlar anlamındadır. Sultan Abdülhamid devrinde memurların resmiyete intikal eden tercüme-i halleri ve memuriyet sürecindeki gelişiminin kaydedildiği defterlere verilen isimdir[1].

Osmanlı Devleti'nde çalışan tüm memurların kayıt altına alınması ve takip edilmesi, sistemli bir şekilde ilk kez II. Abdülhamid devrinde gerçekleşmiştir. Bu devirde, şer'iyye, askeriye ve zaptiye sınıflarının dışında kalan adliye, dahiliye mülkiye, maliye, evkaf gibi idarî birimlerde görev alan memur bilgilerinin sistemli bir şekilde sicil defterlerine kaydedilmesi sağlanmıştır[2].

Sicill-i Ahvâl Defterlerine kaydedilen bu biyografi özetleri, memurların devlet hizmetine girmeden hemen önce doldurmaları gereken "tercüme-i hâl varakası" adlı belge ve bu belgeye ek olarak çeşitli resmi evraklar temel alınarak hazırlanmaktaydı. Bu defterlerde memurların baba adları, varsa baba meslekleri, babalarının lakapları, doğum tarihleri, doğum yerleri, eğitim gördükleri okullar, özel olarak aldıkları dersler, okuryazar oldukları, aşina oldukları ve anladıkları diller, göreve

* Dr. Öğretim Üyesi Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi; samiagaoglu@karabuk.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-5819-2979

** Arş. Gör. Enes EKMEKCİ, Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, enesekmekci@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3653-5587

[1] Tahir Bilirli, *Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Bolu Doğumlu Devlet Adamları*, Ark Kitapları, İstanbul 2020, s. 20.

[2] Atilla Çetin, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *Vakıflar Dergisi*, Sayı XXIX, Ankara 2005, s. 89.

başlama tarihleri, görevinde aldığı rütbe, ceza, madalya ve terfiler gibi bilgilerin yanında çalıştıkları kurum amirinin memur hakkındaki değerlendirmesi de yer almaktadır[3].

Sicill-i Ahvall defterlerinden memurların ve ailelerinin ayrıntılı bilgilerine ulaşılabildiği gibi, çeşitli kurum veya müdürlüklerin kuruluş ve kaldırılış tarihleri, bir şehrin kaza statüsüne geçiş ya da illere bağlanma süreçleri gibi idarî bilgiler elde edilebilmektedir. Ayrıca, Rumeli'de meydana gelen istilaların, ekonomik gelişmelerin, devletin kurumlararası veya kurum içi gerçekleştirdiği düzenlemelerin memurlar ve çalıştıkları kurum üzerine etkileri, bunların yanında bölgedeki eğitim kurumlarına dair bilgiler bu kayıtlardan öğrenilebilmektedir[4].

1. Osmanlı Döneminde Pravişte

Grekçe Pravista veya Pravi olarak da adlandırılan Pravişte, Selanik'te Urfan ile Kavala arasında konumlanan bir kasabadır[5]. Pravişte Kazası, Drama Livası'na karayolu ile altı, Kavala'ya üç saat mesafededir. Coğrafi olarak Drama'nın güneydoğusunda kalmaktadır[6].

XVI. yüzyılın sonu XVII. yüzyılın başlarında Paşa Livası Kazaları arasında zikredilen Pravişte'nin 1730 yılındaki bir avarız defterine göre kaza statüsünü koruduğu anlaşılmaktadır[7].

---

[3] Tahir Bilirli, Enes Ekmekci, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları*, Tarih Alanında Akademik Tartışmalar, Yaz Yayınları, Aralık 2023, s. 89; Gülden Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)*, Der Yayınları, İstanbul 2004, s. 128.

[4] Kemal Saylan-İlhan Gök, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 60.

[5] P. L. İnciciyan, H. D. Andresyan, "Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası", *İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 1974, s. 26.

[6] 1902 SelanikVilâyeti Salnamesi,17'ci defa, Selanik Hamidiyye Mekteb-i Sanayii Matbaâsı, 1902 Selanik, s. .558.

[7] İbrahim Sezgin, "Paşa Livası", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* C. 34 İstanbul 2007, , s. 183.

Pravişte'nin 1855, 1867, 1878, 1890, 1893 ve 1913 tarihlerinde Selanik'in Drama Sancağı'na bağlı bir kaza olduğu görülür[8]. I. Balkan Savaşı sonunda Yunanistan'a terk edilmiştir[9].

1902 Selanik Salnamesi'nde 916 erkek, 838 kadın olmak üzere 1753 kişi kayıtlıdır. Pravişte'de bulunan dört mahallede; 500 hane 103 dükkân, 105 mağaza, 15 kahvehane, iki camii, bir mescit, üç tekke, bir medrese[10], iki müslim iki gayrimüslim olmak üzere toplam dört iptidai mektebi, bir rüşdi mülkiye mektebi, bir hamam, iki kiremithane, 21 han, sekiz fırın, iki su ile çalışan un değirmeni ve bir kilise bulunmaktadır.

Pravişte Kazası'nda beş marangoz, 20 demirci, 20 dülger, 25 ekmekçi, 30 kunduracı, 100 bakkal, 10 yemenici, 13 kalaycı, 2 tüfekçi, 10 helvacı, 25 çulhacı, 800 hasırcı ve 10 nalband bulunmaktadır.

Pravişte'nin tarım ürünleri; tütün, pamuk, susam, buğday, arpa, anason, mısır, çavdar, zeytin ve kestanedir.

Pravişte Kazası'nın Nikşan, Gobran, Palihor, Draniç ve Dranova adında nahiyeleri bulunmakta ve bu nahiyelerde yıllık 30.000 ila 40.000'den fazla döşemelik büyük hasır imal edilmektedir[11].

2. Pravişte Doğumlu Memurlar

Sicill-i Ahvâl Defterlerindeki kayıtlara göre Pravişte doğumlu on üç memur bulunmaktadır. Bunlardan en erken doğumlu olanı 1837 tarihiyle İbrahim Hakkı Efendi, en geç doğumlu olanı ise 1899 tarihli Murad Vehbi Efendi'dir. Pravişteli memurların dokuz tanesi Pravişte merkezde doğmuştur. İbrahim Hakkı Efendi, Pravişte'nin Dedeballı, Ali Saib Bey, Padehor, Mustafa Sabri Efendi, Şatba, Salih Efendi ise Pravişte-i Bâlâ

[8] Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2017, s. 625.
[9] Feridun Emecen, "Drama", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* C.9, İstanbul 1994, s. 528.
[10] Kazanın mahalle ve köylerinde toplam üç medrese mevcuttur ancak yalnızca kaza merkezindekinde öğrenci bulunur.
[11] 1902 SelanikVilâyeti Salnamesi,17'ci defa, Selanik Hamidiyye Mekteb-i Sanayii Matbaâsı, 1902 Selanik, s. .558-561

köylerinde doğmuştur. Diğer memurların doğum yılı kaydedilmişken yalnızca Musa Kazım Efendi'nin doğum tarihi gün, ay ve yıl olarak verilmiştir. Pravişteli memurlardan tek isim kullanan memurlar İbrahim Efendi, Said Efendi, Salih Efendi ve Mümin Efendi'dir. Diğer memurlar iki isim kullanırken yalnızca Halil İbrahim Rahmi Efendi üç isim kullanmıştır. Pravişte doğumlu memurlar arasında Gayrimüslim bir memura rastlanılmamış olup aşağıdaki tablo 1'de Pravişteli memurların doğum yeri ve tarihi verilmiştir.

Tablo 1: Pravişte doğumlu memurların doğum yeri ve tarihi

Sıra	**Memurun Adı**	**Doğum Tarihi**	**Doğum yeri**
1	İbrahim Hakkı Efendi	1837	Pravişte, Dedeballı köyü
2	Ali Saib Bey	1839	Pravişte, Padehor köyü
3	Hüseyin Hüsnü Efendi	1843/1844	Pravişte
4	İbrahim Efendi	1844	Pravişte
5	Said Efendi	1845	Pravişte
6	Musa Kazım Efendi	1 Mart 1858	Pravişte
7	Hafız Mümin Efendi	1858	Pravişte
8	Mustafa Sabri Efendi	1861	Pravişte, Şatba köyü
9	Besim Behçet Efendi	1868/1869	Pravişte
10	Halil İbrahim Rahmi Efendi	1872/1873	Pravişte
11	Salih Efendi	1875	Pravişte-i Bâlâ köyü
12	Mehmed Talat Efendi	1883	Pravişte
13	Murad Vehbi Efendi	1889	Pravişte

3. Pravişte Doğumlu Memurların Baba Adı ve Babalarının Meslekleri

Sicill-i Ahvâl Defterlerindeki kayıtlara göre Pravişte doğumlu memurların babalarının yedisinin mesleği belirtilmişken geri kalan altısının mesleğine değinilmemiştir. Mesleği belirtilenler arasında kaymakam, mültezim, rüsumat memuru, imam, naib, orman memuru ve banka müdürü bulunmaktadır.

Memurların babalarının adlarına baktığımızda en çok iki kere ile Hüseyin ismi kullanılmış olup diğer isimler birer kez kullanılmıştır. Pravişteli memurların babalarının isminden sonra kullandıkları unvanlara bakıldığında dokuz kişi "efendi" kullanılırken dört kişi "ağa" unvanı kullanılmıştır. "Ağa" unvanını kullanan dört kişinin meslekleri belirtilmemiştir. Dönemin sosyal şartlarına bakıldığında ve meslek belirtilmediği de göz önüne alındığında "ağa" unvanını kullanan bu kişilerin bölgenin hatırı sayılır zenginlerinden olduğu kanaati doğar. "Efendi" unvanını kullanan dokuz kişinin memur veya ilim tahsil etmiş kişiler olduğu öne sürülebilir.

Pravişte Kaymakamı olan Hacı Hulusi Efendi, kale muhafızı veya komutanının oğlu anlamlarına gelen "dizdarzade" unvanına sahiptir. Devlet görevlisi olmasının yanında bu unvanı kullanarak yerel bir bey ailesinden olduğu izlenimini vermektedir. Günümüzde önemini kaybeden fakat XIX. Yüzyıl söz konusu olduğunda önemli olduğu aşikâr olan "hacı" unvanını üç kişi taşımaktadır ki bunlardan biri kaymakam biri mültezim diğeri ağadır. Önemli olan bir diğer unvan ise "hafız"dır ve yalnız Hüseyin Efendi hafız olabilmiştir.

Tablo 2: Memurların baba adları ve meslekleri

Sıra	Memurun Adı	Baba Adı	Mesleği
1	İbrahim Hakkı Efendi	Ahmed Efendi	Belirtilmemiş
2	Ali Saib Bey	Dizdarzade Hacı Hulusi Efendi	Pravişte Kaymakamı
3	Hüseyin Hüsnü Efendi	Hacı İbrahim Efendi	Mültezim
4	İbrahim Efendi	Hacı Musa Ağa	Belirtilmemiş

5	Said Efendi	İsmail Ağa	Belirtilmemiş
6	Musa Kazım Efendi	Ata Efendi	Balikon Rüsumat Memuru
7	Mümin Efendi	Mustafa Ağa	Belirtilmemiş
8	Mustafa Sabri Efendi	Salih Efendi	İmam
9	Besim Behçet Efendi	Arslan Efendi	Usturumca naibi
10	Halil İbrahim Rahmi Efendi	Abdullah Efendi	Ziraat Bankası Müdürü
11	Salih Efendi	Kulazade Abdüllatif Efendi	Belirtilmemiş
12	Mehmed Talat Efendi	Hüseyin Ağa	Belirtilmemiş
13	Murad Vehbi Efendi	Hafız Hüseyin Efendi	Orman muamelat memuru

4. Pravişteli Memurların Eğitim Durumları ve Okudukları Okullar

Pravişteli memurların sicil kayıtları incelendiğinde tamamının eğitim gördüğü okullar tespit edilmiştir. Memurların kayıtları incelendiğinde büyük bir bölümü eğitimine sıbyan mektebi ile başladığı tespit edilmiştir. Sıbyan mektebi ile eğitim hayatı başlamayan memurlar Besim Behçet Efendi, Halil İbrahim Rahmi Efendi, Mehmed Talat Efendi ve Murad Vehbi Efendi'dir. Memurların gittikleri isimleri belirtilmeyen sıbyan ve rüştiye mekteplerinin Pravişte'de olduğu tahmin edilmektedir. Pravişte dışında eğitim gören memurlar ve gördükleri yerler şöyle sıralanabilir, Hüseyin Hüsnü Efendi; Mülkiye-i Şahane, İbrahim Efendi; İstanbul ve Siroz'da bulunan medreselerde, Said Efendi; Darülhadis, Mustafa Sabri Efendi; Drama Rüştiye Mektebi, Besim Behçet Efendi; Fatih ibtidai ve rüştiye mektebi ile Mülkiye-i Şahane Mektebi'nde, Halil İbrahim Efendi; Mekteb-i Hukuk-ı Şahane ve Salih Efendi; Lihova? Rüştiye Mektebi. Özel hocadan ders alan memurlar ise Ali Saib Bey ve Halil İbrahim

Efendi'dir. Aşağıdaki tabloda memurların gittiği okullar ve aldıkları özel dersler verilmiştir.

Tablo 3: Pravişteli memurların okudukları okullar ve aldıkları özel dersler

Sıra	Memurun Adı	Eğitim aldığı okullar ve dersler
1	İbrahim Hakkı Efendi	Sıbyan mektebi.
2	Ali Saib Bey	Sıbyan mektebi, özel hocadan Arapça Farsça, matematik, tarih ve coğrafya.
3	Hüseyin Hüsnü Efendi	Sıbyan mektebi ve Mülkiye-i Şahane Mektebi.
4	İbrahim Efendi	Sıbyan mektebi, İstanbul ve Siroz medreseleri.
5	Said Efendi	Sıbyan mektebi ve Darülhadis
6	Musa Kazım Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektebi.
7	Hafız Mümin Efendi	Sıbyan mektebi ve medrese.
8	Mustafa Sabri Efendi	Sıbyan mektebi ve Drama Rüştiye Mektebi.
9	Besim Behçet Efendi	Fatih İbtidai Mektebi, Fatih Rüştiye Mektebi ve Mekteb-i Mülkiye-i Şahane.
10	Halil İbrahim Rahmi Efendi	Pravişte İbtidaî Mektebi, Denizlili Salih Efendi'den özel ders ve Mekteb-i Hukuk-ı Şahane.
11	Salih Efendi	Sıbyan mektebi ve Lihova? Rüştiye Mektebi.
12	Mehmed Talat Efendi	Pravişte İbtidai Mektebi ve Pravişte Rüştiye Mektebi.
13	Murad Vehbi Efendi	Pravişte Rüştiye Mektebi.

5. Pravişteli Memurların Bildikleri Diller

Pravişteli memurlar arasında farklı dillere aşina olan, konuşan veya okuryazar olan memurlar bulunmaktadır. Bu diller Arapça, Farsça, Arnavutça, Hırvatça, Rumca, Boşnakça ve Fransızca'dır. Memurlardan Besim Behçet Efendi Arnavutça, Rumca, Bulgarca ve Fransızca okuryazar olmasından dolayı diğer

memurlardan bildiği dil sayısı itibariyle öne çıkmaktadır. Hüseyin Hüsnü Efendi'nin sicil kaydında herhangi bir dil bilgisi verilmezken Halil İbrahim Rahmi Efendi ve Salih Efendi'nin kaydında eğitim görmelerine rağmen Türkçe okuryazar olduklarına dair bilgi bulunmamaktadır. Aşağıdaki tablo 4'te memurların aşina oldukları, okuryazar ve konuştukları diller verilmiştir.

Tablo 4: Pravişte doğumlu memurların bildikleri diller

Diller	**Aşina**	**Konuşur**	**Okur-yazar**
Arapça	Hacı İbrahim Efendi; Halil İbrahim Rahmi Efendi		
Farsça	Hacı İbrahim Efendi; Halil İbrahim Rahmi Efendi		
Arnavutça		Said Efendi	Besim Behçet Efendi; Salih Efendi
Hırvatça	Musa Kazım Efendi		
Rumca	Salih Efendi	Said Efendi; Hafız Mümin Efendi	Besim Behçet Efendi
Boşnakça	Musa Kazım Efendi		
Fransızca			Besim Behçet Efendi
Bulgarca			Besim Behçet Efendi

6. Pravişte Doğumlu Memurların Görev Yaptıkları Kurumlar

Pravişteli memurlardan Hacı İbrahim Efendi, Hafız Mümin Efendi ve Murad Vehbi Efendi mesleğe mülazemetle başlamıştır. Diğer memurlar doğrudan memuriyete başlamışlardır. Pravişteli memurlar arasında kaymakamlık, nahiye müdürlüğü, idadi mektebi muallimliği ve müdürlüğü, evkaf müfettişliği, çeşitli nahiye memurluğu, ruûs kalem

memurluğu, tahrir memurluğu, belediye memurluğu, tahsilat memurluğu, çeşitli mahkemelerde memuriyet, duyun-u umumiye memurluğu, tapu ve nüfus memurlukları gibi memuriyetlerde görev yapanlar bulunmaktadır. Bu memurlardan Pravişte sınırları içerisinde çeşitli memuriyetlerde bulunanlar İbrahim Hakkı Efendi, Hüseyin Hüsnü Efendi, Hafız Mümin Efendi, Mehmed Talat Efendi ve Murad Vehbi Efendi'dir. Diğer memurlar Pravişte dışında Selanik, Hama, Tırhala, Siroz, Sakız, İstanköy, Drama ve Eğri gibi yerlerde görev yapmışlardır.

Pravişteli memurlar arasında göreve en erken başlayan memur 14 yaş ile İbrahim Efendi olurken en geç başlayan 53 yaş ile İbrahim Hakkı Efendi olmuştur.

Tablo 5: Pravişteli memurların görevleri ve görev yerleri

Sıra	Memurun Adı	Görevleri
1	İbrahim Hakkı Efendi	Pravişte Nahiyesi tahrirat kitabeti.
2	Ali Saib Bey	Ruûs-ı Hümayun Divan Kalemi, Meclis-i Vâlâ Mektupçu Odası, Ticaret Nezareti Üçüncü Meclis Kalemi, Tırhala Fırka-ı Seyyaresi Muharrir-i Evvelliği, Tırhala Tahrir Komisyonu Baş Kitabeti, Prizren ve Bosna Tahrir Mümeyyizlikleri, Trabzon Tahrir Mümeyyizliği, Arabistan Evkaf Müfettişliği ve Yanya Tahrir Mümeyyizliği.
3	Hüseyin Hüsnü Efendi	Pravişte Nahiye Müdürlüğü, İstavro Kaymakamlığı, Selanik tahsilat komisyonu, Ayranoz Adası Kaymakamlığı, Avrethisar Kaymakam Vekili, Karaferye ve Kesendire Kaymakam vekilliği, Yenice-i Vardar Kazası Kaymakamı ve Usturumca Kaymakamı.
4	Hacı İbrahim Efendi	Siroz Hükümet Dairesi kalemi, Siroz Tarik Kitabeti, Siroz Meclis-i Temyiz-i Cinayet kitabeti refakati, Siroz Meclis-i Temyiz Başkitabeti, Siroz Bidayet Mahkemesi Aza Mülazımlığı ve Siroz Bidayet Mahmelesi Başkitabeti.
5	Said Efendi	Karaburun Anbar Kitabeti, Barakova Rüsumat memurluğu, Bulgar İskelesi Rüsumat Kolculuğu,

		Selanik Mubayaa İskele Muhafaza memurluğu ve Vareş? Rüsumat İdaresi.
6	Musa Kazım Efendi	Sakız Rüsumat Müdüriyeti İdaresi'nde, İsanköy Rüsumat İdaresi, Memniş?-Atmaca?-Sifalar? Memleha memurluğu, Ali Ağa Çiftliği Duyun-u Umumiye memurluğu, Menteşe memleha memurluğu, Fesleke Memleha Müdürlüğü ve Beylik Memleha Müdürlüğü.
7	Hafız Mümin Efendi	Pravişte Kazası tapu ve nüfus memurluğu, Pravişte Kazası Kaymakamlığı, Drama Sancağı Mutasarrıf Vekilliği, Selanik Vilayeti Nüfus Nezareti ve Dahiliye Nezareti Nüfus-ı Umumiye Müdüriyeti.
8	Mustafa Sabri Efendi	Drama Tahir Emlak Kalemi Defterciliği, Çec Nahiyesi Vukuat Kitabeti, Hububat Aşar Muharrirliğinde ve Drama Sancağı Tahrirat Kalemi.
9	Besim Behçet Efendi	Selanik İdadi Mektep muallimliği, Yanya İdadi Mektep muallimliği, Hama İdadi Mektep Müdürlüğü, Yanya İdadi Mektep Müdürlüğü, Yanya İdadi Mektebi Müdürlüğü, Yerim Kaymakamlığı, Tiran Kaymakamlığı, Gökben Kaymakamlığı, Alasonya Kaymakamlığı, Alaşehir Kaymakamlığı.
10	Halil İbrahim Rahmi Efendi	Vidin Kazası Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umumiliği.
11	Salih Efendi	Eğri telgraf idaresinde, Sofubey Merkezi memur mülazımlığı ve Grebene Teltraf ve Posta Merkezi muavinliği.
12	Mehmed Talat Efendi	Pravişte Hapishanesi'nde gardiyanlık ve Pravişte nüfus kitabeti.
13	Murad Vehbi Efendi	Pravişte tahrir ve nüfus kalemleri, Reji kitabeti ve Hadikatü'l- Efkal Mektebi ikinci muallimliği

7. Pravişte Doğumlu Memurların Biyografileri

1. İbrahim Hakkı Efendi

Ahmed Efendi'nin oğlu olan İbrahim Hakkı Efendi, 1837 Pravişte Nahiyesine bağlı Dedeballı Köyü'nde doğmuştur. Sıbyan

Mektebinde temel dini bilgiler ile ilgili eğitim görmüş, Türkçe okuryazardır.

Elli üç yaşındayken 9 Şubat 1889'da yüz seksen kuruş maaşla Pravişte Nahiyesi tahrirat kitabetine tayin olunmuştur. Selanik Valiliği ile Pravişte Nahiyesi müdürlüğünden yapılan 9 Şubat 1892 tarihli mülahazada başarılı olduğu kaydedilmiştir[12].

2. Ali Saib Bey

Rikab-ı Hümayun kapucıbaşılarından Pravişte Kazası Kaymakamı Dizdarzade Hacı Hulusi Efendi'nin oğlu olan Ali Saib Bey, 1839 senesi başlarında Pravişte'ye bağlı Padehor Köyü'nde doğmuştur.

Sıbyan mektebinde temel bilimleri okuduktan sonra, özel hocalardan Arapça, Farsça, matematik, tarih ve coğrafya eğitimi alan Ali Saib Bey, Türkçe okuryazardır.

1856 senesi başlarında on dokuz yaşında[13] Ruûs-ı Hümayun Divan Kalemine girmiştir. 1858 senesi başında Meclis-i Vâlâ Mektupçu Odasına nakledilmiş ve elli kuruş maaştan kademeli olarak yüz elli kuruşa kadar yükselmiştir. 1861 senesi başında üç yüz elli kuruş maaşla Ticaret Nezareti'nin Üçüncü Meclis Kalemine, 15 Nisan 1866'da bin beş yüz kuruş maaşla Tırhala Sancağı Fırka-ı Seyyaresi Muharrir-i Evvelliğine tayin olunmuştur fakat maaşı 3 Eylül 1866'da bin iki yüz yetmiş beş kuruşa indirilmiştir. Ali Saib Bey, 15 Mayıs 1867'de bin yedi yüz kuruş maaşla Tırhala Tahrir Komisyonu Başkitabetine memur olarak atanmış ancak iki ay sonra istifa ederek İstanbul'a dönmüştür. Aynı yılın ortasında iki bin kuruş maaşla İzmir Rüsûmat Nezareti Tahrirat Başkitabetine görevlendirilen Ali Saib Bey, 1869 senesi başında tekrar istifa ederek İstanbul'a dönmüştür. 29 Eylül 1869'da üç bin kuruş maaşla Prizren, 14 Nisan 1872'de üç yüz yirmi beş kuruş maaş ve becayiş ile Bosna Vilayeti Tahrir Mümeyyizliğine tayin olunmuş, ancak 21 Nisan 1873'te görevinden istifa etmiştir. 28 Ekim 1873'te iki bin üç yüz

[12] BOA. DH. SAİDd. nr: 37/75.
[13] Yapılan hesaplamalarda 18 çıkmaktadır.

yetmiş beş kuruş maaşla Trabzon Vilayeti Tahrir Muharrirliğine tayin edilmiştir. 14 Ağustos 1875'te görevinden istifa etmiş, 12 Aralık 1875'te iki bin beş yüz kuruş maaşla tayin edildiği Tuna Vilayeti Tahrir Mümeyyizliğinden 6 Temmuz 1877'de Rusların istilası sebebiyle ayrılmak zorunda kalmıştır. 23 Nisan 1878'de beş bin kuruş maaşla ve ilave harcırah ile Arabistan'a Evkaf Müfettişliği vazifesi için görevlendirilmiştir. Arabistan'a gittikten altı ay sonra tekrar İstanbul'a dönen Ali Saib Bey, 1880 senesi nisan ayının ortalarında iki bin iki yüz elli kuruş maaşla Yanya Vilayeti Tahrir Mümeyyizliğine tayin olunmuştur. Memuriyeti sırasında herhangi bir ceza almamış olmasına rağmen, 13 Ekim 1881'de memuriyet unvanı tahrir ve vergi müdürlüğüne dönüştürülerek maaşı iki bin kuruşa düşürülmüştür.

11 Kasım 1884'te Rütbe-i Sâni Sınıf-ı Sânisi'ne terfi ettirilen Ali Saib Bey, sicil kaydına göre 15 Mart 1887'de vefat etmiştir.

Yanya Valiliği, Tahrir ve Vergi Müdürlüğü ve Vergi Emaneti'nde görev yaptığı sırada hakkında yazılan mülahazadan anlaşıldığına göre; Ali Saib Bey'in namuslu biri olduğu, görevinde ehliyetli, dirayetli, dikkatli, itinalı, çalışkan ve gayretli olduğu anlaşılmaktadır. Ali Saib Bey'in Pirizren, Bosna ve Trabzon vilayetleri tahrir mümeyyizliği ile Arabistan Evkaf Müfettişliklerini güzel idare ettiği verilen raporlarda belirtilmiştir[14].

3. Hüseyin Hüsnü Efendi

Mültezimlerden ve ashab-ı alakadan Hacı İbrahim Ağa'nın oğludur. 1843/1844 Yanya Vilayeti Pravişte doğumludur.

Sıbyan mektebinde temel bilgileri tahsil ettikten sonra Mülkiye-i Şahane Mektebine girerek orada mutad olan dersleri okuyup, Yenice Vardar Meclis İdaresi'nden tasdik edilen şehadetnamesini almıştır.

19 Aralık 1870'te yirmi sekiz yaşında, dokuz yüz kuruş maaşla Selanik Vilayeti dahilindeki Pravişte Nahiyesi Müdürlüğüne memur olarak tayin olunmuştur. 16 Ağustos

[14] BOA. DH. SAİDd. nr: 3/760.

1871'de bin yüz kuruş maaşla İstavro Kaymakamlığına atanmışsa da 1872 Ağustos ayının sonunda istifa etmiştir. Hüseyin Hüsnü Efendi istifa ettikten sonra yaklaşık yedi ay boyunca maaş almaksızın Selanik tahsilat komisyonunda görev almış ve 1873 Kasım ayının sonunda iki bin iki yüz elli kuruş maaşla Aynaroz Adası Kaymakamlığına tayin edilmiş fakat 15 Ekim 1875'te memuriyetten ayrılmıştır. Mayıs 1876'da aynı miktar maaşla tekrar Aynaroz Kaymakamlığına tayin edilen Hüseyin Hüsnü Efendi, Eylül 1876'da tekrar memuriyetten ayrılmıştır. 14 Mayıs 1877'de yedi yüz elli kuruş maaşla Avrethisar Kaymakamlığı Vekaletine memur olmuş, iki ay sonra ayrılmış, Ekim 1877'de aynı maaşla, aynı vazifeye geri dönmüştür. 21 Aralık 1877'de görevden ayrılarak Selanik'e giden Hüseyin Hüsnü Efendi, 1 Temmuz 1878'den itibaren üç buçuk ay kadar Karaferye ve 19 Ağustos 1879'da bin yüz kuruş maaşla yedi ay süreyle Kesendire kazalarında kaymakamlık vekaletlerinde bulunmuştur. Şubat 1880'de bin iki yüz elli kuruş maaşla görevde bulunduğu Yenice-i Vardar Kazası Kaymakamlığına tayin edilen Hüseyin Hüsnü Efendi'ye Kasım 1881'de beşinci rütbeden Mecidi nişanı verilmiştir.

Hüseyin Hüsnü Efendi, 20 Mayıs 1885'te Rütbe-i Saniye Sınıf-ı Sanis terfisi aldıktan kısa bir süre sonra 22 Aralık 1885'te bin iki yüz elli kuruş maaşla Usturumca Kazası Kaymakamlığına memur olmuştur[15].

4. Hacı İbrahim Efendi

Hacı Musa Ağa'nın oğlu olup, 1844'te Zihne Kazası'na bağlı Pravişte Köyü'nde doğdu.

Sıbyan mektebinde temel bilgileri okuduktan sonra İstanbul'da ve Siroz medreselerinde Arapça sarf-nahiv, mantık, anlatım ve hitabet dersleri aldı. Arapça ve Farsça'ya oldukça aşina olmakla beraber Türkçe okuryazardır.

1859'da on beş yaşındayken Siroz Hükümet Dairesi kalemine mülazemetle dahil olmuştur. 14 Temmuz 1870'te üç yüz kuruş aylıkla Siroz Tarik Kitabeti'ne memur olarak girmiş ve kitabetin 14 Mart 1871'de lağvedilmesiyle, 3 Ekim 1871'de iki

[15] BOA. DH. SAİDd. nr: 4/446.

yüz elli kuruş maaşla Siroz Meclis-i Temyiz-i Cinayet Kitabeti refakatine tayin olmuştur. 18 Mart 1872'de buradaki görevinden istifa eden İbrahim Efendi, 29 Mart 1874'te üç yüz kuruş aylıkla tekrar aynı göreve dönmüş ve burada dört sene görev yapmıştır. 30 Mayıs 1878'de beş yüz kuruş aylıkla Siroz Meclis-i Temyiz Başkitabetine, oradan Adliye Teşkilatına geçerek vazifesine devam etmiştir. 13 Aralık 1879'da Adliye Teşkilatının lağvedilmesinden dolayı ayrılarak, 14 Aralık'ta iki yüz yetmiş kuruş maaşla Siroz Bidayet Mahkemesi Aza Mülazımlığına tayin olunmuştur. Hacı İbrahim Efendi, 14 Ağustos 1884'te altı yüz kuruş maaşla Siroz Sancağı Bidayet Mahkemesi Başkitabetine nakledilmiştir. Hacı İbrahim Efendi, 15 Mayıs 1885'te vefat etmiştir[16].

5. Said Efendi

İsmail Ağa'nın oğlu olan Said Efendi, 1845 Pravişte doğumludur.

Sıbyan mektebinde temel dini bilgileri okuduktan sonra Dârülhadis'te Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Türkçe okuryazar olup Arnavutça ve Rumca konuşmaktadır.

Said Efendi, 9 Mayıs 1875'te otuz bir yaşındayken üç yüz yetmiş beş kuruş maaşla Karaburun Anbar Kitabeti'nde memuriyete başlamıştır. 12 Ekim 1878'de askeri mesleğe geçiş yapmış ve 1881'de ihraç edilmiştir. 22 Şubat 1881'de üç yüz yirmi kuruş maaşla Barakova Rüsûmat memurluğuna tayin edilen Said Efendi, 11 Ocak 1883'te istifa etmiştir. 13 Nisan 1886'da yüz elli kuruş maaşla Bulgar İskelesi Rüsûmat kolculuğuna tayin edilmişse de 14 Ekim 1886'da tekrar istifa etmiştir. 2 Aralık 1886'da iki yüz elli kuruş maaşla Selanik Mubayaa İskele Muhafaza memurluğuna girmiştir. Daha sonra 5 Mart 1890'da beş yüz kuruş maaşla, yeniden teşkil edilen Vareş? Rüsûmat İdaresi'ne nakledilmiştir[17].

6. Musa Kazım Efendi

[16] BOA. DH. SAİDd. nr: 6/943.
[17] BOA. DH. SAİDd. nr: 23/465.

Balikon Rüsûmat memuruyken vefat eden Ata Efendi'nin oğlu olan Musa Kazım Efendi, 1 Mart 1858 Pravişte Köyü doğumludur.

Sıbyan ve Rüştiye mekteplerinde okumuş, Türkçe okuryazar olup Boşnakça ve Hırvatça bilmektedir.

Musa Kazım Efendi memurluğa, 27 Eylül 1881 tarihinde, yirmi beş yaşında, Sakız Rüsûmesi Müdüriyeti idaresinde, mülazemetle başlamıştır. 29 Nisan 1882'de üç yüz altmış kuruş aylıkla İstanköy Rüsûmesi memuriyeti kitabetine tayin olunmuşsa da 13 Nisan 1884'te Reji İdaresi'nin oluşturulmasından dolayı memuriyeti lağvedilmiştir. 11 Kasım 1884'te altı yüz elli kuruş aylıkla Memniş?, Atmaca?, Sifalar? memlehası[18] memurluğuna girmiş, 3 Ocak 1887'de altı yüz kuruş aylıkla Ali Ağa Çiftliği Düyûn-ı Umumiye memurluğuna, 15 Kasım 1887'de bin kuruş maaşla Menteşe memleha memurluğuna terfi edilerek nakledilmiştir.

Musa Kazım Efendi işine geç gelip erken çıkması, bazen iki gün memlehayı terk ederek müşterileri bekletmesi ve intizamsızlığa neden olmasından dolayı altı ay maaş kesintisi cezasına çarptırılmış ve 12 Ocak 1894'te işten el çektirilerek açığa alınmıştır. Bir yıldan fazla açıkta kaldıktan sonra maaşına muadil bir müdüriyete naklettirilerek, 25 Mayıs 1895'te sekiz yüz kuruş maaşla Fesleke Memlehası Müdürlüğüne tayin olunmuş ve 9 Eylül 1897'de terfi ettirilerek bin kuruş maaşla Beylik Memlehası Müdürlüğüne nakledilmiştir.

Yöneticiler tarafından verilen emiri dinlemediği ve kendi başına hareket ettiği için bazı tuz müşterilerinin şikayetlerine sebep olmuş bu nedenle 4 Şubat 1899'dan itibaren dört ay maaşsız açığa alınmış daha sonra 19 Haziran 1899'da memuriyete iade edilmiştir[19].

7. Hafız Mümin Efendi

Mustafa Ağa'nın oğlu olan Hafız Mümin Efendi 1858 senesinde Selanik Vilayeti, Pravişte Kazası'nda doğmuştur.

[18] Tuz üretilen yer.
[19] BOA. DH. SAİDd. nr: 134/3.

Sıbyan mektebinde temel ilimleri okuduktan sonra medresede biraz Farsça eğitim almış, Türkçe okuryazar ve Rumca konuşmaktadır.

1892/1893'te mülazemetle Pravişte Kazası Tapu ve sonra Nüfus kalemine memur olmuş daha sonra 20 Ağustos 1896'da yüz yirmi beş kuruş maaşla Pravişte Kazası Nüfus Kitabetine tayin olmuştur.

Pravişte Kazası Kaymakamlığı, Dırama Sancağı Mutasarrıflığı Vekaleti, Selanik Vilayeti Nüfus Nezareti ve Dahiliye Nezareti Nüfus-ı Umumiye Müdüriyetlerinde çalıştığı anlaşılmaktadır[20].

8. Mustafa Sabri Efendi

İmam Salih Efendi'nin oğlu olan Mustafa Sabri Efendi, 1861 Pravişte Nahiyesine bağlı Şatba? Köyü'nde doğmuştur.

Sıbyan mektebinde temel ilimleri öğrendikten sonra Drama Rüştiye Mektebinde verilen dersleri tahsil ederek mezun olmuş ve diploma almış, Türkçe okuryazardır.

13 Ağustos 1878'de on yedi yaşındayken yüz elli kuruş maaşla Drama Tahrir Emlak Kalemi Defterciliğine tayin olunmuştur. 14 Mart 1879'da memuriyeti iki yüz kuruş maaşla Çec Nahiyesi Vukuat Kitabetine dönüştürülmüştür. Mustafa Sabri Efendi, 14 Eylül 1879'da memuriyetinin lağvedilmesinin ardından bin iki yüz kuruş ücretle iki sene boyunca emaneten idare olunan Hububat Aşar Muharrirliğinde istihdam edilmiş ve sonra buradaki memuriyeti bitince Drama Sancağı Tahrirat Kalemine mülazemetle devam etmiş ve 13 Nisan 1882'de yüz kuruş maaşla tekrar defterciliğe dönmüştür.

Mustafa Sabri Efendi memuriyeti sırasında hakkında herhangi bir şikâyet nedeniyle soruşturma geçirmemiştir ve sicil kaydına göre 2 Kasım 1889'da memuriyetten istifa ederek ayrıldığı anlaşılmaktadır[21].

9. Besim Behçet Efendi

[20] BOA. DH. SAİDd. nr: 118/455.
[21] BOA. DH. SAİDd. nr: 23/133.

Usturumca Naibi Mükerremetlü Arslan Efendi'nin oğlu olan Besim Behçet Efendi, Osmanlı nüfus tezkeresindeki kayıtlardan anlaşıldığına göre 1868/1869'de Ergiri Sancağına mülhak Pravişte Köyü'nde doğmuştur.

Fatih ibtidaîye ve rüştiye mekteplerinde temel ilimleri gördükten sonra Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'de belirli bir sürede tahsili şart olan ilim ve fen derslerini tahsil ederek, idâdî sınıfından orta derecede mülazemet beratı ve sınıf-ı âliyesinden âlâya yakın dereceden diploma almıştır. Türkçe, Fransızca, Rumca, Bulgarca ve Arnavutça okuryazar.

Besim Behçet Efendi, 7 Eylül 1892'de yirmi altı yaşında Selanik İdâdî Mektebinde dört yüz kuruş maaşla "Tarih", üç yüz kuruş maaşla "Coğrafya", iki yüz kuruş maaşla "Cebir", "Hikmet-i Tabiiye-i Kanun"[22] ve "Hesab-ı Nazari"[23] derslerini vermeye başlamıştır. 19 Eylül 1892'de bu derslerin hocalığı üzerinde bulunurken iki yüz kuruş maaşla ikinci muavinliğe terfi etmiştir. 25 Ekim 1892'de "Hendese" ve "Cebir", 5 Kasım 1892'de "Hikmet-i Tabiiye-i Kavanin" ve "Hesab-ı Nazari" muallimliklerini yerine getirmiştir. 4 Ocak 1893'te bu derslerin muallimlikleri uhdesinde bulunduğu halde iki yüz elli kuruş maaşla Selanik İdâdî Mektebinin birinci muavinliğine nakil olunmuştur.

Besim Behçet Efendi, 8 Eylül 1895'te dört yüz kuruş maaşla "Fransızca", iki yüz kuruş maaşla "Tarih", yüz elli kuruş maaşla "Usûl-i Defterî"[24] derslerini verirken bunlara ilave olarak beş yüz kuruş maaşla Hama İdadî Mektebi Müdürlüğüne nakledilmiştir. Maarif Nezareti Sicil-i Ahval Şubesi'nin 15 Ocak 1896 tarihli kaydından anlaşıldığına göre; 17 Aralık 1895'te üzerinden "Usûl-i Defterî" dersi alınarak yerine iki yüz kuruş maaşla "İnşaa ve Kitabet"[25] dersi verilmiştir.

Besim Behçet Efendi, 4 Aralık 1892 tarihinden 14 Mart 1893 tarihine ve 10 Ocak 1894 tarihinden 15 Şubat 1894 tarihine

[22] Bugünkü eğitimde "Fen ve Tabiat Bilgisi" dersine karşılık gelir.
[23] Bugünkü eğitimde "Matematik" dersine karşılık gelir.
[24] Defter tutma usulü yani muhasebede defter tutma usulünü anlatan derstir.
[25] Yazmak, yazma sanatı ve kompozisyon dersleridir.

kadar iki yüz kuruş maaşla iki defa Yanya Mekteb-i İdadisi müdürlüğünde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Besim Behçet Efendi, Dahiliye Nezareti'nin İşâr ve Memurîn-i Mülkiye Komisyonunun talebi doğrulusunda 4 Aralık 1897'de Yemen Vilayeti Yerim Kaymakamlığına tayin edilmiş ve isteği üzerine Mülkiye Memurları Komisyonu tarafından 13 Mayıs 1898 tarih ve 34 numaralı üçüncü sınıf kaymakamlığa seçildiğine dair belge verilmiştir. 14 Mart 1898'de bin beş yüz yetmiş beş kuruş maaşla Yerim Kazası kaymakamlık görevine başlamış, daha sonra maaşı arttırılarak iki bin beş yüz kuruşa yükseltilmiştir. 3 Aralık 1899 tarihinde görevinden istifa ederek ayrılmıştır.

Besim Behçet Efendi'nin Yerim kaymakamlığı sırasında halka Osmanlı hükümetini benimseterek, tahsilatın askersiz yapılmasını sağladığı, halkın üzerindeki hükümet nüfuzu ve sevgisinin artmasına sebep olduğu, kazanın idare meclisi mazbatasından anlaşılmaktadır.

Yemen Vilayeti İdare Meclisinin, 9 Aralık 1899 tarihli mazbatasında Besim Behçet Efendi'nin eski fakat yürürlükte olan birtakım emir ve kararları değiştirerek düzeni sağlamış, güzel hizmetlerde bulunmuş, gayretli biri olduğu kaydedilmiştir. Bunların yanında Havlan'da bulunan Osmanlı askerinin idaresi ve inzibat gücünün yönetimini akıllıca oluşturmasından dolayı Osmanlı askeri idaresi için harcanan üç yüz kadeh inci ve buğdayın gönderilmesine, 1899 aşar vergisinin toplanmasına, kahve vergisinin maaş bedeli eskiden 19927,5 kuruş iken 5905 fazlasıyla ihale edilmesine neden olmuştur. Ben-i Ömer, Hodan ve Ben-i Seyfü's-Safel'den yapılan tahsilatın ve Ben-i Mübariz ileri gelenlerinin jandarma sevkine bile hacet bırakmayarak devlet mallarını iyilikle teslim etmesini sağlanmıştır.

Besim Behçet Efendi, Dahiliye Nezareti ve Mülkiye Memurları Komisyonun kararıyla 1 Ocak 1901 tarihinde bin beş yüz yetmiş beş kuruş maaşla İşkodra Vilayeti Tiran Kazası Kaymakamlığına tayin olmuştur. 25 Şubat 1901 tarihinde göreve başlayan Besim Behçet Efendi'nin buradaki görevi sırasında tahsilat ve ödemeleri gereği gibi yapmadığı, rehavet gösterdiği, halk arasında uygunsuzluğu teşvik ettiği suçlamalarıyla işten el

çektirilmesi ve mevkiinin öneminden dolayı Anadolu'da münasip bir yere nakli istenmiştir. Bunun üzerine Dahiliye Nezareti ve Mülkiye Memurları Komisyonun 16 Ocak 1902 tarihli kararıyla azledilmiştir. Besim Behçet Efendi'nin Tiran Kaymakamlığında 27 Ekim 1901 tarihine kadar bulunduğu İşkodra Vilayetinin 6 Mart 1912 tarihli tahriratında kayıtlıdır.

Besim Behçet Efendi, 8 Mayıs 1902 tarihinde üç bin kuruş maaşla Yemen'de bulunan Gökben Kazası Kaymakamlığına tayin olunmuş fakat buradaki vazifesine gitmediği 28 Haziran 1910 tarihli tahrirat kaydından anlaşılmaktadır. Nitekim 18 Mayıs 1903 tarihinde bir başkası tayin edilmiştir.

Daha sonra Besim Behçet Efendi'nin 28 Ağustos 1908 tarihinde bin yedi yüz elli kuruş maaşla Alasonya Kazası Kaymakamlığına tayin edildiği, sancak memuriyet kaleminin 27 Kasım 1909 tarihli yazısından anlaşılmaktadır. Besim Behçet Efendi'nin 28 Ağustos 1908 tarihinden 23 Ocak 1910 tarihine kadar Alasonya Kazası Kaymakamlığında bulunduğu 7 Temmuz 1910 tarihli yazıdan anlaşılmaktadır.

Besim Behçet Efendi, 17 Nisan 1910 tarihinde iki bin kuruş maaşla Alaşehir Kazası Kaymakamlığına tayin olunmuş, 27 Nisan 1910 tarihinden 30 Ağustos 1910 tarihine kadar bu görevde kaldığı 27 Aralık 1910 tarihli mazbatadan anlaşılmaktadır.

Besim Behçet Efendi'nin 1 Eylül 1910 tarihinde iki bin kuruş maaşla müfettiş muavinliğine tayin olunduğu muhasebe müdüriyetinin 6 Kasım 1901 tarihli yazısından anlaşılmaktadır.

Besim Behçet Efendi'nin sicil kaydının sonuna bir ek yapılarak daha önce görevde bulunduğu yerlerdeki faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Behçet Efendi, Yanya İdadi Mektebi muavin-i sanisi olarak görev yaptığı dönemde 4 Aralık 1892 tarihinden 14 Mart 1893 tarihine kadar ve 10 Ocak 1894 tarihinden 14 Şubat 1894 tarihine kadar kendisine 200 kuruş maaş zammı verilmiş ve Yanya İdadi Mektebi Müdür Vekilliği'nde bulunmuştur. Behçet Efendi ayrıca, Hama İdadi Mektebi Müdürlüğü'ndeki görevi sırasında, verdiği Fransızca dersi için aldığı ders için maaşı 21 Ocak 1897 tarihinde bin üç yüz kuruşa yükseltilerek diğer dersleri üzerinden alınmıştır. Bu derslerin

yerine yüz kuruş maaşla cebir, iki yüz kuruş maaşla fen bilgisi ve iki yüz kuruş maaşla Türkçe dersleri verilerek maaşı yine bin üç yüz kuruşa sabitlenmiştir. 13 Mart 1898 tarihinde maaşında bir düzenleme yapılarak bin yüz yetmiş kuruşa düşürülmüştür. Besim Efendi bu süre zarfında görev ve yetkilerini aştığı tespit edildiğinden Ağustos 1898 tarihinde kadro dışına çıkarılarak memuriyetine son verilmiştir[26].

10. Halil İbrahim Rahmi Efendi

Pravişte Kazası Ziraat Bankası Müdürü Abdullah Efendi'nin oğlu olan Halil İbrahim Rahmi Efendi'nin 1872/1873 Pravişte doğumlu olduğu nüfuz mazbatasından anlaşılmaktadır.

Pravişte İbtidaî Mektebinde temel ilimleri tahsil ettikten sonra, İstanbul Fatih Camii'nde görev yapan Denizlili Salih Efendi'den yüksek ilimler ve Arapça eğitimi alarak icazetname almıştır. Daha sonra Mekteb-i Hukuk-ı Şahane'de eğitim görerek iyi derece ile 29 Ağustos 1903 tarihinde mezun olmuştur. Arapça ve Farsçaya aşina olduğu kaydedilmiştir.

30 Mart 1905'te bin kuruş maaşla Encümen-i İntihab-ı Memurin-i Adliye kararıyla ve Vidin Kazası Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumiliğine tayin edilmiştir. 4 Şubat 1905'te Gümüş Liyakat Madalyası almıştır[27].

11. Salih Efendi

Eğri Kazası'nın Pravişte-i Bâlâ ahalisinden Kulazade Abdüllatif Efendi'nin oğlu olan Salih Efendi, 1875'te Pravişte-i Bâlâ Köyü'nde doğmuştur.

Sıbyan mektebi ve Lihova? Nahiyesi'ndeki rüştiye mektebinden mezun olmuş ve diploma almıştır. Arnavutça okuryazar ve Rumcaya'da aşina olduğu ifadesinden kayda geçirilmiştir.

Bir süre Eğri telgraf merkezi şakirdliğine müdavemetle göreve alınmış, 3 Kasım 1909'da yapılan düzenleme ile yüz elli kuruş maaşla Sofubey Merkezi memur mülazımlığına tayin edilmiştir. 2 Mayıs 1911'de üç yüz kuruş maaşla Yanya

[26] BOA. DH. SAİDd. nr: 68/37.
[27] BOA. DH. SAİDd. nr: 113/443.

Vilayetinde Grebene Telgraf ve Posta Merkezi muavin memurluğuna terfi ettirilmiştir[28].

12. Mehmed Talat Efendi

Müteveffa Hüseyin Ağa'nın oğlu olan Mehmed Talat Efendi, 1883 yılında Pravişte'de doğmuştur.

Mahalli ibtidaî mektebi ve rüştiyede okuyarak, 4 Ekim 1900 tarihinde rüştiyeden pekiyi dereceden mezun olmuş, Türkçe okuryazardır.

16 Kasım 1907'de iki yüz kuruş maaşla Pravişte Kazası Hapishanesi gardiyan kitabetine tayin edilmiştir. 13 Temmuz 1909'da görevinden istifa ederek ayrılan Mehmed Talat Efendi, 14 Nisan 1910'da iki yüz elli kuruş maaşla Pravişte Kazası nüfus kitabetinde görev yapmıştır[29].

13. Murad Vehbi Efendi

Pravişte Orman muamelat memuru Hafız Hüseyin Efendi'nin oğlu olan Murad Vehbi Efendi, 1889 Pravişte doğumludur.

Mahalli rüştiye mektebinde okuyan Murad Vehbi Efendi buradan iyi derecede mezun olarak 16 Temmuz 1903 tarihli diplomayı almıştır. Türkçe okuryazar olduğu tercüme-i halinde kayıtlıdır.

Birer sene Pravişte Kazası Tahrirat ve Nüfus kalemlerine mülazemetle ve bir sene de iki yüz yetmiş beş kuruş geçici maaşla Reji Kitabetinde görev yapmış, 14 Aralık 1909'dan 4 Kasım 1910'a kadar iki yüz kuruş maaşla Hadikatü'l-Etfal Mektebi ikinci muallimliği vazifesinde bulunmuştur. Daha sonra iki yüz elli kuruş maaşla vazifelendirildiği Pravişte Kazası Nüfus Kitabetindeki vazifesine 5 Kasım 1910 tarihinde başlamıştır[30].

Sonuç

XIX. Yüzyılın ikinci yarısından XX. Yüzyılın başlarına kadar Selanik'in Drama Sancağı'na bağlı Pravişte kazası

[28] BOA. DH. SAİDd. nr: 189/40.
[29] BOA. DH. SAİDd. nr: 172/157.
[30] BOA. DH. SAİDd. nr: 179/217.

doğumlu 13 memur Osmanlı Devleti'nde görev yapmıştır. Bunlarda dokuzu Pravişte merkez, dördü köylerinde doğmuştur. Bu memurların aileleri incelendiğinde kaymakam, mültezi, naib, banka müdürü gibi oldukça önemli yerlerde görev yapmış kişiler bulunmaktadır.

Bu memurların büyük çoğunluğu kazada bulunan sıbyan mektebi, rüştiye, medrese ve darülhadiste eğitim ve öğrenimini yapmıştır. Bölgede konuşulan Arnavutça, Hırvatça, Boşnakça, Rumca ve Bulgarca'nın haricinde eğitim yoluyla alındığı anlaşılan Arapça, Farsça hatta Fransızca bile bulunmaktadır.

Pravişte doğumlu memurların yaptıkları vazifeler incelendiğinde kaymakamlık, nahiye müdürlüğü, idadi mektebi muallimliği ve müdürlüğü, evkaf müfettişliği gibi oldukça önemli görevler yaptıkları görülmektedir.

Son demlerini yaşayan Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda bulunan küçük bir kazasının bize gösterdiği en önemli gerçek; eğitim çeşitliliği ve düzeyinin oldukça iyi ve yaygın olduğu, sosyal olarak her kesimden insanın devlette vazife alabildiği ve yetiştirdiği memurların başarılı olduğudur.

Kaynakça

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Başkanlığı (BOA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri (DH. SAİDd)

37/75, 3/60, 4/446, 6/943, 23/465, 134/3, 118/455, 23/133, 68/37, 113/443, 189/40, 172/157, 179,217.

Diğer Kaynaklar

1902 Selanik Vilâyeti Salnamesi,17'ci defa, Selanik Hamidiyye Mekteb-i Sanayii Matbaâsı, 1902 Selanik

BİLİRLİ, Tahir, *Bolulu Devlet Adamları*, Ark Kitapları, İstanbul, 2020.

BİLİRLİ, Tahir -EKMEKCİ, Enes, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları*, Tarih Alanında Akademik Tartışmalar, Yaz Yayınları, Aralık 2023, s. 99-110.

ÇETİN, Atilla, “Sicil-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, Vakıflar Dergisi, S. XXIX, (Ankara 2005), s. 89-104.

EMECEN, Feridun, “Drama”, *TDV İslâm Ansiklopedisi,* C.9, İstanbul 1994, s. 525-528.

İNCİCİYAN, P.L. , ANDRESYAN, H.D, *Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1974, s.11-88.

SAYLAN, Kemal – GÖK, İlhan *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları,* İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016.

SARIYILDIZ, Gülden, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu’nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)*, Der Yayınları, İstanbul 2004.

SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2017.

SEZGİN, İbrahim, “Paşa Livası”, *TDV İslâm Ansiklopedisi,* C. 34, İstanbul 2007, s. 183-184.

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE RADOVİŞTE DOĞUMLU DEVLET MEMURLARI (1879-1909)

Fatih FIRAT*

Giriş

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat öncesinde memur yetiştirme süreci, usta-çırak ilişkisiyle şekillenmiş, memur adayları kalemlerde ve cami derslerinde eğitim almıştır. Ancak, memurların düşük maaşlarla çalışmaya başlamaları ve üst kademelere yükselmenin uzun yıllar alması, bu mesleği sürdürenler için önemli zorluklar yaratmıştır. İltimas ve adam kayırma gibi uygulamalar, liyakatsiz kişilerin üst makamlara yükselmesine yol açmış, bu durum alt kademelerde hoşnutsuzluk ve bürokratik sorunlara neden olmuştur. 1838'de memurların yükselmesinde imtihan esasının getirilmesi ve modern eğitim veren Mekteb-i Maarif-i Adliye ile Mekteb-i Ulûm-ı Edebiye gibi okulların açılması, bu sorunları çözmeyi hedeflemiş ancak tam anlamıyla başarı sağlanamamıştır.[1]

Memuriyette düzen sağlamak adına, II. Abdülhamid döneminde Memurin-i İntihab Komisyonu ve 1879'da Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmuştur. Sicill-i Ahvâl Defterleri, memurların biyografilerini ve kariyer bilgilerini içererek devlet hizmetinin kayıt altına alınmasını sağlamıştır. Bu defterlerde memurların doğum tarihi, eğitim durumu, görevleri ve rütbeleri

* Arş. Gör., Karabük Üniversitesi Tarih Bölümü, fatihfirat@karabuk.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2341-4102

[1] Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform*, Eren Yayınları, İstanbul, 1993, s. 52-54.; Carter Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, (Çev. Gül Çağalı Güven), Alfa Yayınları, İstanbul, 2020, s. 98-106.

gibi bilgiler yer almış, tüm belgeler resmî evraklarla doğrulanmıştır.[2]

Sözlükte *sicil*, resmî belgelerin kaydedildiği kütük veya devlet memurlarının resmî vukuatlarını içeren defter anlamına gelirken, *sicill-i ahval* ise memurların sicil kayıtlarının tutulduğu daireye verilen ad olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde devlet hizmetinde çalışan tüm memurların kayıtlarının düzenli bir şekilde tutulması ve takibinin yapılması uygulaması, ilk defa II. Abdülhamid döneminde sistemli bir biçimde hayata geçirilmiştir. Bu düzenlemeyle, şer'iyye, askeriye ve zaptiye gibi geleneksel alanların dışında, dâhiliye, mülkiye, adliye, maliye, evkaf gibi çeşitli idari birimlerde görev yapan memurların meslek hayatlarının kayıt altına alınması sağlanmıştır.[3]

Bu çalışmada Sicill-i Ahvâl Defterinde yer alan Radovişte doğumlu memurlar değerlendirilmiştir. Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde Radovişte doğumlu 16 memur kaydı tespit edilmiştir. Ancak arşiv kayıtlarında Radovişte doğumlu sayısının daha fazla olduğu görülmekte, bu durumun ise yanlış okumalardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Radovişte doğumlu memurlardan Mustafa Bey'e ait iki farklı Sicill-i Ahvâl

[2]Atilla Çetin, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *Vakıflar Dergisi*, 2005, S. 29, s. 93-94.

[3] Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahvâl Defterleri", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 37, İstanbul, 2009, s. 134-135.; Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, *Milli Eğitim Basımevi*, İstanbul 1972, C. 3, s. 210. Bu çalışmada metot olarak esas aldığımız çalışmalar şunlardır; Tahir Bilirli, Bolulu Devlet Adamları: Sicill-i Ahval Defterlerine Göre, *Ark Yayınları*, İstanbul, 2020.; Kemal Saylan, İlhan Gök, Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları, *İdeal Kültür Yayıncılık*, İstanbul, 2016.; Tahir Bilirli, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları", *İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 4, 2367-2393.; Tahir Bilirli, Enes Ekmekci, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)", *Tarih Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar,* (Ed. Serdar Göktaş), Yaz Yayınları, Afyonkarahisar, 2023.; Enes Ekmekci, "Sicil-i Ahval Kayıtlarına Göre Kratova Doğumlu Memurlar", *Cumhuriyetin İlanının 98. Yıldönümü Anısına Ulusal Tarih Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Karabük, 2022.

kaydı bulunmaktadır. Bu kayıtlardan biri, diğerine kıyasla Mustafa Bey hakkında daha fazla bilgi içermektedir.

Radovişte doğumlu olan 16 memur şu şekildedir: 1. Osman Nuri Efendi DH. SAİDd. 32/173); 2. Mustafa Bey (DH. SAİDd. 1/54), (DH 3/350); 3. Hüseyin Raif Efendi (DH. SAİDd. 35/351); 4. Haşim Efendi (DH. SAİDd. 33/347); 5. Muhiddin Galip Bey (DH. SAİDd. 53/377); 6. Ahmed Niyazi Efendi (DH. SAİDd. 41/241); 7. İsmail Hakkı Efendi (DH. SAİDd. 28/291); 8. Mustafa Kazım Bey (DH. SAİDd. 44/329); 9. Numan Sabit Bey (DH. SAİDd. 121/341); 10. Mehmed Hulusi Efendi (DH. SAİDd. 158/243); 11. Besim Efendi (DH. SAİDd. 115/459); 12. İlyas Efendi (DH. SAİDd. 161/199); 13. Ramiz Efendi 134/453); 14. Ahmed Naci Efendi (DH. SAİDd. 194/193); 15. Ali Efendi (DH. SAİDd. 163/59); 16. Mahmud Şevket Efendi (DH. SAİDd. 116/421).

1.Osmanlı Döneminde Radovişte Kazası

Radovişte'nin kuruluş tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, yapılan arkeolojik kazılar, kasabanın varlığının Antik Çağ'a kadar uzandığını göstermektedir. Tarihi kaynaklarda, kasabadan ilk defa Bizans İmparatoru II. Vasilios'un kayıtlarında bahsedilmektedir. Radoviş adının, Slav kökenli bir prensese atfen verildiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, yerel halk arasında yaygın olan bir rivayete göre, kasaba adını Osmanlı ordusunun sınırlarına yaklaşması sırasında almıştır. Bu anlatıya göre, Sırp prensi eşine "Rado, viş, viş", "Rado, bak, bak" şeklinde seslenmiştir. Burada "Rado" prensesin ismi olup, "viş" kelimesi bakmak anlamına gelmektedir.[4]

[4] Evin Hasan-Selda Adiller, "Makedonya, Radoviş Türklerinin Türkçe Eğitiminde Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Turksosbilder*, 2017, C. 2, S. 1, s. 5.

Radovişte'nin sınır komşusu olan İştip kazası, 1382 yılında Timurtaş Paşa tarafından fethedilmiş olup, tahminen Radovişte de aynı dönemde Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir. Radovişte'nin 14. yüzyıl sonlarında Osmanlı egemenliğine girdiğini belirtmektedir. Osmanlı döneminde kasaba, Köstendil Sancağına bağlı bir kadılık olarak teşkilatlandırılmış ve "Radovişte" olarak adlandırılmıştır. 18. yüzyılda kasabanın yüksek ve eski bir kale duvarıyla çevrili olduğu, ancak Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sırasında bu duvarların yıkıldığı belirtilmektedir. Balkan Savaşları ile birlikte Osmanlı Devleti, Radovişte ve genel olarak Balkanlardan çekilmiştir.[5]

Radovişte kazasına dair genel bilgiler, Şemseddin Sami'nin Kâmûsü'l-a'lâm adlı eserinde şu şekilde yer almaktadır:[6]

Radovişte, Kosova Vilayetine bağlı bir kaza merkezi olup, Üsküp'ün 107 kilometre güneydoğusunda ve İştip'in 38 kilometre güneydoğusunda, İsterviç Nehri'ne dökülen bir derenin üzerinde konumlanmıştır. Nüfusu yaklaşık 7.000 olan bu kasabada 6 cami ve mescit, bir medrese, bir kütüphane, bir kilise, bir rüştiye ve 3 sıbyan mektebi bulunmaktadır. Ayrıca, bir çalar saat kulesi, 7 han ve 150 kadar dükkân mevcuttur.

Radovişte kazası, Kosova Vilayetinin güneydoğu sınırında yer almakta olup, kuzeydoğuda Bulgaristan sınırı, güneydoğuda ve güneyde Selanik Vilayeti, kuzeybatıda ise İştip ve Koçana kazaları ile çevrilidir. Kazanın sınırları içinde toplam 59 köy bulunmaktadır ve toplam nüfusu 19.062 kişidir.

Arazisi genel olarak dağlık olup, sınırları içinde büyük dağlar, ovalar ve verimli vadiler yer alır. Toprağı son derece bereketlidir ve çeşitli tarımsal ürünler yetiştirilmektedir. Afyon,

[5] Hasan-Adiller, "a.g.m.", s. 5.
[6] Şemseddin Sami, Kâmûsü'l-alâm, Mihran Matbaası, İstanbul, 1891, C. 3, s. 2240.

keten, pamuk ve pirinç gibi ürünler bu bölgede üretilen önemli mahsullerdendir. Fazla üretim, koyun ve keçi gibi hayvanlarla birlikte, ithal edilen yabancı malların karşılığında ihraç edilmektedir.

Radovişte'nin batısında, Evronos Bey'e ait bir türbe de bulunmaktadır ve bu yapı, bölgenin tarihsel ve kültürel önemi açısından dikkat çekicidir.

2.Radovişte Doğumlu Devlet Memurlarının Toplumsal Statüleri

Memurun kendisi ya da babasının unvanı ve mesleği hakkında bilgi verilmektedir.

Tablo 1: Memurların doğum tarihi, baba isimleri ve baba meslekleri

Sıra No	**Memurun Adı**	**Doğum Tarihi Hicri/Miladi**	**Ölüm Tarihi Hicri/Miladi**	**Baba Adı**	**Baba Mesleği**
1	Osman Nuri Efendi	15 Şevval 1245/9 Nisan 1830	-	Mustafa Ağa	-
2	Mustafa Bey	1259/1843	12 Zilhhice 1310/27 Haziran 1893	Mollazâde Hüsrev Bey	Radoviştе Kazası A'şar Memuru
3	Hüseyin Raif Efendi	12 Şevval 1268/30 Temmuz 1852	-	Hacı Mehmed Ağa	-
4	Haşim Efendi	17 Recep 1274/3 Mart 1858	-	Vaizzâde Yusuf Efendi	-

5	Muhiddin Galip Bey	1278/1861	-	Mollazâde Mustafa Bey	Maarif Nezareti Umum Mekâtib-i İdâdîye Müdürü
6	Ahmed Niyazi Efendi	20 Safer 1282/ 15 Temmuz 1865	-	Hafız Hüseyin Efendi	-
7	İsmail Hakkı Efendi	1283/1866	-	Ali Efendi	Aydın Vilayeti Rüsumat Memuru
8	Mustafa Kazım Bey	1286/1869	-	Mehmed Bey	-
9	Numan Sabit Bey	1287/1870	-	Bekir Ağa	-
10	Mehmed Hulusi Efendi	1290/1873	-	Mustafa Ağa	-
11	Besim Efendi	1293/1876	-	Hüseyin Efendi	Radovişte Kazası Nüfus Kitabet Memur
12	İlyas Efendi	1293/1876	-	Rıfat Efendi	Radovişte Kazası Mekteb-i İbtidâî Muallimi
13	Ramiz Efendi	1298/1880	-	Fehmi Efendi	-

14	Ahmed Naci Efendi	1299/1881	-	İsmail Efendi	Rüsumat Memuru
15	Ali Efendi	1299/1881	-	Kanber Ağa	-
16	Mahmud Şevket Efendi	1300/1882	-	Hilmi Efendi	Telgraf Memuru

Radovişteli memurların baba isimlerinin sonunda yer alan lakaplara göre 8 'Efendi', 5 'Ağa' ve 3 'Bey' lakapları görülmektedir. Baba meslekleri incelendiğinde, 9 memurun baba meslekleri belirtilmezken, 7 memurun baba meslekleri kaydedilmiştir. Bu memurlar şunlardır:

- Mollazâde Hüsrev Bey: Radovişte Kazası A'şar Memuru,
- Mollazâde Mustafa Bey: Maarif Nezareti Umum Mekâtib-i İdâdîye Müdürü,
- Ali Efendi: Aydın Vilayeti Rüsumat Memuru,
- Hüseyin Efendi: Radovişte Kazası Nüfus Kitabet Memuru,
- Rıfat Efendi: Radovişte Kazası Mekteb-i İbtidâî Muallimi,
- İsmail Efendi: Rüsumat Memuru,
- Hilmi Efendi: Telgraf Memuru.

Memurların babalarının bazılarında sülaleleri ile bilgiler verilmiştir. Bu sülaleler ise; Mollazâde ve Vaizzâde'dir. Hacı gibi

dini sıfatın bir memurun babası tarafından kullanılmaktadır. Yine bu memurlardan birinin babası hafız olarak zikredilmektedir.

Memurların isimleri değerlendirildiğinde, Mustafa Bey, Haşim Bey, Besim Efendi, İlyas Efendi, Ramiz Efendi ve Ali Efendi dışındaki 10 memur çift isimlidir. En çok, 2 kez Mustafa, Hüseyin ve Mehmed ismi kullanılmıştır. İsim çeşitliliğinin fazla olduğu söylenebilinir.

Memurların doğum tarihleri verilirken 4 memurun doğum tarihi gün, ay ve yıl olarak tam verilirken diğerlerin sadece yıl olarak verilmiştir. Bunların haricinde bir memurun ölüm tarihi gün, ay ve yıl olarak verilmiştir

Memurların çoğu sıbyan mektebinde temel dini eğitim almış, bir kısmı ise eğitimlerini rüştiye veya medresede ileri düzeylere taşımıştır. Rüştiye mekteplerine devam edenlerin sayısının oldukça fazla olması, Tanzimat sonrası Osmanlı eğitim sisteminin taşra bölgelerinde ne derece etkili olduğunu göstermektedir. Sadece birkaç memur daha üst seviyelerde (askeri veya mülkiye mektepleri) tahsil görmüştür. Memurların tamamı Türkçe okuma-yazma yetisine sahip olup, önemli bir kısmı Bulgarca konuşabilmektedir. Arapça ve Farsça öğrenimi ise genellikle medrese eğitimine dayanmaktadır.

Tablo 2: Radovişte doğumlu memurların eğitim durumları

Sıra No	**Memurun Adı**	**Aldığı Eğitim**
1	Osman Nuri Efendi	Radovişte sıbyân mektebinde esâs-ı İslâmiyet olan mebâd-i ulûm-ı diniyyeyi tahsil etmiştir.
2	Mustafa Bey	Sıbyan mektebinde mukaddema-ı ulûmu badel-tahsil medresede Molla Cami'ye kadar Arapça ve gülistana kadar Farsça okumuştur. Bulgarcaya aşiyana olup Türkçe kitabet eder.

3	Hüseyin Raif Efendi	Sıbyan Mektebinde esas-ı İslamiyet olan mübâdi-i ulûm-ı diniyye ve medresede biraz Arapça okumuştur. Türkçe okur yazar, Bulgarca söyler.
4	Haşim Efendi	Radovişte sıbyan mektebinde ulûm-ı mübâdî-i diniyyeyi talim ettikten sonra rüştiye mektebinde mürettip dersleri kıraat eylemiştir. Türkçe okur, yazar.
5	Muhiddin Galip Bey	Sıbyan ve Selanik rüştiye mekteplerinde, Manastır ve Dersaadet mekteb-i askeriyesinde ve mekteb-i fünûn-ı harbiye-i şahanede mürettep dersleri okumuştur. Türkçe kitabet eder.
6	Ahmed Niyazi Efendi	Sıbyan Mektebinde esâs-ı islâmiyet olan mukaddema-ı ulûm-ı diniyye ve Radovişte rüştiye mektebinde mürettep dersleri görüp şehadetname almıştır. Türkçe okur, yazar.
7	İsmail Hakkı Efendi	Şam-ı Şerif mekteb-i ibtidâîsinde akaide müteallik bazı resâil ve Şam mekteb-i rüştiye mülkiyesinde iki sene mebadî-i fünûn okumuştur. Türkçe ve Arapça okur, yazar.
8	Mustafa Kazım Bey	Sıbyan Mektebinde esas-ı islâmiyet olan mukaddemâ-ı ulûm-ı diniyye ve Radovişte mekteb-i rüştiyesinde mürettep dersleri tahsil ile şehadetname almıştır. Türkçe okur, yazar. Bulgarca tekellüm eder.
9	Numan Sabit Bey	Radovişte sıbyan mektebinde mukaddema-ı ulûm-ı diniyye ve mekteb-i rüştiyesinde tahsil-i mürettep fünûnu kıraatle mektebi birincilikle bitirmiş, 12 Eylül 1887 tarihinde şehadetname almıştır. Türkçe okur, yazar. Bulgarca tekellüm eder.

10	Mehmed Hulusi Efendi	Radovişte mektebinde mukaddema-ı ulûm-ı tahsil ve mekteb-i rüştiye ile medresede birer miktar durûs mertebeyi okuduğu ve Türkçe okuyup yazdığı ve Bulgarca tekellüm eder.
11	Besim Efendi	Radovişte sıbyan mektebinde mukaddemâ-ı ulûmu mekteb-i rüştiyede mürettep ulûm ve kıraati bittahsil birinci derecede şehadetname almıştır. Sonrasında medresede izhara kadar tedris ettiği ve Türkçe okur ve yazar ve Bulgarca söyler.
12	İlyas Efendi	Radovişte sıbyan mektebinde mukaddemâ-ı ulûm ve mekteb-i rüştiyede birer miktar durûs-ı mertebeyi ve medresede bir miktar arabî tahsil ettiği ve Türkçe okuyup, yazar.
13	Ramiz Efendi	Radovişte sıbyan mektebinde mukaddema-ı ulûmu ve rüştiye mektebinde mürettep fünûnu kıraatle 1 Ağustos 1896 tarihinde şehadetname almıştır. Türkçe okuyup, yazar.
14	Ahmed Naci Efendi	Sıbyan mektebinde okumuş ve Darüşşafaka'da tahsil etmiş ise de şehadetname almaksızın mektebi terk etmiştir. Türkçe okur, yazar.
15	Ali Efendi	Radovişte sıbyan mektebinde mukaddemâ-ı ulûm ve mekteb-i rüştiyesinde mürettep durûsu tedrisi ve tamamlayarak 25 Temmuz 1898 tarihinde rüştiye şahadetnamesi almıştır. Bulgarca tekellüm eder.
16	Mahmud Şevket Efendi	Radovişte sıbyan mektebinde mukaddemâ-ı ulûm-ı diniyye ve mürettep dersleri okumuştur. Türkçe okur, yazar.

Memurların çoğu sıbyan mektebi eğitimini doğdukları yer olan Radovişte'de almıştır. Ancak bazı memurların okudukları sıbyan mekteplerinin isimleri belirtilmemiştir. Radovişte dışında sıbyan mektebi eğitimi alanlardan İsmail Hakkı Efendi, Şam-ı Şerif İbtidâîsinden mezun olmuştur. Sıbyan mektebini tamamlayan 15 memurdan 12'si, eğitimlerine rüştiye mektebinde devam etmiş ve mezun olmuştur. Bu memurlardan Muhiddin Galip Bey, Selanik Rüştiye Mektebi'nden; İsmail Hakkı Efendi ise Şam Rüştiye-i Mülkiyesi'nden mezun olmuştur. Ayrıca, 5 memur medrese eğitimi almıştır. Sadece sıbyan mektebi eğitimi almış olan tek memur ise Osman Nuri Efendi'dir.

Ahmed Naci Efendi'nin sıbyan mektebini nerede okuduğu belirtilmemekle birlikte, Darüşşafaka'da tahsil gördüğü kaydedilmiştir. Ancak, Darüşşafaka'daki eğitiminin ibtidâî mi yoksa idâdî kısmında mı olduğu net bir şekilde ifade edilmemiştir.

Son olarak, diğer memurlardan farklı olarak askeri eğitim almış olan Muhiddin Galip Bey, Manastır ve Dersaadet Mekteb-i Askeriyesi ile Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Şahane'de eğitim görmüştür.

Memurların atama, terfi ve azil işlemleri belirli kurallar çerçevesinde yürütülmekteydi. Memurluğa genellikle süresi bir yıldan üç yıla kadar değişen, stajyerlik dönemi niteliğindeki mülazemetlik ile başlanılmaktaydı. Bu dönemde memur bir süre denenmiş ve ardından asaleti tasdik edilmiştir. Bir memur, görevinden ayrılarak başka bir kaleme geçtiğinde yeniden mülazemetlik sürecine tabi tutulmuştur. Mülazemetlik döneminde memurlar, şakirt veya çırak olarak adlandırılmıştır. Memurların terfileri, belirli bir süre zarfında mesleki başarıları ve uyumlarına bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Maaşlar da terfi ve hizmet süresine göre düzenlenmiştir. Ancak çeşitli tarihlerde çıkarılan tensîk-i maâşât kararnâmeleri ile memur maaşlarında

kesintiler yapılmıştır. Başarılı memurlar ise terfi, maaş artışı, nişan ve madalya gibi ödüllerle teşvik edilmiştir.

Tablo 3: Radovişte doğumlu memurların mesleki durumları

Sıra No	**Memurun Adı**	**Memurların bulundukları görevler ve aldıkları maaşlar**
1	Osman Nuri Efendi	28 Temmuz 1879 tarihinde, 51 yaşında iken, 300 kuruş maaşla geçici olarak söz konusu kol müşirliğine geri dönmüş; 13 Temmuz 1883 tarihinde ise 250 kuruş maaşla kaza nüfus memuru olmuştur.
2	Mustafa Bey	Haziran 1862'de, 20 yaşında iken, 300 kuruş maaşla İştip kazası tahrirat kitabetine atanmış, üç ay sonra istifa etmiştir. 26 Ağustos 1872'de, 500 kuruş maaşla Tuna Rüsumat Nezareti tahrirat kitabeti refakatine memur edilmiş, ancak yedi ay sonra buradan da istifa etmiştir. 7 Mayıs 1865'te, 1500 kuruş maaşla İşkodra Rüsumat baş kitabetine atanmış, iki yıl altı gün sonra yine istifa etmiştir. 7 Ekim 1867'de, 1000 kuruş maaşla Selanik Vilayeti Meclis-i Temyiz ve Cinayet baş kitabetine atanmış, 14 Eylül 1868'de aynı maaşla İdare Meclisi baş kitabetine ve sonrasında Tahrirat Müdürlüğü görevi eklenerek yeniden Meclis-i Temyiz baş kitabetine nakledilmiştir. Ancak istifa ederek memleketine dönmüş ve bir yıl kadar ikamet etmiştir. 16 Aralık 1870'te, 1000 kuruş maaşla Selanik Mektubi Kalemi Müdürlüğüne atanmış, yedi ay sonra 1400 kuruş maaşla aynı kalemde mümeyyiz olmuştur. 1874 yılında salisen (binbaşıya denk mülkî rütbe) rütbesi almış, 22 Ocak 1877'de saniyen (miralaya denk bir mülkî rütbe) rütbe verilmiş, 18 Mayıs 1877'de ise Mecidî nişanı ile ödüllendirilmiştir. Aynı yıl Ekim ayında 5000 kuruş maaşla Selanik Vilayeti, Meclis-i Mebusan üyeliğine seçilmiş, İstanbul'a gitmiştir. Ancak Meclis-i Mebusanın üç ay sonra feshedilmesi üzerine Selanik'e dönerek 6 Nisan 1879'da 1100 kuruş maaşla vilayet evrak müdürlüğüne atanmıştır. Dört buçuk ay sonra, 1200 kuruş maaşla ikinci kez Mektubi Kalemi Mümeyyizliğine, 5 Temmuz 1879'da 3000 kuruş maaşla Selanik Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi Başkanlığına atanmış, iki

		yıl 26 gün sonra 2000 kuruş maaşla Manastır Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi Başkanlığına nakledilmiştir. Görevlerinde kendi isteği, görev değişikliği veya fesih ile ayrılmış, hiçbir zaman memuriyetlerinden dolayı yargılanmamıştır. 28 Kasım 1882'de, 1800 kuruş maaşla Selanik Vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumi Muavinliğine atanmış, 25 Ağustos 1883'te 3500 kuruş maaşla Selanik Bidayet Mahkemesi Başkanlığına getirilmiştir. 23 Ocak 1885'te, kendisinin yerli olması ve yerel memur istihdamı hedefinin sağlanamaması nedeniyle aynı maaşla Sivas Vilayeti İstinaf Mahkemesi İkinci Başkanlığına nakledilmiştir. 19 Nisan 1885'te, 3000 kuruş maaşla Selanik Vilayeti Maarif Müdürlüğüne atanmış, 3 Haziran 1886'da Yanya Vilayeti Maarif Müdürlüğüne nakledilmiştir. Ancak görev yerine gitmeden, 3 Ekim 1886'da 2500 kuruş maaşla Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti Maarif Müdürlüğüne atanmış ve 2 Aralık 1886'da ikinci rütbe sınıf-ı mütemayizi ihsan edilmiştir. 26 Temmuz 1887'de, dördüncü rütbeden Osmanlı Nişanı verilmiştir. 15 Aralık 1888'de, 1410 kuruş maaşla Mekatib-i İbtidaiye Dairesi Başkitabetine nakledilmiştir. 6 Haziran 1890'da üçüncü rütbeden Osmanlı Nişanı verilmiştir. 21 Nisan 1891'de maaşına 250 kuruş zam yapılmıştır. 24 Ekim 1891'de, 2000 kuruş maaşla Maarif Nezareti'nde Mekatib-i İdadiye Müdürlüğüne atanmıştır. Mustafa Bey'in maaşı, 13 Temmuz 1892 tarihinde 3000 kuruşa yükseltilmiş ve bu artış, 18 Eylül 1892 tarihinde padişahın iradesiyle onaylanmıştır. Mustafa Bey, görevini başarıyla yerine getirme gayreti ve çalışmaları nedeniyle, 15 Şubat 1892'de terfi ettirilerek birinci rütbenin ikinci sınıfına atanmıştır. Aldığı nişan ve rütbeler; 1874: Binbaşıya denk mülkî rütbe (Salisen), 22 Ocak 1877: Miralaya denk mülkî rütbe (Saniyen), 18 Mayıs 1877: Mecidî Nişanı ile ödüllendirme, 2 Aralık 1886: İkinci Rütbe Sınıf-ı Mütemayizi ihsanı, 26 Temmuz 1887: Dördüncü Rütbeden Osmanlı Nişanı ihsanı, 6 Haziran 1890: Üçüncü Rütbeden Osmanlı Nişanı ihsanı, 15 Şubat 1892: Birinci Rütbenin İkinci Sınıfına terfi.

3	Hüseyin Raif Efendi	1868 yılında, 17 yaşında iken mülazemetle Plana? Rüsumat Dairesi'ne girmiştir. 13 Temmuz 1873 tarihinde 300 kuruş maaşla Radovişte kazası tahrir-i duhan (tütün) memuriyetine atanmış, 2 Ocak 1877 itibarıyla 200 kuruş maaşla Radovişte kazası işar kol müşirliğinde, 9 Ekim 1881'den itibaren 150 kuruş maaşla Radovişte kazası tahrir-i nüfus kitabetinde görev yapmıştır. 13 Temmuz 1883 tarihinde ise 125 kuruş maaşla Radovişte kazası nüfus kâtibi olarak atanmıştır.
4	Haşim Efendi	14 yaşında iken, 1871 yılında mülazemetle Radovişte kazası Rüsumat İdaresi'ne girmiştir. 1874 yılında 200 kuruş maaşla iki ay süreyle tütün tahriri kitabetinde bulunmuş, daha sonra maaş almaksızın feshedilmiş deâvî (davalar) ve vukuat kaleminde çalışmaya devam etmiştir. 1876 ve 1877 yıllarında, her biri iki ay süreyle 150 kuruş maaşla aşar kol muharrerliğinde görev yapmıştır. 1878 yılında 250 kuruş maaşla yeniden Radovişte kazası tahrirat kitabetine atanmış, aynı yıl maaşı 300 kuruşa yükseltilmiştir. Ancak Ocak 1879'da yapılan genel tenkihat kapsamında maaşı 240 kuruşa düşürülmüştür.
5	Muhiddin Galip Bey	1 Eylül 1881 tarihinde Mekteb-i Harbiye-i Şahane'nin birinci sınıf öğrencileri arasına katılmıştır. Ancak, 21 Haziran 1882'de tekrarlanan disiplin olayları nedeniyle nefer olarak Yedinci Ordu-yı Hümayun'a sevk edilmiş ve 22 Haziran'da Altıncı Alay'ın Birinci Taburu Üçüncü Bölüğü'ne kaydedilmiştir. 13 Eylül 1887'de, Üçüncü Ordu-yı Hümayun Selanik Kalesi Topçu Taburu'nun İkinci Bölüğü'ndeki serçavuşluk görevinden sınıf-ı ihtiyatiye nakledilmiştir. 13 Temmuz 1888'de 300 kuruş maaşla Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti İstinaf Mahkemesi zabıt kitabetine atanmış, ancak 14 Eylül 1888'de istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 27 Mayıs 1889'da 1000 kuruş maaşla Selanik İdare-i Askeriyesi Tahrirat Kitabetine atanmıştır.
6	Ahmed Niyazi Efendi	1881 yılında, 16 yaşında iken Radovişte kazası Tahrir-i Emlak Dairesi'ne mülazemetle girmiş ve 13 Nisan 1890 tarihinde 270 kuruş maaşla Radovişte kazası Sandık Emanetine atanmıştır. 25 Nisan

		1892'de görev süresinin sona ermesiyle ayrılmış, bu süre zarfında mali hesaplarının düzgün olduğu Kosova Vilayeti Defterdarlığı tarafından 3 Ocak 1899 tarihli yazıyla, 23 Kasım 1898 tarihli Meclis-i İdare-i Vilayet mazbatasına atfen ve 27 Nisan 1899 tarihli Maliye Sicil Şubesi vukuat cetvelinde bildirilmiştir.
7	İsmail Hakkı Efendi	1881 yılında, 17 yaşında iken 400 kuruş maaşla Kudüs-ü Şerif'te Tarîk Peykörlüğü görevine atanmış ve 23 Ağustos 1889 tarihinde 500 kuruş maaşla Suriye Vilayeti Üçüncü Sınıf Tarik Kondüktörlüğüne nakledilmiştir. Görevleri sırasında hakkında herhangi bir şikâyet olmamış ve yargılamaya tabi tutulmamıştır. 25 Aralık 1904 tarihinde, 500 kuruş maaşla Atina Vilayeti Umur-ı Nafia Kondüktörlüğüne atanmış, bu durum Turuk ve Meabir İdaresi'nin 25 Aralık 1904 tarihli takririne dayanılarak, sicil şubesinin 10 Temmuz 1905 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir.
8	Mustafa Kazım Bey	1 Ekim 1884 senesinde 15 yaşında iken Radovişte kazası vergi? kalemine mülazemetle 26 Nisan 1892 senesinde 200 kuruş maaşla Radovişte kazası sandık emanetine tayin olunmuştur.
9	Numan Sabit Bey	20 Ekim 1900 senesinde kuruş maaşla Radovişte kazası sanduka emanetine tayin olunmuştur.
10	Mehmed Hulusi Efendi	Bir müddet Radovişte kazası mal kalemi mülazemetten devam ettikten sonra 25 Ekim 1902 senesinde aylık 400 kuruşa aşmamak üzere aidat Radovişte kazası süvari tahsildarlığına tayin ve hazine-i celîlece 4244 numaraya kaydolunmuştur. 26 Mart 1911 tarihinde 500 kuruş maaşla Palanka kazası tahsil memurluğuna atandığı, 31 Mart 1911 tarihli şahadetnameden anlaşılmaktadır. Ahval-i harbiye nedeniyle İstanbul'a gelen ve diğer bölgelere giden Rumeli memurlarının maaşlarının 14 Aralık 1912'den itibaren yeniden düzenlendiği, 200 kuruşa kadar olan kısmının tam, fazlasının ise yarısının ödenmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda, ilgili

		memurun maaşı da belirtilen tarihten itibaren 250 kuruş olarak hazinece ödenmiştir. Bu durum, 8 Nisan 1913 tarihli vukuat pusulasında yer almaktadır.
11	Besim Efendi	1895 yılında Radovişte kazası Nüfus Kalemi'nde ve daha sonra Ziraat Bankası şubesinde mülazemetle görev yapmıştır. 30 Nisan 1896 tarihinde 125 kuruş maaşla Radovişte kazası Nüfus Kitabetine atanmıştır. 23 Nisan 1907'de, talep üzerine merkez vilayette usule uygun bir imtihanla, ardından 350 kuruş maaşla Mitroviç kazası Vergi Tadilat Kitabetine nakledilmiş ve 1 Mayıs 1907 tarihinde tensikat sonucu istifası gerçekleşmiştir. Bu görevlerinden dolayı herhangi bir zimmet ilişiği bulunmadığı, Maliye Nezareti'nin 6 Kasım 1909 tarihli yazısında, Kosova Vilayeti Valiliği'nin 16 Ağustos 1909 tarihli yazışmalarından anlaşılmıştır.
12	İlyas Efendi	31 Ocak 1903 tarihinde 250 kuruş maaşla Radovişte kazası Ziraat Bankası tahsildarlığına atanmış, daha sonra maaşı 300 kuruşu geçmemek üzere Radovişte kazası Piyade Altıncı Daire tahsildarlığına nakledilmiştir. 21 Ekim 1907 tarihinde Banka tahsildarlığından istifa etmiş ve bir gün sonra Maliye tahsildarlığında göreve başlamıştır. Hazine-i Celile kayıtlarına 4245 numarayla kaydedilmiştir.
13	Ramiz Efendi	Radovişte kazası tahrirat ve mal kalemlerine bir müddet mülazemet suretiyle devam ettikten sonra 25 Mayıs 1905 senesinde 270 kuruş maaş ile Radovişte kazası sandık emanetine tayin kılınmıştır.
14	Ahmed Naci Efendi	27 Ocak 1903 senesinde 250 kuruş maaşla Radovişte kazası bidayet mahkemesi zabıt kitabetine tayin 14 Temmuz 1907 senesi 400 kuruş maaşla Kosova merkez bidayet mahkemesi zabıt kitabetine terfi ve 15 Şubat 1908 tarihiyle 250 kuruş maaşla tekrar Radovişte kazası bidayet mahkemesi zabıt kitabetine nakledilmiştir.
15	Ali Efendi	23 Ağustos 1898 senesinde Radovişte kazası mal kalemine mülazemeti esnasında 350 kuruş ücret maktua ile bu kazanın 1900, 1901 senesi 400 kuruş maktua ücret ile 1902, 1903 ve 1904 seneleri Afyon

		mizan memurluğundan ve 500 kuruş ücret maktua ile 1904 senesinde izam ve hayvanat Ehliye? merkez ve 450 kuruş maktua ücretlerde 1905 senesi hayvanat Ehliye? merkez kitabetlerinde istihdam ve 16 Temmuz 1906 tarihinde aylık 300 kuruşu aşmamak üzere aidat ile zikrolunan Radovişte kazası piyade tahsidarlığına tayin ve hazine-i celilece 4245 numaraya kaydolunmuştur.
16	Mahmud Şevket Efendi	1898 yılında Dersaadet Telgraf Merkezi Muhabere Memuriyetinde mülazemetle göreve başlamış, 14 Ağustos 1900 tarihinde 75 kuruş maaşla kadroya alınmıştır. 22 Ağustos 1900 tarihinde maaşı 95 kuruşa, 22 Temmuz 1902 tarihinde 120 kuruşa, 14 Eylül 1903 tarihinde ise 170 kuruşa yükseltilmiştir. Son olarak, 6 Aralık 1903 tarihinde maaşı 200 kuruşa çıkarılmıştır.

Memuriyete en erken yaşta başlayan kişi Haşim Efendi olup, 14 yaşında (1871 yılında) Radovişte kazası Rüsumat İdaresi'nde memuriyet görevine başlamıştır. Buna karşın, memuriyet hayatına en geç başlayan kişi Osman Nuri Efendi'dir; kendisi 51 yaşında (28 Temmuz 1879 tarihinde) kol müşirliği göreviyle göreve atanmıştır.

Diğer memurlar arasında, Mustafa Kazım Bey memuriyete 15 yaşında (1 Ekim 1884), Ahmed Niyazi Efendi ise 16 yaşında (1881 yılında) Radovişte kazası Tahrir-i Emlak Dairesi'nde başlamıştır. İsmail Hakkı Efendi ve Hüseyin Raif Efendi, 17 yaşında (sırasıyla 1881 ve 1868 yıllarında) memuriyet hayatına girmişlerdir. Mustafa Bey, 20 yaşında (Haziran 1862) İştip kazası tahrirat kitabetine atanarak görev almıştır. Aynı yaşta memuriyete başlayan bir diğer kişi ise Muhiddin Galip Bey olup, 1 Eylül 1881'de Mekteb-i Harbiye-i Şahanenin şakirdânı silkine katılmıştır.

Daha ileri yaşlarda memuriyete başlayanlar arasında Besim Efendi 19 yaşında (1895 yılında), Ali Efendi 23 yaşında

(23 Ağustos 1898 tarihinde), Ahmed Naci Efendi 24 yaşında (27 Ocak 1903 tarihinde), ve Ramiz Efendi 25 yaşında (25 Mayıs 1905 tarihinde) göreve atanmıştır. İlyas Efendi, memuriyete 27 yaşında (31 Ocak 1903 tarihinde) başlamış; Mehmed Hulusi Efendi ise 29 yaşında (25 Ekim 1902 tarihinde) Radovişte kazası süvari tahsildarlığına atanmıştır.

Tablo 4: Radovişte doğumlu memurların meslek dağılımı ve maaşları

Sıra No	**Memurun Adı**	**Görevi**
1	Osman Nuri Efendi	28 Temmuz 1879: Kol müşirliği, 13 Temmuz 1883: Kaza nüfus memuru
2	Mustafa Bey	Haziran 1862: İştip kazası tahrirat kitabeti (300 kuruş maaş, istifa etti), 26 Ağustos 1872: Tuna Rüsumat Nezareti tahrirat kitabeti (500 kuruş maaş, istifa etti), 7 Mayıs 1865: İşkodra Rüsumat Başkitabeti (1500 kuruş maaş, istifa etti), 7 Ekim 1867: Selanik Vilayeti Meclis-i Temyiz ve Cinayet Başkitabeti (1000 kuruş maaş), 14 Eylül 1868: Selanik Vilayeti İdare Meclisi Başkitabeti ve Tahrirat Müdürlüğü, 16 Aralık 1870: Selanik Mektubi Kalemi Müdürlüğü (1000 kuruş maaş), Ekim 1877: Selanik Vilayeti Meclis-i Mebusan üyeliği (5000 kuruş maaş, İstanbul'a gitti), 6 Nisan 1879: Selanik Vilayeti Evrak Müdürlüğü (1100 kuruş maaş), 5 Temmuz 1879: Selanik Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi Başkanlığı (3000 kuruş maaş), 28 Kasım 1882: Selanik Vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumi Muavinliği (1800 kuruş maaş), 25 Ağustos 1883: Selanik Bidayet Mahkemesi Başkanlığı (3500 kuruş maaş), 23 Ocak 1885: Sivas Vilayeti İstinaf Mahkemesi İkinci Başkanlığı (aynı maaş), 19 Nisan 1885: Selanik Vilayeti Maarif Müdürlüğü (3000 kuruş maaş), 3 Haziran 1886: Yanya Vilayeti Maarif Müdürlüğü (atanmış, göreve başlamadı), 3 Ekim 1886: Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti Maarif Müdürlüğü (2500 kuruş maaş), 15 Aralık 1888: Mekâtib-i İbtidaiye Dairesi Başkitabeti (1410 kuruş maaş), 21 Nisan 1891: 250 kuruş maaş zammı, 4 Ekim 1891:

		Maarif Nezareti'nde Mekâtib-i İdadiye Müdürlüğü (2000 kuruş maaş).
3	Hüseyin Raif Efendi	13 Temmuz 1873: Radovişte kazası tahrir-i duhan memuriyeti, 2 Ocak 1877: Radovişte kazası işar kol müşirliği, 9 Ekim 1881: Radovişte kazası tahrir-i nüfus kitabeti, 13 Temmuz 1883: Radovişte kazası nüfus kâtibi
4	Haşim Efendi	1871: Radovişte kazası Rüsumat İdaresi, 1874: Tütün tahriri kitabeti, 1876-1877: Aşar kol muharrerliği, 1878: Radovişte kazası tahrirat kitabeti
5	Muhiddin Galip Bey	1881: Mekteb-i Harbiye-i Şahane şakirdânı silkine, 13 Temmuz 1888: Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti İstinaf Mahkemesi zabıt kitabeti, 27 Mayıs 1889: Selanik İdare-i Askeriyesi Tahrirat Kitabeti
6	Ahmed Niyazi Efendi	1881: Radovişte kazası Tahrir-i Emlak Dairesi, 13 Nisan 1890: Radovişte kazası Sandık Emaneti
7	İsmail Hakkı Efendi	1881: Kudüs-i Şerif Tarîk Peykörlüğü, 23 Ağustos 1889: Suriye Vilayeti Üçüncü Sınıf Tarik Kondüktörlüğü, 25 Aralık 1904: Atina Vilayeti Umur-ı Nafia Kondüktörlüğü
8	Mustafa Kazım Bey	1884: Radovişte kazası vergi kalemi, 26 Nisan 1892: Radovişte kazası Sandık Emaneti
9	Numan Sabit Bey	20 Ekim 1900: Radovişte kazası Sandık Emaneti
10	Mehmed Hulusi Efendi	Radovişte kazası Mal Kalemi, 25 Ekim 1902: Radovişte kazası Süvari Tahsildarlığı
11	Besim Efendi	1895: Radovişte kazası Nüfus Kalemi, 30 Nisan 1896: Radovişte kazası Nüfus Kitabeti, 23 Nisan 1907: Mitroviç kazası Vergi Tadilat Kitabeti

12	İlyas Efendi	31 Ocak 1903: Radovişte kazası Ziraat Bankası Tahsildarlığı, 21 Ekim 1907: Radovişte kazası Piyade Altıncı Daire Tahsildarlığı
13	Ramiz Efendi	Radovişte kazası Tahrirat ve Mal Kalemi, 25 Mayıs 1905: Radovişte kazası Sandık Emaneti
14	Ahmed Naci Efendi	27 Ocak 1903: Radovişte kazası Bidayet Mahkemesi Zabıt Kitabeti, 14 Temmuz 1907: Kosova Merkez Bidayet Mahkemesi Zabıt Kitabeti
15	Ali Efendi	23 Ağustos 1898: Radovişte kazası Mal Kalemi, 16 Temmuz 1906: Radovişte kazası Piyade Tahsildarlığı
16	Mahmud Şevket Efendi	1898: Dersaadet Telgraf Merkezi

Memurların baba meslekleri ile kendi meslekleri karşılaştırıldığında Mahmud Şevket Efendi, babası ile aynı iş olmasa da aynı kurum çatısı altında bulundukları anlaşılmaktadır. Babasının telgraf memuru olmasından dolayı kendisi Dersaadet telgraf merkezi muhabere memuriyetine mülazemetle girdiği anlaşılmaktadır. Diğer memurlar ise baba mesleğinden farklı bir memuriyetlere girdiği görülmektedir. Bu meslekler, Osman Nuri Efendi, kol müşirliği ve kaza nüfus memurluğu görevlerinde bulunurken; Mustafa Bey, İştip kazası tahrirat kitabeti, Tuna Rüsumat Nezareti kitabeti ve Selanik Vilayeti'nde çeşitli idari görevler ile Maarif Nezareti'nde Mekatib-i İdadiye Müdürlüğü yapmıştır. Hüseyin Raif Efendi, tütün memuriyeti ve nüfus kâtibi olarak görev almış, Haşim Efendi ise Radovişte Rüsumat İdaresi, aşar muharrirliği ve tahrirat kitabeti gibi pozisyonlarda çalışmıştır. Muhiddin Galip Bey, Mekteb-i Harbiye-i Şahane'de eğitim almış, ardından çeşitli kitabet ve askerî idare görevlerini

yürütmüştür. Ahmed Niyazi Efendi, Radovişte'de Tahrir-i Emlak Dairesi ve Sandık Emaneti görevlerini üstlenirken; İsmail Hakkı Efendi, Kudüs-i Şerif Tarîk Peykörlüğü, Suriye Vilayeti Tarik Kondüktörlüğü ve Atina Vilayeti Umur-ı Nafia Kondüktörlüğü gibi teknik görevlerde bulunmuştur. Mustafa Kazım Bey, vergi kalemi ve Sandık Emaneti; Numan Sabit Bey, Sandık Emaneti; Mehmed Hulusi Efendi, Mal Kalemi ve Süvari Tahsildarlığı görevlerini yürütmüştür. Besim Efendi, Nüfus Kalemi ve Mitroviç Vergi Tadilat Kitabeti'nde; İlyas Efendi, Ziraat Bankası Tahsildarlığı ve Piyade Tahsildarlığı'nda çalışmıştır. Ramiz Efendi, Tahrirat ve Mal Kalemi'nde görev almış, Ahmed Naci Efendi ise Radovişte ve Kosova Bidayet Mahkemesi'nde zabıt katipliği yapmıştır. Ali Efendi, Mal Kalemi ve Piyade Tahsildarlığı görevlerinde çalışmıştır.

Sonuç

Radovişte kazasında Sicill-i Ahvâl Defterlerine kayıtlı 16 memur tespit edilmiştir. Memurların baba mesleklerinin çoğu verilmemiş, sadece 6 memurun baba mesleği verilmiştir. Baba meslekleri açısında değerlendirildiğinde memurların Radovişte kazasının orta halli ailelerine mensup olduklarını söyleyebiliriz.

Radovişte doğumlu memurların genellikle idadî ve sultanî gibi yüksek dereceli okullarda eğitim alma imkânından mahrum oldukları ve bu nedenle bürokraside üst düzey görevlere ulaşmakta zorluk çektikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu memurlardan Mustafa Bey, Meclis-i Mebusana girerek ve memuriyet hayatında diğer hemşerilerine kıyasla daha yüksek makamlara ulaşarak bir istisna teşkil etmektedir. Ayrıca, Selanik'teki görevi sırasında Ayîne adında bir gazete çıkardığı bilinmektedir. Bu gazetenin özellikle kadınlara ve çocuklara yönelik içeriğiyle dikkat çektiği görülmektedir.

Memurların göreve başlama yaşları oldukça değişkenlik göstermektedir. En erken yaşta memuriyete başlayan kişi, 14 yaşında Rüsumat İdaresi'nde göreve başlayan Haşim Efendi iken, en geç başlayan kişi 51 yaşında kol müşirliği görevine atanan Osman Nuri Efendi'dir. Çoğu memur memuriyete mülazemetlik dönemini tamamlayarak başlamış, bu süreçte yetenekleri değerlendirilmiş ve asaleten atamaları yapılmıştır. Maaşlar ise görev yerlerine ve unvanlarına göre farklılık göstermiş, ekonomik kriz dönemlerinde maaşlarda kesintiler yaşanmıştır.

Memurların görev yerleri incelendiğinde, birkaçının farklı kazalara tayin edildiği ve görev sürelerinin uzun olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, hiçbir memurun görevini kötüye kullanma suçlamasıyla azledilmediği görülmektedir.

Kaynakça

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Başkanlığı (COA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri (DH. SAİDd); 32/173); 1/54; 3/350; 35/351; 33/347; 53/377; 41/241; 28/291; 44/329; 121/341; 158/243; 115/459; 161/199; 134/453; 194/193; 163/59; 116/421.

2. Telif Eserler

Akyıldız, Ali; Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform, *Eren Yayınları*, İstanbul, 1993.

Bilirli, Tahir; Bolulu Devlet Adamları: Sicill-i Ahval Defterlerine Göre, *Ark Yayınları*, İstanbul, 2020.

Bilirli, Tahir; “Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları”, *İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 4, s. 2367-2393.

Bilirli, Tahir, -Enes Ekmekci; “Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Araç Doğumlu Devlet Memurları (1879-1909)”, *Tarih Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar,* (Ed. Serdar Göktaş), Yaz Yayınları, Afyonkarahisar, 2023.

Çetin, Atilla; “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, 2005, s.89-104.

Ekmekci, Enes; “Sicil-i Ahval Kayıtlarına Göre Kratova Doğumlu Memurlar”, *Cumhuriyetin İlanının 98. Yıldönümü Anısına Ulusal Tarih Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Karabük, 2022.

Findley, Carter; Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi, (Çev. Gül Çağalı Güven), Alfa Yayınları, 2020.

Hasan, Evin-Selda Adiller; “Makedonya, Radoviş Türklerinin Türkçe Eğitiminde Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Turksosbilder*, 2017, C. 2, S. 1, s. 5.

Pakalın; Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, *Milli Eğitim Basımevi*, İstanbul 1972, C. 3, s. 210.

Sarıyıldız, Gülden; “Sicill-i Ahvâl Defterleri”, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, İstanbul, 2009, s. 134-136.

Saylan, Kemal-İlhan Gök; Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları, *İdeal Kültür Yayıncılık*, İstanbul, 2016.

Sezen; Tarih, Osmanlı Yer Adları, *T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 26*, Ankara, 2017.

Şemseddin Sami, “Kâmûsü’l-Alâm”, Mihran Matbaası, İstanbul, 1891, C. 3, s. 2240.

SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE SAMAKOV DOĞUMLU MEMURLAR

Tahir BİLİRLİ*

Enes EKMEKCİ**

Giriş

Günümüzde Bulgaristan'ın Sofya ve Köstendil şehirleri arasında yer alan Samakov, Osmanlı idaresi altında zengin ve verimli bir kasaba haline gelmiştir[1]. Hoca Sadettin ve Müneccimbaşı Ahmed Dede, eserlerinde Samakov'un fethini anlatırken, Sultan I. Murat'ın Rumeli seferlerini tamamlayıp Anadolu'ya döneceği esnada Lala Şahin Paşa'ya Filibe bölgesini ordugâh merkezi olarak gösterdiğini ve Samakov ile İhtiman bölgelerini fethetmesi için talimat verdiğini belirtirler[2].

Lala Şahin Paşa, kendisine verilen talimat doğrultusunda önce İhtiman'ı barış yoluyla ele geçirmiş[3], ardından Samakov üzerine yürümüştür. Çamurlu Ovası'nda Sırp kuvvetlerini mağlup eden Lala Şahin Paşa, Samakov'un fethini gerçekleştirmiş ve önemli miktarda ganimetle birlikte Filibe'ye dönmüştür[4].

* Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, tahirbilirli@karabuk.edu.tr ORCID: 0000-0001-5275-4654

** Arş. Gör. Enes EKMEKCİ, Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, enesekmekci@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3653-5587

[1] Machiel Kiel, "Samakov*", TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.36, İstanbul 2009, s. 62.

[2] Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, C.1, (Çev: İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979, s. 137; Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi*, C.1, (Çev: İsmail Erünsal), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1975, s.226; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, s. 110; Halil İnalcık, "Murad I", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.31, İstanbul 2006, s. 157.

[3] Machiel Kiel, "İhtiman", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 21, İstanbul 2000, s. 571.

[4] Hoca Sadettin, *a.g.e,* C.1, s.138; Müneccimbaşı Ahmed Dede, *a.g.e,* s.110; Abdülkadir Özcan, *"*Lala Şahin Paşa*"*, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 27, Ankara 2003, s. 77.

Samakov idari yönden Osmanlı ilk dönem kayıtlarında Sofya livası içerisinde ve Sağ kol kazaları arasında yer almaktadır. Ayrıca Samakov kazası Osmanlı kayıtlarında Samakov-ı İvlayçov şeklinde de kaydedilmiştir. Başlangıçta bu kazaların farklı kazalar olduğu düşünülse de kendilerine bağlı bulunan köylerin benzerliği kayıtlardaki farklı bu iki kazanın aynı kaza olduğunu göstermektedir.[5] XIX. yüzyıla gelindiğinde Samakov, Niş eyaletine bağlanmış ve bu eyalet tarafından yönetilmiştir.[6]

Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşık 400 yıl boyunca farklı sahalardaki demir ihtiyacını karşılayan Samakov demir madenleri[7], Osmanlılar tarafından bölgede ayrıştırıldıktan sonra dökümhanelere gönderilirdi. Dökümhanelere ulaşan Samakov demiri, farklı işlemlerden geçirilirdi. Evliya Çelebi'nin belirttiği gibi, birinci sınıf demir çubuk şekline getirilirdi. İkinci sınıf demirden top mermisi dökülürken, en kaliteli demir külçe haline getirilerek Tophane'ye gönderilirdi[8].

Samakov demiri, Tophane-i Amire ve Cebehane-i Amire gibi askeri kurumların yanı sıra sivil alanlarda da geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Süleymaniye Camii ve külliyesinin inşasında, Kılıç Ali Paşa'nın Tophane civarındaki camisinde, Tuna Nehri üzerindeki İsmail Köprüsü'nün zincirlerinde, Büyükçekmece Köprüsü'nde ve Balkanlar'da yeni fethedilen kalelerde bu demir kullanılmıştır. Samakov demirinin taşınması konusunda Kiel'in iddialarının aksine, demir Varna Limanı

---

[5] Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rum-İli Defteri (937/1530)* C. I, Ankara 2001, s. 5,6.

[6] Machiel Kiel, "Niş", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* C.33, İstanbul 2007, s.147; Aydın Ayhan, *Rumeli ve Akdeniz Adaları'nda Türk Varlığı*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 373.

[7] Mehmet Yıldırım, *Osmanlı Demir Çelik Sanayii'nde Atölyeden Fabrikaya Geçiş (1830-1870)*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2015, s. 32.

[8] Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C.5,(Haz: Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Karaman, Yücel Dağlı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 63.

üzerinden değil, önce Tekirdağ'a, oradan da İstanbul'a nakledilmiştir. Osmanlılar, yüzyıllar boyunca Samakov demir madenlerinden faydalanmış, ancak sanayi devrimine ayak uyduramamaları, madenlerde kullanılan teknolojiyi güncelleyememeleri ve madenin merkeze uzak olması gibi nedenlerle son yüzyıllarda verim alamamışlardır. Buna rağmen, Osmanlılar madenlerin ıslahı için çaba göstermiş, bölgeye uzmanlar getirmeye çalışmışlardır. Ancak getirilen uzmanların yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, nitelikli kişilerin sunduğu raporlar da dikkate alınmamıştır. Bölgede incelemeler yapan bir İngiliz uzman, yüksek fırınların ve daha güçlü çarkların yenilenmesi gibi önerilerde bulunmuş, ancak bu öneriler de göz ardı edilmiştir[9].

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın kaybedilmesiyle, bölgede Türk izini silmek için bir yarış başlamış, mezarlıklar ve camiler yok edilmiş, Türk ve Müslüman nüfus yağma ve ölüme maruz bırakılmıştır. Bu durum bir göç hareketine yol açmış ve Türk ve Müslüman nüfus diğer Osmanlı şehir ve kasabalarına yönelmiştir[10]. Savaş sonunda imzalanan Berlin Antlaşması ile bir Bulgar prensliği kurulmuş, 1912 Balkan Savaşı sonucunda Bulgar Prensliği topraklarını genişleterek bir devlet haline gelmiştir[11].

Osmanlı Devleti'nde bürokratik sistemin gelişmesi, memur kayıtlarının düzenli bir şekilde tutulmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, Sicill-i Ahvâl Defterleri, Osmanlı devlet kadrolarında görev yapan memurların biyografik bilgilerini içeren önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Söz konusu defterler, memurların adları, baba adları, baba meslekleri, doğum yerleri, eğitim durumları, konuştukları ve anladıkları diller, görev yerleri, maaşları, aldıkları zamlar, rütbeleri, terfileri ve eğer

[9] Yıldırım, *a.g.t*. s. 33-34/260-261.

[10] Kiel, "Samakov", s. 63.

[11] Yusuf Halaçoğlu, "Bulgaristan", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992, s. 398; Fatih Fırat, İştip ve Koçana Vakası Balkan Harbi'ne Götüren İlk Ateş, İlk Tahrih ve İlk Kıvılcım, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2023, 79-86.

mevcutsa gördükleri mahkemeler ile aldıkları cezalar gibi ayrıntılı bilgileri kapsamaktadır[12]. Bu defterlerin sistematik şekilde tutulma süreci, Sultan II. Abdülhamid'in saltanatının ilk yıllarında, 5 Şubat 1879 tarihinde Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulmasıyla başlamıştır[13].

Memur kayıtlarının düzenlenmesine yönelik ilk sayılabilecek girişim, Ahmed Cevdet Paşa'nın Dahiliye Nazırlığı döneminde, Dahiliye Nezareti bünyesinde Memurin Kalemi Müdürlüğü'nün kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Bu dönemde memurin kaleminde, İntihab-ı Kaymakam Komisyonu adı altında tutulan kayıtlar, başlangıçta kaymakam sicilleri ile kaymakam olarak atanabilecek kişilerin bilgilerini içermekteydi. Ancak zamanla bu kayıtlar, Osmanlı bürokrasisinin gelişen ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiştir. Bu sebeple çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Yapılan düzenlemelerle birlikte, sadece kaymakam atamalarının değil aynı zamanda diğer memurların seçimi ve tayini gibi konular da komisyonun sorumluluk alanına dahil edilmiştir.

Ancak bu görev artışı sebebiyle bu komisyon yetersiz kalmış ve daha kapsamlı bir düzenleme ihtiyacını doğurmuştur. Bu doğrultuda, memurların biyografik kayıtlarının sistematik bir şekilde tutulmasını sağlamak amacıyla 5 Şubat 1879 tarihinde Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonun

[12] Tahir Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları (Sicil-i Ahvâl Defterlerine Göre)*, Ark Kitapları, İstanbul, 2020, s. 22-24; Gülden Sarıyıldız, "Sicil-i Ahvâl Defterleri", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2009, s. 135; Tahir Bilirli, "Sicil-i Ahvâl Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları*", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.8, (2019), s. 2370.

[13] Atilla Çetin, "Sicil-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *Vakıflar Dergisi*, S. XXIX. (Ankara 2005), s. 89; Mehmet Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 3, İstanbul 1993, s. 210; Kemal Saylan-İlhan Gök, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 52.

faaliyetleri, Osmanlı bürokratik geleneğinin kurumsallaşmasında ve modernleşmesinde önemli bir rol oynamıştır[14].

1.Memurların Doğum Yeri ve Tarihi

Bu bölümde Samakov doğumlu 35 memurun doğum tarihlerine ve isimlerine yer verilecektir. Samakovlu memurların tamamı Samakov merkezde doğmuş olup kaza merkezi dışında doğana rastlanılamamıştır. Samakov doğumlu memurlardan 10 kişinin doğum tarihi gün, ay ve yıl olarak verilmiştir. Bu memurlar İbrahim Sırrı Efendi(1) Osman Efendi(5), Ahmed Hamdi Efendi(7), Sadık Efendi(10),Mustafa Nedim Efendi(17), Abdülkerim Efendi(18), Mehmed Rasim Efendi(21), Nuri Efendi(22), Nazım Fikri Efendi(26), Mehmed Rasim Efendi(32) şeklindedir. Samakovlu memurların geriye kalan 25 tanesinde yalnızca doğum yılı verilmiştir.

Samakov doğumlu memurların doğum yılı istatistiğine baktığımızda 1830'lu yıllarda üç, 1840'lı yıllarda beş, 1850'li yıllarda 12, 1860'lı yıllarda 11, 1870'li yıllarda üç memur bulunmaktadır.

Samakov doğumlu memurların sekizi tek isim kullanırken geriye kalanı iki isim kullanmaktadır. Bu memurların içerisinde en fazla isim 16 adetle Mehmed olurken bu sayının yalnızca biri tek isim kullanan Mehmed Ağa(19) olarak tespit edilmiştir. Mehmed isiminin yanında kullanılan ikinci isimler ise; Fehmi, Tevfik, Rasim, Rifat, Raşid, Nafi, Nafiz, Nazmi, Seyfeddin, Mesut ve Şakir'dir. Mehmed isminden sonra en fazla kullanılan üçle Ahmed ismidir. Ahmed ismi tek olarak kullanılmamış olup memurların ikinci isimleri ise; Mümtaz, Hamdi ve Hulusi'dir. Ahmed isminden sonra ikişer adetle Mustafa, İbrahim ve Hasan isimleri kullanılmıştır. Mustafa isminin yanında Rifat ve Nedim, İbrahim isminin yanında yalnızca biri ikinci isim olarak Sırrı, Hasan isminde ise Tahsin ve Hilmi isimleri ikinci isim olarak kullanılmıştır. İsmi bir kere geçen ancak iki isim kullanan isimler

[14] Bilirli, *a.g.e*, s. 20.

ise; Yosef Arya, Arif Hikmet, Nazım Fikri ve Halil Rifat'dır. Geriye kalan Osman, Kostaki, Sadık, Abdülkerim, Nuri ve Resmi tek isim olarak kullanılmıştır. Samakov doğumlu memurlar incelendiğinde en erken doğumlu 1830 ile İbrahim Sırrı Efendi(1) olurken en geç doğumlu olan 1870 ile Mehmed Tevfik Efendi(35) olmuştur. Aşağıdaki tablo 1'den anlaşılacağı üzere aynı isimde olan memurlar, 24-25 Mehmed Rifat efendiler, 13-15 Mehmed Nazmi efendiler, 21-32 Mehmed Rasim efendiler, 34-35 Mehmed Tevfik efendilerdir. Samakov doğumlu gayrimüslim memur sayısı iki olarak tespit edilmiş olup bunlar Rum milletinden Kostaki Efendi ile Musevi milletinden Yosef Arya Efendi'dir

Tablo 1: Samakov doğumlu memurların doğum yeri ve tarihi

Sıra	**Memurun Adı**	**Doğum Tarihi**	**Doğum yeri**	**Sıra**	**Memurun Adı**	**Doğum Tarihi**	**Doğum Yeri**
1	İbrahim Sırrı Efendi	9 Şubat 1830	Samakov	18	Abdülkerim Efendi	15 Mayıs 1857	Samakov
2	Mehmed Şakir Efendi	1832	Samakov	19	Mehmed Ağa	1857	Samakov
3	Mehmed Raşid Efendi	1839	Samakov	20	Ahmed Mümtaz Efendi	1857	Samakov
4	Mehmed Mesud Bey	1843	Samakov	21	Mehmed Rasim Efendi	20 Nisan 1859	Samakov
5	Osman Efendi	28 Haziran 1844	Samakov	22	Nuri Efendi	15 Mart 1861	Samakov
6	Mehmed Nafi Efendi	1844	Samakov	23	İbrahim Ağa	1860	Samakov

7	Ahmed Hamdi Efendi	9 Aralık 1848	Samakov	24	Mehmed Rifat Efendi	1862	Samakov
8	Ahmed Hulusi Efendi	1848	Samakov	25	Mehmed Rifat Efendi	1862	Samakov
9	Kostaki Efendi	1849	Samakov	26	Nazım Fikri Efendi	27 Mart 1863	Samakov
10	Sadık Efendi	13 Nisan 1851	Samakov	27	Mustafa Rifat Efendi	1863	Samakov
11	Yosef Arya Efendi	1853	Samakov	28	Mehmed Nafiz Efendi	1863	Samakov
12	Arif Hikmet Efendi	1853	Samakov	29	Mehmed Fehmi Efendi	1864	Samakov
13	Mehmed Nazmi Efendi	1854	Samakov	30	Hasan Tahsin Efendi	1865	Samakov
14	Mehmed Seyfeddin Bey	1855	Samakov	31	Hasan Hilmi Efendi	1865	Samakov
15	Mehmed Nazmi Efendi	1855	Samakov	32	Mehmed Rasim Efendi	23 Ocak 1867	Samakov
16	Halil Rifat Efendi	1856	Samakov	33	Resmi Efendi	1870	Samakov
17	Mustafa Nedim Efendi	22 Mart 1857	Samakov	34	Mehmed Tevfik Efendi	1870	Samakov

				35	Mehmed Tevfik Efendi	1870	Samakov

2.Samakov Doğumlu Memurların Baba Adı ve Babalarının Meslekleri

Samakov doğumlu memurların baba adları ile meslekleri aşağıdaki tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Memurların baba adları ve meslekleri

Sıra no	Memurun adı	Baba adı	Babasının Mesleği
1	İbrahim Sırrı Efendi	Hacı Sehrap Ağa	Kaza Müdürü
2	Mehmed Şakir Efendi	Ali Rıza Efendi	Rikab-ı Hümayun Kapıcıbaşı
3	Mehmed Raşid Efendi	Halil Efendi	Belirtilmemiş
4	Mehmed Mesud Bey	Mehmed Yasin Bey	Muhassıl
5	Osman Efendi	Mustafa Ağa	Debbağ
6	Mehmed Sami Efendi	Abdüllatif Sami Efendi	Belirtilmemiş
7	Ahmet Hamdi Efendi	İsmail Ağa	Tüccar
8	Ahmed Hulusi Efendi	Mehmed Selim Efendi	Belirtilmemiş
9	Kostaki Efendi	Petro Efendi	Belirtilmemiş
10	Sadık Efendi	Manzum Bey	Molla

11	Yosef Arya Efendi	Roben David Ağa	Banker
12	Arif Hikmet Efendi	Hacı Abdülhalim Ağa	Belirtilmemiş
13	Mehmed Nazmi Efendi	Hamdi Bey	Belirtilmemiş
14	Mehmed Seyfeddin Bey	Mehmed Reşid Bey	Belirtilmemiş
15	Mehmed Nazmi Efendi	Hamdi Bey	Belirtilmemiş
16	Halil Rifat Efendi	Ağu Mehmed Ağa	Tüccar
17	Mustafa Nedim Efendi	Çamcızade Sadettin Efendi	Belirtilmemiş
18	Abdülkerim Efendi	Abdülhalim Ağa	Deavi vekili
19	Mükerrer bk. 16. Sıra	--	--
20	Mehmed Ağa	Hacı Ahmed Efendi	Belirtilmemiş
21	Ahmed Mümtaz Efendi	Arif Hikmet Bey	Belediye Temizlik Müdürü
22	Mehmed Rasim Efendi	Sadullah Ağa	Belirtilmemiş
23	Nuri Efendi	Yanyalı Hasan Ağa	Kaymakam
24	İbrahim Ağa	Şemseddin Efendi	Belirtilmemiş
25	Mehmed Rifat Efendi	Seydizade Fazıl Efendi	Belirtilmemiş

26	Mehmed Rifat Efendi	İbrahim Efendi	Kâtip
27	Nazım Fikri Efendi	İbrahim Efendi	Demir fabrika memuru
28	Samsun doğumlu.	-	-
29	Mustafa Rifat Efendi	Necib Efendi	Vergi memuru
30	Mehmed Nafiz Efendi	Haşim Efendi	Belirtilmemiş
31	Mehmed Fehmi Efendi	Celaleddin Efendi	Belirtilmemiş
32	Hasan Tahsin Efendi	İbrahim Efendi	Belirtilmemiş
33	Hasan Hilmi Efendi	İhrahim Efendi	Belirtilmemiş
34	Mehmed Rasim Efendi	Ali Efendi	Zaptiye yüzbaşısı
35	Resmi Efendi	Mehmed Efendi	Belirtilmemiş
36	Mehmed Tevfik Efendi	Mehmed Efendi	Muhassıl
37	Mehmed Tevfik Efendi	Mehmed Efendi	Belirtilmemiş

Yukarıdaki tablo 2'ye göre, Samakov doğumlu memurların babalarının 19'unun mesleği belirtilmezken, geri kalan 16 sının mesleği belirtilmiştir. Mesleği belirtilenler arasında kaza müdürü, rikab-ı hümayun kapıcısı, muhassıl, debbağ, molla, banker, tüccar, deavi vekili, belediye temizlik müdürü,

kaymakam kâtip, demir fabrikası memuru, vergi memuru, yüzbaşı gibi meslekleri icra edenler bulunmaktadır. Memurların baba adlarına baktığımızda tıpkı kendilerinde olduğu gibi Mehmed ismi yedi kere kullanılmıştır. Babalarının isminden sonra kullandıkları unvanların altısı bey, dokuzu ağa ve 20'sinin de efendi olarak tespit edilmiştir.

3. Samakovlu Memurların Eğitim Durumları ve Okudukları Okullar

Samakov doğumlu memurların sicil kayıtları incelendiğinde tamamının eğitim gördükleri okullar tespit edilmiştir. Rum milletinden Kostaki Efendi ile Musevi milletinden Yosef Arya Efendi hariç memurların neredeyse tamamı öncelikle sıbyan mektebine gitmiş burada temel dini bilgileri görmüşlerdir. Sıbyan mektebine gittiği ile ilgili bir kayıt bulunmayan yalnızca (19) Mehmed Ağa bulunmakla birlikte sicil kaydında okuma yazma bilmediği için memuriyetine son verilen (23) İbrahim Ağa bulunmaktadır.

Sıbyan mektebinden sonra eğitim hayatlarını farklı olarak devam ettiren memurlar rüştiye mektebi, idadi mektebi, iptidai mektebi, medrese, hukuk mektebi ve darülmuallimin gibi okullara gitmişlerdir. Ayrıca memurların arasında hususi muallimlerden ders alanlar da bulunmaktadır. Samakovlu memurların okudukları sıbyan ve rüştiye mekteplerinin ismi belirtilmeyenlerin Samakov'da bulunduğu tahmin edilmektedir. Samakov dışında eğitim gören memurlar ise; (3) Mehmed Raşid Efendi, Tatarpazarı Mektebi, (8) Ahmed Hulusi Efendi, İstanbul Darülmuallimin-i Rüştiye, Bursa Darülmuallimin-i İdadi ve Samancızade Medresesi, (17) Mustafa Nedim Efendi, Darülmuallimin ve Hukuk Mektebi, (22) Nuri Efendi, İştip Rüştiye Mektebi, (25) Mehmed Rifat Efendi, Dobniçe Rüştiyesi, (27) Mustafa Rifat Efendi, İstanbul Feyziye Rüştiyesi, (32) Mehmed Rasim Efendi, Laleli İptidai Mektebi, Fatih Rüştiye Mektebi, (33) Resmi Efendi, Darama Sıbyan Mektebi'nde eğitim

görmüşlerdir. Aşağıdaki tabloda memurların gittiği okullar ve aldıkları özel dersler verilmiştir

Tablo 3: Samakovlu memurların okudukları okullar ve aldıkları özel dersler

Sıra no	Memur adı	Eğitim aldığı okullar ve dersler
1	İbrahim Sırrı Efendi	Medrese(belirtilmemiş)
2	Mehmed Şakir Efendi	Sıbyan mektebi(belirtilmemiş)
3	Mehmed Raşid Efendi	Tatarpazarı Mektebi, özel hocadan Slavca dersi
4	Mehmed Mesud Bey	Sıbyan mektebi (belirtilmemiş), özel hocadan Arapça, Farsça, fenn-i hesap ve tarih dersleri
5	Osman Efendi	Sıbyan mektebi ve medrese (her ikisi de belirtilmemiş)
6	Mehmed Nafi Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektebi ile medrese (her ikisi de belirtilmemiş)
7	Ahmed Hamdi Efendi	Sıbyan mektebi ve medrese (her ikisi de belirtilmemiş)
8	Ahmed Hulusi Efendi	İstanbul Darülmuallimin-i Rüştiye, Bursa Darülmuallimin-i İdadi ve Samancızade Medresesi
9	Kostaki Efendi	Rum ve Bulgar mektepleri
10	Sadık Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
11	Yosef Arya Efendi	Samakov Fransız Mektebi, Rumca-Bulgarca-Fransızca-Sırpça ve İspanyolca dersleri
12	Arif Hikmet Efendi	Samakov'da bulunan sıbyan ve rüştiye mektepleri ile medrese eğitim görmüş

13	Mehmed Nazmi Efendi	Samakov Sıbyan Mektebi, rüştiye mektebi(belirtilmemiş)
14	Mehmed Seyfeddin Bey	Sıbyan mektebi (belirtilmemiş), Samakov Rüştiye Mektebi
15	Mehmed Nazmi Efendi	Samakov İptidai ve Rüştiye mekteplerinde eğitim görmüş
16	Halil Rifat Efendi	Sıbyan mektebi(belirtilmemiş), Samakov Rüştiye Mektebi
17	Mustafa Nedim Efendi	Samakov Sıbyan Mektebi, medrese(belirtilmemiş), Darülmuallimin, Hukuk Mektebi
18	Abdülkerim Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
19	Mehmed Ağa	Belirtilmemiş
20	Ahmed Mümtaz Efendi	Samakov Sıbyan Mektebi ve Samakov Rüştiye Mektebi
21	Mehmed Rasim Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
22	Nuri Efendi	Sıbyan mektebi(belirtilmemiş), İştip Rüştiye Mektebi
23	İbrahim Ağa	Samakov Sıbyan Mektebi
24	Mehmed Rifat Efendi	Sıbyan mektebi (belirtilmemiş), Samakov Rüştiye Mektebi
25	Mehmed Rifat Efendi	Sıbyan mektebi (belirtilmemiş),Dobniçe Rüştiyesi
26	Nazım Fikri Efendi	İdadi ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
27	Mustafa Rifat Efendi	Samakov Sıbyan Mektebi, İstanbul Feyziye Rüştiyesi
28	Mehmed Nafiz Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)

29	Mehmed Fehmi Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
30	Hasan Tahsin Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
31	Hasan Hilmi Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
32	Mehmed Rasim Efendi	Laleli İptidai Mektebi, Fatih Rüştiye Mektebi
33	Resmi Efendi	Drama Sıbyan Mektebi ve rüştiye mektebi (belirtilmemiş)
34	Mehmed Tevfik Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)
35	Mehmed Tevfik Efendi	Sıbyan ve rüştiye mektepleri (her ikisi de belirtilmemiş)

4. Memurların Bildikleri Diller

Samakov doğumlu memurlar içerisinde farklı dillere aşina, okuryazar veya yalnızca konuşabilen kişiler mevcuttur. Memurların bildikleri bu diller Arapça, Arnavutça, Bulgarca, Farsça, Fransızca, İspanyolca, Rumca, Sırpça ve Slavca şeklinde kaydedilmiştir. Memurlardan Ahmed Hulusi Efendi(8), Mehmed Ağa(20) ve Mehmed Rasim Efendi'nin(34) sicil kaydında herhangi bir dil bildiklerine dair kayda rastlanılmamıştır. Rum milletinden Kostaki Efendi, Rumca ve Bulgarca, Musevi milletinden Yosef Arya Efendi Bulgarca, Fransızca, Rumca, Sırpça, İspanyolca ve Bulgarca gibi dilleri bilmelerine rağmen sicil kayıtlarında Türkçe bildiklerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Aşağıdaki tablo 4'te memurların aşina oldukları, okuryazar ve konuştukları diller verilmiştir.

Tablo 4: Samakov doğumlu memurların bildikleri diller

Diller	Aşina	Konuşur	Okur-yazar

Arapça	Arif Hikmet Efendi, Nuri Efendi	Mehmed Nafi Efendi	
Farsça		Mehmed Nafi Efendi, Nuri Efendi	
Arnavutça	Mehmed Mesud Bey		
Fransızca			Yosef Arya Efendi
Rumca			Yosef Arya Efendi, Kostaki Efendi
İspanyolca			Yosef Arya Efendi
Sırpça			Yosef Arya Efendi
Bulgarca	Arif Hikmet Efendi, İbrahim Ağa	Mehmed Mesud Bey, Osman Efendi, Mehmed Nafi Efendi, Ahmed Hamdi Efendi, Abdülkerim Efendi, Ahmed Mümtaz Efendi, Mehmed Rifat Efendi(25)	Kostaki Efendi, Yosef Arya Efendi, Nuri Efendi, Mehmed Tevfik Efendi(37)
Slavca		Mehmed Seyfeddin Bey	Mehmed Raşid Efendi

5. Samakov Doğumlu Memurların Görev Yaptıkları Kurumlar

Samakov doğumlu memurların mülazemetle memuriyete başlayanları 18, doğrudan memuriyete başlayan sayısı ise 17 olarak tespit edilmiştir.

Mülazemetle başlayanlar; (1) İbrahim Sırrı Efendi, (3) Mehmed Raşid Efendi, (4) Mehmed Mesud Bey, (6) Mehmed Nafi Efendi, (9) Kostaki Efendi, (10) Sadık Efendi, (13) Mehmed Nazmi Efendi, (14) Mehmed Seyfeddin Bey, (17) Mustafa Nedim Efendi, (18) Abdülkerim Efendi, (20) Ahmed Mümtaz Efendi, (24) Mehmed Rifat Efendi, (25) Mehmed Rifat Efendi, (26) Nazım Fikri Efendi, (28) Mehmed Nafiz Efendi, (29) Mehmed Fehmi Efendi, (32) Mehmed Rasim Efendi ve (35) Mehmed Tevfik Efendi'dir.

Doğrudan memuriyete başlayanlar; Mehmed Şakir Efendi, Osman Efendi, Ahmed Hamdi Efendi, Ahmed Hulusi Efendi, Yosef Arya Efendi, Arif Hikmet Efendi, Mehmed Nazmi Efendi, Halil Rifat Efendi, Mehmed Ağa, Mehmed Rasim Efendi, Nuri Efendi, İbrahim Ağa, Mustafa Rifat Efendi, Hasan Tahsin Efendi, Hasan Hilmi Efendi, Resmi Efendi ve Mehmed Tevfik Efendi'dir.

Samakovlu memurlar, ağnam memurlukları, mal kalemleri, nahiye müdürlükleri, kaymakam, vali, muhacirin komisyon memurlukları, aşar memurluğu, çeşitli vergi kalemleri memurluğu, nüfus memurluğu, mahkeme reisliği, balıkhane memurluğu, evkaf memurluğu, telgraf ve posta memurluğu gibi çeşitli memurluklarda görev almışlardır.

Bu memuriyetler arasında öne çıkanlar arasında rüsumat idarelerinde görev yapan memurlar, maden memurları, telgraf ve posta hizmetlerinde çalışan memurlar, çeşitli müdürlüklerde bulunan memurlar, müfettişler, valiler, öğretmenler, mahkeme reisleri, nüfus memurları ve aşar memurları bulunmaktadır.

Samakov doğumlu memurlardan bazılarının Osmanlı coğrafyasında farklı rüsümat idarelerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu memurlar (5) Osman Efendi, (7) Ahmed Hamdi Efendi, (16) Halil Rifat Efendi, (23) İbrahim Ağa, (34) Mehmed Tevfik Efendi ve (35) Mehmed Tevfik Efendi'dir. Osmanlı'nın

maden sahalarında istihdam olan memurlar (6) Mehmed Nafi Efendi ve (26)Nazım Fikri Efendi'dir[15].

Osmanlı coğrafyasında oluşturulan çeşitli Duyun-u Umumiye şubelerinde görev alan memurlar ise; (7) Ahmed Hamdi Efendi, (10) Sadık Efendi, (14) Mehmed Seyfeddin Bey, (18) Abdülkerim Efendi, (21) Mehmed Rasim Efendi, (26) Nazım Fikri Efendi'dir. Telgraf ve posta memurluklarında bulunanlar; (6) Mehmed Nafi Efendi, (11) Yosef Arya Efendi, (25) Mehmed Rifat Efendi ve (28) Mehmed Nafiz Efendi'dir. Kaymakam olarak görev yapanlar; (4) Mehmed Mesud Bey ve (16) Halil Rifat Efendi'dir.

Müdür olarak görevde bulunan memurlar; (1) İbrahim Sırrı Efendi, (2) Mehmed Şakir Efendi, (3) Mehmed Raşid Efendi, (6) Mehmed Nafi Efendi, (8) Ahmed Hulusi Efendi, (16) Halil Rifat Efendi ve (31) Hasan Hilmi Efendi'dir. Müfettiş olarak görev yapanlar; (1) İbrahim Sırrı Efendi, (4) Mehmed Mesud Bey, (8) Ahmed Hulusi Efendi ve (17) Mustafa Nedim Efendi'dir.[16] Nüfus memurluklarında (12) Arif Hikmet Efendi, (13) Mehmed Nazmi Efendi, (15) Mehmed Nazmi Efendi ve (29) Mehmed Fehmi Efendi'dir. Aşar memurluklarında bulunanlar; (1) İbrahim Sırrı Efendi, (5) Osman Efendi, (7) Ahmed Hamdi Efendi, (12) Arif Hikmet Efendi, (21) Mehmed Rasim Efendi, (22) Nuri Efendi ve (26) Nazım Fikri Efendi'dir.

Yukarıdaki memurluklara ilaveten vali olarak (17) Mustafa Nedim Efendi, öğretmen olarak (8) Ahmed Hulusi Efendi, mahkeme reisi olarak (17) Mustafa Nedim Efendi görev yapmıştır.

Tablo 5: Samakovlu memurların görevleri ve görev yerleri

[15] 14. Sıradaki Mehmed Seyfeddin Bey Orman ve Maden İdaresi'nde görev almış olup doğrudan bir maden sahasında bulunmadığı için dahil edilmemiştir.
[16] 12. Sıradaki Arif Hikmet Efendi müfettiş olarak değil müfettişliğine bağlı bir memur olarak çalıştığından dahil edilmemiştir.

Sıra No	Memurun Adı	Görevleri
1	İbrahim Sırrı Efendi	Samakov mal kalemi, Samakov aşar tahmis memurluğu, Samakov tahsildarlığı, Samakov ser müfettişliği, Samakov aşar memurluğu, Samakov ser tahsildarlığı, Orhaniye aşar memurluğu, Samakov İdare Meclis azalığı, Harp Yardım Komisyonu, Mihaliç mal sandığı, Yenişehir Mal Müdürü.
2	Mehmed Şakir Efendi	Cisri Mustafa Paşa Kazası duhan memuru, Kırkklise Sancağı duhan memuriyeti, Sultanyeri Kazası duhan memuriyeti, Borlu Nahiyesi(Aydın) Müdürü, Geyikler Nahiye Müdürlüğü, Bel-viran Nahiye Müdürlüğü, Sırkıntı Nahiye Müdürlüğü, Kaymaz Nahiye Müdürlüğü, Filibe Sancağı Müdürlüğü, Derbend Nahiye Müdürlüğü.
3	Mehmed Raşid Efendi	Mektubi zabtiye odası memurluğu, Asakir-i Zabtiye bölük kitabeti, Şehir Emaneti Komiserliği, Belediye 6. Dairesi serkomserliği, Kontrato şube müdürü, Kadıköy Belediyesi muhasebeciliği,
4	Mehmed Mesud Bey	Samakov mal ve tahrirat kalemi, Samakov İdare Meclis azası, Menteşe Sancağı ağnam müfettişi, İzmir Merkez Vilayeti, Köyceğiz Kaymakamlığı, Ermiye Kaymakamlığı, Çatalca Kaymakamlığı, Timuriçe Kaymakamlığı, Kumanova Kaymakamlığı, Gosine Kaymakamlığı, Loma Kaymakamlığı, Yenice Kaymakamlığı, Gosniçka Kaymakamlığı, Taşköprü Kaymakamlığı, Ürgüp Kaymakamlığı, Bogazlıyan Kaymakamlığı, Daday Kaymakamlığı,
5	Osman Efendi	Samakov aşar ve ağnam kol memurluğu, Bursa Rüsumat Nezareti geçici süvariliği, Kırım piyade kolculuğu, balıkhane memurluğu,
6	Mehmed Nafi Efendi	Samakov telgrafhane memurluğu, samakov vakıf arazi kayıt memurluğu, Samakov tahrir emlak vukuat memurluğu, Muhacirin Komisyonu İdare Meclisi, Adliye Nezareti memur sicil kalemi, Adana Vilayeti muhasebe memurluğu, Kozan muhasebe memurluğu, İçel muhasebe memurluğu,

		Bulgardağı Madeni muhasebe memurluğu, Bulgardağı Madeni Müdür vekaleti, Ergani Madeni muhasebe memurluğu.
7	Ahmed Hamdi Efendi	Samakov aşar memurluğu, Samakov arazi tahrir memuru, deavi memurluğu, Bergama Tütün Fabrika memuru, Bergama rüsumat memuru, Behramşah Memlehası memurluğu, Bergama Duyun-u Umumiye memurluğu.
8	Ahmed Hulusi Efendi	Trablusşam Rüştiye muallim-i evveli, Trabluşşam İdadi Mektebi muallimliği, Konya Darülmuallimin Müdürü, Dersaadet Mekatib-i İbtidaiye müfettişi, Hicaz maarif müfettişliği, Edirne müderrisliği.
9	Kostaki Efendi	Dersadet posta memurluğu, Reji İdaresi muavinliği, Bursa nakliye memurluğu, Selanik Postanesi seyyar memurluğu
10	Sadık Efendi	Samakov Meclis-i Mal kalemi, Samakov mesaha memurluğu, Samakov tapu ve vukuat memurluğu, Mudanya Duyun-u Umumiye memurluğu,
11	Yosef Arya Efendi	Beyoğlu Telgraf tercüme memurluğu,
12	Arif Hikmet Efendi	Dersaadet Mülga Zabit Alayı teftiş memurluğu, Suriye Defter-i Hakani müfettiş memurluğu, Vadiü'l-acem Kazası tahrir memurluğu- aşar baş kitabet memurluğu, Selimiye Kazası tahrirat memurluğu, Raşiyya- Hacılı nüfus memurluğu, Hüdavendigar Vilayeti polis memurluğu- üçüncü sınıf komiserlik- Karahisar Sancağı üçüncü sınıf komiserlik, Ayvalık Kazası üçüncü sınıf komiserlik.
13	Mehmed Nazmi Efendi	Samakov Kazası nüfus memurluğu ve Koçhisar Kazası nüfus memurluğu.
14	Mehmed Seyfeddin Bey	Maliye Nezareti Duyun-u Umumiye İdaresi memurluğu, Duyun-u Umumiye muvazene memurluğu- bedelat kalemi muhasebe memurluğu, Orman ve Maden İdaresi muhasebe memurluğu.

15	Mehmed Nazmi Efendi	Koçhisar Kazası nüfus memurluğu.
16	Halil Rifat Efendi	İhtiman Rüsumat memurluğu- tahrirat kitabeti memurluğu, Saruhan Sancağı tahrir emlak memurluğu, Karesi Sancağı Rüsümat 3. Kitabeti, Bandırma Rüsümat baş kâtibi, Bandırma Rüsümat Müdür vekaleti, Balıkesir duhan reji acentası lisan-ı osmani kitabeti, Karesi muhasebe memurluğu, İvrindi Nahiye Müdürlüğü, Sındırgı Kaza Kaymakamlığı, Sandıklı Kazası Mal Müdürü, Edremit Kazası Mal Müdürü, Edremid Kazası Kaymakam Vekili, Ayvalık Kazası Maş Müdürü, Deyre Sancağı muhasebeciliği, Elbasan Sancağı muhasebe memurluğu.
17	Mustafa Nedim Efendi	Marif Nezareti Mekteb-i İbtidai Dairesi memurluğu, Adliye Nezareti Sicil-i Ahval memurluğu, Maraş Bidayet Makemesi müdde-i umumi muavinliği, Adana Merkez Bidayet Mahkemesi müdde-i umumi muavinliği, Cezayir Bahr-i Sefid Bidayet Mahkemesi müdde-i umumi muavinliği, Halep Merkez Bidayet Mahkemesi riyaset-i evveli, Antakya- Halep ve Birecik kazalarında geçici görevlendirme, Aydın İstinaf Ceza Dairesi riyaseti, Manastır İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi riyaseti, Manastır Vilayeti adliye müfettişi, Dersaadet İstinaf Hukuk Mahkemesi riyaseti, Dersaadet İstinaf Hukuk Mahkemesi mümeyyiz azalığı, Adliye Nezareti Müsteşarlığı, İşkodra Valiliği, Adana Valiliği.
18	Abdülkerim Efendi	Bursa Duyun-u Umumiye memurluğu, Bursa harir müzayede memurluğu- duhan yoklama memurluğu- harir anbar yevmiye kâtibi, Mudanya Duyun-u Umumiye baş kâtibi, Söğüt Duyun-u Umumiye memuru, Bilecik Duyun-u Umumiye baş kâtibi.
19	Mehmed Ağa	Muhacirin Hastanesi hademeliği-aşçı vekilliği ve aşçılığı.

20	Ahmed Mümtaz Efendi	Samakov Kazası tahrir memurluğu- vukuat memurluğu, Tophane-i Amire Birinci Dairesi hesap memuru
21	Mehmed Rasim Efendi	Çatalca aşar kolculuğu, Çekmece-i kebir Duyun-u Umumiye piyade kolculuğu ve tahsildarlığı, Suyolu Duyun-u Umumiye tahsildarı, Çöplüce ve Kumborgos Duyun-u Umumiye memurluğu, Şahteros Duyun-u Umumiye tahsildarlığı, Edirne Duyun-u Umumiye Nezareti nahiye memurluğu.
22	Nuri Efendi	Kratova Kazası aşar kol memurluğu, Kratova süvari tahsildarlığı, Kratova canavar kolculuğu ve ağnam kolculuğu, Bereketli Nahiyesi katipliği.
23	İbrahim Ağa	Marmara Rüsumat Müdüriyeti süvari kolculuğu.
24	Mehmed Rifat Efendi	Dersaadet Bidayet Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi kâtibi, Adliye Nezareti Sicil-i Ahval kâtibi.
25	Mehmed Rifat Efendi	Petriç telgraf memurluğu.
26	Nazım Fikri Efendi	Muhacirin İdare-i Umumiye Komisyonu kâtibi, Üsküdar Muhacirin Şubesi kayıt memuriyeti, Şile polis memurluğu, Beykoz aşar kâtibi, Balıkhane Nezareti Baş Müfetişliği kâtibi, Cerrah Karyesi Harir Fabrikası memurluğu, İnegöl sandık eminliği, Yenişehir Duyun-u Umumiye memurluğu, Mudanya Duyun-u Umumiye Müdüriyeti baş kâtibi, İnegöl Duyun-u Umumiye İdaresi'nde, Kütahya Duyun-u Umumiye İdaresi baş kâtibi, Karahisar Duyun-u Umumiye sandık emini, Lületaş Madeni kâtibi.
27	Mustafa Rifat Efendi	Tophane-i Amire evrak memuru- müşiriyet-i celile memuru.
28	Mehmed Nafiz Efendi	Telgraf ve Posta Nezareti kontrol memuru ve deavi memuru.
29	Mehmed Fehmi Efendi	Hüdavendigar Vilayeti mektubi kalemi, İnegöl nüfüs kalemi ve nüfus memuru.

30	Hasan Tahsin Efendi	Gümülcine Sancağı defterciliği.
31	Hasan Hilmi Efendi	Gümülcine Sancağı tahrir-vergi- muhasebe kalemi, Sultanyeri Kazası mal müdür refakati, Eğridere Kazası mal müdür vekaleti, Eceabad Kazası mal müdür muavinliği
32	Mehmed Rasim Efendi	Evkaf-ı Humayûn Cihan İdaresi memurluğu, Evkaf Nezareti Mesarifat-ı Umumie İdaresi memuriyeti, tamirat ve inşaat ve kaziye tetkik ve muayene memurluğu kitabetine, İstanbul 3. Daire-i Vakfiye mümeyyizi, 8. Daire-i Vakfiye kitabeti, Üsküdar Daire-i Vakfiyiye evkaf mülhaka kitabeti.
33	Resmi Efendi	Karamürsel piyade tahsildarlığı.
34	Mehmed Tevfik Efendi	Edirne askeri lahm müeahhidi, Hamzabeyli Rüsümat Sandık Eminliği kâtibliği.
35	Mehmed Tevfik Efendi	Edirne Rüsümat memurluğu-muhasebe kalemi, Hamzabey Rüsumat İdaresi sandık kâtibi, Karalagoz Rüsümat İdaresi memurluğu, Karagözler Rüsumat İdaresi memurluğu, İnöz rüsumat memurluğu.

6. Samakov Doğumlu Memurların Aldıkları Terfi, Rütbe ve Madalyalar

Memurlar görevlerinde gayretli oluşundan ötürü ödüllendirilmişlerdir. Bu ödüller önceleri tımar tevcihi veya yerel idareci olarak atanma olurken daha sonraları tımar sisteminin bozulmasıyla birlikte madalya, terfi ve rütbe şeklinde yapılmaya başlamıştır.[17]

Samakov doğumlu memurlar genel olarak terfi ve rütbe şeklinde ödüllendirilmişlerdir. Memurlardan yalnızca üçü madalya ve nişana layık görülmüşlerdir. Bu memurlar (4) Mehmed Mesud Bey, Yunan Muharebe Madalyası, (11)Yosef

[17] Bilirli, *a.g.e*, s.82.

Arya Efendi, Altın ve Gümüş Liyakat Madalyası alırken (27) Mustafa Rifat Efendi 5. Dereceden Mecidi Nişanı almıştır.

Samakovlu memurların aldıkları terfi, rütbe, nişan ve madalyalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6: Samakovlu memurların aldıkları rütbe, terfi, nişan ve madalyalar

Sıra	**Memur**	**Terfi ve rütbe**	**Madalya ve Nişan**
2	Mehmed Şakir Efendi	7 Ağustos 1855 hocalık rütbesi	
4	Mehmed Mesud Bey	23 Eylül 1881 rütbe-i salise, 6 Nisan 1900 rütbe-i saniye sınıf-ı sani	1 Şubat 1898 Yunan Muharebe Madalyası
8	Ahmed Hulusi Efendi	Terfi[18], terfi 11 Ağustos 1910	
11	Yosef Arya Efendi		9 Ekim 1903 Altın Liyakat Madalyası, 5 Kasım 1903 Gümüş Liyakat Madalyası
12	Arif Hikmet Efendi	23 Mart 1886 terfi, 7 Eylül 1891 terfi	
16	Halil Rifat Efendi	30 Aralık 1894 rütbe-i rabia, 6 Aralık 1901- rütbe-i salise ve terfi	
17	Mustafa Nedim Efendi	14 Eylül 1889 terfi, 27 Ocak 1893 rütbe-i rabia, 22 Mayıs 1898 terfi ve rütbe-i salise, 31	

[18] Tarihi verilmemiştir.

		Ağusos 1900 terfi ve rütbe-i sani sınıf-ı sanisi, 7 Ekim 1907 terfi	
20	Ahmed Mümtaz Efendi	13 Mart 1881 terfi, 13 Nisan 1885 dördüncü sınıf terfi üçüncü sınıf, 11 Mart 1889 terfi ikinci sınıf	
26	Nazım Fikri Efendi	8 Temmuz 1896 terfi, 14 Şubat 1901 terfi	
27	Mustafa Rifat Efendi	12 Ekim 1891 terfi dördüncü sınıf, 17 Nisan 1899 üçüncü derece rütbe	31 Ocak 1898 5. Dereceden Mecidi Nişanı
28	Mehmed Nafiz Efendi	14 Şubat 1899 rütbe-i rabi	
29	Mehmed Fehmi Efendi	4 Kasım 1902 terfi	
31	Hasan Hilmi Efendi	Terfi[19]	
34	Mehmed Tevfik Efendi	19 Mart 1891 terfi	

B- Samakov Doğumlu Memurların Biyografileri

1.İbrahim Sırrı Efendi

İhtiman Kazası Müdürü Hacı Sehrap Ağa'nın oğludur. 9 Şubat 1830 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Medresede bir miktar Arapça ve Farsça okumuştur. Türkçe okuryazardır.

[19] Tarihi verilmemiştir.

İbrahim Sırrı Efendi 1853'te 24 yaşında Samakov Sancağı mal kalemine mülazemetle girdikten sonra 1854'te çalıştığı kurumda 200 kuruş maaşa nail olmuştur. 1857'de 400 kuruş maaşla Samakov aşar tahmis memuriyetine nakledilmiştir. 1862'de memuriyeti son bulmuş ise de 14 Haziran 1863'te Ziraat Müdürlüğü imzasıyla 500 kuruş maaşla Samakov tahsildarlığına atanmıştır. İbrahim Sırrı Efendi, 1867'de 500 kuruş maaşla Samakov ser müfettişliğine, ardından aynı yılın ortalarında 350 kuruş maaşla ikinci defa Samakov tahsildarlığına, 1868'de aynı miktar maaşla Samakov Mal Müdürlüğü'ne, 13 Haziran 1870 tarihinde 500 kuruş maaşla İzladi Kazası aşar memuriyetine, 14 Ekim 1870 tarihinde 350 kuruş maaşla Samakov ser tahsildarlığına, 14 Mart 1871'de 1500 kuruş maaşla Orhaniye aşar memuriyetine, 14 Mart 1873 tarihinde 1000 kuruş maaşla Samakov aşar memuriyetine tayin edilmiştir. 13 Ocak 1875 tarihinde maaşı kesilerek 1875, 1876 ve 1877 senelerinde Samakov Meclis İdaresi azalığı ve Harp Yardım Komisyonu başkanlığında bulunmuştur. 13 Nisan 1882'de 1500 kuruş harcırah ile Hüdavendigar Vilayeti Mihaliç Kazası Mal Sandığı'na, 13 Mart 1883'te 400 kuruş maaşla Yenişehir Mal Müdürlüğü'ne tayin olmuştur.

İbrahim Sırrı Efendi'nin maaşı 14 Nisan 1888'de 600 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Mart 1897 tarihinde maaşından 40 kuruş öşür ücreti kesilmiş, 30 Ekim 1901'de istifa ederek görevinden ayrılmıştır[20].

2.Mehmed Şakir Efendi

Rikab-ı Hümayun Kapıcıbaşısı Ali Rıza Efendinin Oğludur. 1832 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde okumuştur. Türkçe okuryazardır.

27 Mayıs 1863 tarihinde 31 yaşında 350 kuruş maaşla Edirne Vilayeti Cisri Mustafa Paşa Kazası duhan memuriyetine

[20] BOA. DH. SAİDd. nr: 19/297.

girmiştir. 25 Nisan 1864 tarihinde kadar bu görevde kalmıştır. 18 Haziran 1864 tarihinden 10 Temmuz 1864'e kadar 400 kuruş maaş ile Kırkklise Sancağı duhan kitabet memuriyetinde, 3 Şubat 1865'ten 4 Ocak 1866'ya kadar aynı maaşla Sultanyeri Kazası duhan memuriyetinde bulunmuştur. 18 Şubat 1882 tarihinde 320 kuruş maaşla Aydın Vilayeti Borlu Nahiyesi Müdüriyeti'ne memur olmuş, 16 Temmuz 1883 tarihinde rahatsızlığı sebebiyle görevinden ayrılmıştır. 23 Ağustos 1887 tarihinden 1889 yılının sonuna kadar 560 kuruş maaş ile Karahisar-ı sahib Sancağından Geyikler Nahiyesi'nde, 27 Ocak 1891 tarihinden 27 Haziran 1892 tarihine kadar 320 kuruş maaş ile Konya Vilayetinde Bel-viran Nahiyesi'nde istihdam edilmiştir. 11 Ekim 1892 tarihinde 483 kuruş maaşla Adana Vilayeti Sırkıntı Nahiyesi Müdüriyeti'nde memur olan Mehmed Şakir Efendi 17 Temmuz 1893 tarihinde görevinden istifa ederek ayrılmıştır. 14 Temmuz 1894 tarihinde 480 kuruş maaşla İzmid Sancağı Kaymaz Nahiyesi Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir

Mehmet Şakir Efendi'ye 7 Ağustos 1855 tarihinde hocalık rütbesi verilmiştir. Sakir Efendi ayrıca, 1869 tarihinde Filibe Sancağında, 1872 tarihinde Derbend Nahiyesi'nde, 1874 Avretalan Nahiyesi müdüriyetlerinde bulunmuştur[21].

3. Mehmed Raşid Efendi

Halil Efendi'nin oğludur. 1839'da Samakov'da doğmuştur.

Tatarpazarı Mektebinde mübadi-i ulum, fenn-i hesap tahsil ettikten sonra özel bir hocadan da Slavca dersleri almıştır. Türkçe ve Slavca okuryazardır

Mehmed Raşid Efendi, 26 Ekim 1864 tarihinde 25 yaşında mülazemetle mektubi zabtiye odasına girmiştir. 1865'te 400 kuruş maaşla Asakir-i Zabtiye bölük kitabetine, 1868'de 500 kuruş maaşla Şehir Emaneti Komserliği'ne, 1871'de 6. Daire-i

[21] BOA. DH. SAİDd. nr: 47/87.

Belediye Serkomiserliği'ne tayin olmuştur. 8 Eylül 1873 tarihinde görevinden ayrılmıştır. 19 Recep 1874 tarihinde 100 kuruş maaşla merkezi Kadıköy'den Anadolu Kavağına kadar oluşturulan kontrato şubesi müdüriyetine tayin edildi. 13 Kasım 1879'da aynı miktar maaşla Üsküdar Belediyesi muhasebeciliğine, 1880'de Üsküdar Belediyesi'nin yeni teşkilatında 1200 kuruş maaşla 3. daire olan Kadıköy Belediye Dairesi Muhasebeciliği'ne nakledilmiştir.

Mehmed Raşid Efendi, Kadıköy Belediye Dairesi'nde yaşanan hesap karışıklığından dolayı işten el çektirilmiştir. Mehmed Raşid Efendi, 30 Ocak 1887'te vefat etmiştir[22].

4. Mehmed Mesud Bey

Samakov Muhassılı Nazırzade müteveffa Mehmed Yasin Bey'in oğludur. 1843'te Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulum, özel hocadan Arapça, Farsça, fenn-i hesap ve tarih okumuştur. Bulgarca konuşur, Türkçe okuryazar, Arnavudçaya aşinadır.

Samakov Kazası Mal ve Tahrirat Kalemleri'ne bir süre mülazemetle devam etmiştir. 13 Mart 1869'da 25 yaşında fahri olarak Samakov Meclis İdaresi azalığına seçilmiştir. 1869 yılının sonunda görevini terk ederek İstanbul'a gitmiştir. 31 Mart 1870'te 1750 kuruş maaşla Menteşe Sancağı ağnam müfettişliğine memur olmuştur. 15 Temmuz 1870 tarihinde memuriyeti son bularak görevinden ayrılmıştır. Daha sonra İzmir Vilayeti Merkez Meclisi'ne mülazemetle girdikten sonra 24 Kasım 1872 tarihinde 2000 kuruş aylıkla Köyceğiz Kaza Kaymakamlığı'na atanmıştır. 15 Aralık 1875 tarihinde istifa ederek bu görevinden ayrılmıştır.

Mehmed Mesud Bey, 24 Eylül 1877 tarihinde 1800 kuruş maaşla Yanya Vilayeti Filat Kazası Kaymakamlığı'na, 28 Şubat 1878 tarihinde aynı miktar maaşla Koniçe Kaymakamlığı'na, 25 Eylül 1878'de 1650 kuruş maaşla Ermiye Kazası Kaymakamlığı'na, 6

[22] BOA. DH. SAİDd. nr: 1/954.

Ocak 1880 tarihinde 1250 kuruş maaşla ve becayiş yapılarak Çatalca Kaymakamlığı'na tayin edilmiştir. 31 Ağustos 1881'de Çatalca'nın Yunanistan'a terkedilmesiyle açıkta kalmıştır.

Mehmed Mesud Bey'e, 23 Eylül 1881'de rütbe-i salise tevcih edildikten sonra 2 Nisan 1883 tarihinde aynı miktar maaş ile Timuriçe Kazası Kaymakamlığı'na tayin edilmiştir. 29 Temmuz 1886'da istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 9 Ağustos 1887 tarihinde 1250 kuruş maaş ile Kosova Vilayeti Kumanova Kazası Kaymakamlığı'na ve ardından 2 Aralık 1888 tarihinde 1750 kuruş maaşla Kosova Vilayeti Gosine Kazası Kaymakamlığı'na, 28 Ekim 1889 tarihinde 1250 kuruş maaşla Kosova Vilayeti Loma Kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir. 3 Ağustos 1890'da istifa ederek bu görevden ayrılmıştır. 24 Haziran 1892 tarihinde 1250 kuruş maaşla Selanik Vilayeti Yenice Kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir.

Mehmed Mesud Bey, Selanik Vilayetinde bulunan bazı kiliselerin ruhsatlarında usulsüzlükte bulunduğu gerekçesiyle hakkında tahkikat gerçekleştirilmiş ve yapılan tahkikat neticesinde 26 Temmuz 1895 tarihinde görevinden azledilmiştir.

Mehmed Mesud Bey'in haksız yere azledildiği, memuriyetine geri dönmesi ve azil süresince alamadığı maaşlarının kendisine verilmesini içeren bir arzuhâli üzerine Şurayı Devlet Dahiliye Dairesi'nin tetkikatı neticesinde bazı kiliselere ruhsatsız çan takılması hususunda yolsuzluğu tespit edilmiş olsa da bundan dolayı görevinden ayrıldığı için kendisinin mahkeme edilmesine dair müdde-i umumilik (savcı) tarafından ek bir soruşturmaya ihtiyaç duyulmadan azil cezasının yeterli olduğu, Dahiliye Müsteşarlığı'nın 22 Ocak 1896 tarihli tezkiresiyle Sicil-i Ahval Dairesi'ne tebliğ edilmiştir.

Mehmed Mesud Bey görev yaptığı yerlerdeki eşkıyanın yakalanması, asker muayene sevki, ağnam sayımı, karyeler arasındaki hudut meseleleri, telgraf hatlarının tamiri, cami inşası, okul inşası ve askeri meselelerle ilgili Kosova ve Selanik

vilayetlerinden uyarı mahiyetinde 12 tahrirat ve 6 telgraf Sicil-i Ahvâl Dairesine gönderilmiştir.

Mehmed Mesud Bey'e 1 Mayıs 1896 tarihinde 416 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edilmiştir. 7 Ağustos 1896 tarihinde 1250 kuruş maaşla Yanya Vilayeti Gosniçka Kazası Kaymakamlığı'na tayin edilen Mesud Bey'in maaşı 13 Mart 1897'de 1125 kuruşa indirilmiştir. Gosniçka Kaymakamlığı'nda 3 Ekim 1896 tarihinden 9 Nisan 1898 tarihine kadar asaleten ve bu tarihten 8 Mayıs 1898 tarihine kadar vekaleten bulunmuştur. Rahatsızlığı sebebiyle vazifesine devam edemeyeceğinden dolayı ileride başka bir yere tayin edilmek üzere Memurin Mülkiye Komisyonu tarafından 9 Nisan 1898 tarihinde azledilmiştir.

5 Aralık 1898 tarihinde Padişahın iradesiyle 1125 kuruş maaş ile Taşköprü Kaymakamlığı'na tayin edilmiştir. Gosniçka Kazası Kaymakamı iken 1 Şubat 1898 tarihinde Yunan Muharebe Madalyası verilmiştir. 6 Nisan 1900 tarihinde vazifesindeki başarılardan dolayı terfi edilerek rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi tevcih edilmiştir.

Mehmed Mesud Bey başka bir yere tayinini içeren yazısını Memuriyet-i Mülkiye Komisyonu'na göndermiştir. Komisyon tarafından Ürgüp Kazası Kaymakamlığı'na nakli hakkında Dahiliye Nezareti Memurîn-i Mülkiye Komisyonu'na havale buyurulan tezkiresi Padişahın da iradesiyle gerçekleşmiştir. 12 Mayıs 1902 tarihinde 899 kuruş 25 santim maaşla Ürgüp Kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir.

Ürgüb Kaymakamı iken tekrar başka bir yere tayinini istemesinden dolayı Boğazlıyan Kazası Kaymakamı ile becayiş yaparak padişahın da iradesiyle 10 Eylül 1902 tarihinde 1088.5 kuruş maaşla Boğazlıyan Kazası Kaymakamlığı'na nakledilmiştir.

Mehmed Mesud Bey 26 Ocak 1899 tarihinden 24 Ocak 1902 tarihine kadar Taşköprü Kaymakamlığı'nda ve bu tarihten 8 Haziran 1902 tarihine kadar Daday Kaymakamlığına geçmiştir.

15 Mayıs 1902 tarihinden 8 Haziran1902 tarihine kadar Taşköprü'den yarım maaş almıştır. 17 Ekim 1902 tarihinden, 19 Ekim 1903 tarihine kadar asaleten ve bu tarihten 5 Kasım 1903 tarihine kadar vekaleten Boğazlıyan Kaymakamlığı'nda bulunmuştur. Mehmed Mesud Bey, Daday'da işlerin idaresinde ve yürütülmesindeki ilgisizliğinden dolayı hakkında meydana gelen şikayetler üzerine uygun bir yere nakledilmesine karar verilmiş ancak uygun bir yer bulunamamasından dolayı daha sonra açılacak bir kaymakamlık kadrosuna tayin edilmesi kararlaştırılarak padişahında iradesiyle 19 Ekim 1903 tarihinde azledilmiştir[23].

5. Osman Efendi

Debbağ Mustafa Ağa'nın oğludur. 28 Haziran 1844 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebi ve medresede eğitim almıştır. Türkçe okuryazar, Bulgarca konuşabilmektedir.

13 Haziran 1864 tarihinde 21 yaşında 300 kuruş maaşla Samakov Kazası muvakkat aşar ve ağnam kol memurluğuna girmiştir. 22 Ağustos 1875 tarihinde redif sınıfına asker olarak alınmıştır. 20 Temmuz 1882'de askerlikten tezkere almıştır. 13 Kasım 1882 tarihinden 10 Ocak 1883 tarihine kadar 400 kuruş maaşla Bursa Rüsumat Nezareti'ne geçici süvari olarak, 25 Ocak 1883'te 200 kuruş maaşla Kırım piyade kolculuklarında kullanılarak 20 Mart 1884'te balıkhane memurluğuna tayin edilmiştir[24].

6. Mehmed Nafi Efendi

Abdüllatif Sami Efendi'nin oğludur. 1844 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

[23] BOA. DH. SAİDd. nr: 10/365.
[24] BOA. DH. SAİDd. nr: 94/463.

Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde mukaddeme-i ulûmu, medresede Arapça, fenn-i hesap eğitimi almıştır. Bulgarca, Arapça ve Farsça konuşmakta, Türkçe okuryazar.

12 Mart 1868 tarihinde 19 yaşında mülazemetle Samakov Telgrafhanesi'ne girmiştir. 3 Nisan 1871'de 400 kuruş maaşla Samakov Kazası arazi mevkufesi kayıt memuru olmuştur. 11 Şubat 1873'te memuriyetini tamamlayarak 13 Mayıs 1872 tarihinde 380 kuruş maaşla Samakov Kazası tahrir emlak vukuat kitabetine tayin edilmiştir. Mehmed Nafi Efendi bölgenin istilası sebebiyle 8 Şubat 1878'de İstanbul'a gitmiştir. 13 Ağustos 1878'de 450 kuruş maaşla Muhacirin Komisyonu Meclis-i İdaresi'ne tayin edilmiştir. 13 Ocak 1879 tarihinde görevinden istifa etmiştir. 9 Kasım 1879 tarihinde 250 kuruş maaşla Adliye Nezareti sicil memurîn kalemine girmiş ise de 19 Mayıs 1880 tarihinde istifa etmiştir. 12 Eylül 1880'de 400 kuruş maaşla Adana Vilayeti muhasebe kalemine, 12 Ekim 1880 tarihinde 500 kuruş maaşla Kozan Sancağı muhasebe kalemi mukayyedliğine, 13 Ocak 1880'de 500 kuruş maaşla Adana Vilayeti merkez sancağı muhasebeciliğine tayin edilmiştir.

13 Nisan 1884 tarihinde görevinden ayrılan Mehmed Nafi Efendi, 6 Aralık 1884'te 1800 kuruş maaşla İçel Sancağı muhasebesine memur olmuştur.

Mehmed Nafi Efendi aleyhinde ihbar edilen konuların incelenmesi için Adana Vilayeti'nden gönderilen müfettişin sorularına cevap vermediği gibi kendisine yapılan nasihatleri de dinlemesi, vilayet defterdarı ve liva mutasarrıfı ile resmi üsluptan çıkarak tartışmaya girmesi nedeniyle kendisiyle çalışılamayacağı anlaşıldığından 31 Temmuz 1887 tarihinde görevinden azledilmiştir.

Maliye Sicil-i Ahval kaleminin 24 Haziran 1889 tarihli vukuat cetvelinde kayıtlı olduğu üzere, Mehmed Nafi Efendi'nin görevden alınmasına sebep olan şikâyet ve rivayetler hakkında yapılan soruşturma ve incelemeler sonucunda, görevini ihmal etmek dışında başka bir suistimal tespit edilmemiştir. Bu nedenle,

görevden alınmasının yeterli bir ceza olduğu ve başka bir suçlamanın bulunmadığı anlaşılmıştır. Meclis-i Mebusan'ın 24 Mart 1889 tarihli kararına göre, Mehmed Nafi Efendi'ye atfedilecek başka bir sorumluluk kalmamıştır.

Mehmed Nafi Efendi 2 Ağustos 1886 tarihinde memuriyete iade olunmuş ve 19 Mart 1891 tarihinde 2.000 kuruş maaşla Bulgardağı Madeni muhasebeciliğine atanmıştır.

Mehmed Nafi Efendi 19 Mart 1891 tarihinde 2.000 kuruş maaşla Bulgardağı Madeni muhasebeciliğine tayin olunmuş 20 Nisan 1891'de görevine başlamıştır.

13 Şubat 1893'ten 27 Ekim 1894'e kadar muhasebecilik görevine ilaveten Bulgardağı Madeni Müdürlüğü'ne vekalet etmiştir.

Maden müdürlüğünde vekaleten görev yapan Mehmed Nafi Efendi'ye, kanun gereği maaş artışı hakkı verilmiş olmasına rağmen, yerinde bulunmayan müdüre tam maaş ödenmiştir. Ancak, müdürün görevden ayrılması üzerine, Mehmed Nafi Efendi'ye, müdürün ayrılış tarihi olan 15 Mart 1893'ten 12 Ağustos 1893'e kadar vekalet ücreti olarak 3.500 kuruş ödenmiştir. 12 Ağustos 1893'ten yeni müdürün göreve başladığı tarih olan 27 Ekim 1894'e kadar ise 3.000 kuruş üzerinden vekalet maaşı verilmiştir.

13 Mart 1897 tarihinde maaşı 800 kuruşa düşürülmüş ve görevdeki usulsüzlükleri nedeniyle, 7 Eylül 1897'de rütbe sınıfı düşürülerek 1.350 kuruş maaşla Ergani Madeni muhasebeciliğine atanmıştır[25].

7. Ahmed Hamdi Efendi

Tüccar İsmail Ağa'nın oğludur. 9 Aralık 1848 tarihinde Samakov doğumludur.

[25] BOA. DH. SAİDd. nr: 15/243.

Sıbyan mektebi ve medresede dersler almıştır. Türkçe okuryazar olup Bulgarca konuşabilmektedir.

22 Nisan 1867 tarihinde 18 yaşında 350 kuruş maaşla Samakov Aşar ikinci kitabetine dahil olmuştur. 10 Eylül 1867 tarihinde kitabetin kaldırılmasıyla 16 Ocak 1868 tarihinde 400 kuruş maaşla Samakov arazi tahrir kitabetine tayin edilmiştir. 2 Mayıs 1868'de istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 21 Temmuz 1872 tarihinde 300 kuruş maaşla Eytam Müdüriyeti'ne terk edilen aidatla deavi kitabetine alınmıştır. 30 Haziran 1874 tarihinden 7 Ocak 1877'ye kadar deavi kitabetinde istihdam edilmiştir.

Ahmed Hamdi Efendi, 21 Mart 1881 tarihinde 300 kuruş maaşla Bergama Nahiyesi Tütün Fabrikası'na, 11 Temmuz 1881 tarihinde 350 kuruş maaşla Bergama Rüsumat memurluğu kitabetine, 27 Mayıs 1884 tarihinde aynı maaşla Bergama Duyun-u Umumiye memurluğuna, 7 Aralık 1884 tarihinde 750 kuruş maaşla Behramşah Memlehası memurluğuna tayin edilmiştir.

25 Şubat 1892 tarihinde 350 kuruş aylıkla Bergama Duyun-u Umumiye memurluğuna nakledilen Ahmed Hamdi Efendi 3 Şubat 1896 tarihinde vefat etmiştir[26].

8. Ahmed Hulusi Efendi

Müteveffa Mehmed Selim Efendi'nin oğludur. 1848 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Mübadi-i ulûmu okuduktan sonra İstanbul Darülmuallimin-i Rüştiye'den 5 Nisan 1879 tarihinde âlâ derece ile şehadetname alarak, Bursa Darülmuallimin İdadi Şubesi'ne devam etmiştir. Ahmed Hulusi Efendi ayrıca Samancızade Medresi'nde Arapça öğrenerek şehadetname almıştır.

Ahmed Hulusi Efendi, 1 Haziran 1879 tarihinde 700 kuruş maaşla Trablusşam Rüştiyesi muallim-i evvelliğine tayin olunmuştur. 13 Mart 1880 tarihinde yapılan kesinti ile Ahmet

[26] BOA. DH. SAİDd. nr: 56/91

Hulusi Efendi'nin maaşı 560 kuruşa indirilmiştir. 10 Mart 1887 tarihinde ilave memuriyet olarak kendisine hat muallimliği verilerek maaşı 688 kuruşa yükseltilmiştir. 6 Aralık 1892'de Trablusşam İdadi Mektebi'nde 450 kuruş maaş karşılığında Arapça, Farsça ve hat muallimlikleri görevi verilmiştir. 12 Eylül 1893 tarihinde 580 kuruş karşılığında Farsça, tarih, hat ve kitabet dersleri vermesi istenmiştir. 2 Kasım 1894'te Ahmet Hulusi Efendi'nin elinden tarih dersi alınması, fen ve kitabet dersleri vekaleti verilmesiyle maaşı 513 kuruşa indirilmiş, 14 Mayıs 1895 tarihinde fen dersini asaleten vermeye başlamasıyla maaşı tekrar 580 kuruşa çıkarılmıştır. Ahmed Hulusi Efendi, 24 Haziran 1896 tarihinde 700 kuruş karşılığında Arapça, tarih, fen ve hat, 28 Ocak 1897'de 600 kuruş maaşla tarih, ulûm-u diniye, hendese ve Türkçe dersleri, 14 Şubat 1900 tarihinde 600 kuruş maaşla tarih, ulûm-u diniye, coğrafya, usul-u defteri, 14 Kasım 1900 tarihinde 705 kuruş maaş ile tarih, ulûm-u diniye, coğrafya ve hıfzı's-sıhha, 14 Mart 1902 tarihinde 635 kuruş maaşla Arapça, tarih, coğrafya, hıfzı's-sıhha, 4 Kasım 1903'te 700 kuruş maaşla Farsça, coğrafya, hesap, kitabet derslerini vermiştir. 4 Ocak 1904 tarihinde maaşı 630 kuruşa indirilmiştir.

Ahmed Hulusi Efendi'nin 14 Aralık 1903'te hesap dersi elinden alınarak tarih dersi verildiğinden maaşı 640 kuruşa ardından 14 Eylül 1905 tarihinde maaşı 680 kuruşa yükseltilmiştir. 14 Eylül 1909 tarihinde yapılan kesinti ile maaşı 500 kuruşa indirilmiştir.

Ahmed Hulusi Efendi terfi ederek Konya Darülmuallimin Müdüriyeti'ne tayin edilmiş ancak göreve sahasına gitmemiştir. 11 Aralık 1910 tarihinde İstanbul'a gelerek 800 kuruş maaşla Dersaadet Mekatib-i İbtidaiye müfettişliğine tayin edilmiştir. 11 Ağustos 1910 tarihinde terfi ederek 2500 kuruş maaşla Hicaz Vilayeti maarif müfettişliğine tayin edilen Ahmed Hulusi Efendi 26 Eylül 1910 tarihinde görev sahasına gelmiştir. Memuriyetin lağvedilmesiyle 14 Mayıs 1911 tarihinde görevinden ayrılmıştır.

Ahmed Hulusi Efendi'nin sicil kaydının sonunda 15 Şubat 1887 tarihinde Edirne müderrisliği görevi verildiği kayıtlıdır[27].

9. Kostaki Efendi

Rum milletinden Petro Efendi'nin oğludur. 1849 yılında Samakov'da doğmuştur.

Rum ve Bulgar mekteplerinden müretteb dersleri almıştır. Rumca ve Bulgarca okuryazardır.

1875'te 26 yaşında Dersaadet Postanesi'ne mülazemetle girmiştir. 1886'da 300 kuruş maaşla Reji İdaresi'nde muavinlik görevine tayin edilmiştir. Bu görevinde yaklaşık bir buçuk sene kadar istihdam olduktan sonra istifa etmiştir. 8 Aralık 1892'de 500 kuruş maaşla Bursa Merkezi Nakliye memuriyetine, 22 Nisan 1894'te 750 kuruş maaşla Selanik Postanesi seyyar memurluğuna nakledilmiş ancak görev sahasına gitmemiştir[28].

10. Sadık Efendi

Molla Manzum Bey'in oğludur. 13 Nisan 1851'de Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan ve Rüştiye mekteplerinde ulûm tahsili yaparak şehadetname almıştır. Ancak şehadetnamesi kaybolmuştur. Türkçe okuryazardır.

13 Mart 1869'da 18 yaşında Meclis-i Mal[29] kalemine mülazemetle girmiştir. 13 Haziran 1871'de 300 kuruş maaşla Samakov Kazası mesaha memurluğuna, 24 Mart 1873'te maaşında 50 kuruşluk bir azalma ile tapu ve vukuat kitabetine tayin edilmiştir. 5 Şubat 1878'de Samakov'da istila meydana geldiğinden İstanbul'a göç etmiştir. 12 Mart 1884'te Mudanya Duyun-u Umumiye merkezi memuriyet kitabetine tayin

[27] BOA. DH. SAİDd. nr: 183/62.
[28] BOA. DH. SAİDd. nr: 58/113.
[29] Sicil kaydında yazılmasa da Samakov olduğu düşünülmektedir.

edilmiştir. Sadık Efendi'nin maaşı 14 Eylül 1884'te 400 kuruşa yükseltilmiştir[30].

11. Yosef Arya Efendi

Musevi Milletinden Filibeli Banker Roben David Ağa'nın oğludur. 1853 yılında Samakov'da doğmuştur.

Samakov Fransız Mektebi'nde müretteb fünûnuyla Rumca, Bulgarca, Fransızca, Sırpça ve İspanyolca dersleri almıştır. Rumca, Bulgarca, Fransızca, Sırpça ve İspanyolca okuryazardır.

28 Eylül 1888'de 1.000 kuruş maaşla Beyoğlu Telgraf Merkezi tercüme memuriyetine tayin edilmiştir. 18 Mart 1897'de maaşında 100 kuruşluk bir indirime gidilerek 900 kuruş yapılmıştır. 25 Nisan 1898'de maaşı 950, 13 Ekim 1900'da 1.020 kuruşa yükseltilmiştir. 9 Ekim 1902'de altın liyakat madalyası ile, 5 Kasım 1903'te gümüş liyakat madalyası verilmiştir. Yosef Arya Efendi, 30 Haziran 1907'de vefat etmiştir[31].

12. Arif Hikmet Efendi

Samakovlu Hacı Abdülhalim Ağa'nın oğludur. 1853 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Samakov'da bulunan sıbyan, rüştiye ve medresede eğitim görmüştür. Türkçe konuşur, Bulgarca ve Arapça anlayabilir ancak konuşamamaktadır.

Arif Hikmet Efendi, 16 Haziran 1878 tarihinden, 21 Ekim 1879 tarihine kadar 380 kuruş maaşla Dersaadet Mülga Zabit Alayı'nın muvakkat üçüncü sınıf teftiş memuriyetinde bulunmuştur. 7 Eylül 1880 tarihinden 28 Ekim 1881 tarihine kadar 250 kuruş maaşla Suriye Vilayeti Defter-i Hakanî müfettiş kalemi mukayyedliğinde bulunmuştur. Memuriyetin lağvedilmesinden sonra görev sahasından ayrılmıştır. 13 Mart

[30] BOA. DH. SAİDd. nr: 56/333.
[31] BOA. DH. SAİDd. nr: 58/ 119.

1882 tarihinde 162 kuruş maaşla Vadiü'l-acem Kazası tahrir kitabeti memurîn şubesine, 10 Temmuz 1882'da 450 kuruş maaşla aynı kazanın aşar baş kitabetliğine emaneten, 12 Şubat 1883 tarihinde emaneten yürüttüğü memuriyetten ayrılmıştır. 13 Haziran 1883 tarihinden 17 Nisan 1885 tarihine kadar 300 kuruş maaşla Hama Sancağı'na bağlı Selimiye Kazası tahrirat kitabetinde istihdam edilmişse de buradaki görevinden istifa ederek 22 Mayıs 1887 tarihinde 250 kuruş maaşla Raşiyya, 25 Eylül 1883 tarihinde Hacılı kazaları nüfus memuriyetlerinde bulunmuştur. 12 Mayıs 1885 tarihinde istifa ederek 21 Haziran 1885 tarihinde 300 kuruş maaşla Hüdavendigar Vilayeti polis neferliğine, 23 Mart 1886 tarihinde Hüdavendigar Vilayeti üçüncü sınıf komiserliğine terfi edilerek Karahisar Sancağı'nda istihdam edilmiştir.

Arif Hikmet Efendi, Karahisar Sancağı'nda görevde bulunduğu esnada dolandırıcılık suçlamasıyla Karahisar Bidayet Mahkemesi'nde yargılanmış ve yedi ay hapis cezasına çarptırılarak görevinden ihraç edilmiştir. Ancak Arif Efendi yaptığı istinaf başvurusu neticesinde beraat ederek 22 Şubat 1891 tarihinde 300 kuruş maaşla Hüdavendigar Vilayeti polis neferliğine tayin edilmiştir. 7 Eylül 1891 tarihinde tekrar üçüncü sınıf komiserliğe terfi edilerek Ayvalık Kazası'na tayin edilmiştir. Arif Efendi, Ayvalık Kazası'nda usulsüz para toplamasından dolayı gelen şikayetlerden ötürü Hüdavendigar Vilayetine gönderilmiş ve hakkındaki olumsuz gözlem neticesinde 22 Şubat 1892 tarihinde memuriyet kaydı silinmiştir[32].

13. Mehmed Nazmi Efendi

Hamdi Bey'in oğludur. 1854 yılında Samakov'da doğmuştur.

[32] BOA. DH. SAİDd. nr: 81/215.

Samakov Sıbyan Mektebi'nde mükaddemat-ı ulûmu ve Rüştiye Mektebinde müretteb-i ulûmu ve fûnunu eğitimi almıştır. Türkçe okuryazardır.

10 Ağustos 1875'te 21 yaşında mülazemetle Samakov Kazası nüfus kalemine girmiştir. 8 Eylül 1893'te 250 kuruş maaşla Koçhisar Kazası nüfus memuriyetine tayin olunmuştur[33].

14. Mehmed Seyfeddin Bey

Mehmed Reşid Bey'in oğludur. 1855 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulumu-diniye ve Samakov Rüştiye Mektebi'nde Arapça, Farsça, fenn-i hesap, tarih ve coğrafya dersleri almıştır. Türkçe okuryazar, Slavca konuşmaktadır.

Mehmed Seyfeddin Bey, 14 Aralık 1883'te 29 yaşında Maliye Nezareti Celilesi Duyun-u Umumiye İdaresi'ne mülazemetle girmiştir. 14 Aralık 1884'te 400 kuruş maaş ile Duyun-u Umumiye muvazene kalemine tayin edilmiştir. 13 Haziran 1888'de aynı miktar maaş ile bedelat kalemi muhasebe kitabetine, yine aynı miktar maaş ile 13 Nisan 1889'da Orman ve Maden İdare-i Umumiye Muhasebesi'ne nakledilmiştir[34].

15. Mehmed Nazmi Efendi

Rumeli muhacirlerinden Hamdi Bey'in oğludur. 1855 yılında Samakov'da doğmuştur.

Samakov İptidai ve rüştiye mekteplerinde mürettep dersleri tahsil etmiş ve şehadetname almışsa da kaybolmuştur. Türkçe kitabet etmektedir.

9 Eylül 1893'te 250 kuruş maaşla Koçhisar Kazası nüfus memuriyetine tayin edilmiştir. Hakkında yapılan şikâyetten ötürü 26 Ocak 1908'de işten el çektirilmiştir. Ancak yapılan

[33] BOA. DH. SAİDd. nr: 70/345
[34] BOA. DH. SAİDd. nr: 30/481.

incelemelerin ardından Mehmed Nazmi Efendi'nin haksızlığa uğradığı anlaşılarak Konya Vilayeti Meclis-i İdaresi'nce memuriyete dönmesine karar verilmiştir. 17 Ağustos 1908'de tekrar görevine dönmüştür. 14 Aralık 1909'da yapılan bir düzenleme ile maaşı 400 kuruşa yükseltilmiştir[35].

16-19. Halil Rifat Efendi

Celeb tüccarlarından Ağu Mehmed Ağa'nın oğludur. 1856 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûmu diniye Samakov Rüştiye Mektebi'nde mürettep dersleri görmüştür. Türkçe okuryazardır.

1874 Mart'ında 18 yaşında 200 kuruş maaşla İhtiman Rüsumat kitabetine, Ağustos 1876 tarihinde 240 kuruş maaşla İhtiman Rüsümat idaresinin tahrirat kitabetine nakledilmiştir. 12 Ocak 1878 tarihinde bulunduğu yerin istilaya uğramasını sonucunda yerini terk etmek zorunda kalmıştır. Nisan 1878'de 350 kuruş maaşla Saruhan Sancağı tahrir emlak seyyar altıncı fırka mukayyed memurluğuna tayin edilmişse de 28 Eylül 1878 tarihinde görevinden istifa etmiştir. 27 Eylül 1879 tarihinde 300 kuruş maaşla Karesi Rüsumat Müdüriyeti 3.kitabetine, 29 Nisan 1880 tarihinde 450 kuruş maaşla Bandırma Rüsumat Müdüriyeti baş kitabetine nakledilmiştir. 14 Mart 1882 tarihinde maaşı 550 kuruşa çıkarılmıştır.

"Bandırma Rüsumat kitabetinde bulunduğu sırada 3 Şubat 1881 tarihinden 8 Nisan 1881 tarihine kadar Bandırma Rüsumat Müdür vekaletinde bulunarak 388 kuruş vekalet maaşı almıştır. 16 Mart 1883 tarihinde 550 kuruş maaşla Karasi Rüsumat Müdüriyeti baş kitabetine nakledilen Halil Rifat Efendi, 11 Ocak 1884 tarihinde memuriyetin lağvedilmesiyle açıkta kalmıştır. 8 Mart 1884 tarihinden 21 Ekim 1886 tarihine kadar 550 kuruş maaşla Balıkesir Duhan Reji acentasının lisan-ı osmani

[35] BOA. DH. SAİDd. nr: 189/227.

kitabetinde bulunmuş ve daha sonra Karesi Sancağı muhasebe kalemine mülazemetle girmiştir. 4 Ağustos 1887 tarihinden 15 Kasım 1887'ye kadar 250 kuruş yarım maaşla İvrindi Nahiyesi Müdürlüğü, 23 Aralık 1887 tarihinden 27 Mart 1888 tarihine kadar 625 kuruş yarım maaşla Sındırgı Kazası Kaymakamlığı vekaletlerinde bulunmuştur. 28 Mayıs 1888'de 300 kuruş maaşla Karesi Sancağı muhasebe kalemine alınmış ve 27 Ekim 1888 tarihinde maaşı 350 kuruşa çıkarılmıştır.

Halil Rifat Efendi, 2 Ağustos 1890 tarihinde 800 kuruş maaşla Sandıklı Kazası Mal Müdürlüğü'ne nakledilmiştir. 9 zilkade 1309 tarihinde aynı miktar maaşla Edremid Kazası Mal Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. 4 Mayıs 1893 tarihine kadar maaşının yarısı ve 4 Mayıs 1893'ten itibaren maaşının tamamı verilmesi kararlaştırılmıştır. Halil Rifat Efendi'ye işindeki gayretinden dolayı 30 Aralık 1894 tarihinde rütbe-i rabia verilmiştir.

Halil Rifat Efendi'nin maaşı 13 Mart 1897 tarihinde 720 kuruşa indirilmiştir. 21 Aralık 1892 tarihinden 4 Mart 1893 tarihine kadar, 29 Temmuz 1896 tarihinden 6 Eylül 1896 tarihine kadar 350'şer kuruş, 31 Mart 1899'dan 1 Haziran 1899'a kadar 315 kuruş maaşla ve ilave memuriyetle Edremit Kazası Kaymakamlığı vekaletinde bulunmuştur.

Halil Rifat Efendi, 9 Mayıs 1901 tarihinde kuruş maaşla Ayvalık Kazası Mal Müdürlüğü'ne nakledilmiştir. Halil Rifat Efendi memuriyetindeki güzel hizmetlerden ötürü 6 Aralık 1901 tarihinde terfi ederek rütbe-i salise almıştır.

12 Mayıs 1903 tarihinde Ayvalık Mal Müdürlüğü'nden ayrılan Halil Rifat Efendi, daha sonra istinaf ceza mahkemesinde yargılanmış ve uygunsuz sözler sarf ettiği iddiasıyla zabitlerin şahitliği sonucunda suçlanmıştır. Ancak, sadece para vermediği gerekçesiyle sokak ortasında darp ve yaralama olayını gizlemek amacıyla bu iddiaların ortaya atıldığı anlaşılmış ve beraat etmiştir.

Halil Rifat Efendi beraat ettikten sonra yaptığı başvuru üzerine, hazine tarafından yürütülen incelemelerde, kendisine isnat edilen suçların şahsi suçlar olduğu belirlenmiş ve hâkim tarafından verilen karar doğrultusunda görevden alınarak yargılanması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, başlangıçta mahkûm olduğundan bahisle, vilayet tarafından karar kesinleşmeden görevden alınmıştır. Edremit Kazası Mal Müdürlüğü'nden dolayı herhangi bir zimmet veya ilişiği olmadığı anlaşıldığından, eski görevi olan Ayvalık Mal Müdürlüğü'ne aynı maaşla iade edilmiştir. Ancak, daha önce görevden alındığı tarihten iade edildiği tarihe kadar olan süre için maaş talep etme hakkı olmadığına karar verilmiştir.

Halil Rifat Efendi, muhasebe divanı tarafından oluşturulan komisyonca yapılan imtihanda aliyyülâlâ dereceden takdirli şehadetname aldığından dolayı Deyre Sancağı muhasebeciliğine atanması uygun bulunmuş ve Padişahın iradesiyle de 5 Mart 1906 tarihinde 1.600 kuruş maaşla Deyre Sancağı muhasebeciğine tayin edilerek 3 Nisan 1906 tarihinde Deyre'deki vazifesine başlamıştır.

Halil Rifat Efendi'nin maaşı 13 Mart 1907 tarihinde 2000 kuruşa yükseltilmiştir. 3 Aralık 1907'de tedavi sebebiyle izinli olarak Deyre'den ayrılmış ve bu tarihden 8 Nisan 1909 tarihine kadar maaşı beşte bir azaltılarak 1.600 kuruş maaş almıştır. Elbasan Sancağı muhasebeciliğine atandıktan sonra 10 Nisan 1909 tarihinden 9 Mayıs 1909 tarihine kadar da 800 kuruş almıştır.

Halil Rifat Efendi, 23 Mayıs 1909 tarihinde Elbasan'daki görevine başlamış, ancak 8 Aralık 1909 tarihinde Tensik Komisyonu tarafından ileride yeniden görevlendirilmek üzere açığa alınmış ve kendisine 950 kuruş mazuliyet maaşı bağlanmıştır[36].

[36] BOA. DH. SAİDd. nr:40/179, 150/251.

17. Mustafa Nedim Efendi

Çamcızade Sadettin Efendi'nin oğludur. 22 Mart 1857 tarihinde Samakov Kasabası'nda doğmuştur.

Samakov Sıbyan Mektebi'nde okuduktan sonra medresede Arapça, Farsça, Hadis, Fıkıh ile çeşitli kitap ve risaleler okuduktan sonra Darülmuallimin'i bitirerek İptidai Muallimliğine mahsus ehliyetname almıştır. Daha sonra Hukuk Mektebi'nde okuyarak bu okuldan aliyyü'l-alâ derecesiyle mezuniyet payesi almıştır. Türkçe kitabet eder.

Haziran 1880'de 24 yaşında mülazemetle Maarif Nezareti'nin Mekteb-i İptidai Dairesi'ne dahil olmuştur. 13 Ekim 1880'de 260 kuruş maaşa nail olmuştur. 28 Temmuz 1881 tarihinde maaşına 20 kuruş zam aldıktan 11 gün sonra istifa etmiştir. Maıys 1299'da 100 kuruş maaşla Adliye Nezareti Sicil-i Ahval şubesi kalemine memur olmuştur. 12 Ocak 1883 tarihinde 30, 17 Haziran 1884 tarihinde 70, 14 Ağustos 1884'te 100 kuruş zam ile maaşı 300 kuruşa yükselmiştir. 19 Ocak 1885 tarihinde 1.400 kuruş maaş ile Maraş Bidayet Mahkemesi müdde-i umumi muavinliğine tayin edilmiştir.

Mekteb-i İptidai Dairesi'nden istifa ve sicil kaleminden görev değişikliği sebebiyle ayrılmıştır.

10 Kasım 1886 tarihinde 1.800 kuruş maaşla Adana Merkez Bidayet Mahkemesi müdde-i umumi muavinliğine nakledilmiştir. Adana'dan ayrılması gerektiğinden 15 Aralık 1888 tarihinde becayiş suretiyle aynı maaşla Cezayir Bahr-i Sefid Bidayet Mahkemesi müdde-i umumi muavinliğine nakledilmiştir. 14 Eylül 1889 tarihinde 3.500 kuruş maaş ile Halep Merkez Bidayet Mahkemesi riyaset-i evvelisine terfi edilmiştir. Mustafa Nedim Efendi'ye 27 Ocak 1893 tarihinde görevindeki başarılarından dolayı rütbe-i rabia tevcih edilmiştir.

Mustafa Nedim Efendi, bazı hususlardan dolayı meclis idaresi kararıyla Antakya, Antep ve Birecik kazalarında geçici görevlendirilmesinden dolayı yevmiye ve harcırah olarak 15.867

kuruş 20 para almıştır. 6 Ağustos 1896 tarihinde maaşı 3.000 kuruşa, 13 Mart 1897'de 2.500 kuruşa indirilmiştir.

2 Haziran 1897 tarihinde güzel hizmetlerinden dolayı terfi edilerek rütbe-i salise tevcih edilmiştir. İntihab-ı Memurîn-i Adliye'ce verilen karar üzerine padişahın da iradesiyle 10 Şubat 1899 tarihinde 3.150 kuruş maaşla Aydın İstinaf Ceza Dairesi riyasetine nakledilmiştir. 31 Ağustos 1900'da güzel hizmetlerinden dolayı terfi edilerek rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi tevcih edilmiştir.

Mustafa Nedim Efendi'nin hukuk kurallarına aykırı davrandığı ve görevini kötüye kullandığına dair yapılan ihbar üzerine, Meclis-i Adliye müfettişliği tarafından bir soruşturma yürütülmüştür. Bu soruşturma, Ceza İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanan 16 Mayıs 1899 tarihli iki yazı ile Sicil Dairesi'nde incelenmiştir.

Mustafa Nedim Efendi hakkında iddia edilen konulardan biri adam öldürme suçuyla yargılanan Çakırcaoğlu Mehmed, Mustafa, Hacı Hüseyin ve Recep'in tahliyesinde hukuk kurallarının dışına çıkmasıdır.

Mustafa Nedim Efendi tarafından verilen bir beraat kararında tespit edilen yasalara aykırılıklar ve şüpheli durumlar, karara yönelik eleştirilere neden olmuştur. Manisa Ticaret Mahkemesi Başkanı Mahmud Bey'in tehdit içerikli bir yazı ile para talep ettiğine dair iddialar, sanıklar Hasan Fehmi Efendi, Istrati ve Manoldar Efendi'nin beraat kararlarının hukuka uygun olmadığı yönünde değerlendirilmiştir. Ayrıca, Mustafa Nedim Efendi'nin güvenilir bulunmayan avukatlarla sıkça temas halinde olması, kendisi hakkında olumsuz bir kanaatin oluşmasına yol açmıştır. Bu unsurlar, verilen kararların hukuki dayanaklarının sorgulanmasına neden olmuştur.

Ticaret Mahkemesi Başkanı Mahmud Bey hakkında azarlama ve uyarılarla yetinilmesi veya başka bir işlem yapılması düşünülürken, Ticaret Mahkemesi tarafından verilen cezai

kararların çoğunun, temyiz mahkemesi tarafından yasalara aykırı bulunarak bozulduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Ceza Dairesi Başkanlığı'ndan alınan 20 Eylül 1902 tarihli yazıda, 1901 yılı boyunca Ticaret Mahkemesi'nden çıkan ve temyize giden 84 karardan 52'sinin temyiz mahkemesi tarafından bozulduğu kaydedilmiştir

Bu durumun, Aydın İstinaf Mahkemesi heyetinin ıslahını gerektiren bir durum olduğu belirtilmiş ve mahkemelerin teşkiline dair kanunun 49. maddesince bir işlem yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle, Aydın Vilayeti İstinaf Mahkemesi heyetinin ilgili maddeye dayanarak değiştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Mustafa Nedim Efendi'nin görevden alınmasına karar verilmiş ve bu durum, ilgili makamın izni ve Padişah'ın onayı doğrultusunda 12 Ekim 1902 tarihinde gerçekleşmiştir.

Mustafa Nedim Efendi azledildikten sonra savunma talebinde bulunarak, suçsuz olduğunu, yöneltilen suçlamaların bazısına kendisiyle çalışan baş kâtibin sebebiyet verdiğini bildirmiş ve bunu belgelerle desteklemiştir. Bu belgeleri Mustafa Nedim Efendi'nin yerine gelen mahkeme reisi de onaylamıştır. İncelemenin ardından Mustafa Nedim Efendi'nin bazı kararlarının yasalara aykırı olduğu ve bu nedenle bozulduğu anlaşılmıştır. Ancak, Mustafa Nedim Efendi'nin kasıtlı bir suçu olmadığı ve istihdamına engel bir durum bulunmadığına karar verilerek 14 Haziran 1904 tarihinde istihdamına izin verilmiştir. Bu durum, Adalet Bakanlığı ve Sicil Şubesi'nin 5 Şubat 1907 tarihli yazısında belirtilmiştir.

Mustafa Nedim Efendi'nin istihdamına bir engel olmadığına karar verildikten sonra padişahın da iradesiyle 23 Nisan 1906 tarihinde 3.500 kuruş maaşla Manastır Vilayeti İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi riyasetine tayin edilmiştir.

Mustafa Nedim Efendi'nin maşı 19 Şubat 1907 tarihinde 4.000 kuruşa çıkarıldıktan sonra 7 Ekim 1907 tarihinde 5.000

kuruş maaşla Manastır Vilayeti Adliye Müfettişliği'ne terfi etmiştir.

20 Ekim 1908 tarihinde 5000 kuruş maaşla Dersaadet İstinaf Mahkemesi Müdde-i Umumiliğine nakledilmiştir. 14 Şubat 1909 tarihinde yine 5000 kuruş maaşla Dersaadet İstinaf Hukuk Mahkemesi riyasetine ve 23 Eylül 1909 tarihinde yapılan düzenlemeyle 6000 kuruş maaşla Dersaadet İstinaf Hukuk Mahkeme-i Mümeyyiz Azalığı'na ve 24 Eylül 1910 tarihinde aynı miktar maaşla Adliye Nezareti Müsteşarlığı'na terfi edilmiştir.

12 Haziran 1911 tarihinde 10.000 kuruş maaşla İşkodra Vilayeti Valiliği'ne tayin edilmiştir. 28 Ocak 1912 tarihinde maaşı belirtilmese de aynı miktar maaşla Adana Vilayeti Valiliği'ne tayin edilmiştir. Mustafa Nedim Efendi, Adana Valiliği sırasında yaptığı uygunsuz davranışlardan ötürü 13 Temmuz 1912 tarihinde azledilmiş ve 11 Eylül 1912 tarihinden itibaren 5000 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edilmiştir[37].

18. Abdülkerim Efendi

Deavi vekillerinden Abdülhalim Ağa'nın oğludur. 15 Mayıs 1857 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan ve rüştiye mekteplerinden tahsil-i ulûm ederek şehadetname almışsa da istila sırasında kaybolmuştur. Türkçe okuryazar, Bulgarca konuşabilir.

7 Haziran 1882 tarihinde 26[38] yaşında Bursa Duyun-u Umumiye İdaresi'ne mülazemetle, 14 Haziran 1882 tarihinde 190 kuruş geçici maaşla harir müzayede kitabetine tayin edilmiştir. 13 Temmuz 1883 tarihinde 750 kuruş maaşla Duyun-u Umumiye kitabeti duhan yoklama memuriyetine, 30 Ağustos 1883 tarihinde 600 kuruş maaşla duhan tahrir kitabetine tayin edilmiştir. 14 Aralık 1883 tarihinde 800 kuruş maaşla duhan yoklama

[37] BOA. DH. SAİDd. nr: 10/319.
[38] Hesaplandığında aradaki fark 25 olarak hesaplanmıştır.

memuriyetine nakledilmiştir. 13 Ocak 1884 tarihine kadar bu memuriyette kalmıştır. 15 Nisan 1884 tarihinden 13 Haziran 1884 tarihine kadar 190 kuruş maaşla harir müzayede kitabetinde, 14 Haziran 1884 tarihinden 7 Temmuz 1884'e kadar 300 kuruş maaşla harir anbar yevmiye kitabetine tayin edilmiştir. Bu tarihten 23 Eylül 1888 tarihine kadar 400 kuruş maaşla Mudanya Duyun-u Umumiye Merkez memuriyeti baş kitabetinde istihdam edilmiştir. 24 Eylül 1888'de aynı maaşla Söğüt Duyun-u Umumiye memurluğuna tayin edilmiştir. 12 Şubat 1890 tarihinde 650 kuruş maaşla Bilecik Duyun-u Umumiye Müdüriyeti baş kitabetine tayin edilmiştir.

Abdülkerim Efendi, Söğüt Duyun-u Umumiye memurluğunda bulunduğu sırada aşarın ilavesinden dolayı 13 Ekim 1889 tarihinden itibaren 400 kuruş maaşının üzerine 200 kuruş zam yapılarak maaşı 600 kuruşa yükseltilmiştir[39].

19. Mehmed Ağa

Müteveffa Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. 1857 yılında Samakov'da doğmuştur.

Mehmed Ağa 17 Ocak 1882 tarihinde 80 kuruş maaşla Muhacirin Hastanesi hademeliğine alınmıştır. 23 Temmuz 1882 tarihinde 130 kuruş maaşla aynı hastanede aşçılığa tayin edilmiştir. 23 Mart 1883 tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 25 Kasım 1883 tarihinde tekrar hademeliğe alınmıştır. 1 Eylül 1886 tarihinde 162 kuruş maaşla aşçı vekaletine tayin edilmiştir. 13 Aralık 1899 tarihinde 180 kuruş maaşla asaleti tasdik edilmiş, 14 Aralık 1894 tarihinde Muhacirin Hastanesi şehir emanetine, 17 Temmuz 1899 tarihinde şehir emaneti Darülaceze'ye ilhak olduğundan 1897 temmuzundan itibaren Hazine-i Celile'den mazuliyet maaşı bağlanmış Eylül 1909'dan itibaren mazuliyet maaşı emeklilik maaşına dönüştürülmüştür.

[39] BOA. DH. SAİDd. nr: 101/319.

Maliye Nezareti'nin 21 Haziran 1910 tarihli yazısıyla Mehmed Ağa'nın emeklilik maaşının da kesildiği kaydedilmiştir[40].

20. Ahmed Mümtaz Efendi

Belediye üçüncü dairesi tanzifat müdürü Arif Hikmet Bey'in oğludur. 1857 yılında Samakov'da doğmuştur.

Samakov Sıbyan Mektebi'nde mukaddeme-i ulûmu diniye Samakov Rüştiye Mektebi'nde Arapça, Farsça ve fenn-i hesap dersleri almıştır. Türkçe okuryazar Bulgarca konuşabilmektedir.

Ahmed Mümtaz Efendi 1874'te 16 yaşında Samakov Kazası tahrir kalemine mülazemetle girdikten sonra, 12 Kasım 1874'te 300 kuruş maaşla Samakov Kazası vukuat kitabeti refakatine tayin edilmiş ve bağlı bulunduğu memuriyet lağvedilene kadar bu görevinde devam etmiştir. 1877 tarihinde Tophane-i Amire Birinci Dairesi hesabiye kalemine mülazemetle, girdikten sonra 26 Ocak 1879'da 100 kuruş maaşa nail olmuştur. Ahmed Mümtaz Efendi'nin maaşı 13 Mart 1880'de 80 kuruşa düşürülmüş, 13 Mart 1881'de 320 kuruşa çıkarılarak dördüncü sınıfa terfi edilmiştir. 13 Nisan 1885'te 640 kuruş maaş ile üçüncü sınıfa terfi edildikten sonra 11 Mart 1889'da maaşı 960 kuruşa yükseltilerek ikinci sınıfa terfi edilmiştir[41].

21. Mehmed Rasim Efendi

Samakovlu müteveffa Sadullah Ağa'nın oğludur. 20 Nisan 1859 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde eğitim gördükten sonra şehadetname almış, ancak göç esnasında bu şehadetnameler kaybolmuştur. Türkçe okuryazardır.

[40] BOA. DH. SAİDd. nr: 173/169.
[41] BOA. DH. SAİDd. nr:74/209.

27 Haziran 1882 tarihinde 24[42] yaşında 100 kuruş maaşla Çatalca aşar muvakkat kolculuğuna tayin olunmuştur. Çatalcada'ki görevinden üç ay sonra çıkarılmıştır. 19 Şubat 1886'da 150 kuruş maaşla Çekmece-i kebir Duyun-u Umumiye piyade kolculuğuna, 6 Mayıs 1886'da 200 kuruş maaşla Çekmece-i kebir Duyun-u Umumiye tahsildarlığına, 21 Ocak 1888'de Suyolu Duyun-u Umumiye İdaresi tahsildarlığına nakledilmiştir. Mehmed Rifat Efendi, Suyolu'nun havasıyla uyum sağlayamadığından istifa etmiştir. 13 Eylül 1889'da 200 kuruş maaşla Çekmece Duyun-u Umumiye tahsildarlığında yeniden göreve başlamıştır. 1 Aralık 1889'da 250 kuruş maaşla Şahteros Duyun-u Umumiye İdaresine bağlı Çöplüce ve Kumburgos Duyun-u Umumiye memurluğuna nakledilmiştir.

14 Mayıs 1892'de 250 kuruş maaşla Şehteros Duyun-u Umumiye İdaresi tahsildarlığına nakledilmiştir. Mehmed Rasim Efendi'nin maaşı 13 Eylül 1892 tarihinde 275, 13 Mart 1893'te 300 kuruşa yükseltilmiştir. 23 Mayıs 1894'te 400 kuruş maaşla Edirne Duyun-u Umumiye Nezareti nevahi memur şubesine nakledilmiştir[43].

22. Nuri Efendi

Mülkiye Kaymakamlarından Yanyalı Hasan Ağa'nın oğludur. 15 Mart 1861 tarihinde Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûmu diniye İştip Rüştiye Mektebi'nde mürettep dersleri alarak şehadetname almıştır. Arapça ve Farsçayı anlayabilir, Türkçe ve Bulgarca okuryazardır.

11 Ağustos 1883 tarihinde 24[44] yaşında 600 kuruş maaşla Kratova Kazası muvakkat aşar kol memuriyetine tayin olunmuştur. 4 Mart 1885'te yüzde altı kuruş aidatla Kratova Kazası süvari tahsildarlığına nakledilen Nuri Efendi, 12 Temmuz

[42] Hesaplandığında 23 çıkmaktadır ancak kâtip 24 olarak belirtmiştir.
[43] BOA. DH. SAİDd. nr: 57/389.
[44] Hesaplandığında 22 çıkmakla birlikte kâtip 24 olarak kaydetmiştir.

1886 tarihinde tahsildarlıkların lağvedilmesiyle açıkta kalmıştır. 17 Eylül 1887'de 150 kuruş geçici maaşla Kratova Kazası muvakkat canavar kolculuğuna, 18 Mart 1888'de 550 kuruş geçici maaşla Kratova Kazası muvakkat ağnam kol memuriyetinde bir ay istihdam edilmiştir. 17 Ağustos 1888'de 200 kuruş maaşla İştip Kazası Bereketli Nahiyesi kitabetine tayin edilmiştir[45].

23. İbrahim Ağa

Müteveffa Şemseddin Efendi'nin oğludur. 1860 yılında Samakov'da doğmuştur.

Samakov Sıbyan Mektebinde mukaddeme-i ulûmu tahsil etmiştir. Türkçe ve Bulgarca anlayabilmekle birlikte bir miktar Türkçe okuyabilmektedir.

İbrahim Ağa 8 Kasım 1897'de 150 kuruş maaşla Bandırma Rüsumat Müdüriyetine bağlı Marmara Rüsumat Müdüriyeti süvari kolcuğuna tayin edilmiştir.

İbrahim Ağa'nın okuma yazma bilmediği için tazminat verilerek görevden alındığı ve 9210 kuruş tazminat aldığı, 15 Aralık 1910 tarihli İstanbul Rüsumat Baş Müdürlüğü kayıtlarından anlaşılmıştır[46].

24. Mehmed Rifat Efendi

Seydizade Fazıl Efendi'nin oğludur. 1862 yılında Samakov doğmuştur.

Sıbyan mektebinde ve Samakov Rüştiye mektebinde müretteb dersleri okumuştur. Okuduğu esnada istila meydana geldiğinden şehadetname alamamıştır. Türkçe okuryazar Bulgarca konuşmaktadır.

Mart 1883 tarihinde 21 yaşında mülazemetle Dersaadet Bidayet Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi kalemine dahil olmuştur. 13 Mayıs 1883 tarihinde 20 kuruş maaşla Adliye

[45] BOA. DH. SAİDd. nr: 45/55.
[46] BOA. DH. SAİDd. nr: 188/90.

Nezareti Sicil-i Ahval kaleminde memur olmuştur. 13 Temmuz 1883 tarihinde 10 kuruş, 14 Şubat 1884'te 20 kuruş, 13 Mayıs 1885'te 10, 22 Mayıs 1885'te 30, 14 Aralık 1885'te 20, 23 Ocak 1886'da 15, 8 Eylül 1888'de 10 kuruş zam almış ve maaşı 135 kuruşa yükselmiştir.

Mehmed Rifat Efendi'nin maaşı 10 Ekim 1889 tarihinde 160, 22 Aralık 1892'de 170, 25 Haziran 1893'te 200, 26 Ekim 1894'te 210, 13 Aralık 1895'te 250, 20 Aralık 1895'te 270, 25 Şubat 1897'de 300, 13 Mart 1897'de 320, 13 Ekim 1898'de 350, 19 Mayıs 1899'da 400 kuruşa yükseltilmiştir[47].

25. Mehmed Rifat Efendi

Samakovlu kâtip İbrahim Efendi'nin oğludur. 1862 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mübâdi-i ulûmu aldıktan sonra Dobniçe Rüştiyesi'nde eğitimine devam etmiştir. Türkçe kitabet eder.

1879'da 17 yaşında mülazemetle Petriç Telgrafhanesi'nde göreve başlamıştır. Mehmed Rifat Efendi'nin maaş miktarı ve mülazemetlikten sonra nerelerde görev aldığı ile ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır[48].

26. Nazım Fikri Efendi

Demir fabrikaları memuru İbrahim Efendi'nin oğludur. 27 Mart 1863'te Samakov'da doğmuştur.

İdadi ve rüştiye mekteplerinde eğitim görmüş, ancak şehadetnamesi bulunmamaktadır. Türkçe okuryazardır.

Nazım Fikri Efendi, 13 Nisan 1882 tarihinde 20 yaşında Muhacirin İdare-i Umumiye Komisyonu kalemine mülazemetle girdikten sonra 27 Nisan 1882'de 160 kuruş maaşla Üsküdar Muhacirin Şubesi mukayetliğine tayin edilmiştir. 21 Aralık 1883

[47] BOA. DH. SAİDd. nr: 32/455.
[48] BOA. DH. SAİDd. nr: 8/13.

tarihinde 300 kuruş maaşla Şile Kazası polis memurluğuna, 28 Temmuz 1886 tarihinde 500 kuruş maaşla Beykoz aşar kitabetine, 17 Ekim 1886 tarihinde Balıkhane Nezareti Baş Müfettişliği kalemine mülazemetle girmiştir. 2 Nisan 1887 tarihinde 300 kuruş maaşla İnegöl Duyun-u Umumiye memuriyetine bağlı Cerrah Karyesi Harir Fabrikası'na, 13 Ekim 1889 tarihinde 450 kuruş maaşla İnegöl sandık eminliğine ve 8 Temmuz 1896 tarihinde 600 kuruş maaşla Yenişehir Duyun-u Umumiye memuriyetine görevlendirilerek terfi ettirilmiştir.

Nazım Fikri, Efendi Yenişehir Kazasının 1899 aşarınını ödemeden 1900 aşarını iltizam etmek üzere başvuru yapanlara kanuna aykırı olarak aşar gelirlerinin ihale edilmesinden ötürü, 14 Şubat 1901 tarihinde 600 kuruş maaşla Mudanya Duyun-u Umumiye Müdüriyeti baş kitabetine ardından terfi edilerek 650 kuruş maaşla 24 Mayıs 1902 tarihinde İnegöl Duyun-u Umumiye İdaresine tayin edilmiştir.

Papasyan Misak Ağa, Cerrah Köyü'ndeki ipek fabrikasına kaçak yollarla getirdiği kozaları diğer kozalarla karışmadan ayrı bir yerde tutup incelemeye engel olmaması gerektiği telgrafla kendisine bildirilmiştir. Ayrıca, Misak'ın babası Ağop'un evinde tartılan kozalar arasında satılan kırk kile kozaya dair bir satış kaydı da bulunmamıştır. Muhafaza memuru, Nazım Fikri Efendi'ye bu durumu bildirdiği halde, gerekli soruşturmaları yapmamış ve Misak'ın satın aldığı iki partinin vergisini de aylarca tahsil etmemiştir. Nazım Fikri Efendi, bu talimatları yerine getirmediğinden dolayı 30 Kasım 1904 tarihinde maaşı düşürülerek 600 kuruş maaşla Kütahya Düyun-u Umumiye İdaresi başkatipliğine atanmıştır.

Nazım Fikri Efendi, göreve başlamış olmakla birlikte, özel sebepleri nedeniyle kendisine 2 aylık izin verilmiştir. Eski görevi olan İnegöl memurluğundan ayrılmasından itibaren, 1 Aralık 1904 'ten 31 Ocak 1905'e kadar geçen izin süresi için tam maaş 600 kuruş maaş almıştır.

Nazım Fikri Efendi, eski görevinden ayrıldıktan sonra hakkında soruşturma başlatılmıştır. Yapılan bu soruşturma sonucunda, geçici bir kolcuyu arabacı olarak çalıştırdığı ve ona ödenmesi gereken 100 kuruşluk araba ücretini geciktirdiği ayrıca Terziyan Misak'ın elinde 14 Ağustos 1904'te yakalanan kaçak kozalarla ilgili tahsil edilen para cezasının ihbar eden hak sahiplerine doğru şekilde dağıtmadığı tespit edilmiştir.

Nazım Fikri Efendi, 17 Eylül 1905'ten 2 Ekim 1905'e kadar ve 31 Ekim 1905'ten 28 Kasım 1905'e kadar geçici memurluk görevlerinde bulunmuş ve bu görevlerden dolayı maaşı dışında 900 kuruş ek ücret almıştır. 1 Şubat 1906'dan 28 Şubat 1906'ya kadar açıkta kalmış ve bu süre zarfında kendisine maaş olarak 300 kuruş ödenmiştir. 28 Şubat 1906 tarihinde, önceki görevindeki ihmalleri göz önüne alınarak 500 kuruş maaşla Karahisar Duyun-u Umumiye İdaresi'ne sandık emanetçisi olarak atanmıştır. Ancak, yapılan soruşturma sonucunda, sandık mevcudundan 1570 kuruş 59.5 santimi zimmetine geçirdiği, mültezimlerden teminat olarak alınan paraları kayıt altına almadan kullanıp iade ettiği ve bir mültezimden aldığı 4 Osmanlı lirasını bir süre elinde tuttuğu tespit edilmiştir. Bu nedenlerle 8 Ekim 1908 tarihinde görevden alınmıştır.

Nazım Fikri Efendi'nin zimmetine geçirdiği para tahsil edildikten sonra 24 Şubat 1909 tariri̇hinde Orman ve Maden Nezareti'nce 400 kuruş maaşla Lületaş Madeni kitabetine tayin edilmiştir[49].

27. Mustafa Rifat Efendi

Vergi memurluğundan emekli Necib Efendi'nin oğludur. 1863 yılında Samakov'da doğmuştur.

Samakov'da sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûmu diniyye okuduktan sonra İstanbul'daki Feyziye Rüştiyesi'nde

[49] BOA. DH. SAİDd. nr: 61/389.

müretteb ulûm ve fünûnu derslerinden şehadetname alarak mezun olmuştur. Türkçe kitabet eder.

7 Temmuz 1882'de 19 yaşında 80 kuruş maaşla Tophane-i Âmire evrak kalemine, 19 Eylül 1887'de geçici olarak maaşına 100 kuruş ilave ile Tophane-i Âmire müşiriyet-i celilesinde bir görev verilmiştir. Mustafa Rifat Efendi'nin maaşı 12 Ekim 1891'de 270 kuruşa, 12 Kasım 1892'de 320 kuruş yapılarak dördüncü sınıfa terfi ettirilmiştir.

Mustafa Rıfat Efendi, 31 Ocak 1898'de beşinci dereceden mecidi nişanı ve 17 Nisan 1899'da terfi ettirilerek üçüncü derece rütbe ile ödüllendirilmiştir[50].

28. Mehmed Nafiz Efendi

Müteveffa Haşim Efendi'nin oğludur. 1863 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûmu diniye ile rüştiye mektebinde Arapça, sarf, nahiv, Farsça, coğrafya ve hesap dersleri almıştır. Türkçe okuryazardır.

Mehmed Nazif Efendi, 1887 tarihinde 24 yaşında Telgraf ve Posta Nezareti kontrol kalemine mülazemetle girdikten sonra 30 Temmuz 1891 tarihinde kendisine geçici olarak 50 kuruş maaş bağlanmıştır. 30 Kasım 1893'te 50 kuruş geçici maaşına ek olarak 70 kuruş asalet maaşı da eklenmiştir. 14 Şubat 1895'te Telgraf ve Posta Nezareti'nin deavi kalemine nakledilmiştir. 14 Mayıs 1896 tarihinde maaşı 190 kuruşa, 26 Ekim 1896'da 500 kuruşa yükselmiştir. Güzel hizmetlerinden ötürü 14 Şubat 1899'da rütbe-i rabi verilmiştir. Mehmed Nafiz Efendi'nin maaşı 23 Ocak 1900 tarihinde maaşı 750 kuruşa yükseltilmiştir[51].

[50] BOA. DH. SAİDd. nr: 74/75.
[51] BOA. DH. SAİDd. nr: 62/333.

29. Mehmed Fehmi Efendi

Celaleddin Efendi'nin oğludur. 1864 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûmu, rüştiye mektebinde müretteb ulûm ve fünûn dersleri almıştır. Türkçe okuryazardır.

30 Kasım 1881'de 18 yaşında mülazemetle Hüdavendigar Vilayeti mektubi kalemi girmiştir. 13 Ağustos 1886'da 125 kuruş maaşla İnegöl Kazası Nüfus Kitabeti'ne tayin olunmuştur. 22 Eylül 1889'da kurada adı çıktığından askere alınan Mehmed Fehmi Efendi, üç ay sonra ihtiyat tezkeresi alarak 13 Mart 1890'da aynı miktar maaşla görevine geri dönmüştür. Mehmed Fehmi Efendi'nin maaşı 19 Mayıs 1891'de yapılan 25 kuruşluk bir zam ile 150 kuruşa yükselmiştir. 4 Kasım 1902'de 200 kuruş maaş ile İnegöl Kazası nüfus memurluğuna terfi edilmiştir. Mehmed Fehmi Efendi 8 Aralık 1909'da tensik komisyonun 11. Maddesi uyarınca 7.176 kuruş tazminat verilerek kadro dışına çıkarılmıştır. Mehmed Fehmi Efendi ile ilgili yapılan incelemelerde istihdamına mâni bir durumun olmadığı Tensik Komisyonu'nun 1 Kasım 1910 tarihli cevabından anlaşılmış olmakla birlikte kendisinin sicil kaydında başka bir yerde memurluk yaptığı ile ilgili bir kayda rastlanılamamıştır[52].

30. Hasan Tahsin Efendi

İbrahim Efendi'nin oğludur. 1865 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulûmu diniye okuduktan sonra rüştiye mektebine devam etmiştir. Türkçe okuryazardır.

27 Kasım 1885 tarihinde 21 yaşında 100 kuruş maaşla Gümülcine Sancağı defterciliğine tayin edilmiştir. Gümülcine

[52] BOA. DH. SAİDd. nr: 97/77.

Sancağı tahrir vergi kaleminden 31 Mart 1886 tarihinde yazılan yazıda Hasan Tahsin Efendi'nin memuriyeti tasdik edilmiştir. 25 Temmuz 1886[53].

31. Hasan Hilmi Efendi

İbrahim Efendi'nin oğludur. 1865 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinde esâs-ı islâmiyet olan mukaddeme-i ulûmu diniye eğitimi aldıktan sonra rüştiye mektebine devam etmiştir. Türkçe okuryazardır.

28 Kasım 1885'te 100 kuruş maaşla Gümülcine Sancağı tahrir vergi kalemine, 23 Temmuz 1890'da 200 kuruş maaşla Sultanyeri Kazası mal müdürlüğü refakatine, 13 Temmuz 1895'te 250 kuruş maaşla Gümülcine Sancağı muhasebe kalemi yevmiye kitabetine tayin edilmiştir. 28 Ağustos 1897'de maaşına 50 kuruş zam yapılarak 300 kuruşla mevcut görevine devam etmiştir. Hasan Hilmi Efendi, 20 Ekim 1898'de 500 kuruş maaşla Eğridere Kazası mal müdür muavinliğine tayin edilmiştir. 16 Ağustos 1906'dan 26 Ekim 1906'ya kadar Eğridere Kazası Mal Müdürlüğünde bulunmuştur. Hasan Hilmi Efendi terfi alarak Eceabad mal müdür vekaletliğine tayin edilmiştir. 17 Ağustos 1907 tarihinde Eğridere'den ayrılarak 23 Ağustos 1907'de 600 kuruş maaşla Eceabad Kazası mal müdür muavinliği görevine başlamıştır[54].

32. Mehmed Rasim Efendi

Askeri zaptiye yüzbaşılarından müteveffa Ali Efendi'nin oğludur. 23 Ocak 1867 tarihinde Samakov Kasabası'nda doğmuştur.

[53] BOA. DH. SAİDd. nr: 14/401.
[54] BOA. DH. SAİDd. nr: 97/277.

Laleli İptidai Mektebi'nde ulûm-u diniye, Fatih Rüştiye Mektebi'nde dört sene mürettep dersler okumuştur. Türkçe okuryazardır.

14 Eylül 1885 tarihinde 19 yaşında Evkaf-ı Humayûn Cihan İdaresi'ne mülazemetle girmiştir. 13 Aralık 1885 tarihinde 25 kuruş maaş tahsis edilmiştir. 14 Eylül 1886'da 15 kuruş, 30 Ekim 1886 tarihinde 10 kuruş, 14 Mart 1887 tarihinde 15 kuruş, 13 Temmuz 1887 ve 18 Ocak 1888 tarihinde 10'ar kuruş, 10 Ocak 1889 tarihinde 15 kuruş zam ile maaşı 100 kuruşa yükselmiştir. Mehmed Rasim Efendi, 24 Temmuz 1889 tarihinde askere almıştır. Askerliğini tamamladıktan sonra 15 Eylül 1893 tarihinde askerlikten terhis olmuştur. 8 Ağustos 1894 tarihinde 50 kuruş maaşla Evkaf-ı Hümayun Cihan İdaresi'ne yeniden girmiştir. 26 Ocak 1895 tarihinde maaşı 65 kuruşa yükseltilmiştir.

20 Haziran 1896 tarihinde 150 kuruş maaşla Evkaf Nezareti Mesarifat-ı Umumiye İdaresi'ne nakledilmiştir. Mehmed Rasim Efendi'nin maaşı 6 Mart 1900 tarihinde 160 kuruşa, 22 Temmuz 1900 tarihinde 170 kuruşa, 29 Ekim 1901 tarihinde 190 kuruşa, 13 Nisan 1904 tarihinde 210 kuruşa yükseltilmiştir.

14 Mart 1906 tarihinde 300 kuruş maaşla tamirat ve inşaat ve kaziye tetkik ve muayene memurluğu kitabetine tayin edilmiştir. 28 Haziran 1909 tarihinde 500 kuruş maaşla İstanbul'da yeniden oluşturulan 3. Daire-i Vakfiye mümeyyizliğine tayin edilmiştir. 16 Temmuz 1910 tarihinde aynı maaşla 8. Daire-i Vakfiye kitabetine nakledilmiştir. 14 Mart 1911 tarihinde 600 kuruş maaşla Üsküdar Daire-i Vakfiyesi evkaf-ı mülhaka kitabetine nakledilmiştir[55].

33. Resmi Efendi

Samakovlu müteveffa Mehmed Efendi'nin oğludur. 1870 yılında Samakov'da doğmuştur.

[55] BOA. DH. SAİDd. nr: 70/7.

Drama Kasabası Sıbyan Mektebi'nde mukaddeme-i ulûmu, rüştiye mektebinde Arapça ve Farsça dersleri alarak şehadetname almış ancak kaybolmuştur. Türkçe okuryazardır.

7 Kasım 1903'te maaşı 300 kuruşu geçmemek kaydıyla Karamürsel piyade tahsildarlığına tayin edilmiştir.

Karamürsel Kazası Mal Müdürlüğü ile kaymakamlığından, İzmir Sancağı mutasarrıflığı muhasebeceliği tahsilat idaresi mümeyyiz-i evvelliği ve müdüriyet muavinliğinden yazılan yazılarda Resmi Efendi'nin memuriyete münasip olduğu tasdik edilmiştir[56].

34. Mehmed Tevfik Efendi

Eskişehir kazası mal müdüriyetinden muhassıl Mehmed Efendi'nin oğludur. 1870 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan mektebinden mukaddeme-i ulûmu okuduktan sonra Rüştiye mektebine devam etmiştir. Türkçe okuryazardır.

1887' de 300 kuruş maaşla Edirne askeri lahm müteahhidi kitabetine girmiştir. 19 Mart 1891'de 21 yaşında terfi ederek 350 kuruş maaşla Edirne Malkoçlar Rüsumat Müdüriyeti'ne bağlı Hamzabeyli Rüsumat Sandık Eminliği kitabetine tayin edilmiştir.

Mehmed Tevfik Efendi'nin memuriyeti Edirne Rüsumat Nezareti'nden 4 Şubat 1893 tarihli yazıyla tasdik edilmiştir[57].

35. Mehmed Tevfik Efendi

Mehmed Efendi'nin oğludur. 1870 yılında Samakov'da doğmuştur.

Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde eğitim görüp şehadetname almıştır. Türkçe ve Bulgarca okuryazardır.

[56] BOA. DH. SAİDd. nr: 140/169.
[57] BOA. DH. SAİDd. nr: 44/403.

30 Mayıs 1890 tarihinde Edirne Rüsumat Merkez Müdüriyeti'ne mülazemetle girmiştir. 26 Ağustos 1891 tarihinde mülazemetliği Edirne Rüsumat Nezareti muhasebe kalemine aktarılmıştır. 23 Mart 1892'de 350 kuruş maaşla Malkoçlar Rüsumat Müdüriyeti'ne bağlı Hamzabey Rüsumat İdaresi'ne sandık eminliği kâtibi olarak tayin edilmiştir. Mehmed Tevfik Efendi memuriyetinin lağvedilmesinden sonra 13 Şubat 1900 tarihinde 400 kuruş maaşla Karakalagoz? Rüsumat İdaresi memurluğuna, 25 Şubat 1901 tarihinde aynı maaşla becayiş yapılarak Karagözler Rüsumat İdaresi memurluğuna nakledilmiştir. Mehmed Tevfik Efendi vazifesine devam ederek maaşı 14 Temmuz 1910 tarihinde 500 kuruşa yükseltilmiştir. Mehmed Tevfik Efendi, Karagözler Rüsumat İdaresi'nin sukutu üzerine İstanbul'a gelerek 1913 şubatına kadar tam maaş daha sonraki karar gereğince 14 Mart 1913 tarihinden itibaren maaşının 200'ü tam kalanı yarım olarak verilmiştir. Mehmed Tevfik Efendi, 16 Ekim 1913 tarihinde 600 kuruş maaşla İnöz rüsumat memurluğuna tayin edilmiştir[58].

Sonuç

Bu çalışmada, Samakov Kazası doğumlu memurlar incelenmiştir. Sicill-i Ahval Defterleri'nde Samakov doğumlu memurlara ait 37 kayıt bulunmasına rağmen, 19. sıradaki Halil Rifat Efendi'nin 16. sıradaki kaydın devamı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, arşiv kayıtlarında 28. sırada yer alan Ahmed Ataullah Efendi'nin Samsun doğumlu olduğu tespit edildiğinden, bu çalışma kapsamına alınmamıştır.

Samakovlu memurların maaşları çalıştıkları kuruma bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Vali, kaymakam ve mahkeme reisi olarak görev yapan memurların maaşı diğer memurların maaşından oldukça yüksek olduğu gözükmektedir. Sicil kayıtlarından vefat bilgileri verilen memurlar (3) Mehmed Raşid

[58] BOA, DH. SAİDd. nr: 183/246.

Efendi, (7) Ahmed Hamdi Efendi ve (11) Yosef Arya Efendi'dir. Samakovlu memurların kullandıkları unvanlara bakıldığında en fazla kullanılan 31 adetle efendi olurken onu ikişer adetle bey ve ağa izlemektedir.

Samakovlu memurlar arasında görevde bulunduğu sırada yaptığı eylemlerden ötürü mahkeme gören memurlar da bulunmaktadır. Bu memurlar; (4) Mehmed Mesud Bey, (6) Mehmed Nafi Efendi, (12) Arif Hikmet Efendi, (16) Halil Rifat Efendi, (17) Mustafa Nedim Efendi ve (27) Nazım Fikri Efendi'dir.

Giriş kısmında da belirtildiği üzere bir maden kasabası konumunda olan Samakov'da memurların hiçbiri bulundukları bölgedeki madenlerin memuriyetinde görevlendirilmemiştir. Samakovlu memurlar arasında yalnızca Yosef Arya Efendi ve Kostaki Efendi olmak üzere iki gayrimüslim memur bulunmaktaydı. Bu memurlar kendi dini inançlarına ve yaşam tarzlarına uygun okullarda eğitim görmüşlerdir.

Samakovlu memurların babalarının da memuriyette bulunduklarına dair kayıtlar mevcuttur. Ancak çalışmamızdaki 35 Samakovlu memurun hiçbiri babasının memuriyetinde bulunmamıştır.

Samakovlu memurların eğitim düzeyi genellikle sıbyan ve rüştiye mektebi düzeyinde olurken eğitim hayatına iptidai, idadi, darülmuallimin, medreselerde ve özel muallimden ders alarak devam edenler de bulunmaktadır. Eğitim düzeyini geliştiren ve yabancı dil öğrenen memurların maaşlarının da diğerlerine kıyasla daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Başkanlığı (BOA)

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri (DH. SAİDd)

19/297, 47/87, 1/954, 10/365, 94/463, 15/243, 56/91, 183/62, 56/333, 58/ 119, 81/215, 70/345, 30/481, 189/227, 40/179, 150/251, 10/319, 101/319, 173/169, 74/209, 57/389, 45/55, 188/90, 32/455, 8/13, 61/389, 39/95, 74/75, 62/333, 97/77, 14/401, 97/277, 70/7, 140/169, 44/403, 183/246.

2. Diğer Kaynaklar

AYHAN, Aydın, *Rumeli ve Akdeniz Adaları'nda Türk Varlığı*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2013.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rum-İli Defteri (937/1530)* C.I, Ankara 2001.

BİLİRLİ, Tahir, *Bolulu Devlet Adamları (Sicil-i Ahvâl Defterlerine Göre),* Ark Kitapları, İstanbul, 2020.

BİLİRLİ, Tahir, "Sicil-i Ahvâl Defterlerine Göre Gerede Doğumlu Devlet Memurları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.8, (2019), s. 2367-2393.

ÇETİN, Atilla, "Sicil-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", *Vakıflar Dergisi*, S. XXIX, (Ankara 2005), s. 89-104.

Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C.5, Haz: Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Karaman, Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.

FIRAT, Fatih, *İştip ve Koçana Vakası Balkan Harbi'ne Götüren İlk Ateş, İlk Tahrih ve İlk Kıvılcım*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2023.

HALAÇOĞLU, Yusuf, "Bulgaristan", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992, s.396-399.

Hoca Sadettin, *Tacü't-Tevarih*, C.1, (Çev: İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979.

İNALCIK, Halil, "Murad I", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.31, İstanbul 2006, s.156-164.

KİEL, Machiel, "İhtiman", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.21, İstanbul 2000, s.571-572.

KİEL, Machiel, "Niş", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.33, İstanbul 2007, s.147 148.

KİEL, Machiel, "Samakov", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.36, İstanbul 2009, s.62-64.

Müneccimbaşı Ahmed Dede, Müneccimbaşı Tarihi, C.1, Çev: İsmail Erünsal, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1975.

ÖZCAN, Abdülkadir, "Lala Şahin Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.27, Ankara 2003, s.77-78.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 3, İstanbul, 1993.

SARIYILDIZ, Gülden, "Sicil-i Ahvâl Defterleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 2009, s. 134-136.

SAYLAN, Kemal – GÖK, İlhan, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2016.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2016.

YILDIRIM, Mehmet, *Osmanlı Demir Çelik Sanayii'nde Atölyeden Fabrikaya Geçiş (1830-1870)*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2015.

Dizin

A

Abdurrahman Necati Bey, 27, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 56
Abdülbaki-zâde Mustafa Efendi, 103, 117
Abdülkadir Efendi, 143
Abdülkerim Efendi, 144, 152, 219, 221, 226, 232, 235, 236, 238, 242, 270, 271
Adana, 9, 10, 18, 45, 54, 57, 78, 86, 87, 240, 242, 250, 255, 267, 270
Ağaçlı, 87
Ahi Çelebi, 80, 90, 144
Ahlat, 44
Ahmed Bey, 105, 132
Ahmed Efendizade, 31, 34
Ahmed Faik Efendi, 145
Ahmed Hamdi Efendi, 146, 147, 219, 222, 230, 235, 236, 237, 238, 240, 257, 284
Ahmed Hulusi Efendi, 222, 225, 229, 231, 234, 236, 238, 239, 240, 246, 257, 258, 259
Ahmed Kadri Efendi, 147
Ahmed Mümtaz Efendi, 221, 226, 232, 235, 236, 243, 247, 272
Ahmed Naci Efendi, 187, 192, 196, 197, 203, 205, 208, 210
Ahmed Niyazi Efendi, 187, 190, 195, 201, 204, 207, 209
Ahmed Rüstem Ağa, 31, 33
Ahmet Ferit Efendi, 69, 71, 74, 78, 81, 86
Ahmet Hamdi Efendi, 29, 32, 36, 37, 41, 54, 225
Ahmet Hulusi Efendi, 29, 31, 35, 38, 41, 52, 53, 258
Ahmet Şakir Bey, 34
Ahmet Şakir Efendi, 27, 30, 35, 37, 39, 42, 43, 44, 45, 60
Ahmet Şevki Efendi, 69, 71, 73, 77, 80, 84, 85
Ahyolu, 21
Âkif Paşa, 2
Alasonya, 169, 178
Ali Efendi, 187, 191, 192, 193, 197, 204, 205, 208, 210, 228, 281
Ali Haydar Bey, 29, 33, 37, 38, 41, 59
Ali Haydar Efendi, 26, 59, 60
Ali Osman Efendi, 69, 72, 74, 79, 89
Ali Rıza Efendi, 27, 29, 30, 31, 35, 40, 41, 43, 50, 51, 52, 60, 69, 71, 73, 75, 77, 83, 224
Ali Saib Bey, 160, 162, 164, 167, 170, 171
ambar, 13, 40, 41, 50, 58
Ankara, 1, 3, 9, 16, 17, 18, 22, 25, 61, 63, 78, 86, 141, 148, 154, 157, 159, 183, 212, 215, 216, 218, 286, 287
Arapça, 34, 35, 36, 37, 38, 60, 72, 83, 86, 91, 106, 107, 109, 110, 116, 118, 120, 122, 144, 151, 164, 165, 170, 172, 173, 180, 182, 194, 195, 230, 234, 248, 251, 255, 258, 261, 262, 266, 272, 273, 278, 282
Arif Hikmet Efendi, 223, 225, 231, 234, 235, 236, 238, 241, 247, 261, 262, 284
Arnavutça, 109, 110, 116, 124, 165, 166, 173, 176, 180, 182, 234
ases, 2
Atina, 202, 207, 209
Attar, 70, 71, 83
Avrethisar, 168, 172
Aydın, 21, 47, 54, 61, 141, 142, 154, 191, 193, 216, 239, 242, 250, 268, 269, 286

Aydıncık, 48, 141
Aydos, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 42, 43, 49, 50, 55, 59, 60
Aynaroz, 172
Ayranoz, 168
Ayvalık, 241, 242, 262, 265, 266

B

Babadağ, 43
Babaeski, 50, 77, 84
Babayıatik, 50
Bâb-ı Âli, 6, 14
Bâb-ı Maliye, 6, 24
Bağdat, 14
Bâlâ, 160, 161, 180
Balıkesir, 242, 264
Balya, 47
Bandırma, 58, 76, 79, 89, 90, 91, 242, 264, 274
Bar, 43
Barakova, 168, 173
Bargiri, 77, 80, 84
Bayburt, 45
baytar, 4, 15
Behram Efendi, 26
Bekir Bey, 103, 118
Bekir Efendi, 26, 32
Bereketli, 112, 115, 122, 131, 243, 274
Bergama, 54, 240, 257
Besim Behçet Efendi, 161, 163, 165, 166, 168, 176, 177, 178, 179
Besim Efendi, 179, 187, 191, 193, 196, 203, 205, 208, 209
Beykoz, 244, 276
Beyoğlu, 14, 57, 241, 260
Beyrut, 76, 78, 85, 91
Beyşehir, 115, 116, 131
bidayet, 10, 12, 76, 79, 88, 141, 153, 203
Bilecik, 243, 271
Bogazlıyan, 240
Bosna, 3, 44, 167, 170, 171
Bulanıklar, 44
Buldan, 49
Bulgarca, 37, 38, 60, 109, 110, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 127, 131, 132, 146, 151, 165, 166, 176, 182, 194, 195, 196, 197, 231, 234, 235, 251, 254, 255, 257, 259, 260, 261, 270, 272, 273, 274, 283
Burgaz, 21, 22, 140
Bursa, 26, 35, 52, 53, 86, 229, 231, 240, 242, 254, 258, 259, 270

C

Cafer Bey, 100, 101, 103, 106, 109, 111, 115, 118, 119
Cebel, 78, 85, 142
Cezayir, 200, 201, 206, 242, 267
Cidde, 45
Cisri Mustafa Paşa, 77, 81, 85, 239, 249
Cisr-i Mustafa Paşa, 50
Cisr-i Mustafa Paşa, 145
Cuma, 111, 114, 119, 128

Ç

Çankırı, 45, 54
Çatalca, 55, 56, 239, 243, 252, 273
çavuş, 2, 15
Çec, 168, 175
Çerkes Hurşit Ağa, 71, 82

D

Daday, 240, 254
Darıdere, 50, 77, 78, 82, 87
Dedeağaç, 146, 147
Dedeballı, 160, 169
defterdar, 1, 4, 9
Deyre, 242, 266
Deyrizor, 114, 116, 128
Dimetoka, 37, 139, 153
Domaniç, 55

Drama, 114, 115, 128, 158, 159, 164, 167, 168, 175, 181, 183, 233, 282
Durmuş Efendi, 147
Düyun-ı Umumiye, 10, 13

E

Eceabad, 244, 281
eczacı, 15
Edirne, 3, 21, 22, 50, 68, 74, 76, 77, 84, 85, 88, 91, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 240, 243, 245, 249, 259, 273, 283
Edremit, 242, 265
Eğridere, 77, 78, 82, 85, 87, 142, 147, 244, 280
Elbasan, 242, 266
Emin Ağa, 103, 117
Enez, 147
Erbaa, 56
Erciş, 77, 84
Erdek, 48
Ereğli, 26, 115, 116, 131
Ertuğrul, 45
Erzincanlı, 30, 34
Esad Efendi, 100, 101, 104, 107, 108, 112, 115, 122, 125
Eskişehir, 51, 282
Evliya Çelebi, 216, 286

F

Farsça, 35, 36, 38, 60, 72, 83, 86, 91, 106, 107, 109, 110, 116, 119, 120, 122, 123, 144, 164, 165, 166, 170, 173, 175, 182, 194, 230, 234, 248, 251, 255, 258, 262, 266, 272, 278, 282
Ferhad Efendi, 148
Fesleke, 168, 174
Fırt, 48
Fransızca, 6, 36, 37, 38, 60, 72, 84, 85, 86, 89, 91, 109, 110, 116, 129, 144, 149, 151, 152, 165, 166, 176, 177, 179, 182, 231, 234, 235, 260

G

Galata, 14
gardiyan, 181
Gedikler, 46
Gedikpaşa, 75, 89
Gemlik, 51
Geyikler, 239, 250
Gosine, 239, 252
Gosniçka, 239, 253
Gökben, 169, 178
Gökçedağ, 53, 55
Grebene, 169, 180
Gübek, 151
Gümülcine, 58, 68, 74, 77, 78, 83, 85, 86, 153, 244, 280
Gümüş Liyakat Madalyası, 180, 246

H

Hadim, 45
haffaf, 33
Hâfız Mehmed Efendi, 148
Hafız Mümin Efendi, 161, 164, 166, 168, 175
Hafız Veysel Efendi, 105, 130
Halep, 3, 148, 242, 267
Halil Rifat Efendi, 223, 226, 231, 236, 237, 238, 242, 247, 263, 264, 265, 266, 284
Hama, 167, 168, 177, 179, 261
Hamzabey, 245, 283
Hancı, 70, 72, 90
Hasan Galip Efendi, 26
Hasan Hilmi Efendi, 69, 71, 73, 77, 80, 83, 223, 228, 233, 237, 238, 244, 248, 280
Hasan Nazmi Efendi, 100, 101, 103, 106, 109, 111, 119
Hasan Sükuti Efendi, 26, 28, 31, 35, 38, 40, 45
Hasan Tahsin Efendi, 223, 228, 233, 237, 244, 280
Hasköy, 139, 140, 141, 152

Haşim Efendi, 187, 190, 195, 200, 204, 206, 209, 210, 227, 278
Havlan, 178
Hicaz, 45, 76, 79, 90, 240, 259
Hüdavendigar, 26, 52, 53, 55, 58, 241, 244, 249, 261, 262, 279
Hüseyin Efendi, 31, 99, 100, 101, 103, 105, 106, 108, 110, 117, 132, 144, 150, 162, 163, 181, 190, 191, 193
Hüseyin Hüsnü Efendi, 28, 32, 36, 37, 38, 40, 57, 60, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 80, 81, 90, 160, 162, 164, 165, 167, 168, 171, 172
Hüseyin Nazmi Efendi, 27, 29, 32, 36, 38, 40, 42, 58
Hüseyin Raif Efendi, 187, 190, 195, 200, 204, 206, 209
Hüseyinabad, 46

I

Islahat Fermanı, 3, 7

İ

İbrahim Ağa, 31, 33, 171, 222, 227, 229, 232, 235, 237, 243, 274
İbrahim Cavid, 27, 28, 32, 36, 37, 38, 40, 42, 43, 57
İbrahim Edhem Efendi, 27, 31, 32, 36, 37, 39, 43, 54, 60, 69, 71, 73, 75, 77, 80, 82, 100, 101, 103, 106, 111, 120, 121
İbrahim Efendi, 36, 100, 102, 104, 107, 109, 112, 122, 145, 160, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 172, 173, 227, 228, 275, 280
İbrahim Hakkı Efendi, 159, 160, 162, 164, 167, 169
İbrahim Sırrı Efendi, 219, 220, 221, 224, 230, 236, 238, 239, 248, 249
İhtiman, 215, 242, 248, 264, 287
İlbeyli, 47
İlyas Efendi, 187, 192, 193, 196, 203, 205, 208, 210
İnegöl, 47, 55, 244, 276, 277, 279
İsanköy, 168
İskeçe, 6, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 144
İslimliye, 21
İsmail Hakkı Efendi, 69, 72, 74, 79, 89, 187, 191, 195, 197, 201, 204, 207, 209
İspanyolca, 231, 234, 235, 260
İstanköy, 167, 174
İstanos, 46
istinaf, 10, 49, 262, 265
İştip, 1, 6, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 132, 135, 136, 188, 189, 198, 205, 209, 218, 229, 232, 273, 274, 286
İvan Geşof, 97
İzmir, 14, 43, 52, 75, 78, 86, 89, 170, 239, 251, 282

K

Kadıköy, 239, 251
Kala, 44, 51
Kalaisultaniye, 52
Kalas, 59
Kalkandelen, 113, 127
Kamçı, 21
Kâmil Fuad Bey, 149
Karaburun, 168, 173
Karaferye, 168, 172
Karagözler, 142, 145, 245, 283
Karakapıcıbaşı, 32, 34
Karalagoz, 245
Karamürsel, 245, 282
Karçıkan, 77, 84
Karinabad, 21, 36
Karyesi, 244, 276

kassam, 2
Kastamonu, 5, 151
Kavala, 114, 128, 158
kaymakam, 12, 16, 34, 42, 60, 76, 77, 80, 84, 85, 91, 161, 162, 182, 219, 228, 237, 284
kereste, 10, 13
Kesendire, 168, 172
Keşan, 50
Kıbrıs, 14, 32
Kılıç Ali Paşa, 217
Kırcaali, 6, 78, 87, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154
Kırım, 240, 254
Kırkkilise, 54
Kilisekale, 152
Kocaeli, 26
Koçana, 95, 97, 104, 107, 108, 111, 112, 114, 115, 119, 123, 127, 129, 130, 136, 189, 218, 286
Koçhisar, 241, 262, 263
Konya, 11, 13, 14, 17, 18, 26, 44, 45, 46, 62, 240, 250, 259, 263
Kosova, 96, 111, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 121, 124, 130, 131, 132, 188, 189, 201, 203, 208, 210, 252, 253
Kostaki Efendi, 220, 222, 225, 229, 231, 234, 235, 236, 240, 259, 285
Kozan, 240, 255
Köprülü, 33, 68, 92, 95, 97, 115, 131, 142
Köstence, 43
Köyceğiz, 239, 251
Kratova, 24, 62, 96, 97, 98, 113, 115, 125, 135, 186, 212, 243, 273
Kumborgos, 243
Kurşunlu, 43

L

Lala Şahin Paşa, 1, 215, 216, 287
Lankaza, 114, 128
Loma, 239, 252
Lüleburgaz, 77, 85

M

Maçin, 43
Mahmud Şevket Efendi, 187, 192, 197, 204, 208, 209
Mahmut Nihat Efendi, 69, 71, 74, 75, 79, 87
Mamüratülaziz, 148
Manastır, 111, 114, 115, 119, 120, 121, 129, 195, 198, 199, 242, 269
Mankalya, 43
Manyas, 79, 90
marangoz, 159
Maraş, 242, 267
Maş, 242
Mazgirt, 44
Me'mûrîn-i Mülkiyye Komisyonu, 7, 25, 143
Mecidi, 42, 44, 172, 246, 247
Mecidi Nişanı, 42, 44, 246, 247
Meğri, 43
Mehmed Ağa, 103, 119, 146, 190, 220, 221, 226, 229, 232, 234, 236, 243, 263, 271
Mehmed Behram Bey, 32, 34
Mehmed Efendi, 30, 150, 228, 282, 283
Mehmed Fehmi Efendi, 223, 227, 233, 236, 238, 244, 248, 279
Mehmed Hulusi Efendi, 149, 187, 191, 196, 202, 205, 207, 209
Mehmed Mesud Bey, 221, 225, 230, 234, 235, 236, 238, 239, 245, 246, 251, 252, 253, 254, 284
Mehmed Nafiz Efendi, 222, 227, 233, 236, 238, 244, 247, 278, 279
Mehmed Nazmi Efendi, 223, 225, 226, 231, 236, 238, 241, 262, 263
Mehmed Rasim Efendi, 219, 221, 223, 226, 228, 229, 232, 233, 234, 236, 237, 238, 243, 245, 272, 273, 281

Mehmed Raşid Efendi, 221, 224, 229, 230, 236, 238, 239, 250, 251, 284
Mehmed Rifat Efendi, 222, 227, 229, 232, 235, 236, 238, 243, 273, 274, 275
Mehmed Said Pertev Efendi, 2
Mehmed Seyfeddin Bey, 223, 226, 231, 236, 237, 238, 241, 262, 263
Mehmed Şakir Efendi, 221, 224, 230, 236, 238, 239, 246, 249, 250
Mehmed Şerif Efendi, 100, 101, 103, 106, 109, 112, 115, 121, 122
Mehmed Talat Efendi, 161, 163, 165, 167, 169, 180, 181
Mehmed Tevfik Efendi, 220, 224, 228, 233, 235, 236, 237, 245, 248, 282, 283
Mehmet Fazıl Bey, 29, 30, 33, 37, 41, 42, 58
Mehmet Muhlis Efendi, 69, 71, 74, 79, 88
Mehmet Niyazi Efendi, 69, 71, 74, 75, 78, 86
Mehmet Sadık Efendi, 27, 28, 31, 35, 38, 40, 42, 49, 50, 60
Mehmet Şevki Efendi, 26, 28, 32, 36, 37, 40, 55, 56
Mekteb-i Maarif-i Adliye, 6, 185
Menteşe, 168, 174, 239, 251
Mihaliç, 239, 249
Millü, 47
Misis, 54
Misivri, 21
Mitroviç, 203, 208, 209
Mollazâde, 190, 193
Mora, 26
Mosisyan Matyos Efendi, 69, 71, 74, 78, 85
muallim, 78, 81, 86, 91, 240, 258
Mudanya, 51, 241, 242, 244, 260, 271, 276
Muhiddin Galip Bey, 187, 190, 195, 197, 198, 201, 205, 206, 209
muhtesip, 2
muhzır, 2
Murad Vehbi Efendi, 159, 161, 163, 165, 166, 169, 181
Musa Kazım Efendi, 160, 163, 164, 166, 168, 174
Musevi, 220, 229, 234, 260
Mustafa Asım Efendi, 28, 31, 35, 40, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 60
Mustafa Bey, 187, 190, 193, 194, 198, 200, 205, 209, 210
Mustafa Efendi, 28, 30, 35, 38, 40, 42, 45, 60
Mustafa Kazım Bey, 187, 191, 195, 202, 204, 207, 209
Mustafa Nafiz Efendi, 70, 72, 75, 79, 89
Mustafa Nedim Efendi, 219, 224, 226, 229, 232, 236, 238, 242, 247, 266, 267, 268, 269, 270, 284
Mustafa Sabri Efendi, 160, 161, 163, 164, 168, 175, 176
mübaşir, 2
müftü, 10, 11, 12, 22

N

naib, 2, 9, 12, 14, 161, 182
Nazım Fikri Efendi, 219, 222, 227, 232, 236, 237, 238, 244, 247, 275, 276, 277, 284
Nazır, 70, 71, 88
Necip Nadir Efendi, 69, 72, 74, 79, 88
Nıfz, 79, 88
Niş, 43, 57, 216, 287
Numan Sabit Bey, 187, 191, 196, 202, 207, 209
Nuri Efendi, 151, 219, 221, 227, 229, 232, 234, 235, 237, 238, 243, 273, 274

O

Okçular, 69, 88
Orhaniye, 239, 249
orman, 10, 13, 14, 40, 50, 51, 161
Ortaköy, 58, 77, 85, 153

Osman Efendi, 100, 101, 103, 106, 111, 117, 118, 219, 221, 225, 230, 235, 236, 237, 238, 240, 254
Osman Fahri Efendi, 29, 33, 37, 38, 41, 58
Osman Nuri Efendi, 26, 33, 187, 189, 194, 197, 198, 204, 205, 209, 210

P

Padehor, 160, 170
Pazarköy, 51
Petriç, 243, 275
Pirvari, 44
polis, 10, 40, 42, 56, 57, 146, 151, 153, 241, 244, 261, 262, 276
posta, 15, 40, 57, 238, 240
Pravadi, 21
Pravişte, 6, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 179, 180, 181, 182
Priştine, 45
Prizren, 111, 113, 115, 118, 125, 167, 170
Pulu, 78, 87

R

Radovişte, 1, 6, 95, 97, 111, 112, 115, 119, 120, 121, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210
Ragıpzade, 34
Rahmi Efendi, 152, 160, 161, 163, 165, 166, 169, 179, 180
Ramiz Efendi, 187, 192, 193, 196, 203, 205, 208, 210
reji, 10, 13, 14, 39, 41, 51, 55, 77, 82, 91, 242
Reji idaresi, 10
Resmi Efendi, 223, 228, 229, 233, 237, 245, 282
Rıdvan, 44, 67, 93
Rodop, 67
Ruje, 145, 149
Rumca, 36, 38, 60, 72, 91, 149, 165, 166, 173, 175, 176, 182, 231, 234, 235, 259, 260
Rumeli-i Şarki, 22
Rupcoz, 140
Ruscuk, 26, 33
rüsumat idaresi, 10, 51, 54, 152, 153
rütbe-i râbia, 47

S

Sadık Efendi, 219, 222, 225, 231, 236, 238, 241, 260
Said Efendi, 71, 160, 162, 164, 166, 168, 173
Sakız, 167, 168, 174
Salih Efendi, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 169, 175, 180
sandık emini, 11, 12, 14, 22, 91, 150, 244
Sandıklı, 242, 265
Sarı Şaban, 79, 88
Saruhan, 242, 264
Selanik, 75, 90, 113, 114, 125, 126, 127, 128, 149, 158, 159, 167, 168, 169, 171, 174, 175, 176, 181, 182, 189, 195, 197, 199, 201, 206, 207, 209, 210, 240, 252, 253, 259
Selimiye, 57, 241, 261
sertabip, 4
Seydişehir, 44
Sındırgı, 242, 264
Sırpça, 109, 110, 116, 131, 231, 234, 235, 260
Sicill-i Ahvâl Komisyonu, 7, 24, 25, 63, 66, 143, 158, 183, 185, 218, 219
Silistre, 21, 139, 140
Sincanlı, 53
Sinop, 151
Siroz, 164, 167, 168, 172, 173
Sivas, 148, 199, 206
Slavca, 230, 234, 236, 250, 263
Sofubey, 169, 180

Sofulu, 77, 78, 85, 87, 147
subaşı, 2
Sultan II. Abdülhamid, 7, 8, 65, 143, 218
Sultan II. Mahmud, 2, 5, 6, 18
Sultanyeri, 58, 239, 244, 250, 280
Suriye, 57, 76, 79, 89, 91, 201, 207, 209, 241, 261
Suyolu, 243, 273
Süle, 149
Süleyman Ağa, 103, 104, 120, 121, 124, 148
Süleyman Hilmi Efendi, 29, 31, 36, 37, 38, 41, 53
süvari, 13, 51, 78, 87, 145, 151, 202, 205, 243, 254, 274
Süveyde, 47

Ş

Şahteros, 243, 273
Şakir Rüştü Efendi, 152
Şarköy, 52
Şatba, 160, 161, 175
şehbender, 59
Şemdinan, 77, 80, 84
Şeyh Mustafa Ağa, 71, 83
Şiran, 44
Şumnu, 140

T

tahrirat kâtibi, 12
tahsildar, 10, 12, 14
Tanzimat Fermanı, 3, 8, 140
Tarsus, 33, 45
Taşlıbey-zâdeler Abdülkadir Bey, 105
Taşöz, 84, 88
Tatarpazarcığı, 140
Tatarpazarı, 229, 230, 250
telgraf, 10, 12, 14, 15, 55, 57, 60, 141, 148, 151, 169, 180, 209, 237, 243, 253
telgraf ve posta, 10, 12, 57, 141, 148, 237
Tırhala, 167, 170
Tırnova, 77, 84, 140
Tikveş, 106, 112, 117, 123
Timuriçe, 239, 252
Tiran, 169, 178
Tokat, 45
Trablusgarp, 3, 151
Trablusşam, 240, 258
Trabzon, 167, 170, 171
Tulumba, 56
Tuna, 3, 14, 21, 43, 55, 141, 171, 198, 205, 209, 217
Tuna Vilayet Nizamnamesi, 3, 141
Tutrakan, 55

U

Usturumca, 163, 168, 172, 176

Ü

Ülgün, 43
Ürgüp, 44, 240, 253
Üsküdar, 56, 244, 245, 251, 276, 282
Üsküp, 96, 111, 113, 118, 120, 127, 188

V

Varna, 140, 217
Vefa, 75, 90
Vidin, 21, 139, 169, 180
Vinitsa, 95
Vize, 54, 139
Vudine, 113, 125

Y

Yanya, 167, 168, 171, 177, 179, 180, 199, 206, 252, 253
Yemen, 177, 178
Yenice-i Vardar, 168, 172
Yenipazar, 115, 131, 142
Yenişehir, 239, 244, 249, 276

Yosef Arya Efendi, 220, 222, 225, 229, 231, 234, 235, 236, 238, 241, 246, 260, 261, 284, 285

Z

zabıta, 13, 15, 48, 151
Ziraat Bankası, 10, 13, 41, 54, 58, 145, 147, 154, 163, 179, 203, 208, 210

Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre

BALKANLI DEVLET MEMURLARI

Aydos-İskeçe-İştip-Kırcaali-Radovişte-Pravişte-Samakov

Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde oluşturulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu ve Memurin-i Mülkiye Komisyonu faaliyetleri neticesinde 1879 ile 1909 yılları arasında devletin çeşitli kademelerinde görev yapan memurların sicil kayıtlarının tutulduğu Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde memurun doğum yeri, doğum tarihi, baba adı, eğitim durumu, görevleri, eserleri, rütbe, nişan ve madalyaları, kazandığı mükafatlar,aldığı cezalar hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu kitapta XIX. yüzyılda yaşanan dönüşüm neticesinde idari mekanizmaların ihtiyacı olan memur kadrolarının liva/sancak, kaza ve nahiye merkezlerinde hangi birimlerde görev aldığı ve bu memurların nasıl yetiştirildiği ile Aydos, İskeçe, İştip, Kırcaali, Pravişte, Radovişte ve Samakov doğumlu toplam 132 memurun sicil kayıtları değerlendirilmiştir.Bu çalışmanın tarih araştırmalarına özellikle bibliyografya çalışmalarına katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Editör: Doç. Dr. Tahir BİLİRLİ

9 786255 537324

sonçağ akademi

SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48
İskitler 06070 ANKARA
T: (312) 341 36 67
soncagyayincilik@gmail.com
www.soncagyayincilik.com.tr